

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**ATATÜRK DÖNEMİ MAGAZİN DERGİCİLİĞİ VE SOSYO KÜLTÜREL
DÖNÜŞÜME ETKİSİ**

Doktora Tezi

Mehtap KAYA

Ankara-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**ATATÜRK DÖNEMİ MAGAZİN DERGİCİLİĞİ VE SOSYO KÜLTÜREL
DÖNÜŞÜME ETKİSİ**

Doktora Tezi

Mehtap KAYA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Ankara-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK DÖNEMİ MAGAZİN DERGİCİLİĞİ VE SOSYO KÜLTÜREL DÖNÜŞÜME
ETKİSİ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı:

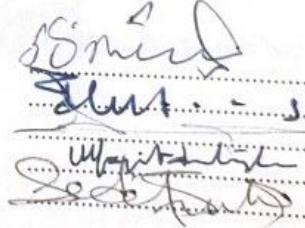
Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN

Tez Jürisi Üyeleri

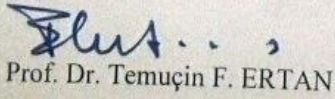
Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. İzzet ÖZTOPRAK (Başkan)
Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN (Danışman)
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
Prof. Dr. Mehmet SEYİTDANLIOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Sedef BULUT

Tez Sınavı Tarihi 09.07.2014

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Kitle iletişim araçları arasında önemli bir yere sahip olan basın, yaklaşık iki yüz yıllık gecikmeyle Türk toplumunun hayatına girmiştir. Osmanlı Devleti döneminde genellikle aydın kesim tarafından kullanılan basın, kitle iletişim görevini Milli Mücadele Döneminde daha aktif bir şekilde yerine getirmiştir. Cumhuriyete geçişle birlikte, toplumu yeniden inşa etme sürecine basın da dâhil olmuştur. Özellikle toplumsal dönüşüm politikasında basının magazinsel yönü, işlevsel özelliğe sahip bir araç olarak ön plana çıkmıştır.

Dünyadaki ilk örneklerine 19. yüzyılın başlarında rastlanılan magazin basınının, zamanla Türk basını içerisinde de yerini aldığı görülmektedir. Osmanlı basınına magazin kavramının girişi genellikle dergiler aracılığıyla olmuştur. *Cüzdân*, *Malumat*, *Resimli Kitap*, *Musavver Muhit* ve *Şehbal* dergileri, magazin dergiciliğinin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Bu dergiler ile başlayan magazin dergiciliği, Cumhuriyetin ilk yıllarında gelişimini sürdürmüştür. 1923-1938 yılları arasında yaklaşık kırk magazin dergisinin tespit edilmesi, bu gelişimin kanıtı olarak gösterilebilir.

Osmanlının son dönemi ve Atatürk Dönemi boyunca yayınlanan toplam elli dergi, tezin kapsamına alınmıştır. Bu dergiler, öncelikle şekil ve muhteva açısından tasnif ve tahlil edilerek künye bilgileri oluşturulmuştur. Daha sonra dergilerde, Cumhuriyetin ilk yıllarında meydana gelen toplumsal değişimin sosyo-kültürel boyutuna dair ipuçları aranmıştır. Dergilerde yer alan haber, yazı, makale, karikatür ve reklamlar ayrıntılı şekilde incelenerek, toplumsal değişime kanıt olabilecekler ayrı olarak ele alınmıştır. Bu örneklerden yola çıkılarak, sosyo-kültürel değişime dair analizler yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basın, Atatürk Dönemi Basın, Magazin, Dergicilik, Magazin Dergiciliği, Kadın Dergileri, Toplumsal Değişim, Resimli Ay, Süs, Yedigün, Resimli Uyanış, Foto Magazin, Kadın Yolu, Yıldız, Hayat, Haftalık Mecmua, Yeni Kitap, Yeni Muhit, Yeni Hayat.

ABSTRACT

The press having an important place in the mass communication comes into Turk's life after arriving two hundred years late. In the period of Ottoman Empire, the press used by sophisticated people fulfilled more actively its mission in the War of Independence. With the coming of Republic, the press also got involved in the process of restructuring of public. In terms of magazinish, the press especially become prominent as a functional means in the social cycling policy.

The first samples of the tabloid press seen in the early of 19th century in the world also appeared in Turkish press. The arrival of the concept of magazine to Ottoman press generally become by means of journal. Cuzdan, Malumat, Resimli Kitap, Musavver Muhit and Şehbal journals are acknowledged as the first samples of magazine publishing. The magazine publishing starting with these journals maintained its development in the Republic period. As an evidence of such development, between 1923 and 1938 detecting magazine about forty is cited.

The thesis includes the total of fifty magazines pressing during Ataturk's period and the final stage of Ottoman Empire. The identity disc of these magazine are composed by classification and analyzing. Then, occurring in the first years of the Republic, the clues of socio-cultural dimension of social change has been sought in these journals. By thoroughly analyzing of news, writings, articles, caricature and advertising in these journals, the evidence for social change have been discussed separately. It has been tried to analyze about socio culture alteration on the basis of these examples.

Key Words: press, the press of Ataturk's period, magazine, magazinish, woman journals, social alternation, Resimli Ay, Süs, Yedigün, Resimli Uyanış, Foto Magazin, Kadın Yolu, Yıldız, Hayat, Haftalık Magazin, Yeni Kitap, Yeni Muhit, Yeni Hayat.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii

GİRİŞ

1. Magazin Kavramı.....	1
2. Dergicilik.....	8
3. Yöntem.....	12

I. BÖLÜM

OSMANLI'DA BASININ VE MAGAZİN BASINININ GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Dünyada Basının ve Magazin Basınının Gelişimine Genel Bir Bakış.....	18
1.2. Osmanlıda Basının Doğuşu ve Gelişimi.....	23
1.3. Osmanlı Basınında Magazin: Dergicilik ve Magazin Dergiciliği.....	31
1.3.1. Baba Tahir'in "Malumat"ı.....	39
1.3.2. Kitap Tadında Renkli Bir Dergi: "Resimli Kitap"	42
1.3.3. Boyalı Basının İlk Örneklerinden: "Musavver Muhit"	44
1.3.4. Magazine Uzanan Kuş Kanadı: "Şehbal"	46

II. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİNDE BASIN ve DERGİCİLİK

2.1. Genel Hatları ile Atatürk Döneminde Basın.....	49
---	----

2.1.1. Kısa Süreli Göreceli Özgürlük (1923-1925)	49
2.1.2. Takrir-i Sükûn Kanunu ve Basın Üzerinde Denetim (1925-1931)	56
2.1.3. Yeni Basın Kanunu: Denetimin Kurumsallaşması ve Parti-Basın Bütünleşmesi (1931-1938)	59
2.2. Atatürk Döneminde Dergicilik.....	64
2.2.1. Edebiyat-Sanat Dergileri	65
2.2.2. Fikir Dergileri.....	68
2.2.3. Çocuk Dergileri.....	70
2.2.4. Sinema-Tiyatro Dergileri.....	70
2.2.5. Bilim Dergileri.....	71

III. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİNDE MAGAZİN DERGİCİLİĞİ ve TEMSİLCİLERİ

3.1. Genel Hatları ile Atatürk Döneminde Magazin Dergiciliği.....	73
3.2. Magazin Dergiciliğinin Önde Gelen İsimleri.....	76
3.2.1. Sabiha-Zekeriya Sertel.....	76
3.2.2. Sedat Simavi.....	83
3.2.3. Mehmet Rauf.....	88
3.2.4. Orhan Seyfi Orhon.....	92

IV. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİ MAGAZİN DERGİLERİ

4.1. Kadın Dergileri.....	95
4.1.1. Ev Hocası (1923)	96

4.1.2. Ss (1923-1924).....	97
4.1.3. Firuze (1924)	106
4.1.4. Asar-ı Nisvan/Kadın Yazıları (1925-1926)	108
4.1.5. Kadın Yolu (1925-1927)	111
4.1.6. Çalıkuşu (1926)	115
4.1.7. Aile Dostu (1931)	117
4.1.8. Cumhuriyet Kadını (1934)	120
4.1.9. Salon (1934)	122
4.2. Magazin Dergileri.....	124
4.2.1. Dilek (1923)	125
4.2.2. Nur (1924).....	126
4.2.3. Gelincik (1924).....	128
4.2.4. Resimli Ay/Sevimli Ay (1924-1931)	129
4.2.5. Resimli Hafta (1924-1925)	134
4.2.6. Yıldız (1924-1926)	143
4.2.7. Gölge (1925-1926)	149
4.2.8. Resimli Dünya(1925-1926)	150
4.2.9. Haftalık Mecmua (1925-1927)	156
4.2.10. Asri Türkiye (1926-1927)	164
4.2.11. Aylık Mecmua (1926-1927)	167
4.2.12. Hayat (1926-1930)	172
4.2.13. Yeni Kitap (1927-1928)	182
4.2.14. Resimli Hikâye (1927-1928)	184
4.2.15. Güzel Mecmua (1928)	185
4.2.16. Arkadaş (1928)	186

4.2.17. Yeni Muhit (1928-1933)	188
4.2.18. Resimli Uyanış (Servet-i Fünûn) (1928-1944)	191
4.2.19. Bravo (1930)	200
4.2.20. AlloAllo (1931)	201
4.2.21. Yedigün (1933-1936)	203
4.2.22. Hafta (1934-1936)	211
4.2.23. Resimli Herşey (1935)	213
4.2.24. Ayda Bir (1935-1936)	217
4.2.25. Yarım Ay (1935-1937)	220
4.2.26. Holivut İstanbul Magazin (1936-1937)	221
4.2.27. Yeni Hayat (1936)	224
4.2.28. Resimli Ay (1936-1938)	226
4.2.29. Gündüz (1936-1939)	232
4.2.30. Herşey (1938)	237
4.2.31. Foto Magazin (1938-1939)	239
4.3. Sanat Dergileri.....	242
4.3.1. Sinema Yıldızı (1924)	242
4.3.2. Mudhike (1924-1925)	243
4.3.3. Film (le Film) (1926-1927)	244
4.3.4. Tiyatro ve Musiki (1928)	245
4.3.5. Musiki (1931)	246
4.3.6. Ekran (1933-1934)	249
SONUÇ	251
KAYNAKÇA	256
EKLER LİSTESİ	269

KISALTMALAR

A.g.e. :	Adı geçen eser
A.g.m. :	Adı geçen makale
BCA :	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz. :	Bakınız
Çev. :	Çeviren
Haz. :	Hazırlayan
Der. :	Derleyen
Ed. :	Editör
S. :	Sayı
s. :	Sayfa
TBMM :	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİTE :	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Vol. :	Volume
Yay. :	Yayınevi/Yayınları
Yay. Haz. :	Yayına Hazırlayan

ÖNSÖZ

Türk modernleşmesinin önemli bir basamağı olan toplumsal yapıda değişim, Osmanlının son yüzyılından günümüze kadar uzanan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Emre Kongar bu değişime yol açan devrimin kuruluş dönemini, dört aşamada ele almıştır. İlk aşamayı toplumsal düzene karşı olan bir ideolojinin ortaya çıkması, ikinci aşamayı yeni ideolojiye sahip grubun iktidara gelmesi, üçüncü aşamayı iktidara sahip olan grubun toplumu kendi ideolojisine göre biçimlendirmesi ve son aşamayı da yeni modele uygun olarak ortaya çıkan değişimleri topluma mal ederek kurumsallaştırması olarak belirtmiştir.¹ Kongar, uygulama dönemi olarak adlandırdığı üçüncü aşamada; iktidarı ele geçiren grubun, toplumu kendi ideolojisine göre biçimlendirirken, eski düzeni ortadan kaldırarak yeni uygulamaya geçişte iki temel araç kullandığından; bunlardan birinin yeni kurumların kurulması, ikincisinin ise, yeni ideolojinin topluma aşılmasını olduğundan bahsetmiştir.² Kongar'ın bu tespitinden hareketle, ideolojiyi topluma aşılama ve toplumsal dönüşümü sağlayacak sosyo-kültürel değişimleri yaratabilmede, basının bir araç olarak kullanıldığı söylemek mümkündür. Batıya nazaran oldukça geç dönemlerde ortaya çıkan ve gelişen Türk basını, ilk andan itibaren devletin kendini ifade edebilmek için kullandığı bir araç olmuştur. Bu bağlamda Osmanlının son yüzyılı ve tek partili dönemde basının, genellikle, devlet müdahalesi ve denetiminde olduğunu iddia etmek yanlış olmaz. Cumhuriyetin ilk yıllarında basın, siyasi ve ekonomik kararların halka aktarılmasını sağlayan önemli mekanizmalardan biri olmakla kalmamış, sosyo-kültürel değişimi gerçekleştirmede destek sağlama amacıyla kullanılan ideolojik bir araç olarak da karşımıza çıkmıştır.

Basının ideolojik araç olma işlevinin önem arz etmesinden dolayı, basın-iktidar ilişkisiyle alakalı birçok araştırma ve çalışma yapılmıştır. Tez konusunun dönemi olan Atatürk Dönemine ait basın-iktidar ilişkileri de, üzerinde çokça inceleme yapılan konulardan biridir. Bu nedenle, hem basının çerçevesini daraltarak özel bir alana girmek hem de siyasi ve ekonomik ağırlıklı basın-iktidar ilişkisinin

---

¹ Emre Kongar, **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, Remzi Kitapevi, İstanbul 2011, s.398-400.

² Kongar, **a.g.e.**, s.399.

dışına çıkararak, üzerinde çok çalışma yapılmayan, basın ve sosyo-kültürel değişim ilişkisine değinebilmek adına, konu olarak Atatürk Dönemi magazin dergiciliği ve sosyo-kültürel dönüşümle ilişkisi seçilmiştir. Magazin basınının bir bütün olarak değil de dergicilik kapsamında ele alınmasının altında, hem dergilerdeki magazin içeriğinin gazetelere göre daha yoğun olması hem de onbeş yıllık dönemde yayınlanmış gazetelerin hepsine ulaşabilme ve incelemenin zor olmasından kaynaklanan sebepler yatmaktadır. Ayrıca magazin dergileri de, iletişim alanına dair kavramsal yaklaşımlarla analiz edilmemiştir. Dergiler, hem şekil ve muhteva açısından verilen bilgilerle tanıtılmış hem de içeriğinde yer alan toplumsal dönüşüme dair ipuçları sayesinde, dönemin sosyo-kültürel yapısındaki değişimi analiz etmede araç olarak kullanılmışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki çalışmalara bakıldığında, Atatürk Döneminde yayınlanan magazin dergileri ile bu dergiler aracılığıyla sosyo-kültürel değişimin magazin basınına yansımaları kavramsal düzeyde ele almış akademik çalışmalara rastlanmamıştır. Magazin basınına dair çalışmaların neredeyse tamamı, 1980 tarihinden sonraya aittir. Bu durum, tezin hazırlanmasında rehber kaynak eksikliğine neden olsa da, tezin özgün bir niteliğe sahip olmasına sebebiyet vermiştir.

Tez, giriş, dört bölüm ve sonuçtan oluşmuştur. Giriş kısmında, magazin ve dergicilik kavramları ele alındıktan sonra tezin yöntemine dair bilgiler sunulmuştur. Birinci Bölümde “Osmanlı’da Basının ve Magazin Basınının Gelişim Süreci” başlığı altında; öncelikle dünyada basının ve magazin basınının gelişimi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra Osmanlı Devletinde basının, dergiciliğin ve magazin dergiciliğinin ortaya çıkışına dair genel bilgiler sunulmuş, dört tane magazin dergisi tanıtılmıştır. Bu dergilerin tanıtılmasındaki amaç, Atatürk Dönemi yayınlanan magazin dergileri ile kıyaslama yaparak, magazin dergiciliğinin gelişimi hakkında ipuçları edinebilmektir.

“Atatürk Dönemi Basın ve Dergicilik” başlıklı İkinci Bölümde, Atatürk Dönemi basını üç ayrı aşamada ele alınarak, basının genel durumu hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra, magazin dergiciliği dışındaki dergicilik türleri ayrı başlıklar halinde, genel hatları ve örnekleri ile ele alınmıştır. Atatürk Dönemi magazin

dergiciliğinin ana hatları ve söz konusu dergicilikte ön plana çıkan isimlerin biyografik bilgileri de, Üçüncü Bölümde incelenmiştir.

Son bölüm olan Dördüncü Bölüm, tezin ana bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde iki ana amaç doğrultusunda çalışma yapılmıştır. Birinci amaç, tezin kaynağı olan dergilerin şekil ve muhteva açısından değerlendirmek; ikinci amaç ise, söz konusu dergilerin Atatürk Dönemi sosyo-kültürel değişimdeki rolleri hakkında değerlendirme yapabilmektir. Tezin sonuç kısmında ise, girişte sorulan sorulara cevap verilmiştir.

Tez konumu tespit eden ve tez çalışma süreci boyunca yardım ve yönlendirmelerini hiçbir zaman eksik etmeyen danışman hocam Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Enstitümüzün Öğrenci İşleri Şefi ve değerli ablam Fatma MESCI'ye bütün desteğinden dolayı çok teşekkür ederim. Bu yorucu süreç boyunca her zaman yanımda olan ve maddi-manevi hiçbir fedakârlığı esirgemeyen eşim Mehmet KAYA, annem Gülçin ŞİMŞEK ve beraber geçireceğimiz zamanlardan feragat etmek zorunda kalan oğullarım KAYRA ve TARDU'ya gönülden teşekkür ediyorum.

Mehtap KAYA

GİRİŞ

1. Magazin Kavramı

Magazin, günümüz yayıncılık anlayışında yaygın olarak benimsenen habercilik türlerinden birisidir. Murat Belge, magazin sözcüğünün, *mahzen*'in çoğulu olduğu ve içinde eşya depolanan yer anlamına geldiğini belirtmektedir. Ayrıca Fransızcada dükkân anlamını karşılayan sözcüğün, içinde birçok ürünün satıldığı yer olarak tanımlandığı ve bununla birlikte kavramın, içinde pek çok farklı bilginin yer aldığı yayın anlamında kullanımının temelinde ise, aslında bu tanımın yer aldığı iddia etmektedir.¹ Magazinleşme kavramı ise, İngiliz literatüründe *tabloidisation* sözcüğü ile ifade edilmekte, eğlenceli ve duygusal unsurlarla donatılmış içeriğin daha fazla vurgulanarak basit, kolay tüketilebilir sunumla kitlelere ulaştırılması anlamına gelmektedir.²

Erdal Dağtaş çalışmasında, Hartley'in yaptığı sınıflandırmada; politika haberleri, ekonomi haberleri, dış politika haberleri, yerel haberler, durum haberleri ve spor haberleri gibi magazin haberlerini de ayrı bir tür olarak kabul ettiğini ifade etmiştir.³ Bir haber türü olduğu kabul edilen magazin haberinin ne anlama geldiği sorusuna karşılık arandığında, birçok tanımlamalarla karşılaşılmaktadır. Selma Bayraktar değişik magazin tanımlarını şu şekilde bir araya getirmiştir: “*Haber değerinin ilginçlik üzerine oturtulmasının bizi magazin habere götüreceğini ve magazin haberinin, insanların kendisiyle yüzleşmesini engelleyen bir yanılsama dünyası olduğunu belirten tanımlamanın yanı sıra, magazin haberine depo haber tanımlaması da getirilmektedir. Bir başka tanımda, magazin haberinin insanlara günlük hayattan kaçışı sağlar gibi görünerek, bir lastik gibi yeniden günlük yaşamın içine yolladığı; ancak bu arada değişiklik olmuş yanılsamasını da yarattığından söz edilmektedir.*”⁴ Magazin haberleriyle diğer haberler arasında çok büyük fark yoktur. En önemli fark, magazin haberinde alıntı ve betimlemelerin kullanımıyla ayrıntıların

---

¹ Murat Belge, **Tarihten Güncelliğe**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s.101.

² Erdal Dağtaş, **Türkiye’de Magazin Basımı**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2006, s.107.

³ Dağtaş, **a.g.e.**, 102.

⁴ Selma Bayraktar, Gazetelerin Magazin Sayfalarının Biçim ve İçerik Analizi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2001, s.10.

daha fazla verilmesidir. Bu nedenle magazin haberleriyle diğerk haberleri birbirinden kesin çizgiyle ayırmak yanıltıcı olmaktadır. Magazin haberleri insanlara hoşça vakit geçirtmeyi, bunun yanı sıra eğlendirirken bilgi vermeyi de amaçlamaktadır. Bu tür haberler, insanları günlük monoton hayatlarından kurtarmakta ve onların rahatlatmasına yardımcı olmaktadır.⁵ Böylece günlük sıkıcı haberlerden bunalan okuyuculara bir nefes alma payı yaratılmaktadır. Sonuç olarak magazin haberi, doğru ancak güncel olma zorunluluğı olmayan, haber yazım kurallarının dışına çıkabilen, ayrıntı ve betimlemelerin, özellikle de hareket betimlemelerinin çok kullanıldığı haber olarak tanımlanabilir. Magazin haberi her ne kadar sunum açısından düz haberlerden farklı olsa da, düz haberlerin yazımında göz önünde bulundurulması gereken kıstaslar, magazin haberleri için de geçerli olmaktadır. Ancak sıra dışılık magazin haberinde çok önemlidir. Özellikle toplumdaki dikey sınırlamalar, magazin haberinde konu seçerken ilgi çekicidir. Örneğın; bir profesörün işını bırakıp eskicilik yapması ya da bir hurdacının akademik kariyer yapması gibi.⁶

Magazin, çok çeşitli konuları kendine haber malzemesi yapar ve bu haberleri bol görsel malzemeyle okuyucularına süreli yayınlar şeklinde iletir.⁷ Ünsal Oskay'a göre; magazin haberlerini okuyan okuyucular bu haberlere konu olan olayları büyük bir merakla benimsemekte, habere konu olan insanları da bir süre sonra kendilerine yakın hissedebilmekte, hatta özdeşleşebilmektedir.⁸ Magazin haberlerine çokça yer veren, büyük ebatlarda ve çok sayıda fotoğraf kullanan, sayfa düzeninde sayıca çok ve birbirinden farklı tonlarda renk kullanmaktan çekinmeyen basın organları, *boyalı basın* olarak da adlandırılmaktadır.⁹ Boyalı basın denilince de doğal olarak akla ilk gelen şey, haberde kullanılan fotoğraflardır. Gazete ve dergilerde kullanılan haber fotoğraflarının, okuyucuya olayları daha iyi anlatması bakımından haberi destekleyici özellikleri vardır. Ancak basının magazinleşmesiyle birlikte, fotoğrafların bilgilendirmekten çok eğlendirmek amacıyla sayfalara konduğu

---

⁵ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, İmge Yayınevi, Ankara, 1994, s.285.

⁶ Bayraktar, **a.g.e.**, s.10-13.

⁷ Dağtaş, **a.g.e.**, s.101.

⁸ Ünsal Oskay, **Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s.149.

⁹ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürcan, **Habercinin El Rehberi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2001, s.8.

görülmektedir.¹⁰ Düz haberler için seçilmiş bir fotoğraf, haberi desteklemek için kullanılırken; magazin haberinin fotoğrafı, haberin ruhunu yansıtmak için kullanılmaktadır. Magazin haberde kullanılan görsel malzemeler de çok daha özgür, kendine özgü bir yapıya sahiptir. Ayrıca Teoman Demircioğlunun çalışmasında verdiği bilgiye göre; magazin haberlerinin satırbaşlarındaki renk değişimi, diğer haberlere oranla iki katına çıkarılabilir.¹¹

Magazin haberinin etkili bir biçimde oluşturulması için önerilen yazım yöntemleri de; kronolojik, azdan çok önemliye doğru sıralama, problem ve çözüm, tekrarlayan yapılar, birleşim yapılandırmaları, fıkra biçiminde magazinler, ertelenen giriş magazinleri ile soru ve yanıt magazinleridir şeklinde verilmektedir. Ayrıca bir magazin haberinin nasıl kaleme alınması gerektiğine dair de; haberin ana fikri giriş paragrafında özetlenmesi, okuyucuya haberin iyi anlaşılması için tümünü okuması gerektiğinin hissettirilmesi, haberde bilgilerin ayrıntı ve betimlemelerle donatılması, haberin içinde “hareket-insan-yer” üçlünün yer alması, diğer haberlere göre daha fazla isim ve sıfat kullanılması, iyi bir başlık seçilmesi ve haberin genellikle başlık, giriş, gelişme ve sonuçtan oluşması gibi kurallardan bahsedilmektedir.¹²

Bu şartlar yerine getirilerek oluşturulan magazin haberlerinin, dergi ya da gazetelerde ne amaçla kullanıldıklarına değinmeden önce, magazin içeriği, amacı ve etkilerinden bahsetmek gerekir. Moda, sağlık, spor, dekorasyon, güzellik, sinema, tiyatro, ünlülerin özel hayatları, eğlence mekânları, sosyete dedikodusu, basit sokak cinayetleri, hayat pahalılığı, yemek tarifleri, astroloji, kadın-erkek ilişkileri, Güzin abla köşeleri, zengin olma tüyoları, kişisel anketler ve ciddiyeti törpülenmiş güncel ve siyasi olaylar gibi çok çeşitli konu yelpazesi, magazin zengin içeriğini oluşturmaktadır. Magazin amacının modern dünyadaki karşılığı ise; insanları yoğun hayatın yükünden kurtarmak, ona sanal dünyalar yaratarak rahatlamasını sağlamak, monoton yaşamına renk katmak, uzak ve erişilmez olarak görüneni gündeliğin içine sokarak sıradanlaştırmak, sıradan olanı popülerleştirmek, gerçekliği

---

¹⁰ Dağtaş, a.g.e., s.207.

¹¹ Teoman M. Demiroğlu, Magazin Sayfalarının Tasarımı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1999, s.19.

¹² Bayraktar, a.g.e., s.13-14.

nedensellik ilişkilerinden kopartarak sunmak ve en önemlisi de egemen ideolojiyi yeniden üretmek şeklinde yorumlanabilir.

Magazinin, basın kitle iletişim araçlarının genel işlevlerinin dışında çeşitli alanlarda etkili olduğu söylenebilir. Söz konusu etkileri, toplumun sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarında görmek mümkündür. Haberlerin, haber bültenlerinin, gazetelerin, dergilerin habercilik işlevlerini yitirip, eğlenceye daha çok önem vermeleri, kitlelerin politik, ekonomik ve kültürel her türlü bilgiden uzak kalmalarına yol açmaktadır. Basında yer alan haberlerin yapılarının değişmesiyle, diğer bir anlamda magazinleşmesiyle, birlikte hedef kitlenin beklentileri de değişmektedir. Hakan Ergül'e göre; haberin magazinsel ve eğlendirici bir yapıya dönüşmesiyle birlikte, olaylardan ya da durumlardan haberdar etme işlevi ortadan kalkmakta, bilgilendirme işlevini amaç edinmiş olan haberler, programlar ya da sayfalar; magazin içerikli olanlarla kıyaslandığında "tüketiciler" tarafından daha az tercih edilmektedirler. Ayrıca kitle iletişim araçlarının eğlendirme ve bilgilendirme işlevlerinin karışıyor olması, haberlerin çabuk tüketilen ürünler olarak görülmesine ve etkilerinin azalmasına da yol açmaktadır¹³ ki, bu da, magazinin sosyal alandaki etkisi olarak yorumlanmalıdır.

Magazin haberlerinde yer alan ünlü isimlerin hayatları, bu haberleri okuyan ya da izleyenlerde aynı hayatlara ulaşabilecekleri hissini yarattığı söylenebilir. Şöhretin ve zenginliğin ulaşılabilir olduğunu düşündürten bu tip haberler ve haber fotoğrafları, Ahmet Oktay'a göre alt ve üst gelir grubundaki insanları birbirlerine yaklaştırmaktadır.¹⁴ Gelir düzeyi düşük olan insanlar aslında yüksek gelirli kesimle ve bu kesimin kültürüyle yalnızca haberler kadar yakındırlar. Magazin, alt kültür ile üst kültürün birbirinden haberdar olmasını sağlamanın yanı sıra, kadının toplumsal yapıdaki yerini netleştirmede de kültürel bir fonksiyona sahiptir. Kadın dergilerinde, gazetelerin ve dergilerin kadınlara yönelik hazırladıkları sayfalarda, televizyondaki kadın programlarında, magazinsel bir yaklaşımla hazırlanan haberlerde özellikle kadının bedenine yönelik bir iktidar kurma çabası göze çarpmaktadır. Basında kadınlara devamlı nasıl giyinmeleri gerektiği, kaç kilo vermeleri gerektiği, nasıl

---

¹³ Hakan Ergül, **Televizyonda Haberin Magazinleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s.135-136.

¹⁴ Ahmet Oktay, **Toplumsal Değişme ve Basın**, Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları, İstanbul, 1987, s.104.

zayıflayacakları, eşlerine ve çocuklarına nasıl davranmaları gerektiği, nasıl çok güzel görünecekleri, nasıl makyaj yapmaları gerektiği, iyi bir komşu, iyi bir ev hanımı, iyi bir iş kadını, eş ve anne olmak için yapmaları gerekenler ayrıntılarıyla yer almaktadır. Ayrıca magazin, basının kültür ve sanatla ilgilenen kesimlerinde de kendine yer bulmuştur. Ressamlarla, yazarlarla, şairlerle yapılan söyleşiler de, yapılan kültür-sanat haberleri de, yer aldıkları basının kimliğine, yayın politikasına ve okuyucularının beklentilerine uygun olarak yumuşatılmış, magazinleştirilmiştir denilebilir.¹⁵

Kitle iletişim araçlarının reklamlarla, magazin haberleriyle kitlelere yaşam tarzı gösterdiği bilinen bir gerçektir. Magazin ağırlıklı gazete ve dergilerde sıklıkla dönemin modasını yansıtan giyim kuşam örnekleri, yeni çıkan ürünler ve akla gelebilecek her türlü tüketim eşyası fotoğraflar, haberler ve reklamlar aracılığı ile okuyucuya ulaştırılmaktadır. Bu tür haber ve reklamlar, okuyucularda tüketimi özendirerek şekilde etki yapmaktadır ki, bu da, magazin ekonomiyeye olan etkisini ortaya çıkarmaktadır. Magazin haberlerinin ekonomik etkileri sadece kıyafetler ya da tüketim eşyaları ile sınırlı değildir. Hayatın her alanında dair örnekler sunularak, tüketimi destekleyen yeni yaşam tarzları dayatılmaktadır.

Magazinin siyasete olan etkisini J. Curran şu şekilde açıklamaktadır: *“Magazin, siyasetten uzak gibi algılsa da, aslında gayet tutucu dünya görüşlerini yansıtır. Magazin haberleri politik tepkilerden ziyade moral tepkileri körükler. Magazin iyi, kötü, doğru, yanlış gibi kavramları yeniden üretir. Eğlence, bireysel farklılıkları, sosyal ve kültürel farklılıkları kısa bir süre için bile olsa ortadan kaldırarak, sosyal bütünleşmeyi sağlar.”*¹⁶ Sosyal bütünleşmenin sağlanması, siyasi otorite için önemli bir noktadır. Bu açıdan bakıldığında, siyasi otoritelerin, önemli bir siyasi gelişmenin öncesinde halkı hazırlamak ve sonrasında durumu kabullendirmek amacıyla magazin sosyal bütünleştirme gücünden faydalanma yöntemini kullanması son derece doğaldır. Örneğin, günümüzde seçim

---

¹⁵ Şerife Özgün Çıtak, 1980 Askeri Darbesinin Yazılı Magazin Basınındaki Yansıması ve Basının Magazinleşmesi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2007, s.36.

¹⁶ J. Curran, **Popüler Kültür ve İktidar**, Derleyen Nazife Güngör, Vadi Yayınları, Ankara, 1999, s.443.

propagandalarında magazinsel içerikli haberlerin kullanımının, seçim sonucunu etkileyecek derece etkili olduğundan bahsedilebilir.

Sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik alanlarda etki gücüne sahip magazin söyleminin, basında kullanılma amacını Ergül şu şekilde özetlemektedir: *“Toplumun kendi içerisinde ürettiği folk kültürü, popüler kültürü gibi kültürel değerleri, egemen ideolojinin başat kültürel değerleriyle harmanlayarak herkes için yeniden üreten yapılarıyla kültür endüstrileri, bireyin var olan dizgiye bağlılığını sağlamak/pekiştirmek amacıyla magazin söylemi basın tarafından kullanılmaktadır.”*¹⁷

Şimdiye kadar magazin ve magazinleşme kavramlarının tanımı, magazin haberinin ne olduğu ve nasıl oluşturulduğu, magazin amacı ve etkileri hakkında bilgi verilmiştir. Ancak söz konusu bilgiler, günümüz modern magazin kavramının tanımı ve içeriği için belirlenmiş genel bilgilerdir. Bu nedenle, 1923-1938 yılları arasında yayınlanmış magazin dergilerinin, magazinsel özellikleri ile magazine dair verilen bilgiler arasındaki benzer ve farklı yönleri belirlemek gerekmektedir. Öncelikle Atatürk Dönemi magazin dergilerinin içerdiği konuların, günümüz magazin basınının ele aldığı konularla hemen hemen aynı olduğundan bahsetmek gerekir ki, bu özellik, aradaki en önemli benzerliktir. İçeriği meydana getiren konuların magazin temeli taşı olduğu kabul edilirse, Atatürk Dönemi magazin dergileri ile günümüz magazin gazete/dergilerinin aynı temel üzerinde şekillendiği fikrine ulaşılabılır.

Aynı içerik konularını yapı taşı olarak kullanan magazin söyleminin geçmiş ile günümüz arasındaki en belirgin ayrımını aradaki zaman farkı oluşturmaktadır. Söz konusu zaman farkı, öncelikle teknik açıdan büyük bir uçurum yaratmaktadır ki, bu da teknolojinin hemen her alanda yaşattığı bir değişimdir. İncelenen dönemin dergilerin biçimleri, kapakları, kullanılan resimler, fotoğraflar, renkler, klişeler ve mizanpaj tasarımları ile günümüz magazin dergi/gazetelerinde gözle görülür fark mevcuttur. Söz konusu dönemin magazin dergilerinin çoğu siyah beyaz olarak yayınlanmışlardır. Kapaklar da dâhil olmak üzere, sayfa düzenlerinde sadelik ön plandadır. Renkli olan tek şey sadece dergi kapaklarıdır ki, bu da her dergi kapağında

---

¹⁷ Ergül, a.g.e., s.71.

rastlanılan bir özellik değildir. Dönemin teknolojisi renkli kapak hazırlamaya müsait olsa da, pahalı bir teknik olmasından dolayı, dergiler tarafından pek tercih edilmediği görülmektedir. Dergilerde yer alan resim ve fotoğraflara gelince, kullanım alanlarının dergiden dergiye değiştiğinden bahsedilebilir. Bazı dergilerde fotoğraf ve resimlere bolca yer verilirken, bazılarında yazınsal çeşitlerin ön planda olduğu görülmektedir. 1920'li yıllara nazaran 1930'lu yılların dergilerinde fotoğrafların daha fazla olduğu da göze çarpan ayrıntılardandır.

Tezin konusu olan Atatürk Dönemi magazin dergiciliği ile günümüz magazin basınının amacına dair kıyaslama yapıldığında, birkaç önemli farklılık dışında, hemen hemen aynı çizgide yayın politikasına sahip olduğundan bahsedilebilir. Günümüzde magazin, ideolojiyi eğlence aracılığı ile aktaran bir yapıya sahip olduğu düşünülürse, Atatürk Dönemini için de buna benzer bir yorum yapılabilir. Ancak günümüzde eğlence faktörü ön planda iken, söz konusu dönemde eğitici bilgi verme kaygısının eğlencenin önüne geçtiğini belirtmek gerekir. Ayrıca 1923-1938 yılları arasındaki magazin dergiciliğinde siyasi, ekonomik ve toplumsal konular içerikte sıkça yer alırken, zamanla bu konuların içerikten yavaş yavaş çıkarıldığı görülmektedir. Magazin basınının siyasi ve sosyal konuları ele almasının, dönemin hem siyasi hem sosyal hem de ekonomik açıdan dönüm noktası yaratan özelliklere sahip olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Dağtaş, günümüzde genellikle ciddi basının üst sosyal katmanlarla, magazin basınının ise alt sosyal katmanlarla özdeşleştirildiğinden bahsetmektedir.¹⁸ Bu iddiadan hareketle magazin hedef kitlesinin, az gelir ve eğitime sahip alt sosyal kesimin olduğu söylenebilir. İncelenen dönemin magazin dergilerinin hedef kitlesinin ise, okuma yazma oranının çok düşük olmasından kaynaklı olarak, eğitilmiş üst sosyal kesim olduğunu söylemek gerekir. Ancak hedef kitlesi eğitilmiş üst sınıf insanlardan oluşsa da, içerik yüksek seviyede kültürel ve düşünsel öğelerden çok, basit anlatımlı, eğlendirerek bilgi vermeyi amaçlayan öğelerden oluşmuştur. Bu nedenle de, iyi kötü okuma bilenlerin bile kolaylıkla anlayabileceği tarzda yayın yapan magazin dergilerinin, özellikle yeni alfabeye geçildikten sonra okuma-yazma oranının artmasıyla birlikte, hitap ettiği kitleyi genişletebildiği düşünülmektedir. Zekeriya

---

¹⁸ Dağtaş, a.g.e., s.49.

Sertel'in *Resimli Ay* dergisinin ilk sayısında kaleme aldığı "*Mecmua Olarak Türkiye'de İlk Çıkan Eserdir*" başlıklı makalesinde de hitap edilen kitle hakkında şu bilgiler verilmiştir: "(...) biz neşriyyâtımızı kendi edebî zevkimize, kendi fikrî seviyemize göre değil, kari'lerimizin ihtiyaçlarına, kari'lerimizin arzularına göre tertîb etmeyi düşünmüştür. Bizce makalenin kıymeti altındaki imzasından ziyâde çok okunmasındandır. Bilhâssa (*Resimli Ay*) da intişâr edecek makaleler hikâyeler ve umûmîyetle yazılar yalnız mahdud bir sınıfın edebî zevkine cevap veren tufeylî yazılar değil, fakat umûmîyetle insanların hissî, kalbî, dimağî ve bedî ihtiyaçlarını tatmine çalışan umûmî bir mâhiyyete hâiz yazılar olacaktır. (...)Hâlbuki (*Resimli Ay*) baştanbaşa kari'n mecmûasıdır. Mecmûadan kari', nâşirleri değil kendisini, kendi zevkini bulacaktır. Yâhûd hiç olmazsa bizim emelimiz budur."¹⁹ Makaleden de anlaşılacağı üzere, dergiyi çıkaran kadro başarması zor olsa da, toplumun her kesimine hitap etme amacını taşımaktadır. Bu amacı, dönemin diğer magazin dergileri için de genellemek mümkündür. Ancak bu amacın ne derece başarıya ulaştığını net bir şekilde tespit etmek mümkün görülmemekle birlikte, dergilerin incelenmesi sırasında bu duruma ilişkin ipuçlarına rastlanılacağı tahmin edilmektedir.

2. Dergicilik

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Büyük Türkçe Sözlükte, dergi kelimesinin karşılığı "*siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi, vb. konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın, mecmua*"²⁰ olarak verilmiştir. Kelimenin ansiklopedik tanımı ise şu şekildedir: "*Dergi, düzenli aralıklarla yayımlanan, belirli bir ya da birkaç ilgi alanına ilişkin haber, makale, deneme, inceleme, araştırma ve eleştiri gibi yazıları, çeşitli edebi ürünleri ya da belirli konulara yönelik derlemeleri içeren ve genellikle resimli olan yayınlara verilen isimdir.*"²¹ Sevan Nişanyan'ın etimoloji sözlüğüne göre ise, dergi kelimesi Türkiye Türkçesi'nde unutulmaya yüz tutmuş ancak cumhuriyet dönemi dil devrimi ile yeniden kullanılmaya başlanmıştır.

¹⁹ M. Zekeriya, "Mecmua Olarak Türkiye'de İlk Çıkan Eserdir", **Resimli Ay**, S.1, Şubat 1924, s.1.

²⁰ <http://www.tdk.gov.tr/dergi>.

²¹ **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, Cilt 7, İstanbul, 1987, s.162.

Arapça kökenli *mecmua* kelimesinin karşılığı olan dergi, 1930'lu yılların dil çalışmalarında “*koleksiyon, mecmua*” şeklinde tanımlanmıştır.²² Mecmua kelimesi ise, Osmanlıca-Türkçe sözlükte üç değişik tanımla verilmiştir. Birincisi; toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsidir. İkincisi; seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap ve üçüncüsü de; günümüzde kullanılan dergi kelimesiyle aynı anlamdadır.²³ Uygur Kocabaşoğlu'na göre; süreli yayınların gazete dışında en önemli türü olan dergi adını derlemek, toplamak anlamını taşıyan kelimelerinden almıştır ve ülkedeki dergi kavramı, kitaba yakın olan ve yılda en çok 3-4 defa “revue” ya da gazeteye yakın olan hafta veya onbeş günde bir yayınlanan “magazine” kadar tüm süreli yayınları kapsamaktadır.²⁴

Gazete kadar eski bir geçmişe sahip olan derginin, dünya literatüründe kabul edilmiş ortak bir tanımı bulunmamakla birlikte, genellikle *magazine* kelimesi kullanılmaktadır. Burcu Sabuncuoğlu çalışmasında, Anthony Davis'in “*Magazine Journalism Today*” adlı kitabında bir yayının dergi olarak kabul edilebilmesi için değişik yazarlar tarafından kaleme alınmış yazı ve öykülerden meydana gelmesi gerektiğini, günlük olmaması hatta haftalıkken bile fazla ve düzenli bir periyoda sahip olması gerektiğinden bahsettiğini yazmıştır.²⁵ Aslı Yapar Gönenç ise kitabında, bir yayının dergi olabilmesi için bünyesinde düzenli bir yayın aralığının bulunması, içinde okunacak metinlerin yer alması, okurlar tarafından talep edilmesi ya da para karşılığında satın alınması, diğer yayınlardan bağımsız olarak dağıtılması ve ciltli olması gibi beş temel özelliği barındırmasının gerekli olduğundan bahsetmiştir.²⁶ Mehmet Tekin de; derginin belli aralıklarla yayınlanan ve gazetelere göre daha sakin bir ortamda doğan fikir ağırlıklı yayın türü olduğunu ve derginin temelini fikir, sanat ya da özel konuların ağırlıklı olduğu fikre dayandığını iddia etmektedir.²⁷

---

²² <http://www.nisanyansozluk.com/dergi>.

²³ Ferit Develioğlu, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Yayınevi, Ankara, 2001, s.131.

²⁴ Uygur Kocabaşoğlu, “Cumhuriyet Dergiciliğine Genel Bir Bakış”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.3.

²⁵ Burcu Sabuncuoğlu, Popüler Kültür ve Hayat Mecmuası, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s.22.

²⁶ Aslı Yapar Gönenç, **Türkiye’de ve Fransa’da Dergicilik ve Kadın Dergileri**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, s.8.

²⁷ Mehmet Tekin, “Dergiler ve Dergicilik Üzerine Sohbet”, **Türk Yurdu**, Cilt 18, Sayı 132, İstanbul, 1998,

Dergiler, yayın süreleri ve içeriklerine göre sınıflandırılmaktadır. Yayın sürelerine göre haftalık, onbeş günlük, aylık, üç aylık, altı aylık ve yıllık olarak sınıflandırılırken; içeriklerine göre de genel dergiler ve uzmanlık dergileri olarak iki gruba ayrılırlar. Genel dergiler, her türden okuyucuya seslenen, içinde her türlü bilginin bulunduğu ve herkesin ilgisini çekebilecek konu ve yazıları içermektedir. Uzmanlık dergileri ise sanat, edebiyat, kültür, bilim-teknik, kadın, erkek, çocuk, fikir, mizah, çocuk, karikatür, spor vb. konularda yayın yapan ve özellikle bu konularla ilgili olanların takip ettiği dergilerdir.²⁸ Bu sınıflandırma esas alındığında, tezin konusu ve ana kaynağı olan Atatürk Dönemi magazin dergileri de, hem herkesin ilgisini çekebilecek konuları işleyen genel dergi hem de kadın, kültür-sanat dergileri olması açısından uzmanlık dergisi özelliği taşımaktadır.

Yukarıda verilen dergi tanımlarına tam olarak uygun olmasa da, az çok derginin ilkel halini oluşturan ve bilinen ilk örnek, 1665’de Paris’te çıkan *Journal Des Savant* olmuştur. Bu dergiyi aynı yıl Londra’da çıkan *Philosop Hical Transaction* dergisi izlemiştir. Bu iki öncü dergiden sonra gerçek anlamda yayınlanan dergiler, 1668 tarihli *Giornale de Letterati* ve 1741 tarihli *American Magazine* ile *General Magazine* olmuştur.²⁹ Murat Belge’ye göre ise modern anlamda ilk dergi Steele’nin İngiltere’de 1709 yılında çıkardığı *Tatler* adlı dergidir.³⁰ *Tatler* gibi *Rewiew (1704-1713)* ve *The Spectator (1711-1714)* dergileri de, 18. yüzyılda okuyucuları aydınlatmaya yönelik kısa süreli yayınlanan ancak büyük etki yaratan dergiler olarak kabul edilmektedir. Söz konusu dergilerden sonra genellikle edebiyat ve siyasi ağırlıklı dergiler yayınlanmıştır. Sanayi Devriminden sonraki dönemde dergiler, hem içerik hem de tasarım olarak gelişme göstermiştir. Yaşam biçimindeki değişiklikler, aile kavramının geçirdiği değişim ve beklentileri derginin çeşidini ve okuyucu sayısını artırmıştır. Toplumun birçok kesimine hitap etmeyi amaçlayan dergi sahipleri çocuk, edebiyat, aile, mutfak ve modayı kapsayan dergiler, özellikle de kadın dergileri, yayınlamışlardır. *Harper Bazaar (1829)*, *Vogue (1892)*, *The Edinburgh Review (1802-1929)*, *Quartery Review (1809-1967)*, *Spectator*

²⁸ Mehmet Suiçmez, Dergi Haberciliği ve Nokta Dergisi, **Yayılanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009, s.6.

²⁹ Bülent Varlık, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, **Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.112.

³⁰ Belge, a.g.e, s.374.

(1828), *Saturday Review* (1855-1938), *Punc* (1841) ve *La Revues de Paris* (1829) gibi isimler, 19. yüzyıl boyunca yayınlanan dergiler arasındadır. Birinci Dünya Savaşından sonra hızlı şekilde yaşanan siyasi ve sosyal değişim, toplumlarda hareketli bir yaşam tarzını tetiklemiştir. Bu yaşam tarzı ile birlikte, okuyucunun bilgi edinme isteğine paralel olarak haber dergiciliği denilen yeni tür dergiler ortaya çıkmıştır. *National Geographic* (1905), *American Time* (1923) ve *Life* (1936) gibi dergiler, 20. yüzyılın ilk döneminde yayın hayatına giren ve hala önemini sürdüren dergiler arasındadır.³¹

Dergiciliğin genel hatları ile dünyadaki gelişimi bu seyirde devam ederken, Türk basın tarihinde ilk dergi örneklerine 19. yüzyılın ilk yarısında rastlanmaya başlamıştır. Osmanlı Devletinin son yüzyılında ortaya çıkan dergicilik, gelişim serüvenine Cumhuriyet Döneminde de devam etmiştir.³² Ancak dergiciliğin, günümüz de dâhil olmak üzere, gazeteciliğin önüne geçecek kadar bir gelişim gösteremediğini söylemek mümkündür. Aslı Yapar Gönenç, Türkiye’de dergiciliğin gazeteciliğin önüne geçememesi ve ilgi görememesinin kimlik ve dağıtım sorunlarından kaynaklandığını belirtmiştir. Türkiye’de yayınlanan dergilerin insanların sorun ve beklentilerine cevap vermediği ve bunun en önemli nedeninin ise yabancı dergilere öykünme olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca dünyadaki dergi gelirlerinin büyük bir bölümünün abone sistemine dayandığını ancak Türk basın tarihinde böyle bir sistemin başarılı bir şekilde uygulanamadığını da belirtmiştir.³³ Söz konusu bu aksaklıklar, tezin konusu olan magazin dergileri için de geçerlidir. Dergi içeriklerinin önemli bir kısmını, dış basın kaynaklı haber ve makalelerin oluşturduğu görülmektedir. Abonelik sisteminin mali açıdan hayati değer taşıdığını, dergilerde “*dergimize abone olunuz*” şeklinde yer alan yazılarda görmek mümkündür.

Atatürk Döneminde yayınlanan dergiler arasından magazin, kadın ve sanat dergileri tasnif edilirken, şekil ve boyut açısından farklılıkların olduğu göze

---

³¹ Bahriye Karaduman, “Bir Derginin Görsel Kimlik Tasarımında Biçim ve İçerik İlişkisi Açısından Tipografinin Önemi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2007, s.5-9.

³² Osmanlıda dergicilik tezin 1. Bölümünde, Atatürk Dönemi dergicilik de tezin 2. Bölümünde genel hatları ile ele alınmıştır.

³³ Gönenç, **a.g.e.**, s.9.

çarpmıştır. Bazı dergilerin, dergi tanımlarında verilen şekil, boyut ve sayfa yapısına uygun özelliklere sahip olduğu görülürken, bazılarının gazete biçiminde yayınlandığı tespit edilmiştir. Bu farkın neden kaynaklandığı sorusunun cevabına da, incelenen dergilerden *Haftalık Mecmua*'nın ilk sayısında rastlanılmıştır. Dergi yönetimi adına kaleme alındığı düşünülen yazıda; amaçlarının her şeyden bahseden resimli bir gazete yayınlamak olduğu ancak içeriğin geniş konu yelpazesine sahip olmasından dolayı kanunlar gereği mecmua yayınlamak zorunda kaldıklarından bahsedilmektedir.³⁴ Zaten derginin şekli, boyutu ve sayfa sayısı da, bir dergiden çok gazete izlenimi vermektedir. Söz konusu yazıda ön plana çıkan “*her şeyden bahseden içerik*” özelliğinin, dönemin basın yasasında bir dergide bulunması gereken özellikler arasında geçtiği tahmin edilmektedir.³⁵ Bu durumdan hareketle, resimli ve içeriğinde çok çeşitli konuların yer aldığı yayınlar, dergi ve magazin kıstaslarına uyum sağladığından dolayı, magazin dergileri olarak değerlendirilmiş ve tez kapsamına alınmıştır.

3. Yöntem

Atatürk dönemi magazin basını hakkında fikir edinebilmek adına dergiler inceleme alanına alınmıştır. Çünkü dergilerde magazin kavramının içeriğine daha uygun temalar mevcuttur. İncelenen dönemde yayınlanan bilim ve düşünce dergileri dışında kadın, sanat ve edebiyat dergilerinde magazinsel ögeler bulmak daha kolay olmuştur. Söz konusu dönemde, kadın, sanat ve edebiyat dergileri dışında “*her şeyden bahseder*”, “*resimli aile mecmuası*” ve “*salon mecmuası*” gibi klişelerle yayın yapan dergilerle de karşılaşmıştır. Bu dergiler, günümüz magazin dergilerinin benzeri gibi işlev gören dergiler olarak saptanmış ve tezin ana malzemesini teşkil etmiştir. Ayrıca, magazinle birebir bağlantısı olmayan, Atatürk Döneminde yayınlanmış bazı çocuk dergileri de tezin kapsamına dâhil edilmiştir. Böylece dokuz tane kadın, otuz bir tane magazin/edebiyat, altı tane sanat, sekiz tane çocuk ve dört tane de Osmanlı'da yayınlanan magazin dergisi olmak üzere toplam elli sekiz dergi

---

³⁴ Haftalık Mecmua, “Hafta Sohbeti”, **Haftalık Mecmua**, S.1, 20 Temmuz 1925, s.1.

³⁵ Ancak derginin yayınlandığı dönemde geçerli olan 1919 Matbuat Kanununda bu duruma ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

tespit edilmiştir. Söz konusu dergilerin temininde Milli Kütüphane, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi ve Beyazıt Kütüphanesinden faydalanılmıştır.

Magazin dergilerinin temel yapı taşı olarak görülen kadın, Atatürk Dönemi magazin dergilerinde de, içeriğin şekillendirilmesinde önemli bir faktör olmuştur. Bunun yanında dönemin kadın politikasının da, magazin dergilerinin kadını ön plana çıkarma eğilimine sebebiyet verdiği söylenebilir. Kadının bu derece önemli olması, doğal olarak kadın dergiciliğinin de ön planda olmasını gerektirmektedir. Ancak Atatürk Döneminde tamamen kadına yönelik çıkan dergi sayısı, toplam dergi sayısı hesaba katıldığında, oldukça azdır.

Kadın dergileri, kadının ilgi alanına girecek moda, ev-el işleri, dekorasyon, adabı muâşeret, roman tefrikaları, kadın cemiyetleri, dünyada ve Türkiye’de meydana gelen kadın hareketleri gibi konuları ele alırken; magazin dergileri bu konuları da kapsayan daha geniş bir konu çerçevesine sahiptir. Bu nedenle kadın dergileri, magazin hede kitle ve ana malzemesi olan kadını ele aldığı için, magazin dergilerinin kapsamında yer alan bir tür olarak değerlendirilmiş ve tez kapsamına alınmıştır. İçerikleri birbirine çok yakın olduğu için kadın dergilerini magazin dergilerinde ayırt etmede kadın süreli yayınlar bibliyografyasından faydalanılmıştır. Söz konusu bibliyografyada, dergilerin adlarında ya da tamamlayıcı adlarında kadın sözcüğünü kullanmış olması ya da yayıncı veya yazar kadrosunun büyük çoğunluğunun kadınlardan oluşması özelliği aranmış ve bu özelliğe sahip olanlar *kadın dergisi* olarak nitelendirilmişlerdir.³⁶ Bu bilgiler doğrultusunda dokuz dergi³⁷ tespit edilerek, ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Böylece el işi ve elbise kalıpları veren birkaç moda dergisi dışında, Atatürk Döneminde yayınlanan bütün kadın dergileri hakkında çalışma yapılmıştır.

Sanat dergileri de, sinema-müzik ve tiyatro gibi sanat dallarıyla sınırlı olmak üzere, magazin ölçütüne uygun bir formata sahip olduğundan tez kapsamına dâhil edilmişlerdir. Sanat dergilerinin ele aldığı konular da, tıpkı kadın dergilerinde olduğu

---

³⁶ Zehra Toska, **İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)**, İstanbul, 1993, s.xiii; Aslı Davaz Mardin, **Hanımlar Âleminde Rosa’ya (1928-1996)**, İstanbul, 1998, s.1-12.

³⁷ Söz konusu dergiler: Süs (1923), Ev Hocası (1923), Firuze (1914), Çalığışu (1926), Kadın Yolu (1925-1927), Asar-ı Nisvan/Kadın Yazıları (1925-1926), Aile Dostu (1931), Cumhuriyet Kadını (1934) ve Salon (1934).

gibi, magazin dergilerinin geniş konu yelpazesi içerisinde yer almaktadır. İncelenen dönemin magazin dergi içeriklerinin sanatsal ağırlıkta olduğu hesaba katılırsa, sanat dergilerinin önemi de ortaya çıkmaktadır. Ancak magazin dergilerinde yer alan sanat konuları, sanat dergilerindeki gibi ayrıntılı ve teknik bilgilerle donatılmış halde değildir. Bu nedenle sanat dergileri, bu konuda ayrıntılı bilgi edebilmek için değil, magazin dergilerindeki sanat haberlerinin yorumlanmasında destek bilgilere ulaşabilmek amacıyla kullanılmıştır. Söz konusu amaç doğrultusunda altı dergi³⁸ seçilmiştir. Bu seçimde, kadın dergilerinde olduğu gibi, bütün sanat dergileri ele alınmamış; müzik, tiyatro ve sinema dergilerinin ön plana çıkan birkaç örneği ile yetinilmiştir.

Magazin dergilerine gelince; çok çeşitli içeriğe sahip, resimli ve herkese hitap eden aile, halk ya da salon mecmuası klişesini taşıyan ve Atatürk Döneminde yayınlanmış toplam otuz bir adet magazin dergisine ulaşılmıştır.³⁹ Söz konusu dönemin bütün magazin dergilerine ulaşıldığına dair kesin bir bilgi verilemese de, mevcut kütüphanelerde var olan örneklerinin hemen hepsinin temin edildiği söylenebilir. İçeriğin önemli bir kısmında edebi özellik ağırlıkta olsa da, magazinsel değer taşıyan haber, yazı ve makalelerin de hatırı sayılır ölçüde içerikte yer aldığı ve zamanla magazinleşen edebiyat dergileri ile karşılaştığı için bu dergiler de magazin dergileri olarak değerlendirilmiştir. *Nur*, *Resimli Uyanış*, *Resimli Hikâye*, *Gündüz* ve *Ayda Bir* isimli dergiler, magazin ağırlıklı edebi dergilere örnek gösterilebilir. Bunlar dışında magazin dergiciliğinin gelişimine dair fikir edinebilme, Cumhuriyet dönemi magazin dergileri ile kıyaslama yapabilme ve konuya arka plan olma açısından, Osmanlı döneminde yayınlanan *Malumat*, *Resimli Kitap*, *Musavver Muhit* ve *Şehbal* isimli dört magazin dergisi de incelenmiştir. Ayrıca dünyada ve Türkiye’de hassasiyetle uygulanmaya çalışılan “çocuk politikasına” hizmet amacıyla, magazin

---

³⁸ Söz konusu dergiler Sinema Yıldızı (1924), Mudhike (1924-1925), Film (Le Film) (1926-1927), Tiyatro ve Musiki (1928), Musiki (1931) ve Ekran (1933-1934).

³⁹ Dilek (1923), Nur (1924), Gelincik (1924), Resimli Ay/Sevimli Ay (1924-1931), Resimli Hafta (1924-1925), Yıldız (1924-1926), Gölge (1925-1926), Resimli Dünya (1925-1926), Haftalık Mecmua (1925-1927), Asri Türkiye (1926-1927), Aylık Mecmua (1926-1927), Hayat (1926-1930), Yeni Kitap (1927-1928), Resimli Hikâye (1927-1928), Güzel Mecmua (1928), Arkadaş (1928), Yeni Muhit (1928-1933), Resimli Uyanış (1928-1944), Bravo (1930), Allo Allo (1931), Yedigün (1933-1950), Hafta (1934-1936), Resimli Herşey (1935), Ayda Bir (1935-1936), Yarım Ay (1935-1937), Holivut İstanbul Magazin (1936-1937), Yeni Hayat (1936), Resimli Ay (1936-1938), Gündüz (1936-1939), Herşey (1938) ve Foto Magazin (1938-1939).

dergilerinde sıkça yer alan gürbüz çocuk yetiştirilmesine yönelik makale, yazı ve haberleri analiz etme konusunda faydalı olacağı düşünülen sekiz çocuk dergisi de tez kapsamına alınmıştır.⁴⁰ Söz konusu çocuk dergileri, magazinle doğrudan alakalı olmasa da, çocuk politikasını ayrıntılı şekilde ön plana çıkarmada ve magazin dergilerinin çocuk konusunu ne derece ele aldığını kıyaslama yaparak yorumlamada kullanılmıştır.

1923-1938 yılları arasında yayınlanmış magazin dergileri ve onlarla birlikte değerlendirmeye alınacak dergiler tespit edildikten sonra, söz konusu dergilerin okunma aşamasına geçilmiştir. Okuma çalışması sırasında, elde edilen bilgiler belirli bir sistemlikle tasnif edilmiştir. Öncelikle dergilerin künye bilgileri oluşturulmuştur. Derginin adı, yayınlandığı yıllar, sahibi ya da mesul müdürü, çıktığı şehir gibi tanıtım bilgileri tablolar şeklinde hazırlanmıştır. Burada; dergilerde yer alan imtiyaz sahibi, mesul müdürü, yazı işleri müdürü gibi unvanların kullanım şeklindeki farklılıklara değinmek gerekir. Bazı dergiler derginin hem imtiyaz sahibini hem de mesul müdürünün ismini ayrı ayrı belirtirken, bazı dergilerde mesul müdürle imtiyaz sahibi aynı kişi olduğundan dolayı sadece mesul müdür ibaresini kullanmışlardır. Ayrıca bazı dergilerde de, imtiyaz sahibi formalite bir isim olarak verilirken, dergiyi asıl çıkaran kişinin ismi ya hiç geçmemiş, ya da mesul müdür veyahut da sermuharrir olarak geçmiştir. Bu nedenle, künyeler hazırlanırken, sadece dergilerin verdiği isimler dikkate alınmış, ayrıntısı ile ilgili bilgi verilmemiştir. Hazırlanan künyeler ve her dergiye ait bir kapak örneği tezin “Ekler” kısmında yer almıştır.

Künyeler hazırlandıktan sonra, dergilerin tanıtımına dair bilgiler ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Dergiler ayrıntılı şekilde tanıtılırken iki yöntem izlenmiştir. İlk olarak künyede verilen bilgilere ek olarak; genellikle dergilerin ilk sayısında yayınlanan “çıkartılma amacı”, kaç sayı yayınlandığı, hangi matbaada basıldığı, fiyatı, içeriği, yazar kadrosu ve ne zaman kapandığına dair genel bilgiler verilmiştir.

Tanıtım bilgileri verildikten sonra, ikinci yönetime geçilmiş ve dergilerde magazinsel öğelerle bezenmiş gündelik yaşam ve Atatürk Dönemi yaşanan sosyo-kültürel değişime dair izler aranmıştır. Bu izleri takip etmek için de tasnif

---

⁴⁰ Söz konuş dergiler: Resimli Dünya (1924-1925), Sevimli Mecmua (1925), Gürbüz Türk Çocuğu (1926-1928), Çocuk Yıldızı (1927-1928), Türk Çocuğu (1933), Ateş (1936-1938), Cumhuriyet Çocuğu (1938-1939), Boğaziçi (1936).

yönteminden yararlanılmıştır. Dergilerde yer alan haber, makale ve yazılar öncelikle siyasi ve magazinsel olarak ele alınmıştır. Siyasi haberler de; siyasi, toplumsal ve kültürel alanda yapılan inkılaplar ile diğer siyasi gelişmeler olarak tasnif edilmiştir. Magazin içerikli konular ise, kendi içerisinde kadın, çocuk, adabı muaşeret, eğlence hayatı/mekânları, sanatsal faaliyetler ve magazin haberleri olarak ele alınmıştır. Özellikle magazin haberleri içerisinde; modadan güzellik yarışmalarına, ünlü isimlerin hayatlarından gelecek tahayyülüne ve düzenlenen hayır geceleri ile balolara kadar birçok konuya ait malzeme aranmıştır. Dergilerde yer alan reklam ve ilanlar, dönemin üretim ve tüketim kültürüne dair ipuçları elde etmek amacıyla ayrıca incelenmeye alınmıştır. Ayrıca okuyucu çekmek amacı ile hazırlanan bilmece-bulmaca-yarışma sayfaları ile okuyucu mektuplarına cevap veren köşeler de, hem derginin okuyucu sayısı hem de okuyan kitlenin özelliği hakkında tahminde bulunma açısından önemli olduğundan dikkatle incelenmiştir. Bütün bu içerik konuları, Atatürk Dönemi yaşanan toplumsal değişime somut örnek bulma ve bulunan örneklerle dönüşüme dair analiz yapmada araç olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın ana malzemesi, konusu ve kaynağı olan magazin dergileri tespit ve tasnif edildikten sonra, tezin ilk aşaması tamamlanmıştır. Tarihsel arka planı ile birlikte, Atatürk Dönemi magazin dergiciliğinin genel hatları, magazin dergiciliğinin önde gelen isimleri ve magazin dergilerinin şekil-içerik-künye bilgileri derli toplu bir şekilde bir araya getirilmiştir.

Ağırlıklı olarak bilgi verme yöntemi ile tamamlanan ilk aşamadan sonra, tezin ikinci aşamasına geçilmiştir. Cumhuriyet dönemi modernleşme hareketinin bir devlet ve ulus inşa etme süreci olduğu gerçeğinden yola çıkılarak, bu inşa sürecinin 1923-1938 yıllarını kapsayan döneminde, sosyo-kültürel ve gündelik hayatın değişim ve dönüşümünün genelde magazin basını özelde magazin dergiciliğine nasıl yansıdığı ve yansıtıldığını sorgulama, tezin ikinci aşamasında hedef amaç olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, magazin dergilerinin sosyo-kültürel değişim sürecindeki yeri, görevi ve etkisini analiz edebilme büyük önem taşımaktadır.

Dergilerin ulaştığı sınırlı okuyucu kitlesi ve dönemin siyasi-sosyal ve ekonomik yapısı göz önünde bulundurularak, magazin dergiciliği ve toplumsal yapıdaki değişim süreci hakkında bilgi edinme ve çıkarım yapabilmede ne derece

faydalı olacağını tespit etmek adına bir takım sorular sorma, bu sorulara tezin ilgili bölümlerinde cevap aramaya yönelik bir yöntem uygulanmıştır. Söz konusu soruları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Dergilerin içerik, biçim ve yayın politikası açısından modern magazin dergileri ile arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
- Dergilerin hedef kitlesi ve bu kitlenin toplumsal yapıdaki yeri nedir?
- Dergilerin yayın politikası hangi temele dayanmaktadır?
- 1923-1938 yılları arasında gerçekleştirilen siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik inkılâplara dergi içeriklerinde yer verilmiş mi? Verilmişse yaklaşım şekli nasıl?
- Toplumsal dönüşümde dergilerin rolü ne?
- Dergilerde toplumsal dönüşüme kanıt olabilecek bilgi ve belgeler mevcut mu?
- Dergi içerikleri toplumun yapısına ne derecede uygun ve okuyucuları kültürel açıdan yönlendirme gücü var mı?
- Dergi içeriklerinde yer alan magazinsel, siyasi, sosyal ve kültürel konulara ait haber, makale ve yazıların dağılımı nasıl?
- Dergilerin toplumsal yapının temeli olan aile ve buna bağlı olarak kadın ve çocuk konularına yaklaşımı nasıl? Ayrıca bu konulara dair belirli bir yayın politikasına sahip mi?
- Dergilerde elit/seçkin kesime ve bu kesimin özel yaşamına dair haberler var mı?
- Dergilerde örnek insan modeli yaratma çabası var mı?

I. BÖLÜM

OSMANLI'DA BASININ VE MAGAZİN BASINININ GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Dünyada Basının ve Magazin Basınının Gelişimine Genel Bir Bakış

Basın, belli aralıklarla yayınlanan ve hemen hemen her çeşit bilgiyi topluma sunan kitle iletişim araçlarının oluşturduğu bütünlük olarak tanımlanmaktadır. Basını oluşturan teknik gelişmelere bakılacak olursa; yazının, kâğıdın ve matbaanın icadı⁴¹ ön plana çıkar. Jean Jeanneney çalışmasında; yazının icadından önce de, insanların haber açlığı ve bu haberleri birileriyle paylaşma isteği, kendini ağaçtaki çentikte, mağara duvarlarında ya da renkli bir çakıl taşına verilen anlamda gösterdiğinden bahsetmiştir.⁴² Yazının icadından sonra ise, haber verme arzusunun ilk ürünleri Mısır' da ortaya çıkmıştır. Daha sonrasında yine Mısır'da milattan 1750 yıl öncesinde bulunan papirüsler, basın tarihinin ilk yazılı ürünleri arasında yer almışlardır. Enver Behnan Şapolyo bu ilk yazılı ürünlerin, Sümerlerin çamur üzerine çivi yazısıyla kazıdıkları haber gazeteleri, Yunanlıların "Efimerit"leri, Romalıların "Acta Publica"ları, Çinlilerin tahta kalıp üzerinde hazırladıkları gazeteler ve Fransızların "duvar gazeteleri" olarak belirtmiş ve söz konusu ürünlerin "ilkel yazılı haberler" olarak basın tarihinde yer aldıklarını da eklemiştir.⁴³

Yazı ve kâğıdın icadından sonra basın tarihi için en önemli teknik buluş, şüphesiz matbaa olmuştur. Francis Bacon'a göre, modern çağları açan üç öge basımevi (matbaa), barut ve pusuladır.⁴⁴ Bu üç araç, gerçekten de modern çağların ve teknolojinin temel yapı taşını oluşturmuşlardır. Bu gelişmelere temel teşkil eden buluşlardan biri olan matbaa da, 15. yüzyıl Almanya'sında Gutenberg isimli bir mucit sayesinde tarih sahnesine çıkmıştır. Matbaanın icadından sonraki süreçte,

---

⁴¹ M. Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, Der Yayınları, İstanbul, 2002, s.27.

⁴² Jean-Noel Jeanneney, **Başlangıçtan Günümüze Medya Tarihi**, Çev. Esra Atuk, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009, s.20.

⁴³ Enver Behnan Şapolyo, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın**, Güven Matbaası, Ankara, 1971, s.12.

⁴⁴ Francis Bacon, **Novum Organum**, Çev. Sema Önal Akkaş, Doruk Yayınları, İstanbul 1999, s.61.

basın-yayın hareketleri hızlanmaya başlamıştır. 1588 yılında Avrupa’da *English Mercury*⁴⁵ adında çıkan ilk gazete ve onu takip eden diğer gazeteler, çoğunlukla ticari bültenler halinde yayın yapmıştır. Bu amaçla başlayan süreli yayın geleneği, 17. yüzyılda Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde, birbirini takip ederek devam etmiştir. Ancak ticaret dışında değişik konulara ait bilgilerle beraber, düzenli ve periyodik görünümü yansıtan ilk gerçek yayınlara 1605-1610 yıllarında rastlanmıştır.⁴⁶ Üç aylık ve haftalık periyotlara sahip yayınlardan sonra, nihayet günlük gazeteler de, basın tarihindeki yerini almış ve *Gazette Quotidienne* (1660), *Daily Couran* (1702), *Journal de Paris* (1777) ve *Pensilvania Paquet* (1784) gazeteleri yayın hayatına başlamıştır.⁴⁷

Süreli basın, 18. yüzyılın sonundan itibaren ve 19. yüzyılda giderek artan şekilde, basılı kitle iletişim araçlarının değişiminde itici güç işlevini görmeye başlamıştır. Öyle ki; ticaret için verilen bilgilerden başka, öncelikle siyaset olmak üzere felsefe, bilim-teknoloji alanlarında bilgi, haber ve düşüncelerin yayılmasına öncülük etmiştir. Gazetenin ve süreli yayının *Altın Çağı* olarak görülen 19. yüzyıl, aynı zamanda gazeteciliğin kurumsallaşmaya başladığı önemli dönüm noktalarından birini teşkil eder. İngiltere’de başlayan *Sanayi Devrimi* ve sonrasında yaşanan gelişmeler, basının teknik ve içerik açısından daha çok özgürlük kazanmasında ve ayrı bir meslek haline gelmesinde etkili olmuştur. Buna bağlı olarak okuyucu sayısı da artmıştır. Bunlara ulaşım-iletişim alanındaki devrim niteliğindeki gelişmeler ile uluslararası haber ajansları da eklenince, 20. yüzyıla bir başka deyişle *Modern Basın Çağı*’na, gücünü kanıtlayan basınla girilmiştir. Özellikle Avrupa’da, siyasetin merkezinde önemli bir işleve sahip olan basın, diğer kıtalarda da kendini hissedilir ölçüde kuvvetlendirmiştir.

Magazin basının doğuşuna bakılacak olursa, magazin yer bulduğu ilk süreli yayının, gazete olduğu görülür ve bu nedenle magazin basınına incelemeye “magazin gazeteciliği” ile başlamak gerekir. Magazin gazeteciliği, öncelikle İngiltere’de

---

⁴⁵ Şapolyo, a.g.e., s.13.

⁴⁶ İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.57.

⁴⁷ A. Rıdvan Bülbül, **Genel Gazetecilik Bilgileri**, Nobel Yayın, Ankara, 2000, s.9.

başlamış, daha sonraları ABD ve diğer Avrupa ülkelerine yayılarak, halka dönük gazetecilik anlayışının yaygınlaşmasıyla gelişmiştir.⁴⁸

1830'lardan sonra halka yönelik çıkarılan gazeteler, insanın ilgisini çeken konuları işlemek ve ucuza gazete satmak gibi başlıca iki önemli amaca hizmet etmiştir. Gazetenin ucuza mal edilmesi, gelişen teknolojiyle sağlanabilmiş; insanın ilgisini çekme konusunda ise gazeteler yeni haber kaynakları bulma arayışına girmiştir.⁴⁹ Bu arayışlar sonucunda, *penny papers*⁵⁰ adı verilen ve bir tür popüler gazete özelliği taşıyan yayınlar ortaya çıkmıştır. Popüler gazetelerin ilk örnekleri İngiltere’de görülse de, başarılı örneklerinin Amerika’da ortaya çıktığı söylenebilir. Daha küçük haberlere yer veren ve gerekirse haber üreten *New York Sun* gazetesi, popüler gazetelerin öncüleri arasında sayılır. Bu gazete gibi birçok magazin gazetesinin de Amerika’da yayın hayatına başlaması, magazin basını kültürünün Avrupa’ya nazaran Amerika’da daha çok gelişme ve yayılma olanağı bulduğu izlenimini vermektedir. Özellikle James Gordon Bennett ve Joseph Pulitzer gibi sansasyonel haberleri halka iletmeyi kendilerine amaç edinen iki Amerikalı gazetecinin faaliyetleri, magazin kültürünün Avrupa’dan çok Amerika’da gelişme sahası bulmasını sağlamıştır.⁵¹

Kendi evlenme törenini bile haber yapan Bennett,⁵² haber kaynaklarını yaygınlaştırmış, böylece geleneksel mahremiyet algısının oldukça dışına çıkmıştır. Sokak fahişelerini, cinayetleri, sosyete dedikodularını ve ünlülerin skandallarını haber konusu yapmıştır. Böylece Bennett, yayınladığı gazetede; “sokaktaki adamı” gündeme getirerek, kendi deyimiyle, “dünyanın doğru resmini vermeyi” amaçlamıştır.⁵³ Bennett gibi sansasyonel haberlere yönelen Joseph Pulitzer⁵⁴ ile

---

⁴⁸ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, İmge Kitapevi, Ankara, 2000, s.316.

⁴⁹ Tokgöz, **a.g.e.**, s.316.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. B. Bernard Cohen- Lucian A. Cohen, “A Penny Paper’s Review of Emerson’s Essays (1841)”, **The New England Quarterly**, Vol. 29, No. 4 (Dec., 1956), İngiltere 1956, s.516-521.

⁵¹ Selma Bayraktar, **Gazetelerin Magazin Sayfalarının Biçim ve İçerik Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2001, s.22.

⁵² J. G. Bennet hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Oliver Carlson, **The Man Who Made News: James Gordon Bennet, Sloan and Pearce**, New York 1942; James L. Crouthamel, **Bennet’s New York Herald and the Rise of the Popular Press**, **Syracuse University Press**, New York 1990;

⁵³ Bülbül, **a.g.e.**, s.221.

William Randolph Hearst⁵⁵ beraberliği de, sansasyonel gazetecilik akımına, doğal olarak da magazin basınına, hız kazandırmıştır.⁵⁶ *New York Herald* gazetesini çıkaran Bennett'le, *New York Tribune* gazetesini çıkaran Horace Greely'nin bir araya gelmesiyle de, 1924 yılında *Herald Tribune* gazetesi yayınlanmaya başlamıştır.⁵⁷

*Tabloid*⁵⁸ gazete olarak da adlandırılan magazin gazeteleri, Avrupa'da da geniş okuyucu kitlelerine hitap etmiştir. Tabloid gazeteciliğin öncülerinden sayılan İngiliz Alfred Harmsworth'un basında açtığı çığır öylesine başarılı olmuştur ki, ünü Avrupa kıtasını aşarak Amerika'ya kadar ulaşmıştır. Öyle ki Amerika magazin basınının temsilcilerinden Joseph Pulitzer, gazetesi *World*'un tabloid basımı için Harmsworth'ü Amerika'ya davet etmiştir.⁵⁹ Çok büyük puntolarla çarpıcı başlıklar, fotoğraflar ve sansasyonel haberler kullanarak yayın yapan tabloid gazeteler, bu yayın politikası sayesinde, her kesimden insanın dikkatini çeken ve okunabilen gazete özelliğine sahip olmuştur.

19. yüzyılın sonlarından itibaren ve 20. yüzyıl boyunca, tüm haberleri sansasyonel bir şekilde veren tabloid gazeteler için, *Sarı Gazetecilik*⁶⁰ deyimini kullanılmaya başlanmıştır.⁶¹

---

⁵⁴ J. Pulitzer hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. George Juergens, *Joseph Pulitzer and New York World*, Princeton University Press, Princeton 1966; James Wyman Barret, *Joseph Pulitzer and his "World"*, Vanguard Press, New York 1941,

⁵⁵ W. R. Hearst hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Arthur Brisbane, "William Randolph Hearst", *The North American Review*, Sayı 183, No. 599, 21 Eylül 1906, s.519-525.

⁵⁶ Bayraktar, **a.g.e.**, s.20.

⁵⁷ Bu gazeteler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. B. Knight Hunt, "The New York Herald, from 1835 to 1866 ; The New York Tribune, from 1841 to 1866 ;The New York Daily Times, from 1852 to 1866 ; Memoirs of James Gordon Bennett and His Times", *The North American Review*, Sayı 102, No. 211, Nisan 1866, s.373-419.

⁵⁸ İngilizce literatürde "tabloidisation " kelimesi ile karşılanan magazinleşme, eğlenceli ve duygusal motiflerle donanmış içeriğin daha fazla vurgulanması ve basit, kolay tüketilebilir bir sunumla topluma ulaştırılması olarak tanımlanmaktadır. Aslında "tabloid" kelimesi Londra'daki Burroughs ilaç şirketinin ticari marka olarak piyasaya sürdüğü sıkıştırılmış ilaç tableti anlamındaki tuhaf ifadesinden gelmektedir. Tabloid gazetenin en önemli özelliğini ise küçük boyutta olması oluşturmaktadır.

⁵⁹ Conboy, **a.g.e.**, 2001, s.61.

⁶⁰ Herast, her ne pahasına olursa olsun, sansasyon yaratmayı tercih ettiğinden gazetesinde çarpıcı başlıklara, bol resimlere, hayal-bilim karışımı konularla ilgili makalelere, güldürücü Pazar ilavelerine ve "World" ile "Journal" arasındaki rekabette rol oynayan "Sarı Çocuk" adlı komik serisinden dolayı zamanla "SARI BASIN" olarak sözü edilen gösteriş kabilinden yazılara büyük önem veriyordu.

⁶¹ Ufuk Uğur, Türkiye'de Televizyon Haberlerinde Magazinleşme Olgusu, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006, s.43.

Magazin basını, sarı gazetecilik ile kalıcı hale gelmiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde sarı gazetecilik bitmesine rağmen, sansasyonel haberler ve magazin gazeteciliği devam etmiştir. Magazin gazeteciliği bu dönemde Amerika'da olduğu gibi Avrupa'da da okur kitlesini genişletmeye devam etmiştir. Bu yüzyılda Avrupa'nın önemli başkentlerinden biri olan Paris'te sansasyonel basının temsilcileri; *Le Petit Parsien*, *Le Petit Journal*, *Le Matin* ve *L'echo de Paris* gazeteleri olmuştur. Bu gazetelerde makale yerine cinayetler, kazalar, aşk sahneleri, politik entrikalar ve hükümet buhranlarının ayrıntıları yer almıştır. İngiltere'de ise *Daily Mail* ile *Daily Express* gazeteleri bu basının belli başlı temsilcileri olarak kabul edilmiştir.⁶²

20. yüzyılda, magazin içerikli haberlerin tutulması sonucunda, gazetelerde açık saçık fotoğraflar ve çarpıtılmış hatta uydurma haberler de yer almaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı'nın acılarının sarıldığı dönemde ise, yorumlayıcı haber verme yaygınlaşsa da, insanlara dertlerini unutturup, buldukları sıkıntılı ortamdan uzaklaştıracak magazin haberlerinin yayınlanmasına devam edilmiştir. Yine bu dönemde de gazete ilanlarını çeken en önemli faktör tiraj olduğundan, gazeteler tirajlarını artırmak amacıyla sansasyonel haberlere yönelmiştir. Bu yöneliş özellikle Amerika'da etkili olmuş ve *New York Daily News* gazetesinin çıkarılmasını ve çok kısa sürede büyük rağbet görmesini sağlamıştır. Avrupa'da ise magazin içerikli basına yönelişin temsilciliğini İngiliz gazetesi *Daily Mirror* gazetesi yapmıştır.⁶³

1929 yılında ortaya çıkan ve bütün dünyayı etkisi altına alan Dünya Ekonomik Krizi, basını da etkilemiştir. Bu kriz sonrasında yaşanan süreçte yorumlayıcı haber verme geleneği ve fikir gazeteciliği basında ağırlık kazanırken, magazin basınına karşı ilgi ve merak da devam etmiştir. Aktüalite dergilerinin çıkmaya başlaması, radyo ve televizyonun devreye girmesi ile insanın ilgisini çeken konuları anlamlı bir çerçevede sunma anlayışı, kitle iletişim araçlarında yer edinmeye başlamıştır.⁶⁴ Magazin basını da, her geçen gün gücüne güç katarak, bu kitle iletişim araçlarının vazgeçilmez bir parçası olmayı ve kendini etkili bir şekilde

---

⁶² Jeanneney, **a.g.e.**, s.106.

⁶³ Frederic Barbier - Catherina Bertho Lavenir, **Diderot'tan İnternete Medya Tarihi**, Çev. Kerem Esen, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2001, s.161.

⁶⁴ Tokgöz, **a.g.e.**, s.316.

hissettirmeyi başarmıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kültür ve gelir seviyesi düşük halk kitleleri arasında son derece önemli bir yere, etkiye ve güce sahip olduğunu söylemek, sanırız yanlış olmayacaktır. Özellikle son yıllarda bilişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler de, magazin basınının tarihsel seyrini ve gelişimini pozitif açıdan önemli ölçüde etkilemiştir.

1.2. Osmanlıda Basının Doğuşu ve Gelişimi

Basının hem dünyadaki hem de Osmanlı'daki serüvenini matbaayla başlatmak yerinde olacaktır. Matbaanın verdiği güçle Avrupa basım tekniklerinde gelişim aşamalarını birer birer atlarken; Osmanlı Devleti de, 1492 yılında yani matbaanın kuruluşundan çok kısa süre sonra, gayrimüslim vatandaşları aracılığı sayesinde matbaa ile tanışmıştır.⁶⁵ Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimler her geçen gün yeni matbaalar kurmaya devam etmişlerdir.⁶⁶ Osmanlı Devleti, matbaa ve basının hem Avrupa'da hem de ülkesinde hissedilir ölçüde gelişmesine kayıtsız kalmamıştır. Matbaa ve basın fırtınasına karşı atılan ilk adım ise 1727 yılında devlet eliyle açılan matbaa olmuştur. Neticede İbrahim Müteferrika⁶⁷ ve Said Mehmet Efendi⁶⁸ gerekli izni aldıktan sonra, 14-16 Aralık 1727'de, Osmanlı Devleti'nde ilk Türk yapımı matbaayı kurmuşlardır.⁶⁹

İbrahim Müteferrika Matbaası ile başlayan basımevi dönemi, Patrona Halil İsyanı ile bir kriz dönemi geçirip kesintiye uğrasa da, uzun yıllar sonra varlığını

---

⁶⁵ İspanya'dan Osmanlı topraklarına göç eden Yahudilerin matbaa kurulmasına izin verilmiş ve böylece Osmanlı'da ilk matbaa İstanbul'da kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. A. D. Jelyakov, **Türkiye'nin Sosyo-Politik ve Kültürel Hayatında Basım (1729-1908)**, çev. Orhan Koloğlu, Basım Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara, 1977, s.19; ayrıca bkz. M. Nuri İnuğur, **Basım ve Yayın Tarihi**, Der Yayınevi, İstanbul, 2002, s.45-48; Ali Gevgilili, **Türkiye'de Yenileşme Düşüncesi, Sivil Toplum, Basım ve Atatürk**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1990, s.38.

⁶⁶ Museviler 1510'da Selanik'te, 1554'de Edirne'de; Ermeniler 1565'de İstanbul'da; Rumlar 1627'de İstanbul'da ilk matbaalarını kurmuşlar ve ilerleyen yıllarda bunların sayılarını çoğaltmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gevgilili, **a.g.e.**, s.38-41; Jelyakov, **a.g.e.**, s.19-20.

⁶⁷ İbrahim Müteferrika ve matbaa ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yayına Hazırlayan Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s.50-63; Kemal Beydili, "Müteferrika ve Osmanlı Matbaası 18. Yüzyılda İstanbul'da Kitabiyat", **Toplumsal Tarih**, Cilt 20, Sayı 128, İstanbul, 2004, s.44-52.

⁶⁸ Said Mehmet Efendi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Taner Timur, "Matbaa, Aydınlanma ve Diploması: Said Mehmet Efendi", **Toplumsal Tarih**, Cilt 20, Sayı 128, İstanbul, 2004, s.54-61.

⁶⁹ İnuğur, **Basım ve Yayın Tarihi**, s.154.

Mühendishane, Üsküdar, Takvimhane-i Amire ve Bulak Matbaaları ile sürdürebilmiştir.⁷⁰ Bu sırada kitle gazetelerinin yanı sıra, ideolojik amaçlı yayınlar ile sanat ve mesleki konularda uzmanlaşmış gazete ve dergilerin bütün dünyayı kaplaması⁷¹, basın gücünün ne denli etkili olduğunu Osmanlı Devleti'ne göstermiş ve devleti bu gücü kullanmaya teşvik etmiştir. Bu teşvik gücü de, devlet eliyle ilk Türkçe gazetenin⁷² çıkarılmasını tetiklemiştir. Neticede basının ne denli etkili olduğunu gören II. Mahmut, kişisel ilgi ve desteği ile 1 Kasım 1831 tarihinde *Takvim-i Vakayi* gazetesinin kurulmasını sağlamıştır. Devletin sözcüsü olarak yayın hayatına başlayan *Takvim-i Vakayi*, istenilen kamuoyunu yaratamamıştır. Durum böyle olunca devlet kontrolünde özel teşebbüslere yönelinmiş ve 1840 yılında devlet destekli yarı özel *Ceride-i Havadis* gazetesinin çıkarılması sağlanmıştır.

II. Mahmut devrinde basın alanında başlayan söz konusu kıpırdanmalar, Abdülmecit ve Abdülaziz dönemlerinde ciddi anlamda gelişim aşamasına ulaşmıştır. Devlet destekli iki gazete denemesinden sonra, Türk basın tarihinin miladı olarak görülen ilk özel Türkçe gazete *Tercüman-ı Ahvâl*, Ağâh Efendi tarafından 1860 yılında çıkarılmıştır. Daha sonra Şinasi'nin kamuoyunun önemini her şeyin üstünde ön plana çıkaran gazetesi *Tasvir-i Efkâr* da 1862 yılında Türk basın tarihindeki yerini almıştır. Tanzimat ve Islahat Fermanları sonrasındaki sosyal ortamda çıkarılan bu gazetelerin en önemli özelliklerini; bu ortamı halka anlatıp yorumlamaları, halk ve fikir gazeteciliğini başlatmış olmaları ve dinamik bir kamuoyu yaratmadaki başarıları oluşturmaktadır.⁷³ Basın adına yaşanan bu önemli gelişmelerden sonra, *Tercüman-ı Ahvâl* ve *Tasvir-i Efkâr*'ın açtığı yoldan daha cesur olarak devam edecek olan özel Türkçe gazeteler, birbiri ardına çıkmaya başlamıştır. Öyle ki Abdülaziz döneminin baskı ortamına rağmen gazete sayısı hızla artmıştır. Bu gazeteler arasında ön plana

---

⁷⁰ Bu matbaalar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.163-164; Kabacalı, **a.g.e.**, s.31-40.

⁷¹Orhan Koloğlu, **Osmanlıdan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006, s.18.

⁷²İlk Türkçe gazetenin “*Takvim-i Vekayi*” mi yoksa “*Vekayi-i Mısriye*” mi olduğu, basın tarihçileri arasında tartışma konusu olmuştur. Orhan Koloğlu ilk Türkçe gazetenin *Vekayi-i Mısriye* olduğunu iddia ederken, Selim Nüzhet söz konusu gazetenin ilk Türkçe gazete sayılamayacağını gerekçeleriyle dile getirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Selim Nüzhet, **Türk Gazeteciliği**, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1931, s.10; Koloğlu, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, s.24.

⁷³ Şapolyo, **a.g.e.**, s.115.

çıkanlar; Ali Suavi'nin *Muhit*'i (1866-67), Ali Bey'in *Basiret*'i (1869-1878) ve Namık Kemal'in *İbret*'i (1870-1873) olmuştur.

1876 yılına kadar çıkan bu ilk gazeteler⁷⁴, Türkiye'nin sosyo-politik ve kültürel yaşamına yeni akımlar getirerek; kültürün daha çabuk yayılmasına ve burjuva-liberal eğilimli fikirsel ve siyasal muhalefetin oluşum sürecinin hızlanmasına neden olmuştur.⁷⁵ Örneğin Türk basını ve modernleşmesi açısından son derece önemli olan *Yeni Osmanlılar* akımı, söz konusu süreçte oluşum ve gelişim evresini yaşamıştır. Şinasi, Namık Kemal, Ali Suavi ve diğer ilerici aydınlar, 1865 yılında, önce *Yurtsever Birliği* adını verdikleri ve daha sonra Yeni Osmanlılar olarak tarihe damga vuracak örgütü kurarak bu akımın gelişmesinde öncülük yapmışlardır.⁷⁶ 1867 yılının ilkbaharından itibaren Yeni Osmanlıların faaliyet merkezi Avrupa'ya kaymış ve örgütün burada faaliyete geçip, düşünce ve muhalefetini paylaşımına açmasında basının son derece önemli rolü olmuştur. Örneğin 31 Ağustos 1867 yılında Muhbir gazetesi Londra'da çıkarılmaya başlamış ve Yeni Osmanlıların yayın organı olma görevini üstlenmiştir.⁷⁷ Bu gazeteyi irili ufaklı birçok gazete ve dergi⁷⁸ takip etmiş ve bu sayede söz konusu süreli yayınlar, Osmanlı Devleti'nin siyasi, sosyal ve kültürel yapısı hakkında yaptıkları yorumlarla ülke içinde bir kamuoyu yaratabilmiştir.⁷⁹

Yeni Osmanlılar meşrutiyet sistemini, Tanzimat ve Islahat Fermanları sonrasında meydana gelen gelişmelerle birlikte benimsenmiş ve devleti kurtarmak için uygulanmasını elzem olarak görmüştür. Sistem bu bağlamda, dönemin bazı devlet adamları ve aydınları tarafından da destek görmüştür. Mithat Paşa, Ziya Paşa

---

⁷⁴ Gazeteler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hıfzı Topuz, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2003, s.40-44; Şapolyo, **a.g.e.**, s.168-170; İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.290-303.

⁷⁵ Jeltyakov, **a.g.e.**, s.58.

⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950**, İmge Kitapevi, İstanbul, 2008, s.31; Nurettin Güz, "Basın ve Yeni Osmanlılar Cemiyeti", **Selçuk İletişim Dergisi**, Sayı 2, Konya, 2000, s.18-26.

⁷⁷ Topuz, **a.g.e.**, s.40.

⁷⁸ Muhbir dışında, 1876 yılına kadar yayınlanan gazetelerin başında; Hürriyet, Ulûm, İttihat ve İnkılâb gelmektedir. Bu gazete ve dergiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Topuz, **a.g.e.**, s.40-44; Şapolyo, **a.g.e.**, s.168-170; İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.290-303.

⁷⁹ Burada bahsedilen "kamuoyu"ndan kasıt, çoğunlukla okuma-yazma bilen, üst kültüre mensup üyeler ve onlarla iletişime sahip kitlelerdir. O dönemde "avam" diye tabir edilen halk kitlelerin bu tür hareketlere tepkisi ve katılım oranı sanırız yok denecek kadar azdır. Zaten okuma yazma oranının çok düşük olması, basının halk arasında kabul görmesine ve yol kat etmesine imkân vermemiştir.

gibi isimler, bu amaç etrafında birleşerek önce Abdülhamit'in tahta çıkmasını ve daha sonra da hazırladıkları Anayasa ile meşrutiyet sisteminin ilan edilmesini sağlamışlardır.⁸⁰ Böylece genelde muhalif Yeni Osmanlılar, özelde basın, arkalarında yer alan sivil ve askeri bürokrasinin önemli desteği ile, amacına ulaşmıştır denilebilir.

Meşrutiyetle başlayan gelişme, aynı zamanda toplumsal düşüncede farklı fikirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum da, düşün alanında toplumsal bir dönüşüme ortam hazırlamıştır. Bu düşün akımlarının gelişip, olgunlaştığı saha da, büyük ölçüde basın olmuştur. Modernleşmenin taşıyıcı ayaklarından biri olan basın, bu dönemde çok çetrefilli ve sıkıntılı bir sınavdan geçmiştir. II. Abdülhamit'in saltanatına denk gelen bu dönemde uygulanan mutlak yönetim, basının baskı altında olmasına neden olmuştur. Abdülhamit'in uygulamaları ile basının eli kolunun bağlandığı kabul gören bir gerçektir. Ancak söz konusu dönemi sağlıklı değerlendirebilmek için, II. Abdülhamit'in sıkı kontrolünün gerekçelerini⁸¹ de göz önüne almak gerekmektedir. Bir yandan II. Abdülhamit'in basına uyguladığı sansür, gazetelerin kapatılması, gazetecilere çıkar sağlanması, jurnalcilik, yabancı basının satın alınması, yabancı ülkelerle haberleşmenin engellenmesi, yasaklanan sözcükler,⁸² kitapların yakılması gibi olumsuz politikalar güdümlü bir basın yaratırken; diğer yandan basın teknik açıdan önemli ölçüde ilerleme göstermiş, Avrupa'dan son sistem dizgi ve baskı makineleri getirilmiştir. Ayrıca dergi ve gazetelerde daha fazla resim kullanılarak okuyucunun dikkati çekilmiştir.⁸³

---

⁸⁰ Kanun-i Esasi ve I. Meşrutiyet hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çavdar, **a.g.e.**, s.38-51; Berkes, **a.g.e.**, s.309-389; Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.3-27.

⁸¹ II. Abdülhamit'in basına uyguladığı sıkı denetimin gerekçelerini Orhan Koloğlu'nun makalesinde ayrıntılı bir biçimde görmek mümkün: Orhan Koloğlu, "II. Abdülhamit'in Basın Karşısındaki Açmazı", **Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.82-84.

⁸² Yazılması, hatta konuşulması dahi yasaklanan kelimeler toplumda korku psikozu oluşturur. Bu kelimelerden bazıları şunlardır: "Hürriyet, müsavat, uhuvvet, adalet, istiklal, medeniyet, terakki, isyan, grev, ihtilal, insan hakları, inkılâp, Rönesans, intibah, suikast, top, tüfek, Kanun-i Esasi, zulüm, Namık Kemal, Mithat Pasa, Girit, Kıbrıs, Bosna, sakal, bıyık, burun, yıldız, Murat, Reşat vb." Ayrıntılı bilgi için bkz. Fuat Süreyya Oral, **Türk Basın Tarihi**, Ankara, (tarih yok), s.153.

⁸³ Koloğlu, **a.g.e.**, s.66.

Dönemin basın yayın faaliyetlerine bakıldığında ise, *Tercüman-ı Hakikat*, *Sabah*, *İkdam* gibi gazeteler ile *Malûmat*, *Mirsad*, *Servet-i Fünûn*, *Hazine-i Fünûn*, *Hazine-i Evrak*, *Mecmua-yı Muallim* ve *İrtika* gibi dergiler göze çarpar.⁸⁴

Bu dönemde basına karşı alınan tedbirler, birçok gazetenin kapatılması ve bunların önemli isimlerinin Avrupa'ya kaçmasıyla sonuçlanmıştır. Bu da, yurt dışında faaliyet gösteren bir basının oluşmasına neden olmuştur. Yurt dışında temeli atılan ve Jön Türk hareketi⁸⁵ olarak adlandırılan akım, yurt içindeki siyasi ve sosyal yapının değişmesinde önemli rol oynamıştır. Bunun yanı sıra, Jön Türklerin gazeteleri vasıtasıyla hürriyet, meşrutiyet, parlamento ve vatan gibi Batılı kavramlar ülkeye girmiş, aydınlar arasında konuşulmaya başlanmıştır.⁸⁶ Jön Türk basını⁸⁷ olarak da adlandırılan bu gazetelerin önde gelenleri; *İstikbal*, *Meşveret*, *Şura-yı Ümmet*, *Osmanlı*, *Terakki* ve *Türk*'tür.⁸⁸ Bu gazeteler, çağdaşlaşma eğilimi açısından çok yoğun şekilde *Avrupa konularını*⁸⁹ işlemiştir. Bu durum Batı uygarlığının benimsetilmesi açısından olumlu olmuşsa da, yüzeysel bir kültürün oluşmasına sebebiyet vererek, gözü bağlı bir Avrupa hayranlığı yaratmıştır.⁹⁰

Jön Türk hareketi ve basınının canlılık kazanmaya başladığı 1907 sonrası dönem, hem Türk siyasi hayatında hem de basın tarihinde önemli bir dönemeci oluşturmuştur. Kendi içindeki bölünmüşlüğü büyük ölçüde hallederek harekete geçen Jön Türkler, yıllardır arzuladıkları hedefi 1908 Temmuzunda gerçekleştirerek, Meşrutiyet'i ve Kanunu-i Esasi'yi yeniden ilan ettirip yepyeni bir dönemin kapısını

⁸⁴ Bu dergi ve gazeteler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Topuz, **a.g.e.**, s.63-71; Şapolyo, **a.g.e.**, s.157-168; İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.274-290.

⁸⁵ Jön Türk hareketi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Sina Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, İmge Kitapevi, Ankara, 2001, s.27-117; Ahmet Bedevi Kuran, **İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000; Mardin, **a.g.e.**, s.96-97; vs.

⁸⁶ Vedat Demir, **Türkiye'de Medya Siyaset İlişkisi**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s.103.

⁸⁷ Jön Türk basını ile ilgili kaynaklarda verilen bilgilerde bazı farklılıklar arz etmektedir. Bazı kaynaklar Jön Türk basını, "Yeni Osmanlılar"ın yurt dışına çıktıktan sonra yayınlamaya başladıkları gazetelerle başlatırken, bazıları da 1878 sonrasında başlayan yurt dışı yayınlarını esas almaktadır. Bu nedenle esas alınan dönem, 1878 ve sonrasını kapsamaktadır.

⁸⁸ Bu gazeteler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. M. Şükrü, Hanioglu, "Jön Türk Basını", **Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.844-850.

⁸⁹ Burada "Avrupa konuları" olarak bahsedilen, dönemin Avrupa'sında siyasi ve toplumsal alanda yaşanan gelişmelerdir. Sözü geçen muhalif süreli yayınlarda, özellikle İngiltere ve Fransa olmak üzere, Avrupa'da gündemde olan siyasi ve sosyal konular okuyucunun ilgisine sunulmuştur.

⁹⁰ Koloğlu, **Osmanlıdan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, s.86.

aralamışlardır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte basın, yıllardır beklediği geniş özgürlük ortamına kavuşmuştur. Gazete sütunları gündelik politik gelişmelerle dolup taşarken, dergiler bir anlamda kitabın Batı toplumlarında oynadığı rolü üstlenmiştir. Hemen hemen her alanda yeni dergiler yayına başlarken, yayınlanmakta olan dergiler de içeriklerini daha bilimsel ve popüler yönlere çekmeye başlamıştır. Bu dönemin belli başlı yayınlarına bakacak olursak; *Yeni Gazete*, *Tanin*, *Serbesti*, *Mizan*, *Volkan*, *Tercüman* ve *Tasvir-i Efkâr* gibi gazetelerin basının köşe başlarını tuttuğunu görürüz.

Meşrutiyetin yeniden ilanı ile birlikte sonsuz bir özgürlük içinde, her şeyi söyleyebilme özgürlüğüne sahip olan basın, ilk büyük şokunu 31 Mart Olayı ile yaşamıştır. Hareket Ordusu'nun duruma el koyması sonrasında derhal Divan-ı Harp kurularak matbuata sansür konulmuş ve taşkınlık yapan gazeteler kapatılmıştır. Bu değişim ve tedbirlerin ardından yeni bir basın yasasının hazırlıklarına başlanılmıştır.⁹¹ Uzun tartışmalardan sonra 14 Temmuz 1909'da onaylanıp yürürlüğe giren yasa, 1881 tarihli Fransız Basın Kanunu örnek alarak hazırlanmıştır.⁹² Bu yasa 1931 yılına kadar ana hatlarıyla yürürlükte kalmıştır. Ancak yeni bir basın yasasının çıktığı 1931 tarihine kadar on beş kez değişikliğe uğramıştır.

1909 Matbuat Kanunu'nun sınırlamaları basınının gelişimini büyük ölçüde durdurmuştur. Ancak basının hızını asıl frenleyen, 1913 Babiâli baskını ile iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki yönetimi olmuştur. Bu devirde çıkan gazetelerin hürriyet sever yazarları korkmadan, yılmadan şiddetli eleştirilere başlamışlardır. İktidar, kendine yapılan bu korkusuz ve sert eleştirileri durdurabilmek için çare aramaya başlamıştır. Tahammül sınırını aşan bu yazılara karşı sıkı sansür koymak, yazarları tevkif etmek ya da yayınları kapatmak eleştirdikleri istibdat devrini andıracağını için farklı bir çözüm tercih edip, kalemleri tabanca ile susturmuşlardır. Böylece, Şapolyo'nun belirttiği gibi, kısa bir süre önce parlayan hürriyet güneşi, seher yıldızı gibi en parlak anında kaybolup gitmiştir.⁹³ Özellikle siyasi sebeplerden dolayı basında öldürme ve sürme olayı sıklıkla yaşanmaya başlamıştır.⁹⁴

---

⁹¹ Şapolyo, **a.g.e.**, s.173.

⁹² Kabacalı, **a.g.e.**, s.140.

⁹³ Şapolyo, **a.g.e.**, s.176.

⁹⁴ Serbesti yazarı Hasan Fehmi, Volkan sahibi Derviş Vahdeti, Sada-yı Millet yazarı Ahmet Samim, Şehrah yazarı Zeki Bey, İştirak yazarlarından Hilmi vs.bu isimler arasındadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.

1908 sonrasında basın, İttihatçılar (Osmanlı Devleti bütünlüğünü meşrutiyet yapısı içinde sürmek isteyenler) ve İttihatçılara karşı olanlar (bütün azınlıklar, aşırı dinciler, federalistler, adem-i merkezîyetçiler, bağımsızlık yanlıları) diye ikiye ayrılmış durumdaydı.⁹⁵ Düşünce alanında ise basın aracılığıyla İslamcı, Osmanlıcı ve Türkçü olmak üzere üç grup⁹⁶ mücadeleye girişmiştir.

1911 yılı ve sonrasında yaşanan savaşlar, kaybedilen topraklar İttihat ve Terakki yönetimini daha sert tedbir almaya sevk etmiştir. Basın da, bu tedbirlerden payına düşeni almıştır. Özellikle I. Dünya Savaşı sırasında basın, askeri sansürün denetimi altına girmiştir. Savaş sonrasında Osmanlı Devleti yenik çıkmış, Mondros Ateşkes Mütarekesini imzalamak ve imzaladığı ateşkes gereğince İstanbul'un İtilaf Devletlerince işgalini razı olmak zorunda kalmıştır. Hükümet bu işgale ses çıkaramazken, Mustafa Kemal ve onu gibi düşünen özgürlük ve bağımsızlık taraftarları, bu gidişe dur demenin yollarını aramışlardır. Bu düşünceleri doğrultusunda da kurtuluş çareleri aramaya, örgütlenmeye ve direnişe geçmeye başlamışlardır.

Mustafa Kemal etrafında toplanan Anadolu direnişi ve karşısında yer alan İstanbul Hükümeti ile İşgal kuvvetleri, bu dönem basınının rotasını çizme konusunda etkili olmuştur. Mütareke yıllarında İstanbul'da farklı eğilimlerde birçok gazete çıkmıştır. Genel olarak bu eğilimler, daha önce de bahsedildiği üzere, taraf oldukları görüşler etrafında gruplandırılmışlardır. En genel gruplandırma, Milli Mücadele'yi destekleyenler ile desteklemeyenler ve İstanbul ve Anadolu basını şeklinde yapılmaktadır. Bu bağlamda Milli Mücadele'ye destek veren gruba *İleri*, *Yeni Gün*, *Akşam* ve *Vakit* gazeteleri girerken; karşı olan grupta da *Peyam-i Sabah*, *Alemdar* ve *Türkçe İstanbul* gazeteleri yer almaktadır.⁹⁷ Bunların dışında *Tasvir-i Efkâr*, *Tevhid-i Efkâr*, *İstiklâl* ve *Tercüman-ı Hakikat* gibi Anadolu'daki direniş eylemine sempati ile bakanlar gazeteler ile İttihatçıları koruyan *Tanin* gazetesi, İslamcılarının etrafında

---

İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.320-327; Koloğlu, **Osmanlıdan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, s.93; Şapolyo, **a.g.e.**, s.176-182; Topuz, **a.g.e.**, s.87-93.

⁹⁵ Koloğlu, **Osmanlıdan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, s.93.

⁹⁶ Bu gruplar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Berkes, **a.g.e.**, s.393-401; Tunaya, **a.g.e.**, s.205-262.

⁹⁷ Bu gazeteler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel Özkaya, **Milli Mücadelede Atatürk ve Basın (1919-1921)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2007, s.7-27; İzzet Öztoprak, **Türk ve Batı Kamuoyu'nda Milli Mücadele**, TTK Basımevi, Ankara, 1989.

toplandığı *Sebilürreşad* ve komünistlerin çıkardığı *Aydınlık* gibi dergiler de bu dönemin yayınları içinde yer almışlardır.⁹⁸

Yukarıda ismi verilen gazete ve dergilerin büyük çoğunluğu basın merkezi olan İstanbul'da yayın yaptıkları için *İstanbul Basını* olarak adlandırılmıştır. İstanbul'da basın, bahsedildiği gibi, Milli Mücadeleyi destekleyen ve desteklemeyenler şeklinde bir bölünme yaşarken, Anadolu da, başlayan direnişin haklılığını duyurabilmek için basına ihtiyaç duymuştur. İstanbul basınının bunu yeterince sağlayamaması, etkin bir Anadolu basınının oluşmasına ortam hazırlamıştır. Mustafa Kemal de basının son derece önemli olan etkisinin farkında olduğundan, Kurtuluş Mücadelesi'nin en başından beri bu kitle iletişim aracından faydalanmayı uygun görmüştür.

Amasya Genelgesi'nin ardından yapılan Erzurum Kongresi mücadelenin ulusal olmasının ve “milli iradenin” hâkim kılınmasının gerekliliğini karara bağlamıştır. Sivas'ta Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin benimseyeceği müdafa-i hukuk ilkeleri kararlaştırılmış ve örgüt yapısı belirlenmiştir.⁹⁹ Bununla birlikte mücadelenin sözcüsü olacak bir gazete çıkarılması da, alınan kararlar arasında yer almıştır. Anadolu basınında *İrade-i Milliye* ile başlayan aracı olma sürecinde birçok gazete ve dergi yayın yapmıştır. Mustafa Kemal tarafından Heyet-i Temsiliye'nin yayın organı olarak kurulmasını sağladığı *İrade-i Milliye*'nin ilk sayısı, 14 Eylül 1919'da Sivas'ta çıkmıştır. Haftada bir kez çıkan gazete daha sonraları haftada iki kez, ardından da günlük yayınlanmıştır. Ancak Ankara'da *Hâkimiyet-i Milliye*'nin yayına başlamasından sonra etkisi azalmış ve tirajı 250'ye kadar düşmüştür.¹⁰⁰

Heyet-i Temsiliye Ankara'ya gelmesinde sonra, yine Mustafa Kemal'in isteği üzerine yeni bir gazete daha çıkarılması kararlaştırılmıştır. 10 Ocak 1920'de çıkan bu gazeteye *Hâkimiyet-i Milliye* ismi verilmiştir.¹⁰¹ Bu iki gazetenin dışında *Gaye-i Milliye*, *Açık Söz*, *Yeni Gün*, *Öğüt*, *Albayrak*, *Yeni Adana*, *Babalık* ve *Yeni Dünya*

---

⁹⁸ Topuz, a.g.e., s.98.

⁹⁹ Bülent Tanör, *Türkiye'de Kongre İktidarları (1918-1920)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s.223-225.

¹⁰⁰ Kabacalı, a.g.e., s.152.

¹⁰¹ *Hâkimiyet-i Milliye* Cumhuriyetin ilanından sonra, 16 Ekim 1935'de *Ulus* adını almıştır.

gibi gazeteler Anadolu’da yayınlanan ve Milli Mücadele’yi destekleyen süreli yayınlar olmuşlardır.¹⁰²

Anadolu’da basın adına atılan önemli adımlardan biri de, Anadolu Ajansı’nın kurulması olmuştur. Mustafa Kemal’in kurulmasına karar verip, bizzat adını koyduğu Anadolu Ajansı, 6 Nisan 1920’de faaliyete geçmiştir. Bu ajansın, ulusal birliği tehlikeye düşürecek tehlikelere karşı önlem almak ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili bilgileri halka duyurmak gibi iki önemli amacı vardı.¹⁰³

Gerek Anadolu Ajansı’nın faaliyetleri, gerekse İstanbul ve Anadolu basını, bu dönemin karakteristik özelliğini oluşturmada etkili olmuşlardır. Dönemin basın yayın faaliyetlerine genel olarak bakıldığında, siyaset de olduğu kadar, basın alanında da bir ikiliğin göze çarptığı söylenebilir.

1.3. Osmanlı Basınında Magazin: Dergicilik ve Magazin Dergiciliği

Osmanlı basınına magazin kavramının girişi, büyük ölçüde dergiler aracılığıyla olmuştur. Bu nedenle Osmanlı basınında magazini anlatırken *magazin dergiciliği* ön planda tutulmalıdır. Magazin dergiciliğinden bahsetmeden önce de, dergiciliğin Osmanlı basınındaki gelişim sürecine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Dergi, düzenli aralıklarla yayımlanan, belirli bir ya da birkaç ilgi alanına ilişkin haber, makale, deneme, inceleme, araştırma ve eleştiri gibi yazıları, çeşitli edebî ürünleri ya da belirli konulara yönelik derlemeleri içeren ve genellikle resimli olan yayınlara verilen isimdir.¹⁰⁴

Yukarıda verilen dergi tanımına uygun olmasa da, az çok derginin ilkel halini oluşturan ve bilinen ilk örnek, 1665’de Paris’te çıkan *Journal Des Savant* isimli süreli yayındır. Bu dergiyi aynı yıl Londra’da çıkan *Philosop Hical Transaction* dergisi izlemiştir. Bu iki öncü dergiden sonra gerçek anlamda yayınlanan dergiler,

¹⁰² Bu gazeteler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Topuz, **a.g.e.**, s.118-138; Nurettin Güz, **Türkiye’de Basın-Iktidar İlişkileri(1920-1927)**, Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları, Ankara, 1991, s.24-33; İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.351-362.

¹⁰³ Topuz, **a.g.e.**, s.139.

¹⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, Cilt 7, İstanbul, 1987, s.162; Mehmet Tekin, “Dergiler ve Dergicilik Üzerine Sohbet”, **Türk Yurdu**, Cilt 18, Sayı 132, İstanbul, 1998, s.15.

1668 tarihli *Giornale de Letterati* ve 1741 tarihli *American Magazine* ile *General Magazine* olmuştur.¹⁰⁵ Murat Belge'ye göre ise modern anlamda ilk dergi Steele'nin İngiltere'de 1709 yılında çıkardığı *Tatler* adlı dergidir.¹⁰⁶

Osmanlı Devleti'nde yayınlanan ilk dergiye bakılacak olunursa, gazetede yaşanan gecikmenin doğal olarak dergiye de yansıdığı görülür. Dünyadaki örneğinden yaklaşık iki yüz yıl sonra yayınlanan ilk dergi, Avrupa'da olduğu gibi bilimsel nitelik taşıyan *Vakayi-i Tıbbiye*'dir.¹⁰⁷ 1849 tarihinde yayınlanan ve adından anlaşılacağı üzere bir sağlık dergisi olan *Vakayi-i Tıbbiye*, 28 sayı çıktıktan sonra, 1851 yılında yayın hayatına son vermiştir. Çok kısa yayınlanan bu dergi, ilk olmasının yanında, resim basan ilk Türkçe süreli yayın olma özelliği ile de Türk basın tarihinde yer almıştır.

Vakayi-i Tıbbiye'den sonra gerçek anlamda dergi olarak nitelendirilebilecek yayın ise, 1862 yılında Münif Paşa tarafından çıkarılan ve *Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye*'nin yayın organı olan *Mecmuai- Fünûn*¹⁰⁸ dergisidir.

Tanzimat döneminde yayınlanan ilk resim ağırlıklı dergi ise, 1862 yılında üç sayı çıkan *Mir'at* olmuştur. Dönemin diğer önemli dergileri; 1862-1919 yılları arasında yayımlanan *Mecmuai-İber-i İntibah*, 1864-1919 yılları arasında Erkan-ı Harbiyeyi Umumiye tarafından yayımlanan *Ceride-i Askeriye*, yine aynı yıl yayımlanan *Mecmua-i İbretnüma*, 1866-1873 yılları arasında Fransızca-Türkçe olarak yayımlanan *Takvim-i Ticaret - Le Moniteur de Commerce*, 1867 yılında Eğribozlu Mehmet Arif tarafından çıkarılan *Ayine-i Vatan* ve *Tuhfet-üt-Tıp*'tır.¹⁰⁹

II. Abdülhamit dönemine gelindiğinde dergicilik çok daha fazla rağbet görmeye başlamıştır. Bu rağbete karşın, tıpkı gazeteler gibi, dergiler de sıkı basın

---

¹⁰⁵ Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", **Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.112.

¹⁰⁶ Murat Belge, **Tarihten Güncelliğe**, İletişim, İstanbul, 2008, s.374.

¹⁰⁷ Aslı Yapar Gönenç, "Türkiye'de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı 29, İstanbul, 2007, s.64.

¹⁰⁸ Dergi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dündar Akunal, "İlk Türk Dergisi: Mecmua-i Fünûn", **Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1 1, İletişim Yayınları, Ankara, 1985, s.117-118.

¹⁰⁹ Aslı Yapar, **Fransa ve Türkiye'de Dergicilik Olgusu ve Kadın Dergilerinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1999, s.44.

rejiminden nasibini almış ve sayıları giderek azalmıştır. Dönemin en önemli dergisi, 1891 yılında Ahmet İhsan tarafından çıkarılan *Servet-i Fünûn* olmuştur. 1894 yılında *Servet-i Fünûn*'a rakip olarak çıkan *Malûmat* dergisi de dönemin bir başka önemli dergisi olma özelliğini taşır.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yaşanan özgürlük döneminde, dergi sayılarında yeniden bir artış gözlenmiştir. Bu artışta, çeşitli düşünce akımlarının ve Batılılaşma çabalarının büyük etkisi söz konusudur. II. Meşrutiyet'in ilanı aynı zamanda Osmanlı'da dergiciliğin, özellikle fikir dergiciliğinin, dönüm noktası olmuştur. Meşrutiyet ile birlikte gelen basın özgürlüğü, fikir dergiciliğini de her yönüyle özendirip etkilemiştir. Her türden fikir, dergilerde kalem oynatabilmiştir. Bu durum da, dergilerde bir fikir çoğulculuğunun yaşanmasını ön plana çıkarmıştır. *Sırat-ı Müstakim*, *Sebilü'r-Reşad*, *Beyanü'l-Hak* ve *İslam Mecmuası* dönemin İslam çizgisindeki önemli dergileri arasında yer almıştır. II. Meşrutiyet döneminde giderek güçlenen pozitivist akımın yayın organları arasında da; *Ulûm-ı İktisadiye*, *İçtimaiye Mecmuası*, *İçtihad* ve *Bilgi Mecmuası*'ni saymak mümkündür. Bu dönemde İslamcılık ile Batıcılığı ulusçu bir ideoloji çatısı altında uzlaştırmaya çalışanlar ise Türkçüler olmuştur ve *Türk Derneği Dergisi*, *Türk Yurdu Dergisi*, *Genç Kalemler* ve özellikle Ziya Gökalp'in *Yeni Mecmua*'sı bu amaca hizmet eden yayın organları arasındadır. II. Meşrutiyet'in Batı kaynaklı olarak gündeme getirdiği bir diğer düşün olan sosyalizmin ısrarlı savunuculuğunu da İştirakçi Hilmi'nin çıkardığı *İştirak* ve *Felsefe* dergisi üstlenmiştir.¹¹⁰

Milli Mücadele dönemine gelindiğinde ise, daha önceden de belirtildiği gibi, Türk basını ikiye ayrılmıştır. Bir kısım gazete ve dergiler Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Milli Mücadelesini desteklerken, diğer bir kısım da onların karşısında yer almıştır. Bu dönemde yayınlanan dergilerin hemen hepsi Milli Mücadele'nin yanında yer almıştır diyebiliriz. Dönemin önemli dergileri arasında *Büyük Mecmua*, *Ümid*, *Kurtuluş* ve *Aydınlık* gibi Milli Mücadele taraftarı ve *Aydede* gibi Mustafa Kemal aleyhtarı dergiler yer almaktadır.¹¹¹

---

¹¹⁰ Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet'te Fikir Dergileri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, s.126-128.

¹¹¹ Yapar, **a.g.e.**, s.47.

Ancak bu dönemin en faal ismini, yani Sedat Simavi'yi, ayrıca değerlendirmek gerekir. Dergiciliğin, özellikle magazin dergiciliğinin, uzmanı sayılabilecek Sedat Simavi, Milli Mücadele en aktif isimlerinden biri olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında başlayarak birçok dergi çıkarmıştır. *Hande, Diken, Hanım, Hacıyatmaz, İnci* ve *Yeni İnci* bu dergiler arasındadır.¹¹² Özellikle İnci, Cumhuriyet dönemi magazin dergiciliğine geçişte önemli bir yere sahiptir.

Dergiciliğin Osmanlı basınındaki gelişim sürecine kısaca değindikten sonra, magazin kavramının söz konusu basında yer edinme sürecinden bahsetmek gerekir. Osmanlı basınında magazin unsurunun belirmesini tetikleyen iki önemli faktör vardır. Bunlardan ilki, II. Abdülhamit'in uyguladığı sıkı basın rejimi, diğeri ise Batılılaşma ile birlikte Osmanlı toplumsal yaşamında meydana gelen değişimlerdir. Öncelikle II. Abdülhamit döneminin, "*Siyasetten maada her şeyden bahsolunur*" anlayışı, dönemin bütün gazete ve dergi yöneticilerinin düsturu haline gelmiştir denilebilir. Gazeteler gibi dergiler de etkisi altında buldukları baskından dolayı, siyasete suya sabuna dokunmaz bir tavır sergilemek zorunda kalmışlardır. Orhan Akay'a göre; "*Toplum ve politika konularından mecburen uzak kalan II. Abdülhamit dönemi gazeteleri, bir süre sonra adeta birer edebiyat gazetesi hüviyetini kazanmıştır. 1885'ten sonra yine aynı sebepten gazetenin yerini dergiler almıştır. Malûmat, Mirsad, Servet-i Fünûn, Hazine-i Fünûn, Hazine-i Evrak, Mecmua-yı Muallim, İrtika gibi bir kısmı çok güzel baskılı, klişeli, bazıları saraydan himaye gören bir yığın edebiyat dergisi, edebiyatın yayılmasını temin eden bir ortam meydana getirmiştir.*"¹¹³

Dergiciliğin rağbet görmesiyle birlikte, bunların muhtevası da çeşitli şekiller almaya başlamıştır. Genellikle edebiyat ağırlıklı dergiler ön planda olmakla birlikte, bilimden sanata, magazinden teknolojiye çok farklı alanlarda dergiler yayın hayatına atılmışlardır. Kimisi bu macerada tutunup, uzun yıllar yayın yapma başarısına ulaşırken, kimisinin hevesi bir balon gibi kısa sürede sönmüştür. Neticede sıkı denetimin yükünden kurtulmak, ama bir şeyler de anlatmak isteyen gazeteciler, çareyi insanları rahatlatan, bilgilendiren ve gündelik hayatı renklendirecek olan dergiler yayınlamakta bulmuşlardır. İşte gerçek anlamda ilk magazin içerikli dergiler, bu dönem ve sonrasının mahsulleri olmuştur. *Cüzdan* ile başlayan süreç, *Haftalık*

---

¹¹² Kabacalı, a.g.e., s.151.

¹¹³ Orhan Okay, **Batılılaşma Devri Türk Edebîyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005, s.59.

Malûmat, Resimli Kitap, Şehbal ve İnci gibi magazin dergileri ile bayrağı Cumhuriyet'e teslim etmiştir.

Yukarıda bahsedilen II. Abdülhamit dönemi uygulamaları, basında bir magazin kültürünün oluşmasına ortam hazırlamıştır. Hazırlanan bu ortama Batılılaşmanın etkisiyle, gündelik yaşamda meydana gelen değişimler de eklenince basında magazinleşme kaçınılmaz hale gelmiştir.

19. yüzyıla hızlı bir modernleşme temposu ile giren Osmanlı Devleti, II. Mahmut dönemiyle birlikte, Batının gündelik hayata ilişkin kültür unsurları Osmanlı toplumunda da kendini göstermeye başlamıştır. Aynı zamanda bu devirde mecburi kültür değişimleri de yaşanmıştır. Askeri ve teknolojik reformların yanında, toplumsal yaşama dair yeniliklerle ilklere imza atılmıştır. Tanzimat ve Islahat Fermanları birçok yeniliğin Osmanlı Devleti'ne taşındığı dönem olmuştur. Bunun yanında Kırım Savaşı'nın yaşandığı yıllarda ülkeye gelen Fransız ve İngiliz askerlerin yaşam tarzları, geleneksel toplum hayatında (özellikle aydın, subay, memur ve öğrenciler arasında) derin etkiler bırakmıştır ve Osmanlı gündelik yaşamının bütünselliği parçalanmaya başlamıştır.¹¹⁴ Örneğin Osmanlı elit/seçkin kesiminin hayat tarzı bu parçalanmadan nasibini alarak, Fransız ve İngiliz fikir, zevk, moda ve moda gereçlerinin etkisi altında değişmeye başlamıştır.¹¹⁵

Tanzimat, Islahat ve Meşrutiyet ile birlikte siyasi yapı temel özelliklerini kaybederek değişime uğrarken; toplumsal yapı da, Batılılaşmanın getirisi ile birlikte, kabuk değiştirmeye başlamıştır. Avrupa'ya gönderilen ilk elçilerin oradaki insan refahına dayalı yaşam tarzına heveslenip, saraya taşınmaları, Tanzimat ile birlikte kabul görmeye başlamıştır. I. Meşrutiyet'in ilanından sonra bu yaşam tarzı, iyiden iyiye kabullenilir hale gelmiştir. Gündelik yaşam alanında meydana gelen bu Avrupai gelişmeler, artık saray ve üst bürokrat tabakadan, orta tabakaya kaymaya başlamıştır. Haberleşme ve ulaşım alanında meydana gelen değişimlerle birlikte, politika, yazar ve gazetecilerin desteğiyle bu değişim yolunda ilerlemeye devam

---

¹¹⁴ Ekrem Işın, "19. yy'da Modernleşme ve Gündelik Hayat", **Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.548.

¹¹⁵ Engin Deniz Akarlı, "Bir İmparatorluğun Arapsaçı Sonu: Osmanlı'nın Batıyla Karşılaşmaları ve Batılılaşma Meselesi- Genel Bakış", **Muhafazakâr Düşünce Sayı 16-17**, Ankara, 2008, s.11.

etmiştir.¹¹⁶ Neticede bu çalışmalar uzun vadede amacına ulaşarak kısmen de olsa orta tabakayı etkilemeye başlamıştır. II. Meşrutiyet ve sonrasında İttihat ve Terakki iktidarı dönemi, bu toplumsal dönüşümün ağır ama köklü değişimine tanık olmuştur.

Peki, modernleşme çerçevesinde meydana gelen bu sosyo-kültürel dönüşümün basına etkisi nasıl olmuştur? Ya da basının bu dönüşümdeki rolü nedir? Bu soruların cevabı, sarmal bir görünüm arz eder. Basın modernleşmenin eli ayağı olurken, modernleşme de o eli ayağı yaratan faktör olmuştur. Burada önemli olan soru şudur: Gündelik yaşamda meydana gelen değişimler, basında magazinleşmeyi nasıl yaratmıştır?

Gündelik hayattaki değişimler kendini en çok dergiler de göstermiştir. Kadın, moda, eğlence kültürü, giyim kuşam, dekorasyon ve gündelik mitoslarda meydana gelen kültürel değişim; kadın, aile ve salon dergilerinin doğmasına neden olmuştur. Söz konusu dergiler de, doğal olarak, bu değişimlerin toplumsal hafızada somutlaştırılmasında hayati öneme sahip olmuştur.

Magazin basınının başlangıcından günümüze kadarki en önemli malzemesi ve hedef kitlesi olan kadınlar, Osmanlı basınında fikir dergilerinde olduğu kadar magazin dergilerinde de önemli öge olmuştur. II. Abdülhamit döneminde kadının eğitimine verilen önem yoğunluk kazanmaya başlamıştır. II. Meşrutiyet dönemi ise, kadının sesinin daha çok çıkmaya başladığı dönem olmuştur. Kadınlar bu dönemde kendi haklarını arama konusunda kadın dernekleri kurarak aktif rol almaya başlamışlardır.¹¹⁷ Kadın derneklerine ilaveten, Osmanlı da kadın bilincinin gelişmesine önemli katkılar sağlayacak çok sayıda kadın konulu dergi çıkmıştır.¹¹⁸ Söz konusu dergilerin çoğu da, kadını modernleşen gündelik hayata adapte edebilmek için yayımlar yapan magazin içerikli dergiler olmuştur. Bu dönem yayıncılığı incelendiğinde görülecektir ki, kadınlar gerek okuyucu mektupları yoluyla, gerekse direk yazılarla kamuoyu oluşturmayı başarmışlardır. Kadın dergi ve gazetelerinde Batıdaki feminist hareketler anlatılmaya ve ülkedeki konuyla ilgili

---

¹¹⁶ Süreyya Faroqhi, **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam (Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998, s.270.

¹¹⁷ Bu dönem kadın hareketleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Leyla Kaplan, **Cemiyetlerde ve Siyasî Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998, s.16.

¹¹⁸ Kaplan, **a.g.e.**, s.16.

uygulamalar eleştirilmeye başlamıştır.¹¹⁹ *Mehasin, Demet, Kadın, Musavver Kadın, Kadınlar Dünyası, Hanımlar Âlemi, Erkekler Dünyası, Seyyale, Siyanet, Kadınlık Hayatı, Genç Kadın ve Türk Kadını* gibi dergiler, sözü geçen süreli yayınlardan bazılarıdır. Bu bilgiler doğrultusunda denilebilir ki: Osmanlı Batılılaşma sürecinde kadını modern sosyal yaşamla bütünleştirmede basın önemli bir rol üstlenmiştir. Bu önemli rol de, amacı gereği, basına magazin unsurunu sokmuştur.

Bunun dışında gündelik hayata dair her türlü bilgiyi kadınların hizmetine sunan süreli yayınlara, her geçen gün çoğalırken, ülkenin geleceğini hazırlayacak olan çocukların da son derece önemli olduğu dönemin aydınları tarafından dile getirilmeye başlamıştır. Her yönüyle modern ve eğitilmiş bir nesil yaratmanın son derece önemli olduğunu vurgulamak ve bunu sağlamak için gerek müstakil çocuk yayınlara, gerekse normal yayınlarda çocuklara dair yazılar artmıştır. 1869 yılında *Mümeyyiz*'in yayın hayatına başlamasına müteakiben pek çok çocuk dergisi çıkmış ve 19. yüzyıl boyunca çıkan çocuk dergisi sayısı analitiye ulaşmıştır. Bu sayı 1908-1918 yılları arasında ondokuzu bulmuştur.¹²⁰ *Hazine-i Etfal, Sadakat, Etfal, Ayine, Arkadaş, Aile, Bahçe, Çocuklara Arkadaş, Çocukların Cuma Günü Mektebi, Vasıta-i Terakki, Teşvik ve Çocuklara Talim*¹²¹ gibi dergiler, dönemin ön plana çıkan isimleri arasındadır.

Osmanlı toplumunun gündelik hayat değişiminde önemli sayılabilecek bir diğer alan moda kültürüdür. Modanın bu değişimde yadsınamaz bir etkisi söz konusudur. Osmanlıda moda, geniş halk kitleleri arasında değilse de, elit/seçkin zümrenin hayatında bir baskı mekanizması oluşturduğu söylenebilir. Batı tarzı modernleşme Osmanlı elit/seçkininin “üst kimlik” etiketinin zorunluluğu olarak görüldüğü için, modernleşmenin en çabuk ve somut göstergesi olan kılık kıyafetin modaya uydurulması da ciddiyetle yaklaşılacak bir husus olmuştur. Batı tarzının getirdiği moda rüzgârı, özellikle kadınlar üzerinde etki alanı yaratmıştır. Tanzimat öncesi etkili olan Fransız modasının yerini, II. Meşrutiyet yıllarında İngiliz ve Amerikan modası almaya başlamıştır. Özellikle dergilerdeki İngiliz ve Amerikan

¹¹⁹ Şefika Kurnaz, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s.86.

¹²⁰ Cüneyd Okay, *Eski Harfli Çocuk Dergileri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999, s.43.

¹²¹ Okay, *a.g.e.*, s.11-14.

tarzı mobilya ve moda reklamları dikkati çekecek derecede artmaya başlamıştır.¹²² Dönemin gazete ve mecmuaları, özellikle kadın kıyafetleri başta olmak üzere, değişimi ve son modayı büyük bir hızla topluma ulaştırma yarışına girmişlerdi. Ayrıca mevsimlik modalar Batı modasını takip eden dergilerde yer almış, her mevsim kendine özgü farklı tarzlar yaratmaya devam etmiştir. Dönemin süreli yayınlarının birçoğu bu amaca hizmet etmişse de *Musavver Hale*, *Mehasin*, *İnci* ve *Şehbal* gibi dergiler moda transferinin öncülerinden sayılmıştır.¹²³

Modern dünyanın vazgeçilmezleri arasında bulunan eğlence, Osmanlı toplumunun gündelik hayatı içerisinde yer edinmeye başlayan bir diğer unsur olmuştur. Değişime uğrayan toplumsal yapının getirisi, geleneksel dönemden farklı bir eğlence kültürünün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Modernlik ölçüsü gereğince yeni mekân ve tavırlar toplum hayatında “eğlence kültürü” adı altında yer edinmeye başlamıştır. Tanzimat ile birlikte Osmanlı gündelik hayatına giren yeni sosyal etkinlikler evin salonunda; şehirde ise lokanta, gazino, otel, sinema, tiyatro ve bar gibi mekânlarda yapılmaya başlamıştır.¹²⁴ Evlerin salonlarında verilen balolar yeni bir kültürü, “salon kültürü”nü Osmanlı cemiyet hayatına kazandırmıştır. Bireysel eğlenme anlayışı ile gelişen yeni eğlence kültürü köşklere, konaklardan, ev salonlarından şehrin merkezine doğru kaymaya başlayınca, alternatif eğlence mekânları hızla çoğalmaya başlamıştır. Özellikle bahsi geçen eğlence mekânlarının yoğunlukla bulunduğu ve Batı tarzı eğlence hayatının merkezi konumunda olan Pera, Osmanlı Devleti’nin son yüzyılında eğlenceye başkentlik yapmıştır denilebilir.

Söz konusu yüzyılda yeni eğlence kültürü içerisinde balolar önemli bir yer işgal etmiştir. Osmanlılarda daha çok yabancı elçiliklerde düzenlenen ve katılanların da yabancı olduğu balo kültürüne adapte olanlar öncelikle Osmanlı elit/seçkin sınıfının erkekleri olmuştur. Yabancıların verdikleri balolara Müslüman kadınların katılmadığı, katılan erkeklerin de bu kültüre uzak oldukları için çoğu zaman

---

¹²² İlbeyi Özer, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yaşam ve Moda**, Truva Yayınları, İstanbul, 2009, s.23.

¹²³ Özer, **a.g.e.**, s.328.

¹²⁴ Nevin Meriç, **Âdâb-ı Muâşeret: Osmanlıda Gündelik Yaşamın Değişimi (1894-1927)**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2007, s.149.

hareketleri ile gülünç duruma düştüklerini dönemin romanlarından takip etmek mümkündür.¹²⁵

Yukarıda bahsedilen ve magazin ana öğelerinden birini oluşturan kadın imgesi ve ona bağlı olarak işlenen moda, güzellik, çocuk bakımı, aile, dekorasyon ve eğlence kültürü gibi konular dönemin dergilerinin magazinleşmesinde önemli rol oynamıştır. Bahsedilen konular; basında makale olarak işlenerek, Batı yaşam tarzını yansıtan çeviriler yapılarak ve verilen ilan ve reklamlarla ilgi çekilerek toplumun belleğine işlenmeye çalışılmıştır.

Osmanlı gündelik hayatında meydana gelen sosyo-kültürel değişimler paralelinde, basın magazin unsurunu sokan dört dergi örnek olarak seçilmiştir. Söz konusu dergiler, Osmanlı magazin dergiciliğinin ilk örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Biz bu dergiler hakkında genel bilgiler verilerek tezin ana unsuru olan Cumhuriyet dönemi magazin dergilerinin incelenmesinde son derece önemli olan “öncesi” kısmı örneklendirilmeye çalışılacaktır.

1.3.1. Baba Tahir’in “Malumat”ı

Malumat, Türk basınının ilk dönemi içinde yayımlanan ve az sayıda olan magazin ağırlıklı dergilerinden biri olarak değerlendirilmektedir.¹²⁶ İki ayrı dönemde yayım hayatını sürdürmüş olan derginin ilk sayısı, matbaacı Artin Asaduryan tarafından, 22 Şubat 1894 tarihinde çıkarılmıştır. Dergi 48 sayı yayımlandıktan sonra, Mehmet Tahir¹²⁷ tarafından 3 Mayıs 1895 tarihinde devralınarak, 20 Ağustos 1903 tarihine kadar çıkarılmaya devam etmiştir. Dergi, ilk dönemi olarak değerlendirebileceğimiz 1894-1895 tarihleri arasında, fenni ve edebi bir dergi olarak

---

¹²⁵ Dönemin balo ve salon kültürü hakkında eleştirel yaklaşımla yazılan romanlar, bu kültür hakkında bize bilgi vermektedir. Örnek roman için bkz. Safveti Ziya, **Salon Köşelerinde**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.

¹²⁶ Ergun Hiçyılmaz, Burçak Evren, “Magazin Dergiciliği”, **Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.148.

¹²⁷ Mehmet Tahir hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hatice Aynur, “II. Abdülhamid Dönemi Basın Yayın Dünyasının Kötü Adamı: Malûmâtçı Baba Tahir”, **Toplumsal Tarih**, Cilt 20, Sayı 128, İstanbul, 2004, s.62-65.

okuyucunun karşısına çıkmıştır.¹²⁸ “Devlet ve memleket menâfiine hizmet eder ve haftada bir defa perşembe günleri musavver olarak neşrolunur.”¹²⁹ klişesi kullanan dergide, İsmail Safa ve Tevfik Fikret gibi dönemin ünlü simalar da yer almıştır.¹³⁰

Mehmet Tahir Bey’e devrinden sonra çıkan Malumat da, devrin diğer dergilerinden farklı olarak bazı resim ve fotoğraflar ihtiva ettiğinden dolayı *Musavver Malumat* ismiyle adlandırılmıştır. Mehmet Tahir’in bu ismi tercih etmesi, dergiyi önceki Malumat’tan ayırt etme kaygısı taşıdığı şeklinde yorumlanabilir.

Derginin ilk sayısında çıkış amacı şu şekilde açıklanmıştır: “*Hukuk, iktisat, ahlak, din, eğitim, pedagoji, biyoloji, ziraat, askerlik, ticaret, maarif, tıp, tarih, musiki, coğrafya, kimya, astronomi, elektrik, fotoğrafçılık, dil, edebiyat, kadın, aşk, aile ve diplomasi gibi pek çok alanda yerli ve yabancı bütün faaliyetlerden okuyucular haberdar edilecek; edebi sahada tanınmış yerli ve yabancı yazarların eserleri ve şahsiyetleri tanıtılacak, ayrıca dünyada ne olup bittiğine dair son haberler verilecek; yeni buluşlarla önemli siyasi olaylar da belli bir bakış açısından değerlendirilecektir.*”¹³¹ Çıkış amacından hareketle, derginin magazin içerikli dergi formatı olan “her şeyden bahseder” ilkesiyle yayın hayatına başladığı görülmektedir. Yayımlanan bütün sayılar incelendiğinde de, derginin söz konusu amaca uygun şekilde yayın yaptığı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Malumat, Türk edebiyatında çeşitli grupların ortaya çıktığı bir sırada yayın yaptığı için edebi ve kültürel faaliyetlerin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.¹³² Özellikle edebiyat tarihimizin tanınmış simalarından Ebuuzziya Tevfik, Ahmet Rasim, Necip Âsım (Yazıksız), Ahmet Refik (Altınay), Rıza Tevfik (Bölükbaşı), İsmail Safa, Manastırlı Rifat, Hüseyin Dânis (Pedram), Safveti Ziya, Menemenlizade Tâhir, Mehmet Faik Esat (Andelib) gibi isimler yaptıkları katkı ile derginin kültürel işlevini

---

¹²⁸ M. Orhan Bayrak, **Türkiye’de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)**, Külliyyat Yayınları, İstanbul, 1994, s.84.

¹²⁹ **Malumat**, Sayı 1, 11 Mayıs 1311, s.1.

¹³⁰ “Malumat”, **Türk Dili ve Edebîyatı Ansiklopedisi**, Cilt 7, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986, s.129.

¹³¹ Abdullah Uçman, “Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Malumat ve Bilgi Mecmuası”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 4, Sayı 7, İstanbul, 2006, s.525.

¹³² Uçman, **a.g.m.**, s.525.

ön plana çıkarmışlardır.¹³³ Türk edebiyatı üzerine çeşitli değerlendirmelerle birlikte dil, tarih, musiki ve felsefeye dair dikkate değer makaleler yayınlanmıştır.

Malumat'taki yazıların tür veya konusuna göre farklı ana başlıklar altında neşredildiği görülmektedir. Edebi yazılardan biyografilere, kadınlara mahsus konulardan fenni yazılara kadar çeşitli bölümler yayınlanmıştır. Bu bölümler her sayıda düzenli olarak yer almamıştır. Yalnızca bir sayıda rastlanılan bölümler olduğu gibi, hemen her sayıda düzenli olarak yer alan bölümler de vardır. Örneğin dergide düzenli olarak yer alan *Kısm-ı Nisâ* bölümünde, kadınlar için faydalı olabilecek bilgiler yanında çeşitli elbise modellerine kadar değişik konularda malumat verilirken, arka kapağında ise fenni nitelikte bilmecelele bilhassa çocuklara yönelik yayınlar yapılmıştır.¹³⁴

Malumat, yayın faaliyetinde bulunduğu sekiz yıl boyunca, oldukça geniş bir yazar kadrosunu bünyesinde barındırmıştır. Dergide devamlı yazan şair ve yazarların yazılarının yanı sıra, dergiye gönderilen yazıların da değerlendirmeye tabi tutulup yayımlandıkları görülmüştür. Malumat, imparatorluğun çok değişik bölgelerinden takip edilen bir dergi olması dolayısıyla da, kapısını iletişim kurmak isteyen herkese açmıştır.¹³⁵ Böylece Malumat, izlediği tutarlı yayın politikası sayesinde Osmanlı ülkesinin hemen her tarafında ilgiyle okunan ve aranan bir dergi olmuştur. Neşredilmesi için okurlar tarafından Kırım'dan, Odessa'dan, Kahire'den, Halep'ten, Selanik'ten, Rusçuk'tan, Ege Adaları'ndan, Tunus'tan, Cezayir'den gönderilen makale, şiir ve mektuplar derginin sayfalarında kendine yer bulmuştur.¹³⁶

Bunların dışında, derginin Abdülhamit yanlı bir yayın politikası izlediği görülmektedir. Bu durum derginin sahibi Mehmet Tahir'in padişahıtan teşvik ve himaye gördüğü yolundaki düşünceleri gündeme getirmiştir. O dönemi yaşayan Servet-i Fünun dergisinin sahibi Ahmet İhsan (Tokgöz) ve söz konusu derginin yazarlarından Hüseyin Cahit, Halit Ziya, Mehmet Rauf, o döneme ait anılarında bu

---

¹³³ Hüseyin Kaloğulları, *Malumat Mecmuası (51-75. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008, s.28.

¹³⁴ Uçman, *a.g.m.*, s.525.

¹³⁵ Harun Ceylan, *Malumat Mecmuası (25-51. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008, s.37.

¹³⁶ Aynur, *a.g.m.*, s.63.

konuyla alakalı yorumlarına yer vermişlerdir. Bu isimler dönemli ilgili kaleme aldıkları eserlerinde, Mehmet Tahir'in ve Malumat'ın özellikle Servet-i Fünun gibi yeni edebi oluşumlara karşı bir denge unsuru olarak doğrudan doğruya Abdülhamit tarafından desteklendiğini ileri sürmüş ve Mehmet Tahir hakkında hakarete varan eleştirilerde bulunmuşlardır. Örneğin Ahmet İhsan Tokgöz anılarında: “*Abdülhamit, Servet-i Fünun'dan beklediği özel hizmetleri görmediği için, bize yâr olmuyordu. Padişah bir başka resimli gazeteci yetiştiriyordu. O da ... Baba Tahir'di.*”¹³⁷ derken; Halit Ziya Uşaklıgil, hatıralarında Malûmat'ın, Servet-i Fünun karşısında bir denge unsuru olarak tutulduğunu ve himaye gördüğünü şöyle anlatmıştır: “*Asıl muhalefetin hareket çarkı Baba Tahir'in elinde idi. Galiba sarayı öyle inandırmıştı ki, Servet-i Fünun karşısında bir 'Malumat' bulunmak lazımdır. Sarayca daima şüphe altında tutulan ve Servet-i Fünun yazıcılarına riyaset eden Rezaizade'nin karşısında, sarayca itimadı hâiz bir kuvvet bulundurmak icap etti. Bu kuvvet Baba Tahir'di.*”¹³⁸ Bütün bu eleştirilerin kaynağında, Malumat'ın Servet-i Fünun'a muhalif edebiyat anlayışının yanında, Mehmet Tahir'in Türk basın ve yayın tarihine damgasını vuran olumsuz davranışlarının etkisinin de olduğu söylenebilir. Buna rağmen, derginin Türk basın hayatı için önemli bir yer doldurduğu göz ardı edilmemelidir.

İçeriği oldukça zengin sayılabilecek olan ve sayfalarında edebiyat, tarih, coğrafya, askerlik, sanayi, gemicilik, astronomi, fizik, kimya, biyoloji, madencilik gibi pek çok alanda bilgiler veren Malumat, Mehmet Tahir'in sahtecilik suçundan mahkûm olduğu 1905 yılında yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır.¹³⁹

1.3.2. Kitap Tadında Renkli Bir Dergi: “Resimli Kitap”

Döneminin çeşitli siyasî, sosyal ve edebî fikir akımlarını satırlarına taşımış olan Resimli Kitap, 1908 yılının Eylül ayında çıkmaya başlamış, 1914 yılının Şubat ayında elli birinci sayı ile yayın hayatına son vermiştir. Dergi, Ubeydullah Esad ve

¹³⁷ Ahmet İhsan Tokgöz, **Matbuat Hatıralarım**, haz. Alpay Kabacalı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s.67.

¹³⁸ Halit Ziya Uşaklıgil, **Kırk Yıl**, Cilt 4, İstanbul, 1936, s.73.

¹³⁹ Kabacalı, **a.g.e.**, s.98.

Faik Sabri tarafından aylık olarak İstanbul'da çıkarılmıştır.¹⁴⁰ Süreli yayınların pek çoğunun tutunamadığı II. Meşrutiyet döneminin uzun soluklu dergilerinden biri olmayı başarabilmiş¹⁴¹ ve yayın hayatında kaldığı beş yıl boyunca içinde bulunduğu devrin tüm değişken ve yenilikçi özelliklerini muhtevasına işlemiştir.

1908-1914 yıllarında kesintisiz olarak yayımlanan dergi, ilk sayısından itibaren genellikle devlet erkânından veya edebi şahsiyetlerden ünlü olanlarının resmini kapağına taşımıştır.¹⁴² Derginin bir sayısı ortalama yüz sayfadır. İlk sayıdaki resim sayısı da yüze yakındır. Bu durum hemen hemen bütün sayılar için geçerlidir. Resim ve fotoğrafların genelde yazılarla ve yazıların içeriğiyle pek alakası yoktur. Resim ve fotoğrafların altında Fransızca açıklamalar bulunmaktadır. Fransızca açıklamaların bulunması da, dönemin magazin içerikli dergilerinin çoğunda olduğu gibi, Fransız etkisini göstermektedir. Bunun dışında daha çok Avrupa hanedanları, çeşitli manzaralar, Avrupa'nın ileri gelenleri ve artistlerine ait portreler, en ünlü tabloların kopyaları ve kadın modasına ait son modeller dergi sayfalarına taşınmıştır.

Daha önce de bahsedildiği gibi, derginin hemen hemen her sayısı yüz sayfa çıkmıştır. Bu iki durumu ortaya koymaktadır: Birincisi, dönemin iki-dört sayfalık dergilerinin yanında ne kadar zengin içeriğe sahip olduğudur. İkincisi ise, her sayıda yüz sayfayı yakalayarak kalın ve resimli bir kitabı andırdığıdır. Buna konu çeşitliliği ve iyi bir yazar kadrosu da eklenince *okuyucunun rağbet ve teveccühü* hedefine ulaşıldığı göze çarpmaktadır. Bu hedefe ulaşması da Resimli Kitap'a, çağdaşı olan birçok kısa ömürlü dergilerden farklı ve başarılı bir dergi olma niteliğini kazandırmıştır.

Derginin, Avrupa'daki gazeteler ve dergiler seviyesinde bir yayının ilkesine sahip olduğu muhtevasından anlaşılmaktadır. Resimli Kitap yazarları, dönemlerinin sanat-edebiyat ve teknik konulardaki geri kalmışlığını aşmak için gayret sarf etmişlerdir. Özellikle, toplumun geneline hitap eden yayın politikası derginin her

---

¹⁴⁰ 14. sayıdan itibaren Faik Sabri'nin yerine başyazar olarak Mehmet Rauf getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bzk. İsmail Yelaldı, Resimli Kitap (1911-1913) İnceleme ve Seçme Metinler, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1997, s.14.

¹⁴¹ Kabacalı, **a.g.e.**, s.138.

¹⁴² Örneğin 4. Sayının kapağında Cevad Tahsin Efendi'nin resmi vardır. **Resimli Kitap**, Sayı 4, Kânunuevvel 1324, kapak.

kesimden okuyucu bulmasını sağlamıştır.¹⁴³ Ayrıca dergide Avrupa'daki gelişme ve yenilikler ile ülke gündemi ve gerçekleri arasında bağlantı kurulmuştur.¹⁴⁴ Bununla birlikte içinde yaşanan koşullar değerlendirilerek halk aktüaliteden haberdar edilmiştir. Özellikle *Aktüalite Sayfaları* bu görevi yerine getirmek için kullanılmıştır.

Meşrutiyet döneminde oldukça hareketlenen kadın hakları ve kadınlarla ilgili konular da, Resimli Kitap'ta kendine yer bulmuştur. Avrupa'daki kadın haklarından bahseden ve bu hakların gelişimini ele alan makaleler çevrilerek kadın okuyuculara sunulmuştur. Ayrıca okuyucuların düşüncelerini açıklamaları için de çağrıda bulunulmuştur.¹⁴⁵

Görüldüğü üzere, seçilmiş olan öteki dönem dergileri gibi, Resimli Kitap da, *her şeyden bahseder* dergi anlayışını yerine getirmiştir. Edebiyattan aktüaliteye, spordan bilme kadar çok geniş bir yelpazede okuyucuya bilgi veren derginin ötekilerden en önemli farkı, kitap tadında bol sayfaya sahip olmasıdır.

1.3.3. Boyalı Basımın İlk Örneklerinden: “Musavver Muhit”

Musavver Muhit, II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra yayın hayatına başlayan dergilerden biridir. 5 Kasım 1908 ile 12 Ağustos 1909 tarihleri arasında otuz dokuz sayı yayınlanmıştır. “*Her hafta perşembe günleri neşrolunur, siyasî, edebî, ilmî, felsefî mecmua*”¹⁴⁶ klişesi ile yayınlanan derginin imtiyaz sahibi ve müdürü Faik Sabri (Duran), edebi müdürü ise şair Celâl Sâhir (Erozan)'dir.¹⁴⁷

Haftalık olarak yayınlanan derginin adı, eski yazılı, harekeli ve büyük puntolarla Osmanlıca *Musavver Muhit* ve hemen altında da Fransızca *Mouhit Illustration Hebdomadaire* klişesi ile verilmiştir. Başlık klişesinin hemen altında

---

¹⁴³ Yelaldi, a.g.e., s.14.

¹⁴⁴ Meltem Rüzgâr, Resimli Kitap (1908-1910) İnceleme ve Seçme Metinler, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1997, s.12.

¹⁴⁵ Yelaldi, a.g.e., s.18.

¹⁴⁶ **Musavver Muhit**, Sayı 1, 23 Teşrinievvel 1324, kapak.

¹⁴⁷ Hasan Duman, **Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Yayınları ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu**, Cilt I, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, s. 619.

"siyasî, edebî, felsefî, içtimai mecmua" yazılıdır.¹⁴⁸ Musavver Muhit'in her sayısının ön dış kapağında ya fotoğraf ya da resim kullanılmıştır. Örneğin birinci sayının kapağında, Ahmet Rıza Bey'in Paris'teki odasından çektiği fotoğraf mevcuttur.¹⁴⁹ Türk basın tarihinde ilk defa renkli resim de, Musavver Muhit dergisinin kapağında kullanılmıştır.¹⁵⁰ Oldukça amatörce olan bu baskı şekli, Musavver Muhit'te ilk defa, dört numaralı sayının ön dış kapağındaki çerçevede görülür.¹⁵¹

Musavver Muhit'in birinci sayısının ikinci sayfasında *Küçük Bir Mukaddime* başlığı ile verilen ve ön söz niteliğindeki yazıda, derginin yayın politikası hakkında küçük ipuçları vardır. Daha birinci cümlede Resimli Kitap'tan söz edilmektedir ve okuyucuların Resimli Kitap'a gösterdiği ilgiden memnun kaldığı ve yeni bir dergi ile de okuyucularının beklentilerine karşılık vermek istediklerinden bahsedilmektedir. Bu da derginin, Resimli Kitap'ın yan ürünü olarak piyasa çıkarıldığı izlenimini vermektedir. Bunun dışında yazının devamında, Musavver Muhit'in Fransızların ünlü magazin dergisi *Illustration*'a benzemek iddiasıyla çıkarıldığı belirtilmiştir.¹⁵² Bu iddia da, Resimli Kitap gibi, derginin yayın politikasında magazin ağırlıklı bir çizgi izleyeceğinin habercisi konumundadır.

Zaman zaman büyük boyda ilave fotoğraf ve resimler de veren Musavver Muhit'in bir diğer özelliği de, daha önce de belirtildiği gibi, biraz amatörce de olsa ilk defa renkli resimler yayımlamış olmasıdır. Musavver Muhit'in fotoğraflarının çoğunluğunu sivil ve askeri devlet adamları oluşturmaktadır. Bunların dışında Musavver Muhit; Fenerbahçe futbol takımından II. Meşrutiyet'in ilân serüvenine, 31 Mart Vakasının en sıcak fotoğraflarından II. Meşrutiyet'in mebuslarına, Bakü'deki Müslüman Mektebi talebe ve öğretmenlerinden İtalya'daki meşhur Messine depremine, yabancı politika ve sanat adamlarından 31 Mart asilerinin idam anları ile ilgili fotoğraflarına kadar birçok fotoğraf ve resme sayfalarında yer vermiştir.¹⁵³

---

¹⁴⁸ **Musavver Muhit**, Sayı 1, 23 Teşrinievvel 1324, kapak.

¹⁴⁹ **Musavver Muhit**, Sayı 1, 23 Teşrinievvel 1324, kapak.

¹⁵⁰ "Basın", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Cilt I, s.397.

¹⁵¹ **Musavver Muhit**, Sayı 4, 13 Teşrinisani 1324, kapak.

¹⁵² "Küçük Bir Mukaddime", **Musavver Muhit**, Sayı 1, 23 Teşrinievvel 1324, s.2.

¹⁵³ Hatem Türk, **Musavver Muhit (İnceleme ve Edebiyatla İlgili Metinler)**, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2002, s. 19.

Yaklaşık on ay boyunca yayın hayatını devam ettiren Musavver Muhit, okuyucuyu kendine daha fazla çekebilmek amacıyla, hediyeler ve bilmeceler bölümüne önem vermiş, okuyucuyla bire bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Derginin hemen her sayısında *Bilmece ve Müsabakalarımız* ve ayrıca *Abonelerimize Hediyelerimiz* bölümü vardır. Bu bölümlerde okuyuculara kolonya, atkı, Apollon Fotoğrafçısından fotoğraf çekilme imkânı, abonelik, vb. gibi hediyeler verilmiştir.¹⁵⁴

II. Meşrutiyet dönemi süreli yayınlarının piyasada tutunma ve düzenli yayın yapma sürelerine bakılacak olursa,¹⁵⁵ derginin otuz dokuz sayısı çıkarabilmesi, rağbet gören bir dergi olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Musavver Muhit'in bütün sayıları incelendiğinde, çıkış amacına uygun olarak, magazin yönünün ağır bastığı göze çarpar. Bu da, magazin dergiciliği özelliği taşıması ve kendinden sonra yayınlanacak olan magazin içerikli dergilere örnek olması açısından önem taşımaktadır.

1.3.4. Magazine Uzanan Kuş Kanadı: “Şehbal”

Şehbal dergisi, II. Meşrutiyet'in ilanından bir yıl sonra, 14 Mart 1909 tarihinde yayın hayatına başlamış ve yaklaşık altı yıl boyunca yayın yapmıştır. Derginin son sayısı 23 Temmuz 1914 tarihinde çıkmıştır. Derginin imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Hüseyin Saadeddin (Arel)'dir. İlk sayının kapağında “*On beş günde bir neşr olunur her şeyden bahseder risale-i musavvere*”¹⁵⁶ klişesi mevcut olsa da, dergi düzenli olarak on beş günde bir çıkmamıştır. Bazen ayda bir, bazen de iki ayda bir çıktığı olmuştur.¹⁵⁷ Derginin adresine bakıldığında, 1910 yılına kadar aynı adres kullanıldığı görülmektedir: “*Fincancılar Yokuşu Numara 25*”¹⁵⁸ şeklinde verilen

---

¹⁵⁴ Türk, **a.g.e.**, s. 22.

¹⁵⁵ Abdülhamit Devrinde bastırılmış olan özgürce yayın yapma arzusu, II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük havası ile somut örneklerini birbiri ardına vermeye başlamıştır. Meşrutiyetin yeniden ilanından iki ay sonra yaklaşık iki yüz gazete ve derginin imtiyaz alarak yayın hayatına başlaması, doğal olarak bir rekabet ortamı yaratmıştır. Bu rekabet ortamı da, piyasada sadece iyilerin tutunabilmesi ile sonuçlanmıştır. Öyle ki söz konusu dönemde sadece tek sayı çıkabilmiş dergilere oldukça sık rastlamak bile mümkündür.

¹⁵⁶ **Şehbal**, Sayı 1, 1 Mart 1325, s.1.

¹⁵⁷ Örneğin derginin 40. Sayısı 15 Mayıs 1337'de çıkmış, 41. Sayısının da 1 Haziran 1337'de çıkması gerekirken 15 Temmuz 1337'de çıkmıştır.

¹⁵⁸ “Abone Şeraiti”, **Şehbal**, Sayı 1, 1 Mart 1325, s.20.

adres, 1910 yılından sonra “*Galata Camii Kapısı Numara 9*” şeklinde değiştirilmiştir.¹⁵⁹

Şehbal, altı yıl boyunca çıkardığı yüz sayı ile Osmanlı basın tarihinde önemli bir yere sahip olan dergilerden biridir. Kelime anlamı olarak “kuş kanadının en uzun tüyü” olarak bilinen Şehbal, tıpkı yukarıda hakkında bilgi verilen diğer dergiler gibi, Osmanlı Devleti’nin son derece önemli gelişmeler yaşadığı bir dönemde yayınlanmıştır. Siyasal modernleşme adına atılan adımlar (Anayasanın tekrar yürürlüğe girmesi ve Meşrutiyetin yeniden ilan edilmesi) ve sosyo-kültürel alanda meydana gelen dönüşüm, sonraki dönemlere öncül olacak önemli bir kırılma yaşatmıştır. Bu kırılma da hem siyasal rejimde hem de kültürel dokuda modernleşme sürecini hızlandırmıştır. Osmanlı Devleti bir yandan sosyo-kültürel ve siyasi yapıda yeni bir dönemin başlangıcını yaşarken, diğer yandan da çöküş ve çözülüşü beraberinde getirecek olan hızlı bir bozulma dönemine girmiştir. Yani siyasi çöküş ile modern anlamdaki kültürel diriliş aynı dönem içinde meydana gelen gelişmeler olmuştur. İşte Şehbal de, bu hassas dönemin gelişmeleri içinde doğup, gelişen bir dergi özelliğini taşımaktadır. Sınırsız bir özgürlük ortamında yayına başlayan dergi, 1909-1914 arasındaki gelişmeleri sayfalarına yansıtan önemli bir kültür ve aktüalite dergisi olmuştur. Dergi aynı zamanda bu süreçte yapmış olduğu yayınlar ve izlemiş olduğu yayın politikasıyla, Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu değişim ve gelişim sürecinde etkili olmaya çalışmıştır.¹⁶⁰

Şehbal hem biçimsel hem de içerik olarak kendisinden önce ve sonra yayınlanan magazin dergileriyle hem benzer hem de farklı özellikler gösterir. Öncelikle bol resimlidir ve bu özelliği ile öteki magazin içerikli dergilerle benzerlik gösterir. Bunun yanında yayın politikasında; olaylar üzerinde tartışma açmak, önemli kişilere başvurarak düşüncelerini okuyuculara iletme ve dünyada olan ilginç gelişmelere yer vermek gibi okuyucuyu yakalayan yöntemlerle farklılık yaratmıştır.¹⁶¹

---

¹⁵⁹ Selim Ahmetoğlu, *From The Unionist Actualite The Mass Popularity: Şehbal (1909-1914), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s.iv.

¹⁶⁰ Ahmetoğlu, **a.g.e.**, s.19.

¹⁶¹ Hiçyılmaz-Evren, **a.g.m.**, s.150.

Şehbal'ın içeriği, konuları, başlıkları ve nasıl bir yayın programı izleyeceği ilk sayısında okuyuculara *Muhterem Kâri'lere: Program* başlığı altında sunulmuştur. Bu programda verilen bilgilere göre: dergide siyasi, politik, hukuki ve toplumsal olayların *Zübde-i Siyasiye*, *Atf-ı Nazar* ve *Tefekkür ve Tettebbu* adıyla oluşturulan köşelerden okuyucuya sunulacaktır.¹⁶² Bunların dışında Şehbal'ın dikkate değer bir diğer köşesi, *Hanımlar İçin* ismini taşımaktadır. Bu başlık altında kadınlara yönelik bilgi ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Ayrıca zarif, kültürlü ve aydın kadın tiplmesiyle II. Meşrutiyet yönetiminin vurguladığı kadın portresine ulaşmaya çalışılmıştır.¹⁶³

Bunların dışında derginin en önemli özelliği, okuyucuyla sürekli irtibat halinde olmasıdır. Bizzat okuyucuya hitap eden konu başlıkları kullanılarak, okuyucuyla aracısız iletişim bağı kurulmuştur. Dergide bu amaçla oluşturulan köşelerin başlıkları şu şekildedir: “*Muhterem Kâri'lere*”, “*Kâriyin-i Muhteremeye*” ve “*Küçük Bir Muhabere*”. Görsel yanının çok kaliteli olması, derginin bir başka önemli özelliğidir. Özellikle Batı kaynaklı fotoğraflarda Avrupa modasından örnekler verilerek, Osmanlı hanımlarına modern kıyafetlerin tanıtılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Dönemin şartları çerçevesinde bakıldığında; siyaset, edebiyat, fen, kültür ve özellikle de magazin gibi konulardan bahsetmesi, derginin gelişim ve değişime önem verdiğini ve okuyucu kitlesine de bunu aşılama yönünde yayın politikası uyguladığını göstermektedir.

---

¹⁶² Ayrıntılı bilgi için bkz. “Muhterem Kari'lere: Program”, *Şehbal*, Sayı 1, 1 Mart 1325, s.20.

¹⁶³ Selim Ahmetoğlu, *İttihatçı Aktüaliteden Kitlesele Popülariteye Şehbal Mecmuası (1909-1914)*, Libra Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.41-42.

II. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİNDE BASIN ve MAGAZİN DERGİCİLİĞİ

2.1. Genel Hatları ile Atatürk Döneminde Basın

1923-1938 yılları arasında basın alanında yaşanan gelişmeler “Atatürk Dönemi Basın” olarak değerlendirilecek olursa, bu dönemi üç ana başlık halinde ele almak yerinde olacaktır. Basın açısından dönüm noktası olabilecek gelişmeler, söz konusu dönemlerin şekillenmesi ve sınırlandırılmasında etkili olmuştur.

2.1.1. Kısa Süreli Göreceli Özgürlük (1923-1925)

Milli Mücadele'nin başarıyla tamamlanması ve ardından Lozan Barış Görüşmelerinin başlamasıyla birlikte, ülkedeki savaş tedirginliği yerini bağımsızlık sevincine bırakmıştır. Bir kısım basın da, Milli Mücadele süresi boyunca kendine düşen kitle iletişimi görevini, olağanüstü şartlar içerisinde yapmaya çalışmıştır. Basın, Kurtuluş Mücadelesinden sonra siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri dikkatle izlemeye almış ve savaş süresince üzerinde olan denetimin yükünden kurtulmaya başlamıştır. Basında özgürce yazma ortamı yavaş yavaş oluşmaya başlayınca, muhalif kalemler de yeniden iş başına geçmiştir. Özellikle İstanbul basınının muhalif grubu, eleştirinin sınırlarını aşma cesareti göstermiştir.

1923-1925 yıllarını kapsayan dönemde basın, tıpkı Milli Mücadele döneminde olduğu gibi, ikili bir görünüme sahiptir. Bu zıt görünüme sahip ikili basın, iktidar taraftarı ve muhalifler olarak adlandırılabilceği gibi, geniş manada İstanbul- Ankara basını olarak da ele alınabilir. Söz konusu dönemde basının en çok ilgi duyduğu ve ikiye ayrıldığı olaylar arasında; Lozan Barış Antlaşması, Ali Şükrü Bey'in öldürülmesi, Cumhuriyetin ilanı, Halifeliğin kaldırılması, 1924 Anayasa değişikliği, 150'likler meselesi, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulması, Şeyh Sait İsyanı ve Takrir-i Sükûn yasasının yürürlüğe girmesi yer alır.

1923 yılının ilk aylarında basının özen gösterdiği konuların başında Lozan Konferansı gelmektedir.¹⁶⁴ İstanbul'daki muhalif basın, özellikle Musul, Kıbrıs, Oniki Ada ve Misak-ı Milli konularında taviz verildiğini öne sürerek eleştirilerde bulunuyor¹⁶⁵ ve Lozan'da yapılan yanlışları sütunlarına taşıyorlardı. Bu sütunlarda eleştiri dozunu artıran keskin kalemlerin başını Hüseyin Cahit, Velid Ebüzziya ve Ahmet Emin çekiyordu. Özellikle Hüseyin Cahit, İsmet Paşa ve Rıza Nur'u hedef alan sert eleştirileriyle muhalif listenin başını oluşturuyordu.¹⁶⁶

Lozan Konferansı sürecince eleştirilerinde hız kesmeyen İstanbul muhalif basını, hükümete yüklenme politikasını yoğunlaştırınca, Mustafa Kemal söz konusu basınla iletişime geçmek durumunda kalmıştır. Onun isteği üzerine, Adnan (Adivar) Bey tarafından İzmit'e davet edilen gazeteciler,¹⁶⁷ 16 Ocak 1923 günü İzmit Kasrı'nda görüşme için toplanmışlardır. Toplantıya gazetecilerin merak ettikleri soruların sorulmasıyla başlanmıştır. Lozan'daki barış görüşmeleri, Meclis'teki gruplar, İstanbul meselesi, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Halk Fırkası'nın durumu, nüfus ve göç meselesi ve memurlar hakkındaki gelişmeler gibi gündemdeki konulara ilişkin sorularla toplantının ana hatları şekillenmiştir. Ancak Mustafa Kemal, hilafet konusunda dâhil olmak üzere, sorduğu sorularla toplantıya yön vermiş ve görüşme onun yönlendirmesi ile basına mesaj verme açısından hedeflediği plana uygun şekilde neticeye ulaşmıştır.¹⁶⁸ Ahmet Emin'in belirttiğine göre, halifeliğin

---

¹⁶⁴ Basının Lozan Konferansı ile ilgili yorumları hakkında bilgi için bkz. Ergin Koparan, "Lozan Tartışmalarının TBMM ve Türk Basınındaki Yansımaları", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2010; Gülsüm Polat, "Lozan Konferansı Başlarken Basın İle Kurulan Diyalog", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 53 (Lozan Antlaşması Özel Sayısı), Ankara, 2013, s.247-266.

¹⁶⁵ Nurettin Güz, **Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)**, Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası, Ankara, 1991, s.70.

¹⁶⁶ Hilmi Bengi, **Gazeteci Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s.198-199.

¹⁶⁷ Davet edilen gazeteciler: Velid Ebuziyya, Ahmet Emin, Falih Rıfki, Suphi Nuri, Yakup Kadri, İsmail Müştak Beyler'dir.

¹⁶⁸ İzmit basın toplantısı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Arar, **Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı**, Cumhuriyet, Ankara, 1997, s.33-74; Osman Akandere, "Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı (16-17 Ocak 1923) ve Bu Toplantıda Verilen Önemli Mesajlar", **Cumhuriyetin 80. Yılına Armağan**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2004, s.1-27.

kaldırılmasından önce yapılan bu toplantı, katılan gazetecilerin tüm tereddüdünü gidermiştir.¹⁶⁹

Lozan Konferansı'nda ara verilen görüşmelere yeniden başlanması ve aylar süren pazarlığın sona ermesi ile birlikte 24 Temmuz 1923'de *Lozan Barış Antlaşması* imzalanmıştır. Bu haber basında doğal olarak olumlu hava yaratmıştır. Muhafız basın bile, iktidarı ve Lozan görüşmelerini eleştirmesine rağmen, bu antlaşmayı olumlu cümleler ile manşetlerine taşımıştır. *Vakit*, 24 Temmuz 1923 günü çıkan sayısında anlaşmanın imzalanacağını bildirdikten sonra, "*Anavatan'ın Dokuz Yıllık Yas Bağının*" sona erdiğini bildirmiştir.¹⁷⁰ Hüseyin Cahit ise, *Tanin*'de yayınlanan yazı ve telgrafında, konferansın Milli Mücadelede kazanılan zaferin tamamlandığını, küçük bir vatan kalmış olsa da bir başarı elde edildiğini pek memnuniyet belirtmeyen cümlelerle vurgulamıştır.¹⁷¹

İzmit Basın Toplantısı ile muhalefetin basın ayağı kısmen sakinleştirilmiştir. Ancak, Meclisteki ikinci grubun muhalefetini bu kadar kolay kırmak kolay olmamıştır. Bu sırada iktidar karşıtı ikinci grubun etkin isimlerinden olan Ali Şükrü'nün öldürülmesi, siyasi arenada var olan gruplaşma, ayrışma ve de muhalefetti oldukça etkilemiştir. Çünkü bu cinayetle birlikte, Meclis'teki ikinci grup, en önemli ismini kaybetmiş ve bu nedenle oldukça büyük bir desteğini kaybetmiştir.¹⁷² Yaşanan bu gelişme, doğal olarak, tansiyonu daha da yükseltmiştir. Meclis'in çalışmasını durdurup, seçimlerin yenilenmesine neden olan bu olayın siyasi etkisinin yanında bir de basın açısından önemi vardır ki; Ali Şükrü Bey'in aynı zamanda *Tan* gazetesinin sahibi olması, bu ölümün sadece siyasi değil basın cinayeti olarak da tarih sayfalarında yer almasına sebebiyet vermiştir.¹⁷³

Ali Şükrü Bey'in öldürülmesi olayından sonra hem Meclisin hem de basının gündemini oldukça fazla işgal eden konulardan bir diğeri, cumhuriyetin ilanı

---

¹⁶⁹ Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim Cilt III*, s.30-32.

¹⁷⁰ *Vakit*, 24 Temmuz 1923.

¹⁷¹ Bengi, *a.g.e.*, s.201; Telgraf ve yazının ayrıntısı için bkz. Hüseyin Cahit, *Tanin*, 23 Temmuz 1923; Hüseyin Cahit, *Tanin*, 25 Temmuz 1923.

¹⁷² Mete Tuncay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s.43.

¹⁷³ Bu cinayet hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Alpay Kabacalı, *Türkiye'de Siyasi Cinayetler*, Altın Kitapları, İstanbul, 1993, s.254-264.

olmuştur. Cumhuriyetin ilanına basının bakışını olumlu ve olumsuz olarak değerlendirmek mümkündür. Gazetelerde 1923 Eylül'ünün sonlarından itibaren *cumhuriyet* üzerine birçok olumlu ve olumsuz yazının çıktığı göze çarpmaktadır. Aslında cumhuriyetin ilanını bütün ülkede coşku içinde kutlamış, *Tevhid-i Efkâr* dışında diğer gazeteler tarafından başlangıçta hiçbir eleştiri yapılmamıştır. Ancak 31 Ekimden sonra, *Tevhid-i Efkâr*'da Velid, *Tanin*'de Hüseyin Cahit ve *Vatan*'da ise Ahmet Emin'in muhalif fikirleri doğrultusunda yazmaya devam ettirmiştir.¹⁷⁴ İstanbul'da başlayan muhalif havaya, bir süre sonra, taşradan da katımlar olmuştur.¹⁷⁵

1923 yılının 29 Ekim tarihi, Türk siyasi yaşamında mihenk taşı oluştururken; aynı yılın Aralık ayı da, basın için zorlu dönemin başlayacağına dair ipucu olabilecek bir olaya sahne olmuştur. Cumhuriyet tartışmalarının ateşini kaybetmesinden sonra halifelik tartışmalarının basın gündemine düşmesi, halifeliğin kaldırılma sürecinde İstanbul'da çıkan resimli dergilerde halifeyi öven, hilafeti önemli bir güç olduğunu savunan yazılar çıkması,¹⁷⁶ basında yeni bir krizin baş göstereceğinin habercisi olmuştur. Buna bir de, Emir ve Ali Ağa'nın İsmet Paşa'ya gönderdikleri ancak onun eline geçmeden 5 Aralık'ta *Tanin*'de, 6 Aralık'ta da *Tevhid-i Efkâr*'da yayımlanan mektubun yarattığı tartışmalar eklenince, 1923 yılı başlarından cumhuriyetin ilanına kadar süre içinde yaşanan ılımlı hava ortadan kaybolmuş ve Cumhuriyet döneminin ilk İstiklal Mahkemesi kurularak basına karşı ilk sindirme hareketi başlatılmıştır.¹⁷⁷ Ergün Aybars'ın naklettiğine göre; mahkeme başkanı İhsan Bey, bir İstiklal Mahkemesinin kurulduğunu, Türkiye Cumhuriyeti'nin esas amacının basının özgürlüğünden ve eleştirisinden yararlanmak olduğunu, ama eleştiri ihanete dönüşürse ve dış düşmanlarla aynı fikirde olduğu kanısına varılırsa, Meclis ve

---

¹⁷⁴ Yücel Demirel, "İlanı Ertesinde Cumhuriyet Tartışması", **Toplumsal Tarih**, Sayı 10, İstanbul 1994, s.6.

¹⁷⁵ Örneğin Trabzon'da yayın yapan ve Faik Ahmet'in sahipliğini yürüttüğü İstikbal gazetesi, muhalif yerli gazetelerden biridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bünyamin Ayhan, **Atatürk ve Basın**, Palet Yayınları, Konya, 2009, s.122.

¹⁷⁶ Mehmet Demiryürek, "Hilafetin Kaldırılmasının Türk Basınındaki Yankıları", **Toplumsal Tarih**, Sayı 11, İstanbul, 1994, s.50.

¹⁷⁷ Uygur Kocabaşoğlu, "Tek Parti Döneminin "Matbuat"ı Üzerine Gözlemler", **Mete Tunçay'a Armağan**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.573-602.

hükümetin elbette kayıtsız kalmayacağını İstanbul'a hareket etmeden önce gazetecilere bildirmiştir.¹⁷⁸

Mahkemeye öncelikle gazetecilerin yargılanmasıyla başlanmıştı.¹⁷⁹ Bu arada, mahkeme devam ederken, Matbuat Cemiyeti Halit Ziya Bey'in başkanlığında Meclise bir dilekçe sunarak; basın hürriyetinden ve gazetecilerin adil bir şekilde yargılanacağına dair inançlarını bildirmişlerdir.¹⁸⁰ Uzun süren yargılanma ve savunmadan sonra son karar 2 Ocak 1924'te verilmiş ve tutuklu gazeteciler beraat etmiştir. Bu olay kamuoyunda önemli etki yaratmış, basına da devrimler konusunda taviz verilemeyeceği açık bir dille anlatılmıştır. İstanbul Baro başkanı Lütfi Bey, beş yıl kürek cezasına çarptırılmışsa da 13 Şubat 1924'de çıkarılan 412 sayılı af yasası kapsamında affedilmiştir.¹⁸¹ Söz konusu mahkemenin verdiği kararın beraat olması, hem kamuoyunu yatıştırmış hem de iktidar kadronun devrimler konusundaki kararlılığını basına hissettirmiştir.

İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin ve mahkeme sonucunda alınan kararların ardından basın ile iktidar arasındaki sorunlar giderilmişti. Ancak milletvekili maaşlarının artmasının teklif edilmesi, muhalif basınla hükümet arasındaki gerginliği yinelemiştir. Maaş konusunda basın ile iktidar arasında esen soğuk rüzgârlar, Mustafa Kemal'in 1924 Şubat'ında İzmir'de basın mensuplarına verdiği yemekle giderilmeye çalışılmıştır.¹⁸² İzmir toplantısında Mustafa Kemal'in basın için çizdiği yol ve biçtiği rol önemlidir. Hıfzı Topuz'un belirttiğine göre Mustafa Kemal toplantıda şunları söylemiştir; *“Türk basını, milletin gerçek seda ve iradesinin kendini belirtmesi şekli olarak, cumhuriyetin çevresinde çelikten bir kale vücuda getirmelidir, bir fikir kalesi, bir zihniyet kalesi... Basın mensuplarından bunu istemek, cumhuriyetin hakkıdır. Bütün milletin samimi bir birlik ve dayanışma içinde bulunması bir zarurettir. Umumun selamet ve saadeti bundadır. Mücadele*

¹⁷⁸ Ergün Aybars, **İstiklal Mahkemeleri**, Ayraç Kitapevi, Ankara, 2009, s.177-178.

¹⁷⁹ Tutuklanmalar sonucunda beş dava açılmış, bunlardan biri de gazetecilere yönelik olmuştur. Yargılama süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aybars, **a.g.e.**, s.171-197; Bengi, **a.g.e.**, s.257-261; Topuz, **a.g.e.**, s.143-146; İnuğur, **Türk Basın Tarihi**, s.45-48; Güz, **Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)**, s.90-113.

¹⁸⁰ Mektubun orijinali için bkz. **Ek 49**, s.320; **BCA 30.10.0.0.9.54.49**.

¹⁸¹ H. Nedim Şahhüseyinoğlu, **Dünden Bugüne Düşünceye ve Basına Sansür**, Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005, s.48.

¹⁸² Güz, **Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)**, s.106.

bitmemiştir. Gerçekleri milletin kulağına ve vicdanına gereği gibi ulaştırmakta basın görevi çok, çok önemlidir."¹⁸³ Cümlelerinden de anlaşılacağı üzere, Mustafa Kemal'in bu toplantıdan istediği, basının cumhuriyetten sonra yapılan uygulamaları benimsemesi ve savunması olmuştur.¹⁸⁴ Bu toplantının genel değerlendirmesini yapan Asım Us'a göre ise; İzmir'de yapılan görüşme, memleketin iç ve dış politikası konusunda İstanbul basını ile Ankara arasında bir görüş birliği oluşturmuştur.¹⁸⁵

Söz konusu görüş birliğinin devam ettiği dönemde halifeliğin kaldırılma meselesi, hükümet yanlısı basın tarafından olumlu şekilde karşılanırken, muhalif basın durumu kabullenir bir profil çizmiştir. Kararın basında herhangi bir olumsuz tepki ile karşılanmamasında en büyük etken, İstiklal Mahkemelerin verdiği gözdağı ve basında çıkmaya başlayan yeni bir İstiklal Mahkemesinin kurularak idam kararlarının Meclisten geçmeden uygulanıp olağanüstü yetkilere sahip olacağı yönündeki haberlerdir. Diğer taraftan halifelikten söz etmenin vatana ihanet sayılması muhalif basının olumsuz haberlerini engellemiştir.¹⁸⁶ 1924 yılının ilk aylarında meydana gelen bir diğer önemli gelişme, 150'likler¹⁸⁷ listesinin hazırlanması olmuştur.¹⁸⁸ Yurtdışına sürgüne gönderilecek olan bu 150 kişilik listenin bir grubunu da gazeteciler oluşturmuştur.¹⁸⁹

Siyasi zemindeki fikir ayrılığından doğan hareketlilik ve muhalefet, 1924 yılının son aylarında oldukça keskin viraj almış ve bunun neticesinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Rauf (Orbay), Kazım (Karabekir), Ali Fuat (Cebesoy) ve Refet (Bele) gibi Milli Mücadelenin askeri lider kadrosunda yer alan isimler, iktidar kadro ile aralarındaki ideolojik farklılıktan doğan anlaşmazlık

---

¹⁸³ Topuz, *a.g.e.*, s.146.

¹⁸⁴ Güz, *Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)*, s.108.

¹⁸⁵ ASIM US, *Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım, Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tetkikler*, İstanbul, 1964, s.90.

¹⁸⁶ Ayhan, *a.g.e.*, s.130.

¹⁸⁷ 150'likler meselesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Emin Karaca, *150'likler*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2007.

¹⁸⁸ Gazeteciler, uzun yıllar yurt dışında kaldıktan sonra 1938 yılında çıkarılan aflu birlikte Türkiye'ye geri döneceklerdir. Ancak bazılarının ömrü bu affı görmeye yetmeyecek ve sürgünde hayatlarını kaybedeceklerdir.

¹⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kamil Erdeha, *Yüzellilikler Yahut Milli Mücadelenin Muhasebesi*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1998. Kanun metni için bkz. BCA 30.18.1.1.0 9.27.1.

nedeniyle partiden ayrılmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk muhalif partisini kurmuşlardır. Partinin kuruluş aşaması ve kuruluşundan sonraki süreçte basın, oldukça hareketli günler yaşamış ve söz konusu siyasi oluşum neredeyse gündeme hâkim olan tek konu olmuştur. 17 Kasım 1924 tarihinde partinin resmen kurulmasına kadar gazeteler arasındaki tartışma devam etmiştir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını destekleyen gazetelerden *Tanin*, *Tevhid-i Efkâr*, *Vatan* ve *Son Telgraf* gibi gazeteler hükümete eleştirilerini hız kesmeden sürdürürken, *Şeyh Sait İsyanı* patlak vermiştir. İsyanın rejimi sarsacak derecede etkili olmaya başlaması ile birlikte, Fethi Bey'in yerine daha sert tedbirler alan İsmet Paşa getirilmiştir. İsyan devam ederken, 4 Mart 1925 tarihinde, iki yıl süre ile yürürlükte kalması planlanan Takrir-i Sükûn Kanunu¹⁹⁰ çıkarılmış ve biri Ankara'da diğeri isyan bölgesinde olmak üzere, Ankara ve Şark İstiklal Mahkemesi adı altında iki mahkeme kurulmuştur.¹⁹¹

Kanunun çıkışından hemen sonra bir araya gelen ve Mustafa Kemal'in başkanlık ettiği kabine toplantısında, hükümetin teklifi ve cumhurbaşkanının onayı ile gazete ve dergilerin kapatılması için alınan kararlar valiliklere bildirilmiştir. Bundan sonra gazeteler teker teker kapatılmaya başlamıştır.¹⁹² Çıkmakta olan gazetelerden yayına devam edenler, hükümetin yayın organı *Hâkimiyet-i Milliye* ve *Cumhuriyet* ile Hüseyin Cahit'in *Tanin*'i olmuştur. *Tanin* de daha sonra yayını durdurulan gazeteler arasında yer alacaktır.

İktidar, isyanın yarattığı olağanüstü durum karşısında önlem amaçlı olarak sansüre başvurmak zorunda kalmış ve 3 Mayıs 1925 tarihinde, her türlü haberleşmenin sansüre tabi olması, iletişim ağlarının kontrol edilmesi, gazetelerin basılmadan önce sansüre tabi tutulması, Türkçeden başka dilde mektupların

---

¹⁹⁰ 578 Numaralı Kanun; **Resmi Gazete**, No:87, 04.03.1341.

¹⁹¹ İsyan ve söz konusu mahkemeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aybars, **a.g.e.**, s.204-277.

¹⁹² Sözü geçen gazete ve dergilerden bazıları şunlardır: *Tevhid-i Efkâr*, *Son Telgraf*, *İstikbal*, *Sebilürreşad*, *Aydınlık*, *Orak-Çekiç*, *Resimli Ay*, *Tokgöz*, *Kahkaha*, *Yoldaş* vs. ayrıntılı bilgi için bkz. Ayhan, **a.g.e.**, s.138-141.

yasaklanması gibi maddeleri içeren *sansür talimatnamesinde*¹⁹³ yürürlüğe girmiştir.¹⁹⁴

Sansür talimatnamesinden sonra gözlerin tekrar basına çevrilmesine neden olan olay, isyanın elebaşı olarak gösterilen Şeyh Sait'in duruşması sırasında bazı gazetelerin kendisini ayaklandırmaya kışkırtıcı yazılar yazdığını ve bunların etkisinde kaldığını söylemesi olmuştur.¹⁹⁵ Bu ifadeden sonra İstiklal Mahkemelerinde gazeteciler davası başlamıştır.

2.1.2. Takrir-i Sükûn Uygulamaları ve Basın Üzerinde Kurulan Denetim (1925-1931)

Şeyh Sait İsyanı ve sonrasında yürürlüğe giren Takrir-i Sükûn Kanunu doğrultusunda kurulan İstiklal Mahkemeleri, basının sıkı bir denetim mekanizması altına alınması ile sonuçlanmıştır. Daha sonra 1926 yılında İzmir'de Mustafa Kemal'e yönelik suikast girişimi, yeni bir İstiklal Mahkemesinin kurulmasına sebebiyet vermiştir. Bu mahkeme sonucunda İttihat ve Terakki kökenli isimler tasfiye edilirken, basının önemli kalemlerinden olan Hüseyin Cahit de yargılanmıştır. Mahkeme Hüseyin Cahit'in beraatı ile sonuçlansa da, bu olay da basının dikkatli olması gerçeğini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Böylece, Takrir-i Sükûn'un gölgesi ve İstiklal Mahkemesinin korkusu, basının muhalefet ve eleştiri yapmasını engelleyerek iktidar yanlısı bir çizgi takip etmesine neden olmuştur.

Basın, denetimin etkisiyle, yapılan devrimleri destekler tarzda yayın yapmaya devam ederken, 1926 yılının Cumhuriyet Bayramı'nda çıkarılan genel af ilanı ile birlikte tutuklu bulunan gazeteciler serbest bırakılmıştır. 1926 yılının basın açısından önemli gelişmesi olan af ilanını, 1927 yılında Maarif Vekâletinin kabul ettiği *Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu*¹⁹⁶ takip etmiştir. Bu kanun, dönemin gazete ve dergilerinin yayın politikasını yeniden gözden geçirerek, halkın ve

¹⁹³ 3 Mayıs 1341 tarih ve 1659 numaralı kararname için bkz. BCA 030.18.01.01./013.25.2

¹⁹⁴ Ayhan, **a.g.e.**, s.142-143.

¹⁹⁵ Aybars, **a.g.e.**, s.331. Şeyh Sait'in hedef gösterdiği gazete ve dergiler şunlardır: *Tevhid-i Efkar*, *Son Telgraf*, *Toksöz*, *Vatan*, *İleri* ve *İstikbal* gazeteleri ile *Sebilürreşad* dergisi.

¹⁹⁶ Kanunun ayrıntısı için bkz. **Resmi Gazete**, 07.07.1927, s.2815-2817.

gençlerin sıhhatini korumak ve ahlaki yönden gelişimini sağlamak için özenli yayın yapmaya çalışmıştır.¹⁹⁷

Gazete ve dergiler, içinde buldukları siyasi, sosyal ve kültürel ortamın getirileri ve şartları dâhilinde son derece titiz ve dikkatli hareket ederken, 1928 yılında *Harf Devrimi* ile yeni bir döneme girilmiştir. Cumhuriyet döneminde elit-halk arasında bilgi alışverişinin sağlanması ve halkın eğitilmesinde en büyük engellerden biri olarak görülen Arap harfli alfabe, zaman zaman basında da yer alan ve hararetle tartışmaların yaşanmasına neden olan konulardan bir olmuştur. Özellikle Azerbaycan'ın 1922 yılında Latin alfabesine geçmeye başlaması ve bu geçişin 1925 yılında tamamlanmasıyla birlikte, Türk basınında da bu konu gündeme gelmiş ve Latin alfabesi ile ilgili birçok haber ve yorum çıkmaya başlamıştır. Basın ve aydın kitle, bu konu hakkında da ikiye ayrılmış ve Latin harflerine taraftar olanlar kadar olmayanlar da konu hakkında görüşlerini dile getirmişlerdir. Neticede 1 Kasım 1928 tarihinde yürürlüğe giren kanunla birlikte Latin harfleri kabul edilmiştir.¹⁹⁸

Halk yeni harflerle okuma yazma bilmediği için, gazete ve dergi sahipleri çıkardıkları yayınlarını satabilecek bir kitle bulabilmek için bir geçiş evresi yaşamak zorunda kalmıştır. Bu geçiş döneminde basın, Arapça ve Latin harflerin birlikte kullanıldığı bir yaygın politikası uygulamıştır. Başlangıçta Arap harfleri çoğunlukta iken daha sonra Latin harfleri bunların yerini almıştır.¹⁹⁹

Halka yeni harfleri hızlı bir şekilde öğretip, benimsetecek okul haricinde bir kuruma ihtiyaç duyan hükümet, *Millet Mektepleri*'ni halkın hizmetine sunmuştur. 24 Kasım 1928 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 7284 numaralı *Millet Mektepleri Talimatnamesi*'ne göre; 16-45 yaş arası erkek-kadın, Müslüman-Hıristiyan bütün vatandaşların bu mekteplere giderek okuma-yazma öğrenmeleri şartı getirilmiştir.²⁰⁰ 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren faaliyete geçen Millet

---

¹⁹⁷ Server İskit, **Türkiye'de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2000, s.115-116.

¹⁹⁸ Kanun hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmi Gazete**, 3 Teşrinisani 1928, s.6001-6004; 1353 numaralı ve 1 Kasım 1928 tarihli "Yeni Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında kanun"

¹⁹⁹ İncelenen magazin dergileri içerisinde *Resimli Hikâye*, *Yeni Kitap*, *Hayat*, *Arkadaş* ve *Çocuk Yıldızı*, bu tür uygulama yapan dergilerden bazılarıdır.

²⁰⁰ **Resmi Gazete**, 24 Kasım 1928, s.6101-6108.

Mektepleri, 1936 yılına kadar çalışmalarını sürdürmüştür.²⁰¹ Millet Mektepleri, yeni harflerin halka öğretilmesinde resmi bir kurum olarak çok önemli görevler üstlenmiş olsa da, pratikte basının yeni harfleri halka öğretmede daha önceden çalışmalar yaptığını söyleyebiliriz. Millet Mekteplerinin açılmasından aylar önce basın iş başına geçmiştir. Yeni yazı ile basılmış kitap sayısının az olması, halka yeni harfleri öğretecek, bu konuda bilgili ve deneyimli öğretmenlerin ve aydınların azlığı ister istemez harflerin öğretilmesinde gazete ve dergilerin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Basın, Latin harflerine geçiş sürecinde elindeki tüm olanaklarını kullanmış ve inkılâbın halka benimsetilip, öğretilmesinde oldukça ciddi bir çaba sarf etmiştir. Okuma yazmanın önünde büyük bir engel teşkil ettiği düşünülen Arap harflerinin bırakılıp, Latin harflerinin kabul edilmesi ile birlikte yakın zamanda sıkıntı çekilse de uzun vade de tirajlarda artış umudu, basının bu inkılâbı benimsemesinin ve sahip çıkmasının bir nedeni olarak görülebilir.²⁰²

Basın, bir yandan harf devrimi için canla başla çalışırken, diğer yandan önünde duran büyük bir engelle mücadele etmeye çalışmıştır. Yeni harflerin kabulü, uzun vadede okuyucu kitlesini artıracak olsa da, gazete ve dergiler kısa süreli okuyucu bulamama krizi ile karşı karşıya getirmiştir. Durum böyle olunca, gazete ve dergilerin bir kısmı ciddi anlamda tiraj kaybederken, bir kısmı da kapatılmıştır. Hükümet, basın içinde bulunduğu bu zor duruma yardımcı olabilmek için, 27 Mart 1930 tarihinde 1575 sayılı kanunla²⁰³, yeni alfabenin yürürlüğe girdiği tarihten geçerli olmak üzere gazete sahiplerine üç yıl süreyle prim ödemeyi kararlaştırmıştır.²⁰⁴ Bu yardım tutarlarının, ilk bakışta, gazete ve dergilerin baskı sayısına göre yapıldığı izlenimi uyansa da, yalnızca tiraj kıstasının dikkate alınmadığı da açıkça görülmektedir. Örneğin İstanbul Üniversitesi Dergisi aylık 500

---

²⁰¹ Özerdim, **a.g.m.**, s.34.

²⁰² Harf Devrimi ile ilgili bilgi için bkz. Bilal Şimşir, **Türk Harf Devrimi Üzerine İncelemeler**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006; İlber Ortaylı, “Tarihsel ve Toplumsal Nedenleriyle Türk Harf Devrimi”, **Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Tarihi ile İlgili Sorunlar Sempozyumu**, İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Mezunları Derneği, İstanbul, 1977, s.406-413; Nalân Ova, **Harf İnkılâbı ve Türk Basını (1928-1929): Vakit, İkdâm Ve Hâkimiyet-i Milliye Örnekleri**, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005, s.71-86.

²⁰³ **Resmi Gazete**, Sayı 1457, 29 Mart 1930, s.8791; BCA 855930.10.0.0.83.547.16.

²⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Er, **a.g.e.**, s.70.

lira yardım istemiş ve 200 lira almışken, Karagöz 2000 lira istemesine rağmen sadece 200 lira alabilmiştir. Resimli Ay da 550 lira isteyip 100 lira alabilmiş.²⁰⁵

2.1.3. Yeni Basın Kanunu: Denetimin Kurumsallaşması ve Parti-Basın Bütünleşmesi (1931-1938)

Basına muhalif bir tutum sergileyen ve yeni bir basın yasasının düzenlenmesi gerektiğini düşünen Elazığ milletvekili Fazıl Ahmet, Aksaray milletvekili Ahmet Süreyya ve Ordu milletvekili Ahmet İhsan 5 Temmuz 1931 tarihinde TBMM Başkanlığına bu konuyla ilgili bir yönerge sunmuşlardır. Bu yönergede; bazı gazetelerin izledikleri yayın politikasının, yurttaşların ve yurdun siyasal kavrayış ve uygar vicdanı üzerinde açık bir düşünce haydutluğu yaparak masum ruhları zehirleyecek bir vaziyet aldığı belirtilmiş ve basının bu yönüyle düşman ordularından daha tehlikeli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca basın mensupları, Cumhuriyet rejimini yıkmaya yönelik iftiracı, fesat, erdemsiz, kışkırtıcı yayın yapan düşman olarak nitelendirilmiştir. Basına eleştiri içeriğine sahip olan bu yönerge tartışılırken, 31 Mart Vakası, Şeyh Sait İsyanı ve Menemen Olayı sık sık örnek olarak sunulmuştur. Bu konuşmalarda söz alan Ali Saip, basına eleştirinin dozunu biraz kaçırarak, gazetecilerin etnik yapısını da ön plana çıkarmıştır. Hain olarak nitelendirdiği gazetecilerden Zekeriya (Sertel)'i bir Ermeni misyoneri, Arif Oruç'u dolandırıcı, İsmail Hakkı'yı Yahudi işbirlikçisi ve İzmir Halkın Sesi gazetesinden Sırrı'yı da Rum yandaşı olarak nitelendirmiştir.²⁰⁶

Basına muhalif milletvekilleri tarafından yeni basın yasasının çıkmasına gösterilen bir başka gerekçe ise gazete ve dergilerde, insan yüzünü kızartacak kadar, müstehcen, argo ve küfürlü yayınların yaygınlık kazanmış olmasıdır.²⁰⁷ Bütün bu eleştiriler neticesinde basın yasası yeniden düzenlenmiş, 25 Temmuz 1931 tarih ve 1881 numaralı yeni *Matbuat Kanunu* Meclisten geçmiştir. 68 madde ve artı iki muvakkat madde olan kanunun önemli maddelerini özetleyecek olursak; öncelikle

²⁰⁵ Kocabaşoğlu, a.g.m., s.102.

²⁰⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, C.3 D.4, 5 Temmuz 1931.

²⁰⁷ Nurşen Mazıcı, "1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 18, Ankara, 1996, s.146.

birinci madde ile yazı, resim, güfteli güftesiz müzik eserleri ve gramofon plakları gibi eserler 1931 Matbuat Kanununun kapsamına girdiği belirtilmiştir. Sinema bu kanuna tabi olmamıştır. 3. ve 9. maddeler de ise, bir matbaa açılmadan evvel bulunacağı yerin en büyük mülkiye memuruna bir beyanname verilmesi ile ayrıca yayınlanacak olan gazete ve derginin siyasi olup olmadığına dair bir başka beyanname hazırlanması zorunlu kılınmıştır. Bunların dışında Türk olmak, yirmi yaşını bitirmiş olmak; yüksek mekteplerden veya lise ile buna muadil diğer mekteplerden mezun olmak; bilfiil devlet memuru ve asker ve ordu mensubu olmamak; vatan, milli mücadele, cumhuriyet ve inkılâp aleyhinde bulunup herhangi bir mahkeme ve divan tarafından mahkûm olmamak gazete veya dergi sahiplerinde olması gereken özellikler olarak 12. madde kapsamında sıralanmıştır. Büyük Millet Meclisi Azasından, İcra Vekilleri Heyetinden ve resmi heyetlerle devlet memurlarından suizanni davet edecek mahiyette yazı ve resimler yayınlanmaması gerektiği de, 30. madde ile belirtilmiştir. 68. ve son madde ile “*Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.*” denilerek yetkinin kimde olduğu belirtilmiştir.²⁰⁸

Yeni basın kanunu ile birlikte basına bir görev verilmiş ve bu görev de, evrensel nitelikten çok mevcut sistemi koruma ve yapılan inkılâpları savunma amacı taşımıştır.²⁰⁹ 1935’de kurulan *Basın Yayın Genel Müdürlüğü* ve 1938’de çıkarılan *Basın Birliği Yasası* da bu amaca hizmet ederek basını tek elde, tek amaç doğrultusunda toplamıştır.²¹⁰ Neticede 1931 Matbuat Kanunu ile basın, sıkı denetim altına alınmıştır denilebilir.

1950 yılına kadar geçerli olacak yeni Matbuat Kanunu, 1931 yılından sonra, ülkedeki basının nitelik ve sınırlarını büyük ölçüde belirlemiştir denilebilir. Söz konusu tarihten sonra gazete ve dergilerin büyük çoğunluğu iktidarın güdümünde faaliyet göstermiştir. 1930’lu yıllarda, özellikle hükümet tarafından desteklenen ve çıkarılan, basın-yayın ürünleri ön plana çıkmıştır. Örneğin kültür, sanat ve düşünce alanında tek parti yönetiminin kendini topluma yansıtmasında önemli bir araç olan Halkevleri ve ona bağlı olarak çıkarılan dergilerle bir yandan yönetime bağlı ve tek

²⁰⁸ **Resmi Gazete**, Sayı 1867, 8 Ağustos 1931, s.731-736.

²⁰⁹ Ayhan, **a.g.e.**, s.176.

²¹⁰ MAZICI, **a.g.m.**, s.153; Koç, **a.g.e.**, s.31-33.

parti ideolojisini benimsemiş ve ülkenin her tarafını kuşatacak bir kurum oluşturulurken; diğer taraftan ülkede ulusal ve yerel basın bıraktığı boşluğu dolduracak, toplumun kültürel ihtiyacını karşılayacak güçlü bir basın potansiyeline sahip olunmuştur. Ayrıca bu basın sayesinde muhalif seslere izin verilmezken, parti genel merkezinden verilecek mesajlar toplumun diğer kesimlerine de ulaştırılmıştır.²¹¹

Basında muhalif sesler her ne kadar denetim altına alınsa da, ara ara cesurca ortaya çıkan muhalif gazete ve dergiler de rastlamak mümkündür. Bu muhalif yayınlara Ağaoğlu Ahmet'in *Akın* gazetesi ile Hüseyin Cahit'in *Fikir Hareketleri* dergisi örnek verilebilir. 1933 yılında basında nadir rastlanan muhalif gazetelerden biri olarak yayın hayatına başlamış olan *Akın*, yine aynı yıl kapatılmıştır. Gazete, hem iç hem dış siyaset alanında devlet yönetimine ciddi eleştiriler yaparak kısa süreli hayatında muhalif bir çizgi takip etmiştir. Yine aynı yıl af kapsamında serbest kalan ve muhalif bir isim olan Hüseyin Cahit'in *Fikir Hareketleri* dergisi de *Akın* gibi muhalif bir yayın politikası takip etmiştir.²¹²

Bu arada, 1931 Matbuat Kanunu ile 1 Haziran 1931 tarihinde lağvedilen Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü, 22 Mayıs 1933 tarihinde, bu defa İçişleri Bakanlığına bağlı olarak, yeniden kurulmuştur.²¹³ Yeniden kurulan ve yapılandırılan Matbuat Umum Müdürlüğü'nün genel müdürlüğüne de, 6 Ekim 1933 tarihinde Vedat Nedim (Tör) getirilmiştir. Tör uzun yıllar müdürlük görevini sürdürmüştür. Kurumun görevi de; basının denetlemesini sağlamak, basın çalışanlarının basın kanununa uygun vasıfta kişiler olup olmadığını araştırmak, devleti ilgilendiren yayınların ilgili makamlara aktarılmasını temin etmek olarak belirlenmiştir. Hükümet kendisine ait olan yetkiyi kurulan müdürlüğe devredince, müdürlüğün basını takip etmesi ve kanuna uymayan gazetelerin bir telefon emriyle kapatılması süreci başlamıştır.²¹⁴ 1

---

²¹¹ Ayhan, **a.g.e.**, s.188. Halkevleri ve dergileri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Anıl Çeçen, **Atatürk'ün Kültür Kurumları: Halkevleri**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990; Sefa Şimşek, **Halkevleri 1932-1951**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2002; Nurettin Güz, **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri**, Bilge Yayın, Ankara, 1995.

²¹² Uyar, **a.g.m.**, s.43-50.

²¹³ 20 Mayıs 1935 tarih ve 2203 sayılı kanunun ayrıntıları için bkz. **Resmi Gazete**, 20 Mayıs 1935, s.2496-2498. **BCA 30.10.0.0.83.550.14**. Kanunun orijinali için bkz. **EK 50**, s.321.

²¹⁴ Ayhan, **a.g.e.**, s.179.

Haziran 1934 tarihinde, Matbuat Umum Müdürlüğünün yeni ve geniş teşkilatlanmasını temin amacıyla yeni bir kanun Mecliste kabul edilmiştir. 6 maddeden oluşan bu kanun ile Matbuat Umum Müdürlüğünün teşkilat yapısı, görevleri, mali kaynakları ile ilgili yeni düzenlemeler getirilmiştir.²¹⁵ Matbuat Umum Müdürlüğü -Avrupa'daki devletlerin siyasi ve askeri olarak da hareketlenmeleri ve bunun muhtemelen Türkiye'ye etkisinin olacağı tahmin edilmesinin üzerine- söz konusu kanunun (Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkilatına ve Vazifelerine Dair Kanun) 2. maddesi gereğince propaganda hizmetinde de servis vermeye başlamıştır. Böylece iç ve dış matbuatla propaganda edilmesi istenilen durum ve esaslar üzerine bilgi verilmesi ve ayrıca propaganda edilecek meseleler hakkında vesika vazifesini görebilecek resim ve yazıların bakanlıklar tarafından gönderilmesi istenmiştir.²¹⁶

1935 yılına gelindiğinde, basın için önemli sayılabilecek bir gelişme daha meydana gelmiş ve *Birinci Basın Kongresi* toplanmıştır. 25-27 Mayıs 1935 tarihinde düzenlenen bu kongre, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın açılış konuşması ile başlamıştır. Şükrü Kaya, konuşmasında şunları dile getirmiştir ki, iktidarın basına bakış açısını yansıtan önemli bir cümledir: "*Gazeteyi çıkaranların, yazarların, basanların da kamusal işlerde görev almış insanlar sayılması ve konuyla ilgili her işte olduğu gibi basın işlerinde de devletin yardım ve kontrolü bir zarurettir.*"²¹⁷

Bu kongrede üç komisyon kurulmuştur; basın ile Matbuat Umum Müdürlüğü arasında işbirliği temin komisyonu, kültür komisyonu ve meslek komisyonu.²¹⁸ Oluşturulan bu komisyonların görevleri belirlendikten sonra basının misyon ve sorumluluklarına dair tartışmalara geçilmiştir. Özellikle günlük gazetelerin sayfa yarışına girdikleri ve önemli olanın nicel değil kalite olması vurgusunun yapılması gerektiğine dair tartışmalar kongrede ön plana çıkmıştır. Koloğlu'na göre, bu kongreden, basının rejime bağlılığını anımsatmak dışında hiçbir sonuç alınamamıştır.²¹⁹

---

²¹⁵ Koç, a.g.e., s.36.

²¹⁶ Ayhan, a.g.e., s.194. Ayrıca Kanunun ayrıntıları için bkz. BCA 030.10.84.553.19.

²¹⁷ **Birinci Basın Kongresi Zabıtları 1935**, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara 1975, s.17-20.

²¹⁸ **Birinci Basın Kongresi Zabıtları 1935**, s.20-21.

²¹⁹ Koloğlu, a.g.e., s.120.

1930'lu yılların sonlarına doğru basın-iktidar ilişkisinde demokratikleşme ve iktidarın istediği yönde basını etkileme çalışmaları hızlı bir şekilde devam ederken dergi ve gazetelerin kapatılması da devam etmiştir.²²⁰ Bu yıllarda dergilerin gazetelerden daha çok kapatıldığı göze çarpmaktadır. Dergilerin gazetelerden daha çok kapatılmasının veya ceza almasının temel nedenini, ekonomik kaygıdır denilebilir. Sertel, o dönem gazetenin bir günlük kapatılmasının bile binlerce lira olduğunu ifade etmiştir.²²¹ Bu durum da, gazete sahiplerinin çok daha dikkatli olmalarına ve bu riski ortadan kaldırmak için iktidarla uyumlu bir çizgi takip etmelerine neden olmuştur.

1930'lu yılların sonu aynı zamanda, iktidarın basın üzerindeki denetim mekanizmasını ve basını araç olarak kullanma politikasını hem iç hem de dış siyasette dengeli bir şekilde kullanmaya çalışmasına tanık olmuştur. Bu yıllarda Avrupa'da yaşanan sıcak siyasi gelişmeler, basının aktif olarak dış siyasette kullanılmasına neden olmuştur. Örneğin Balkan Paketi'ne paralel olarak Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile Matbuat Genel Müdürlüğü'nün girişimiyle 11 Haziran 1936 tarihinde Bükreş'te bir *Balkan Matbuat Konferansı* toplanmış ve söz konusu konferansta bir *Balkan Matbuat Birliği*'nin kurulmasına karar verilmiştir. Daha sonra Birlik, 15 Şubat 1937 tarihinde Atina'da ve 7 Nisan 1938 tarihinde de İstanbul'da bir Matbuat Kongresi düzenlemiştir.²²²

Dış siyasette basının etkin bir araç ve mesaj verme platformu olarak kullanılmasının bir diğer örneğini *Hatay Meselesi* teşkil eder. Meselenin gündemde olduğu yıllarda, dönemin ulusal-yerel gazete ve dergileri manşetlerini hep bu konuyla meşgul ederek ciddi bir kamuoyu oluşturmaya çalışmışlardır.

1923-1938 arası dönemde Türk basın tarihinde meydana gelen gelişmeleri genel olarak değindikten sonra, son olarak, 1938 yılında gerçekleşen ve basın adına önem arz eden *Türk Basın Birliği*'nin kurulması olayından bahsetmek gerekir. Türk Basın Birliği için verilen kanun teklifine bakılacak olursa: "*Basın ailesinin mesleki bir kurum halinde teşkilatlandırılması, Birinci Basın Kongresinin başlıca dileğidir.*

---

²²⁰ Ayhan, **a.g.e.**, s.201.

²²¹ Sertel, **a.g.e.**, s.189.

²²² Ayrıntılı bilgi için bkz. Er, **a.g.e.**, s.86-91.

Türk basın mensuplarının haklarını koruyacak, basınımızın kültür seviyesini geliştirme ettirecek ve hükümetle basın arasındaki memleket çalışmalarını kolaylaştırıp genişletecek, böyle bir teşkilatın lüzumuna kani bulunarak Türk Basın Birliği Kanunu yüksek katınıza sunulmuştur."²²³ Sunulan bu teklif, daha sonra yasalaşmış ve böylece Birinci Basın Kongresi'nde alınan Basın Birliği kurulması kararı ancak üç yıl sonra hayata geçirilebilmiştir. 27 Haziran 1938 tarihinde kabul edilen yasa ile Türk Basın Birliği resmi olarak kurulmuş, Resmi Gazetede 14 Temmuz 1938 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.²²⁴

3511 sayılı Basın Birliği Kanunu, Türkiye'de gazetecilik yapabilmek için birliğe üye olmayı zorunlu kılmıştır. Yasanın 1. maddesindeki tanımı ile Türk Basın Birliği, Türkiye genelindeki tek çatı örgütüdür ve Türkiye'de bu mesleği yapmak isteyenlerin birliğe üye olması mecburidir.²²⁵ 5. Madde birliğin kuruluş amaçlarını "*üyelerin maddi ve manevi menfaatlerini korumak, mesleğin şerefini korumak, meslekte düzeni sağlamak, dayanışma duygularını güçlendirmek, meslek okulları ya da kurslar açmak, basını ulusal amaçlar uğrunda uyanık ve toplu bir halde bulundurmak, cumhuriyetin menfaatlerine yararlı kılmak*" olarak sıralamaktadır. 31. maddede ise gazetecilik mesleğini icra edenlere birliğin talebi ile İçişleri Bakanlığı tarafından gazeteci kimliklerini belgeleyecek olan *Sarı Basın Kartı* verilmesi hükmüne bağlanmıştır. Bu madde, birliğin devletle organik bağına göstermektedir.²²⁶

Ayrıca Türk Basın Birliği Kanunu'nun geçici maddesine göre, İstanbul Matbuat Cemiyetinin Türk Basın Birliğine katılmasına ilişkin karar gereğince, söz konusu cemiyet kendini feshederek yeni birliğe katılmıştır.²²⁷ Neticede 19 Temmuz

---

²²³ İskit, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, s.301.

²²⁴ **Resmi Gazete**, 14 Temmuz 1938, Kanun No: 3511, s.10269-10272; Ayrıca görüşmeler için bkz. **TBMM Zabıt Ceridesi C.I**, İçtima 25.6.1938, s.400-413.

²²⁵ Demir, **a.g.e.**, s.133.

²²⁶ Turgut Er, **Türkiye'de Basın Yayın ve Tanıtma**, Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2003, s.82.

²²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz, E. İ. Benice, **Türk Basın Birliği Ana Tüzüğü**, Bakış Matbaası, İstanbul, 1966, s.13; İskit, **a.g.e.**, s.294.

1938 tarihli genel kurulda, birliğin başına Falih Rıfkı Atay, İstanbul temsilciliğine de Hakkı Tarık Us getirilmiştir.²²⁸

2.2. Atatürk Döneminde Dergicilik

Atatürk dönemi süresince yayın yapan dergiler, II. Meşrutiyet döneminde başlayan dergicilik anlayışını büyük ölçüde devam ettirmişlerdir. Yani dönemin edebi, fikri, bilimsel ve sanatsal düşüncelerini, önemli kitle iletişim aracı olarak kamuoyuna iletmişlerdir. Söz konusu dönemin dergiciliği; yayın yapma olanağı bulmuş olan edebiyat-sanat-fikir dergileri, çocuk dergileri, sinema-tiyatro dergileri ve bilim dergileri hakkında özet bilgiler verilerek ele alınacaktır.

2.2.1. Edebiyat-Sanat-Fikir Dergileri

Türk edebiyatında, sanat ve düşüncenin gelişimini yansıtan ve ona yön veren dergiler, özellikle Cumhuriyet'ten sonra önemli bir rol oynamışlardır.²²⁹ Bu dönemde edebiyat alanında en göze çarpan değişiklik, eskinin İstanbul merkezli edebiyatının yerini haklaştırmış ya da bu doğrultuda çaba içine girmiş bir edebiyat anlayışının almış olmasıdır. Ahmet Hamdi Tanpınar bu konuda şöyle yorum yapmaktadır: “*Milli Savaş'tan sonra Ankara'nın hükümet merkezi olması ise edebiyatımızın gerek dil, gerek zihniyet bakımından değişmesine sebep olur. Edebiyatımıza bugün hâkim olan Anadolu realizm ve halkçılık mistiğinin başlıca amillerinden biri bu hadisedir.*”²³⁰

1923-1938 yılları arasında çıkmış olan edebiyat-sanat-fikir dergileri hakkında verilecek bilgilere *Dergâh* dergisiyle başlamak gerekir. Çünkü *Dergâh*, Cumhuriyet sonrası sanat ve edebiyat dergilerine öncülük etmiş bir dergidir. 1921 yılında yayın

---

²²⁸ Alpay Kabacalı, **Türkiye’de Basın Sansürü**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1990, s.97.

²²⁹ Vedat Günyol, “Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.85.

²³⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, **Edebiyat Üzerine Makaleler**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, s.162. Aktaran Erol Çankaya, “Atatürk Döneminde Edebiyat Dergilerinin Genel Görünümü ve Resimli Ay”, **SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllığı**, Ankara, 1981, s.150-151.

hayatına başlayıp, 1923 yılında 42. sayısı ile kapanmıştır.²³¹ Dergi, edebi içeriğinin yanı sıra Kurtuluş Savaşı'nın ve Anadoluculuğun fikri planda en büyük destekçilerinden biri olmuştur. Yahya Kemal ve Mustafa Nihat (Özön)'ün başını çektiği kadronun çekirdeğini bir avuç Darülfünun hocaları ile yine bir avuç Darülfünun öğrencileri teşkil etmiştir.²³²

Dergâh gibi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında uluslaşma sorununa eğilen dergilerden biri olan *Milli Mecmua* ise, İstanbul'da 1923-1928 yılları arasında, Mehmet Mesih (Akyiğit) tarafından 114 sayı yayınlanmış ve fikir tartışmalarının yanı sıra edebiyat ve sanata da yer vermiştir.²³³

Yine *Dergâh* ve *Milli Mecmua* çizgisinde yayın yapan bir diğer dergi, 1926-1930 yılları arasında yayın hayatını sürdüren ve Mehmet Emin (Erişirgil) ile Faruk Nafiz (Çamlıbel) tarafından çıkarılan *Hayat*²³⁴ dergisi olmuştur. Dergi, Mehmet Emin'in pragmatizm hakkındaki düşüncelerine geniş yer vermiş ve kısa zaman içerisinde ilim, felsefe ve sanat alanlarında aranan bir dergi olmuştur. Kemalist ideolojiye bağlı olan, aydınlar ve gençler tarafından çok aranan, ilgiyle takip edilen dergi, yeni Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik sorunlarının çözümünde, gençlerin her şeyden önce bilimsel bir kafayla yetiştirilmesini öngörmüştür.²³⁵

Haziran 1921 tarihinden yayınlanan ve Milli Mücadele döneminden başlayarak solda radikal düşünceleri savunan *Aydınlık* dergisi, Cumhuriyet döneminde de aynı çizgide yayın yapmaya devam etmiştir. *Aydınlık* dergisi etrafında

---

²³¹ Sefa Yüce, "Dergâh Mecmuası", **Türk Yurdu S. 213**, İstanbul, 2005, s.122.

²³² Ekrem Karadoğulları, "Dergâh Mecmuası'nın Türk Edebiyatı İle Milli Mücadeledeki Yeri", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi S. 27**, Erzurum, 2005, s.220.

²³³ Hilal Tatar Demir, "Türk Basın Tarihinde "Milli Mecmua" (1923-1928) ve Tarih Araştırmalarına Katkıları", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2004, s.1.

²³⁴ Dergi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ece Avcı, "Hayat Dergisindeki Dil ve Edebiyat Yazılarının İncelenmesi", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2005; Oğuz Şenses, "Hayat Mecmuası (4,5,6. Cilt ve Yeni Tertip)", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008; Burcu Sabuncuoğlu, "Popüler Kültür ve Hayat Mecmuası", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

²³⁵ Vedat Günyol, "Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri", **Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.88; Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüzyılı", s.32-33; Levent Bayraktar, "Hayat Mecmuası ve Düşünce Hayatımıza Kısa Bir Bakış", **Türk Yurdu S. 213**, İstanbul, 2005, s.119.

birleşen aydınlar, diyalektik materyalizmi bir felsefe akımı olarak değil de bir eylem kılavuzu olarak görmüşlerdir. Dergi, 1925 yılına kadar çıkmış ve 31 sayı ile yayın hayatına son vermiştir.²³⁶ Hemen hemen aynı çizgide yayın yapan bir diğer dergi de Muhittin (Birgen)'in 38 sayı yayınlanan *Meslek*'i olmuştur.²³⁷

Fikirler dergisi (1927-1950), 1927-1947 tarihleri arasında çıkmış ve 1932 tarihinden sonra İzmir Halkevi dergisi olarak, Ahmet Hikmet'in öncülüğünde yayın hayatını sürdürmüştür ve 1947-1950 arası dönemde ülke çapında aranıp, okunan bir dergi niteliğini kazanmıştır.²³⁸

Dönemin fikir dergiciliğine damgasını vuran en önemli dergi ise, bir grup aydınının Türk Devriminin ideolojisini oluşturmak amacıyla çıkarttığı *Kadro*²³⁹ olmuştur. Kadro Hareketi olarak da anılan bu derginin çalışmaları 1932 yılında başlamıştır. Ancak önerdiği disiplinli düzenin dünyadaki siyasal gelişmeler karşısında gerçekleşme şansının kalmaması, dergiye karşı olumsuz tepkilerin artması ve bu tepkiler neticesinde iktidarın önderleri arasında anlaşmazlıklar çıkması nedeniyle 1934 yılında 36 sayı ile sona ermiştir.²⁴⁰

Dönemin Türkçü düşünce eğiliminde yayın yapan dergilerine bakılacak olursa; *Türk Yurdu* gibi önemli bir derginin dışında, *Atsız Mecmua* (1931-1932), *Orhun* (1933-1934), *Çığır* (1933-1948) gibi dergilerin ve Nihal Atsız isminin ön plana çıktığı görülür. 1933 yılında yayınlanmaya başlayan ve 1948 yılına kadar yayın hayatına devam eden *Çığır*, edebiyat, tarih ve toplumbilim konularına yer vermiştir.

---

²³⁶ Veysel Batmaz, "Atatürk Döneminin Düşünsel Bileşimi ve Dönemin Felsefe-Psikoloji Dergilerinden Örnekler", *SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllığı*, Ankara, 1981, s.132.

²³⁷ Toprak, "*Fikir Dergiciliğinin Yüzyılı*", s.33-34.

²³⁸ Günyol, *a.g.e.*, s.89.

²³⁹ Dergi ve Kadro Hareketi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şevket Süreyya Aydemir, *İnkılâp ve Kadro*, Remzi Yayınevi, İstanbul, 2003; Temuçin Faik Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994; Mustafa Türkeş, *Kadro Hareketi Ulusçu Sol Bir Akım*, İmge Kitapevi, Ankara, 1999; Ali Haydar Fırat, *Kadro Kooperatif Fikir Hareketleri Bir Dönemin Basın Tartışmaları*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 2007; Merdan Yanardağ, *Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi*, Siyah Beyaz Kitap, İstanbul, 2008; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü Kadrocuları ve Kadro'yu Anlamak*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.

²⁴⁰ Temuçin Faik Ertan, "Kadro Dergisi Niçin Kapandı?", *Atatürk Dergisi S.3-4*, Ankara, 2003, s.31.

Ankara’da yayınlanan derginin yazar kadrosunda Hüseyin Namık Onuk, Peyami Safa, Halit Ziya Uşaklıgil ve Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi isimler yer almıştır.²⁴¹

İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun üniversiteden uzaklaştırılmasının ardından değişik aralıklarla ölümüne kadar yayınladığı *Yeni Adam*’ı (1934-1978), Cumhuriyetin ilkelerini muhafazakâr bir anlayışla yaymaya, Kemalist ideolojinin öngördüğü *yeni adam* tipini yaratmaya çalışmıştır.²⁴²

1936 yılında Peyami Safa tarafından 21 sayı çıkarılan *Kültür Haftası*, köy edebiyatı ve roman konularındaki tartışmalarla, çağdaş sanat ve edebiyatımızın bir sonraki kuşağına göz açıcı bir ortam hazırladığını belirtir.²⁴³ Yine aynı yıl çıkarılan ve 17 sayı yayınlanan Necip Fazıl Kısakürek’in *Ağaç*’ı, Hilmi Ziya Ülken’in *İnsan*’ı, Mustafa Nihat Özün’ün *Kalem*’i, Yaşar Nabi Nayır’ın *Varlık*’ı ve Ankara Halkevinin *Ülkü*’sü diğer bazı edebiyat dergileri arasındadır.²⁴⁴

2.2.2. Çocuk Dergileri

Atatürk dönemi çocuk dergileri incelendiğinde, yayınlanan yazıların genel olarak iki amaca sahip olduğu göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi öncelikle çocukların sosyal, kültürel ve duygusal yönden gelişimlerini sağlamak, ikicisi ise anne ve babalara; çocukların gelişimleri, sağlıkları ve beslenmeleri hakkında bilgi vermektir.²⁴⁵ Söz konusu amaçlar doğrultusunda çocuğu yönlendirme ve toplumun işlevsel bir elemanı haline getirmede kitle iletişim araçlarından olan dergilerden faydalanılmıştır.²⁴⁶

---

²⁴¹ Yapar, **a.g.m.**, s.69.

²⁴² Ercan, **a.g.e.**, s.77.

²⁴³ Vedat Günyol, “Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.90.

²⁴⁴ Erol Çankaya, “Atatürk Döneminde Edebiyat Dergilerinin Genel Görünümü ve Resimli Ay”, **SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllığı**, Ankara, 1981, s.153.

²⁴⁵ H. M. Sarı, “Çocuk Eğitime Bakış Açısı Yönünden Tercüman Çocuk ve Milliyet Çocuk Dergilerinin Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2005, s.8.

²⁴⁶ Kaya Özakgün, “Türkiye’de 1928-1938 Yılları Arasında Yayımlanan Çocuk Dergileri”, **SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllığı**, Ankara, 1981, s.203-204.

Kaya Özakgün, çalışmasında söz konusu dönemde 32 tane çocuk dergisinin yayımlandığı, bunlardan sadece birinin Ankara, diğer 31 tanesinin İstanbul'da çıktığı belirtilmektedir.²⁴⁷ Bu çalışmada eksik kalan ve listede yer almayan *Cumhuriyet Çocuğu* ve *Boğaziçi* de dönemin çocuk dergileri arasında yer almaktadır.

Cumhuriyetin başlarında yayınlanan çocuk dergilerinde, batıl inancın yanlışlığı, akıllı insanın davranış biçimi, vatan sevgisi, milli bilincin oluşturulması vurgulanmıştır. Bu dönemde yayınlanan dergilerin özellikle eğitimciler tarafından hazırlanmış olması da, eğitime verilen önemi göstermektedir. Söz konusu dönemde çıkan çocuk dergilerinde belirgin ortak noktalar bulmak mümkündür. Bu dergiler, Cumhuriyet devrimlerinin savunduğu fikirlerin yayılmasına özen göstermiştir. Yeni nesli daha çocukluktan başlayarak tarih bilinci, vatan sevgisi, ilerleme aşkına sahip, bilgili, sıhhatli bir kişi olarak yetiştirmek amaç edinilmiştir. Bu amaç doğrultusunda “ideal Türk çocuğu” imgesi yaratılmaya ve çocuklara örnek olarak verilmeye çalışılmıştır. Üslupları didaktik ve sergileme olan bu dergiler, çocuğa iyi huy özelliklerini tanıtmış, bilgi aktarmış ve ağır bir yük yüklemiştir.²⁴⁸

1923-1938 yılları arasında yayınlanan çocuk dergilerinin önemli olanlarına bakılacak olursa, ilk göze çarpan 1924 yılında Himaye-i Etfal kurumu tarafından yayınlanan *Gürbüz Türk Çocuğu* adlı dergidir. Dönemin bir diğer önemli dergisi ise Zekeriya Sertel tarafından 1925 yılında 15 günlük olarak çıkarılan *Sevimli Mecmua*'dır. Dergi, kendinden evvel yayınlanan çocuk dergileri arasında içerik açısından bir dönüm noktası niteliği taşır. Gerek işlediği konular, gerekse bu konuların dağılımı açısından farklılık gösterir. Dönemin öğretici ve öğüt verici çocuk dergisi formatından çıkıp, bilmece-bulmaca, fotoğraf, biyografi, seri karikatür, resimli öykü, oyun ve oyuncak gibi konuları kullanmıştır.²⁴⁹

---

²⁴⁷ Söz konusu dergilerin isimleri: *Arkadaş*, *Çocuk Sesi*, *Sevimli Mecmua*, *Çocuk Dili*, *Bizim Mecmua*, *Çocuk Postası*, *Yeni Yol*, *Resimli Dünya*, *Çocuk Yıldızı*, *Afacan*, *Ateş*, *Ankara Çocuğu*, *Çocuk Duygusu*, *Çalışkan Çocuk*, *Çocuk*, *Çocuk Dünyası*, *Çocuk Haftası*, *Çocuk Mecmuası*, *Çocuk Sesi*, *Çocuk Tiyatrosu*, *Çocuk ve Yuva*, *Dersten Sonra*, *Gelincik*, *Gürbüz Türk Çocuğu*, *Kurt Yavrusu*, *Küçük Adam*, *Resimli Mecmua*, *Türk Çocuğu*, *Olgun Çocuk*, *Leylek*, *Yavru Türk*, *Şen Çocuk*. Özakgün, **a.g.m.**, s.206-212.

²⁴⁸ Şeyma Gençel, “Çocuk Dergileri”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.188.

²⁴⁹ **a.g.m.**, s.186-188.

1936 yılında yayın hayatına başlayan *Yavrutürk*, kaliteli bir baskı ve bolca iyi fotoğraf ile Tahsin Demiray tarafından hazırlanmıştır. *Resimli Mecmua*, *Ateş* gibi çocuk dergileri de bu konuda önemli bir isim olan Tahsin Demiray'ın dergilerindedir. Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinde etkin olan bir diğer isim öğretmen Mehmet Faruk Gürtunca'dır. 1932 yılında *Çocuk Sesi*'ni çıkarmıştır. Dergi okuyucuları ile iletişimi canlı tutmaya özen göstermiştir. Özellikle onların dergiyi katılımını sağlayabilmek için ödüller içeren programlar hazırlamıştır. 1934 yılında çıkan *Afacan* da, Gürtunca'nın diğer çocuk dergisidir. Eğitici ve öğüt verici olmaktan çok eğlenceli olmayı amaçlayan dergi çizgi romanlara oldukça fazla yer vermiştir. Dergi bu yönüyle, çocuk dergilerinde kahramana dönük çizgi romanın yaygınlaşmasına da katkıda bulunmuştur.²⁵⁰

2.2.3. Sinema-Tiyatro Dergileri

Cumhuriyetin ilanından sonra sinema alanında hissedilir derece yaşanan duraklama sinema dergilerine de yansımıştır. 1923-1928 tarihleri arasında sadece dokuz sinema dergisi yayınlanmıştır. 1924'ten 1928 yılına kadar hiç film çekilmemiş ve döneme yabancı filmler damgasını vurmuştur. Dergiler de genellikle okurlarına yabancı sinema hakkında bilgiler vermiştir. *Sinema Postası* (1923), *Opera-Sine* (1924), *Sinema Mecmuası* (1924), *Sinema Yıldızı* (1924), *Film Mecmuası* (1925), *Sinema Mihveri* (1926), *Artistik Sine* (1926), *Şark ve Balkan Sinema Mecmuası* (1926) ve *Türk Sineması*²⁵¹ (1927-1935) dergileri bu dönem içerisinde çıkan dergilerdir.²⁵² Bu dergilerin çoğu aynı zamanda Fransızca çıkarılmıştır. Bu da sinema kültüründeki Fransız etkisinin önemli olduğunu ya da geçerli kültür dilinin Fransızca olduğunu gösterir.

1929-1948 yılları arası sinema dergileri ise daha çok magazin içerikli ve batı kaynaklı çıkmıştır. 1929 yılında yayınlanmaya başlayan *Sinema Gazetesi*, 1931'de fotoğrafçı Süleyman Süreyya tarafından çıkarılmaya başlayan *Foto Süreyya*, yine

²⁵⁰ a.g.m., s.190-193.

²⁵¹ *Türk Sineması* dergisi, 1935 yılında kapanana kadar 219 sayı yayınlanmış ve böyle en uzun soluklu sinema dergileri arasında yerini almıştır.

²⁵² Burçak Evren, "Başlangıcından Günümüze Sinema Dergileri", **Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984,s.136-137.

aynı yıl çıkan ve önemli sinema dergileri arasında sayılan *Holivut*, 1934 yılında ardı ardına çıkan *Ankara Sinemaları*, *Sinefon*, *Sinema Mecmuası*, *Sinema Tiyatro Dergisi*, *Holivut Magazin* (1936), *Film Mecmuası* (1936), *Yeni Film* (1936), *İstanbul Sinemaları* (1937), *Sinema Objektifi* (1937) ve *Yıldız* (1938) söz konusu dönemin önemli sinema ve tiyatro dergileri arasında sayılabilir.²⁵³

Yine aynı dönemde tiyatro dergisi diye yayına başlayan dergilerin pek çoğu uzun ömürlü olamamış, bunların hemen hemen hiçbiri büyük okur ve seyirci kitlelerine ulaşamamışlardır. 1928’de yayın hayatına başlayan ve imtiyaz sahipliğini Mazhar Fevzi, yazı müdürlüğünü Mehmet Gafur’un yaptığı *Tiyatro ve Musiki*, 11 sayı çıktıktan sonra yayın hayatına son veren tek tiyatro dergisi olmuştur.²⁵⁴

2.2.4. Bilim Dergileri

Osmanlıda az sayıda yayınlanan bilimsel dergiler, Cumhuriyetin ilk bilim dergilerinin temelini oluşturmuştur. Öyle ki Atatürk döneminde yayınlanan bilimsel dergilerin sahipleri, yayın kurulu üyeleri ve yazar kadroları, bilim eğitimlerini Osmanlı toplumunda sağlamışlardır. Ayrıca söz konusu dergileri çıkaran ve yayına hazırlayanların büyük çoğunluğu, eğitimlerini Fransa, Almanya, İngiltere ve Belçika’da gibi bilim alanında ileri seviyede olan ülkelerde yapmıştır.²⁵⁵ Bu da, Cumhuriyet dönemi bilim dergilerinin sayısının az olmasına rağmen, modern izler taşımasının neden olmuştur.

Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinin ilk bilim dergisi 1924 yılında yayın hayatına başlayan *Darülfünun Fen Fakültesi Mecmuası*’dır. Bu derginin ardından, Türkiye’nin ilk popüler bilim dergisi olarak adlandırılan *Fen Âlemi Dergisi*, 1925 yılında çıkmaya başlamıştır. Yine aynı yıl, Türkiye’nin ikinci popüler bilim dergisi olan *Tabiat Âlemi Dergisi*, kendine basın dünyasında yer edinmek amacıyla yayın hayatına adım atmıştır. 1927 yılına gelindiğinde bilimsel içerikli dergilere, Mühendis

---

²⁵³ Evren, **a.g.m.**, s.138-140.

²⁵⁴ Cevat Çapan, “Cumhuriyet Dönemi Tiyatro Dergileri”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.130.

²⁵⁵ Osman Bahadır, **Cumhuriyetin İlk Bilim Dergileri ve Modernleşme**, İzdüşüm Yayınları, İstanbul, 2001, s.124.

Mektebi Heyet-i Talimiyesi tarafından ayda bir çıkarılan *Mühendis Mektebi Mecmuası* eklenmiştir. Aynı yıl Türkiye'nin ilk kimya dergisi ve Türk Kimyager Cemiyeti'nin resmi organı olan *Kimya ve Sanayi Mecmuası* üç ayda bir çıkan bilim dergisi olarak yayın hayatına başlamıştır.²⁵⁶

Yukarıda adı geçen ve 1923-1938 yılları arasında yayınlanmış az sayıda bilimsel derginin çoğunluğu (*Darülfünun Fen Fakültesi Mecmuası*, *Mühendis Mektebi Mecmuası* ve *Kimya ve Sanayi Mecmuası*) kurumların çıkarttığı yayın organları özelliğini taşımaktadır. Dolayısıyla söz konusu dergiler, tarafından çıkarılan resmi kurumun ya da cemiyetin çizgisinde yayın yapmak durumunda kalmıştır. Bunların dışında, Osman Bahadır'a göre; *Fen Âlemi* ve *Tabiat Âlemi* gibi dergiler de, popüler bilim dergilerinin halkın bilimi kavraması, sevmesi ve bilimsel fikirlerin halk içinde yayılması açısından önemleri rolleri olan dergiler olmuşlardır.²⁵⁷

---

²⁵⁶ Söz konusu dergiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bahadır, **a.g.e.**, s.31-119.

²⁵⁷ Bahadır, **a.g.e.**, s.125.

III. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİNDE MAGAZİN DERGİCİLİĞİ ve TEMSİLCİLERİ

3.1. Genel Hatları ile Atatürk Döneminde Magazin Dergiciliği

Cumhuriyetin ilk yıllarında magazinleşme, Osmanlının son döneminde başlamış olan gelişim sürecinde, kendine basında daha fazla yer bularak devam etmiştir. Genellikle dergilerde ön plana çıkmaya başlayan magazinleşme süreci, Milli Mücadelenin kazanılması ve yeni devletin resmen kurulmasıyla birlikte ivme kazanmıştır.

1923-1928 yılları arasındaki dönem, basında, özellikle de dergilerde, magazinleşmenin belirgin hale geldiği geçiş dönemi olarak adlandırılabilir. Sedat Simavi tarafından 1919 yılında çıkarılmaya başlayan ve 1923 yılının ilk aylarında yayın hayatına son veren *İnci/Yeni İnci* dergisinin, magazin dergiciliğinde Osmanlı'dan Cumhuriyete geçişte bir köprü vazifesi gördüğü söylenebilir. Kadınlara yönelik hazırlanan ama içeriğinde herkesin ilgisini çekebilecek magazinsel konuların olduğu *İnci* dergisi, Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkan kadın dergileri için örnek teşkil etmiştir. *İnci*'nin açtığı yolda, onun formatına uygun olarak hazırlanan magazinsel kadın dergileri, 1923-1928 yılları arasında peşi sıra çıkmaya başlamıştır. *Süs, Ev Hocası, Firuze, Asarı Nisvan, Kadın Yolu* ve *Çalığışu* gibi dergiler, Cumhuriyet dönemi magazinsel kadın dergilerinin ilk ve önemli örnekleri arasında sayılabilirler.

Magazine yöneliş sadece kadın dergilerinde söz konusu olmamıştır. Savaş yıllarının yorgunluğunu ve gerginliğini üzerinden atmaya başlayan basın, içeriğindeki siyasi ağırlığı magazinsel dokunuşlarla yumuşatma yolunu seçmiştir. Gazetelerde bu yumuşama çok belirgin olmasa da, dergilerde şekil ve içerik olarak hissedilmeye başlamıştır. Ayrıca 1925 yılından sonra iktidarın basın üzerindeki denetimini artırması, getirilen yasaklar, gazete ve matbaa konusunda izin alma zorunluluğu gibi ağır şartlar da, basının ilgi alanının magazine doğru kaymasında etkili olmuştur. Özellikle *her şeyden bahseden resimli mecmua* mantığı, ilim, fen, edebiyat, mizah ve fikir dergileri dışında yeni bir türün oluşmasına sebep olmuştur. Günümüz magazin dergisi formatına birebir uymasa da, içeriğinin büyük çoğunluğu

magazinsel ögelerden oluşan bu tür dergilerde; okuyuculara siyasetten kültüre, kadın güzelliğinden eğlenceli ve ödüllü yarışmaya kadar birçok alanda hizmet verilmiştir. Ayrıca çizgi, fotoğraf ve üstü örtülü cinsellik, dergilerin okuyucu çekmesinde son derece etkili olmaya başlamıştır. Bu mantığa bağlı kalarak okuyucularına ulaşan *Resimli Ay*, *Resimli Hafta*, *Gelincik*, *Yeni Kitap*, *Yıldız*, *Haftalık Mecmua*, *Arkadaş* ve *Resimli Dünya* gibi dergiler, Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlıca çıkan magazin dergileri arasında yer alırlar.

1928-1930 yılları arasında Harf İnkılabının yarattığı okuyucu bulamama sorunu, magazin dergilerini de etkilemiştir. Bol resimli ve renkli basılan magazin dergilerinin maliyeti, diğerlerine oranla daha fazla olduğu için, çoğu magazin dergisi yayın faaliyetine son vermek durumunda kalmıştır. Yeni harflerin kısa sürede öğrenilmesi sonucunda okuma-yazma oranının hızla artmaya başlaması, basının ihtiyaç duyduğu taze kanı sağlamıştır. Böylece 1930'ların başında basın, yeni alfabeğe geçiş döneminin durgunluğunu üzerinden atmıştır. Yeni gazete ve dergiler art arda çıkmaya başlamıştır. Ancak bu geçiş sürecinin magazin dergilerinde biraz daha uzun sürdüğü söylenebilir. 1933 yılına kadar, bir iki örnek dışında, önemli sayılabilecek magazin dergisi çıkmamıştır. 1930 yılında birkaç sayı yayınlanan *Bravo*, 1931 yılında yine birkaç sayı yayınlanan *Allo Allo* ve *Aile Dostu* dergileri magazin formatında olmalarına rağmen, başarılı olamamış ve kısa sürede yayın hayatlarına son vermişlerdir. Yalnızca 1929 yılında yayın hayatına başlayan *Yeni Muhit* ve 1928'de *Resimli Uyanış* adını alan *Servet-i Fünûn*, bu dönemde başarılı sayılabilecek magazin dergisi örnekleri olarak sayılsa da, magazin dergiciliğinin canlanması ve örneklerin çoğalması, 1933'de Sedat Simavi'nin *Yedigün* dergisini çıkarmasıyla birlikte hız kazanmıştır.

1930-1938 arası dönemde, magazin dergiciliğinin başarılı bir örneği olan *Yedigün* dergisinden sonra, *Cumhuriyet Kadını*, *Salon*, *Hafta*, *Resimli Herşey*, *Yarım Ay*, *Ayda Bir*, *Resimli Ay*, *Yeni Hayat*, *Gündüz*, *Foto Magazin*, *İstanbul Magazin* ve *Herşey* gibi birçok magazin dergisi yayın hayatına başlamıştır.

1923-1930 yılları arasında çıkan magazin dergisi, 1930-1938 yılları arasında çıkanlara oranla daha fazladır. Ancak 1930 sonrası çıkan magazin dergilerindeki magazinsel çekiciliğin daha etkili olduğu söylenebilir. Magazinsel çekicilik olarak

kastedilen, görsel malzemenin çokluğudur. Hem teknolojik gelişmeler hem de maddi imkânlar, iki dönem magazin dergileri arasındaki görsel zenginlik farkının sebebi olarak yorumlanabilir. Aradaki zaman farkı da, tecrübelerin verdiği pratiklikle, magazinsel öğelerin dergilerde daha fazla yer almasında bir diğer önemli bir faktör olmuştur.

Atatürk Dönemi boyunca yayınlanan dergilerde, magazinsel içeriğin okuyucu tarafından oldukça fazla ilgi gördüğü tecrübelenmiştir.²⁵⁸ Oldukça fazla okuyucuya ulaşma, her basın-yayın ürününün öncelikli amacı olduğu gibi, magazin dergilerinin de en önemli hedeflerinden biridir. Ancak magazin dergilerinin kendilerine görev edindikleri başka amaçlarının olduğu da görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından 1950'ye kadar olan dönemde magazin dergileri, sosyal ve kültürel alanda yapılan inkılâpların önemli destekleyicisi olmuşlardır. Modernleşme sürecinin başlatıldığı yıllar boyunca, okuma-yazma oranının düşüklüğü, halkın yapılan inkılâpları algılama ve içselleştirmesinde büyük bir engel olarak belirmiştir. Bu neden dolayı da, modern hayatı kurmak için gerçekleştiren inkılâpların okuyucu kitlesine iletilmesinde magazin dergilerinin önemli bir görev üstlendiği söylenebilir.

Sosyal ve kültürel yaşamdaki modernleşmenin alt yapısını oluşturacak tarzda yayınlar, okuyucunun rahatça benimsemesi için kolay okunan ve fotoğraflı haber ve makaleler şeklinde hazırlanmıştır. Özellikle kültür-sanat haberleri, dergi içeriklerinde sıkça yer almıştır. Dünyaca ünlü yazar ve sanatçıların eserleri okuyucunun kolayca anlayacağı ve bilgi edineceği şekilde yayınlanmıştır. Bu tür yazı ve makalelerin yanı sıra edebiyat, tiyatro ve sinema gibi sanat dallarının gelişimine destek olacak tarzda yayınlara da yer verilmiştir.

Kadının magazin basınında hem hedef kitle hem de ana unsur olması, doğal olarak, magazin dergilerinin içeriğinde temel yapı taşı olarak yer almasına sebebiyet vermiştir. Kadına dair neredeyse hemen hemen her şey, kadın dergilerinde olduğu gibi, magazin dergilerinde ön plana çıkmıştır. Kadının evde üretken ve yeni cumhuriyet neslini (gülbüz Türk çocuğu) yetiştirmekte yetkin ana olma misyonu, dönemin kadın ve magazin dergilerinin içeriğinde önemli ölçüde etkili olmuştur.

---

²⁵⁸ Dergilerin okuyucu tarafından ilgi gördüğünü hem dergilerin verdiği sayısal bilgilerden hem de dergilerde yer alan okuyucu mektuplarında görmek mümkün. Bu sayılarla ilgili bilgiler, dergi tanıtımlarında verilecektir.

Moda, sağlık, güzellik, ev hayatı, dekorasyon, adab-ı muaşeret, vücut bakımı, jimnastik, sinema, müzik, dans, tiyatro, ocuk bakımı, kişisel bakım, ev kadınlığı, annelik, kadın-erkek ilişkileri ve macera dolu hikâyeler kadına yönelik magazinsel içeriğın ön plana çıkan konuları arasındadır.

Magazin dergilerini çıkaran isimlere bakılacak olursa, Sabiha-Zekeriya Sertel ifti, Sedat Simavi gibi usta gazetecilerin yanında Mehmet Rauf, Peyami Safa, Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç gibi dönemin ünlü edebiyatçıların isimleri ön plana çıkmaktadır.

Özetlemek gerekirse, Atatürk dönemi magazin dergiciliğini iki dönemde incelemek mümkündür. Harf İnkılâbına kadar ki dönem, Osmanlıdan Cumhuriyete geište önemli örneklerin ortaya çıkması ve sonrasında magazinsel öğelerin hissedilir ölçüde dergilerde yer aldığı dönemdir. Birbiri ardına yayın hayatına başlayan başarılı magazin içerikli dergiler, kültür-sanat içerikli yayınlarıyla sosyo-kültürel alandaki modernleşmeye destek olamaya çalışmışlardır. Harf İnkılâbı sonrasında 1938'e kadar geçen dönemde ise, magazin dergilerinin sayısında düşüş yaşansa da, içeriğın görsel malzemeler ile magazinsel konular açısından daha zengin olduğu ve bunun da daha fazla okuyucu çektiğini görmek mümkündür. Daha fazla okuyucuya ulaşmak da, sosyo-kültürel modernleşmenin benimsetilmesinde magazin dergilerinin daha etkili bir araç olmasında etkili olmuştur denilebilir.

3.2. Magazin Dergiciliğinin nde Gelen İsimleri

3.2.1. Sabiha-Zekeriya Sertel

Cumhuriyet döneminin ilk ve başarılı kadın gazetecisi, feminist düşünürü, sosyalist yazar ve çevirmeni olan Sabiha Sertel, 1895 yılında Selanik'te doğmuştur. Balkan Savaşları sırasında ailesi ile birlikte İstanbul'a göç eden Sertel'in bu tarihten önceki yaşamı hakkındaki biyografik bilgileri kızı Yıldız Sertel'in *Annem: Sabiha Sertel* adlı kitabından öğrenmek mümkündür. Dönme cemaatinden bir ailenin altı çocuğundan biri olan Sabiha, kapalı bir cemaatin içinde yaşamını sürdürmekteydi. Sabiha için bu cemaatin önemli olduğundan bahseden Yıldız Sertel, bunun sebebinin

de, cemaatin ileri gelenleri içerisinde 1908 Devrim hareketine katılan ilerici fikirlere sahip kişilerin olmasından kaynaklandığını belirtmiştir.²⁵⁹

Sabiha, batıcı fikirlere ve modernleşme düşüncelerine ve pratiklerine son derece açık olan Selanik şehrinin ve cemaatindeki ilerici fikirli şahıslara duyduğu saygının etkisiyle düşünsel yönde kendini geliştirmiş ve daha o yıllarda yazmaya başlamış; *Genç Kalemler* ve *Yeni Felsefe* adlı dergilere “Sabiha Nazmi” adıyla yazılar göndermiştir. İleride eşi olacak Zekeriya Bey ile tanışmasına vesile olan da, bu dergilere yazdığı yazılar olmuştur. O dönemde kızların yükseköğrenim görme olanağının olmadığını belirten Sabiha Sertel, isteyen kızlarla birleşerek kurduğu ve profesörlerin özel olarak ders verdiği *Tefeyyüz Cemiyetine* devam etmiştir.²⁶⁰

Bu arada 1890’lı yılların başında Makedonya’nın Usturumca kasabasında doğan, sekiz yaşında annesi kaybettikten sonra babasının genç yaşta teyzesiyle evlenmesinin ardından evden uzaklaşan Mehmet Zekeriya, Gümülcine’de idadiyi bitirdikten sonra Selanik’e geçmiş ve burada bir yandan hukuk eğitimi alırken bir yandan da *Rumeli* gazetesinde çalışmaya başlamıştır.²⁶¹ Balkan Harbi’nin çıkmasıyla birlikte İstanbul’a gitmek zorunda kalan Zekeriya Bey, burada Tasvir-i Efkâr gazetesinde çalışmaya başlamıştır. Gazetede çalıştığı dönemde yurtdışına çıkma fırsatı yakalamış, 1913 yılında Paris’e gitmiş ve Sorbone Üniversitesinde sosyoloji eğitimi almaya başlamıştır. Paris’te eğitimine devam ederken Selanik’te tanıştığı Sabiha’yı aklından çıkaramayan Zekeriya, ona bir mektup yazarak evlenme teklif etmiştir. Sabiha bu teklifi kabul etmiş ancak ailesi bir dönme kızının bir Türk’le evlenemeyeceğini belirterek bu durumu reddetmiştir. Paris’teki günleri kısa süren Zekeriya Bey, Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesi nedeniyle tekrardan İstanbul’a dönmek zorunda kalmıştır. Döndükten sonra da bir süre *Yeni Gün* gazetesinde çalışmıştır. Uzun süreden beri günlük gazete çıkarma isteğini Nebizade Hamdi Efendi ile paylaşmış ve birlikte *Yeni Ses* isimli gazeteyi çıkarmışlardır.²⁶²

---

²⁵⁹ Yıldız Sertel, *Annem Sabiha Sertel Kimdi, Neler Yazdı?*, Belge Yayınları, İstanbul, 2001, s.34-57.

²⁶⁰ Yıldız Sertel, *Annem Sabiha Sertel Kimdi, Neler Yazdı?*, s.61.

²⁶¹ Zekeriya Sertel, *a.g.e.*, s.11-31.

²⁶² Yıldız Sertel, *Susmayan Adam*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2002, s.42-53.

Zekeriya Bey'in hayatı bu şekilde devam ederken, baba ve annesinin ayrılmasından sonra zor ve sınırlı hayat koşulları içinde kendini ve entelektüel birikimini artırmaya çalışan Sabiha da, Balkan Savaşlarının çıkması nedeniyle ailesi ile birlikte İstanbul'a göç etmek zorunda kalmıştır. Bu zorunluluk, Sabiha'nın hayatında dönüm noktası olmuştur. İstanbul'a geldikten sonra Mehmet Zekeriya ile tekrar yolları kesişmiş ve bu defa tekrarlanan evlilik teklifi mutlu sonla sonuçlanmıştır. Dönme kızı ile Türk gencinin evliliği, tabulara aykırı bir olay olduğu için, dönemin önemli isimleri tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Hatta çiftin nikâhında gelinin şahidi Sadrazam Talat Paşa, damadınki de Atatürk döneminin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey olmuştur.²⁶³

Evlilikle birlikte Sabiha, aktif şekilde basın hayatına girmiştir. Eşi Mehmet Zekeriya ile birlikte, 6 Mart 1919-25 Aralık 1919 tarihleri arasında 17 sayı çıkan *Büyük Mecmua* dergisini yayınlamışlardır. Sabiha Sertel derginin çıkış amacını "(...) Herkes çıkacak bir yol arıyordu. Halka ümit ve cesaret vermek, halkı uyandırmak amacıyla haftalık bir dergi çıkarmaya karar verdik" şeklinde belirtirken²⁶⁴; Zafer Toprak makalesinde; derginin hem savaştan yenik çıkmış Osmanlıların moralini düzeltme hem de ulusal kimliği oluşturma amacının olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca yüzünü Batıya çevirmiş ve bu anlamda çağdaşlaşmaya baş koymuş, ulusal kimliğe sahip bir Türkiye yaratmanın da derginin hedefleri arasında olduğunu belirtmiştir.²⁶⁵ Burcu Biçer, *Büyük Mecmua* döneminin, onun kadın duruşunu öne çıkardığını; bunun altında yatan sebebin de kendi özel yaşantısından kaynaklandığını belirtmiştir.²⁶⁶

Sadece 17 sayı yayınlanabilen *Büyük Mecmua* dergisi, İstanbul'daki işgal kuvvetlerinin baskısıyla kapanmıştır. Bu sırada Anadolu'da devam eden Milli Mücadeleye destek olmak isteyen Sabiha-Zekeriya çifti, Halide Edip'in "bağımsızlık mücadelesinin düşünce gücüne de ihtiyacı olacak" önerisine uymuşlar ve yine Halide

---

²⁶³ Refik Erduran, **a.g.e.**, s.38-39.

²⁶⁴ Sabiha Sertel, **a.g.e.**, s.15.

²⁶⁵ Zafer Toprak, "Sabiha Zekeriya Sertel ve Türk Feminizmi", **Toplumsal Tarih**, No: 51, Mart 1998, s.7.

²⁶⁶ Burcu Ertuna Biçer, Erken Cumhuriyet Dönemi Aydını Sabiha Zekeriya Sertel'in Fikir Yazılarında Modernleşme Bağlamında Kadın, Toplum, Siyaset, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s.111-112.

Edip'in sağladığı bursla Amerika'ya eğitim görmeye gitmişlerdir.²⁶⁷ Osman Özarslan; Ekim Devriminin sıcaklığının Pasifik'in öte yakasında da olanca şiddetiyle hissedilmeye ve bütün kürsülerde Marks ve Engels'in eserleri ve sosyalist kitapların okutulmaya başlamasının, Sertellerin sosyalizmle tanışmasına sebebiyet verdiğinde bahsetmektedir.²⁶⁸ Özellikle, Sabiha Sertel'in sonradan Türkçeye çevirisini yapacağı, August Bebel'in *Kadın ve Sosyalizm* isimli kitabı, Sabiha Sertel'in hayat görüşünde önemli değişiklikler yapmış ve düşünselini yepyeni bir mecraya taşımıştır.²⁶⁹ Bu mecra da, onun yaşamı boyunca savunduğu şeylerin temelini oluşturmuştur.

Amerika'dan 1923 Temmuz'unda dönen Sabiha-Zekeriya çifti, kızları Sevim ve Yıldız ile birlikte Ankara'ya yerleşmişlerdir. Matbuat Umum Müdürlüğüne atanan Zekeriya Bey, bu görevini Kasım 1923 tarihine kadar devam ettirmiştir. Matbuat Umum Müdürü olduğu dönemde, basında hükümetin sansür uygulayacağına dair söylentilerin yayılması üzerine bir bildiri yayınlayarak böyle bir durum olmadığından bahsedince, hükümet tarafından görevinden alınmıştır.²⁷⁰ Zekeriya Sertel bu durumu anılarını kaleme aldığı kitabında şöyle anlatmıştır:

"(...) Bu dedikoduları susturmuş olmak için Matbuat Genel Müdürlüğü adına bir bildiri yayınladım. Hükümetin böyle bir düşüncesi olmadığını, basın hürriyetini sınırlamak için hiçbir şey düşünülmediğini bildirdim. Fikrimce bu, basını yatıştırmak için en etkili yoldu. Ertesi sabah İçişleri Bakanı Ferit Bey beni makamına çağırdı. (...)

- Hükümetin basına sansür koymayı düşünmediği hakkında bildiri yayınlamışsın.

- Yayınladım, dedim. Yanlış mı? Hükümetin böyle bir fikri var mı?

- Belki var.

- Ha... O halde basına sansür koymak isteyen bir hükümette ben çalışmam, dedim ve çıktım."

---

²⁶⁷ Yıldız Sertel, **Annem Sabiha Sertel Kimdi Neler Yazdı?**, s.100.

²⁶⁸ Osman Özarslan, "Sabiha Sertel: Sürgün, Muhalif, Tutsak", **Sanat ve Hayat**, Sayı 32, Kasım 2008, s.27.

²⁶⁹ Aylin Özman, Ayça Bulut, "Sabiha (Zekeriya) Sertel: Kemaliz, Marksizm ve Kadın Meselesi", **Toplum ve Bilim**, Sayı 96, İstanbul, 2003, s.198.

²⁷⁰ Görevden alındığı bildiren resmi yaz için bkz. **EK 51**, s.322.

Bu olaydan sonra istifa etmek üzere müdürlüğe döndüğünü ancak arkadaşlarının “sen acele etme, işten kaçır görünme. Bırak onlar lüzum olmadığını söylesinler” fikrine uyduğunu ve iki gün sonra da görevden affedildiğinin bildirildiğini belirtmiştir.²⁷¹

Zekeriya Bey, Matbuat Umum Müdürlüğü görevinden alındıktan sonra ailesi ile birlikte İstanbul’a taşınmıştır. Öncelikle Yunus Nadi ile *Cumhuriyet* gazetesini yayınlamaya başlayan Zekeriya Bey, Yunus Nadi’nin teklifi üzerine hissesini alarak gazeteden ayrılmıştır. Daha sonra eşi ile birlikte *Resimli Ay* dergisini çıkarmaya başlamıştır. Zekeriya Sertel dergiyi o zamana kadar Türkiye’de çıkmamış bir dergi olarak tanımlamaktadır. Ona göre *Resimli Ay*, hem teknik hem de halkın sosyal hayatına önem veren içeriği bakımından ülke için yeniydi ve şiarı hürriyet ve demokrasi olarak belirlenmişti. Ayrıca dergide halkın sefaleti belirtiliyor, yaşam seviyesinin yükseltilmesi ve fakirin zengine karşı korunması gerektiği savunuluyordu.²⁷²

Sabiha Sertel’e göre *Resimli Ay* dergisini iki dönemde ele almak gerekmektedir. Birinci dönem 1924-1928 yılları arasında, demokrasinin yerleşmesi ve sosyal problemlerin belirlenmesine odaklanan dönemdir. İkinci dönem ise, 1928-1930 yılları arasındaki dönemdir. Sertel bu dönemde yeni bir edebiyat hareketinin dergi bünyesinde ortaya çıktığını, ilerici sosyalist fikirlerin dergide hâkim olduğundan ve bu dönem yazarları arasında Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Suat Derviş, Vâlâ Nurettin, Sadri Ertem gibi isimlerin sol bir edebiyatın temsilcisi olarak ortaya çıktıklarını belirtir.²⁷³

Sabiha-Zekeriya çifti *Resimli Ay*’ın yayınlandığı dönem içerisinde, kendilerinin yazdıkları ya da başka yazarlar tarafından yazılan makaleler yüzünden hükümetten uyarılar almış, yargılanmış ve hatta tutuklanıp sürgüne gönderilmişlerdir.²⁷⁴ Ayrıca, Sabiha Sertel, *Resimli Ay* haricinde, *Cumhuriyet* gazetesinde yayınlanan “*Bir Tabak Sofrayı Dağ Gibi Ezdi*” başlıklı makalesinde

---

²⁷¹ Zekeriya Sertel, **a.g.e.**, s.113.

²⁷² **a.g.e.**, s.119-121.

²⁷³ Sabiha Sertel, **a.g.e.**, s.81.

²⁷⁴ Bu süreç hakkındaki bilgiler 4. Bölümdeki “Resimli Ay (1924-1931)” başlığı altında verilmiştir.

yazdıkları yüzünden, cumhuriyet rejimini tenkit etmek ve sınıflar arasına nifak sokmakla suçlanmış ve savcılık tarafından dava açılmıştır.²⁷⁵

Davalar ve tutuklamalar eşliğinde uzun yıllar yayın hayatını sürdüren *Resimli Ay* dergisinin kapanış sebebinin Sabiha Sertel; ilerici yazarların dergide toplanması ve eleştirel tarzda kaleme sahip olmalarının polisin dikkatinden kaçmadığını, bu durumun da derginin ortaklarını ürküterek bu isimleri dergiden çıkarmalarını istemelerine ve eşiyle kendisinin de bu duruma karşı çıkmasından kaynaklandığı dile getirmiştir.²⁷⁶ Zekeriya Sertel ise; *Resimli Ay*'ın bir şirket halinde kurulduğunu, ortaklarının çalışmalarını beğenmediğini ancak kâr getirdiği için ses çıkarmadıklarını, 1928 Harf Devriminden sonra satışların düşüp kazancın azalmasından sonra satışların düşmesinden onları sorumlu tuttuklarını ve anlayamayıp şirketi dağıttıklarını ve de *Resimli Ay*'dan ayrılmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir.²⁷⁷

Resimli Ay kapandıktan sonra Sabiha Sertel, 1930-1936 yılları arasında, çeviri faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır.²⁷⁸ Çeşitli yabancı kitaplar ve Amerika'da yayınlanan *Yılda 100 Kitap* serisini örnek alan cep kitapları çevirisine başladığını ifade eden Sertel, Adoratski'nin *Diyalektik Materyalizm*, 1936 *Sovyet Anayasası*, Lenin'in *Harp ve Sosyalizm*, August Bebel'in *Kadın ve Sosyalizm* gibi Marksist eserlerini çevirdiğini belirtmiştir.²⁷⁹ Çeviri çalışmaları devam ederken, 28 Eylül 1935 tarihinde *Resimli Herşey* isimli dergiyi çıkarmaya başlamıştır. Anılarında bahsetmediği dergi, iki ay gibi kısa bir sürede, 9 sayı ile yayın hayatına son vermiştir. Mehmet Ergün, derginin savaş karşıtı antifaşist bir politika izlemesinin, okuyucu tarafından ilgi görmemesine ve dolayısıyla da kısa sürede kapanmasına neden olduğunu belirtmiştir.²⁸⁰ *Resimli Herşey*'den sonra 1936 yılının Mart ayında Sabiha Sertel,

---

²⁷⁵ Ayça Bulut, *Kemalist Dönem Toplumsal Cinsiyet Politikası ve Kadın Hareketi Çerçevesinde Sabiha Sertel Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002, s.87.

²⁷⁶ Sabiha Sertel, *a.g.e.*, s.163-164.

²⁷⁷ Zekeriya Sertel, *a.g.e.*, s.152.

²⁷⁸ Mehmet Ergün, "Resimli Ay Sonrasında Sabiha Sertel", *Evrensel Kültür*, Sayı 127, İstanbul, Temmuz 2002, s.40.

²⁷⁹ Sabiha Sertel, *a.g.e.*, s.187.

²⁸⁰ Mehmet Ergün, *a.g.m.*, s.41-42.

sadece tek sayı yayınlanan ve yayınlandıktan hemen sonra kapatılan, kuramsal ağırlıklı *Projektör* isimli dergiyi çıkarmıştır. Sabiha Sertel, çıktıktan sonra hemen toplatılan derginin hikâyesini, Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya ile yaptığı konuşmaya yer vererek anılarında ayrıntılı şekilde anlatmıştır.²⁸¹

Sabiha Sertel 1930-1936 yılları arasında çeviri çalışmalarına yoğunlaşmışken, Zekeriya Sertel basın alanındaki çalışmalarına devam etmiştir. *Resimli Ay*'ın yayını sona erdikten sonra Ekrem Uşaklıgil, Selim Ragıp Emeç ve Halil Lütfi ile birlikte 1931 yılında *Son Posta* gazetesini yayınlamaya başlamıştır. Muhalif tutumunu ortaya koyduğu gazetede, Alpulu Şeker Fabrikası hakkında makaleler yazmış ve bu olumsuz yazılardan dolayı da fabrikaların sahipleri tarafından mahkemeye verilmiştir. Yargılama sonucunda tutuklanan Sertel, bir buçuk sene hapis yatmıştır. Hapisten çıktıktan sonra bir süre daha *Son Posta*'da yazmış ve ortaklar arasında çıkan anlaşmazlıktan dolayı, tıpkı *Resimli Ay*'da olduğu gibi, gazeteden ayrılmıştır.²⁸²

Sabiha Sertel'in *Resimli Herşey*, *Projektör* ve Zekeriya Sertel'in *Son Posta* denemelerinden sonra, çift 1936 yılında *Tan* gazetesini çıkarmaya başlamışlardır. Serteller, yeni gazetelerinde çok çeşitli konulara yer vermişlerdir. Özellikle Sabiha Sertel için, sosyal sorunlar giderek geride kalmış ve siyasi konular önem kazanmaya başlamıştır. Faşizm ve Nazizm'le mücadele ile İkinci Dünya Savaşı arifesindeki dünyanın siyasi gelişmeleri temel konusu olmuştur.²⁸³ Bu arada çok partili yaşama geçilmiş ve Demokrat Parti'nin kurucularından Sertellere partinin yayın organı olacak bir dergi yayınlanmaları teklif edilmiştir. Zekeriya Sertel *Tan* gazetesi ile uğraştığı ve eşinin de yeni bir haftalık dergi çıkarma fikri olduğu için dergiyi Sabiha'nın çıkarmasını teklif etmiş, parti kurucuları da bunu kabul etmiştir. Böylece *Görüşler* dergisi ilk sayısını yayınlamıştır. Ancak derginin içeriği, Türk siyasi ve basın tarihinde yer alacak önemli bir olayın fitillerini ateşlemiştir. 4 Aralık 1945 tarihinde Sertellerin matbaası, üniversiteli öğrencilerin saldırısına uğramış ve öfkeli

---

²⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sabiha Sertel, **a.g.e.**, s.204.

²⁸² Bu süreç hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Zekeriya Sertel, **a.g.e.**, s.167-183.

²⁸³ Yıldız Sertel, Yıldız Sertel, **Annem Sabiha Sertel Kimdi Neler Yazdı?**, s.182-191.

grup hızını alamayıp Sertellerin evine doğru yönelmiştir. Hayati tehlikeleri olan aile, evden uzaklaşmak zorunda kalmışlardır.²⁸⁴

Sabiha Sertel, Tan Olaylarından sonra, 5 Mart 1946'da "*Muvaffaktın Feryadı*" başlıklı yazısı nedeniyle mahkemeye çıkmış ve hapis cezası almıştır. Yaklaşık dört aylık bir süreyi cezaevinde geçirdikten sonra, hapis cezası kararı Yargıtay tarafından bozulmuş ve evine dönmüştür.²⁸⁵ Aynı dönemde eşi Zekeriya Sertel de tutuklanmış ve üç ay hapis yatmıştır.²⁸⁶

Baskı ve kontrol altında yaşamanın zorluğunu çeken Sertel çifti, 1950 yılında yurtdışına çıkma kararı almışlardır. Paris, Budapeşte, Moskova ve Bakü başta olmak üzere Doğu Avrupa'nın değişik yerlerinde yaşamışlar ve buralarda gazetecilik, radyo programcılığı başta olmak üzere kültür-sanat alanında önemli çalışmalara imza atmışlardır. Ayrıca Türkiye Komünist partisinin yurtdışı örgütlenmesinin bir kanadını yönetmişlerdir.²⁸⁷ Yurt dışında geçen 18 yıl boyunca sıkıntılı dönemler geçiren Sabiha Sertel'in sağlığı günden güne bozulmuş ve 1968 yılında Bakü'de hayata veda etmiştir.

Zekeriya Sertel de, eşi öldükten sonra yurtdışındaki yaşamına devam etmiş ve verdiği büyük çabalar sonucunda 4 Mart 1977 yılında tekrar ülkesine dönebilmiştir. Yaşının ilerlemiş olması ve sağlık sorunları nedeniyle kızıyla birlikte Paris'te yaşamaya devam eden Sertel, 1979 yılında son kez İstanbul'a gitmiştir. Ancak şeker hastalığı ve yaşlılığı nedeniyle 13 Mart 1980 tarihinde Paris'te hayata veda etmiştir.²⁸⁸

3.2.2. Sedat Simavi

Basın dünyasına karikatürist olarak adım atan ve birçok gazete ve dergide karikatürleri yayınlanan yayıncı, yazar, çevirmen, yönetmen ve oyun yazarı gibi çok

---

²⁸⁴ Bu süreç hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sabiha Sertel, **a.g.e.**, s.304-318; Zekeriya Sertel, **a.g.e.**, s.229-232.

²⁸⁵ Sabiha Sertel, **a.g.e.**, s.345-352.

²⁸⁶ Zekeriya Sertel, **a.g.e.**, s.232-234.

²⁸⁷ Özarlan, **a.g.m.**, s.28.

²⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldız Sertel, **Susmayan Adam**, s.467-475.

çeşitli yönleri olan Sedat Simavi, 1896 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası, II. Abdülhamit devrinde aydın ve hür fikirli olmasından dolayı ömrünü sürgünlerde geçirmiş Hamdi Simavi Bey; annesi de yine II. Abdülhamit'in sadrazamlarından Saffet Paşa'nın torunu Aliye hanımdır. Hayatının ilk sekiz yılını babasının görevinden dolayı Samsun'da geçiren Sedat Simavi, Fransız mürebbiye tarafından yetiştirildiği için Türkçeden daha iyi Fransızca bilgisine sahip bir çocuk olmuş ve babasının mutasarrıf olmasından dolayı Mutasarrıflık Konağının elverişli ortamında yaşlılarından çok daha ileri seviyede gelişme imkânı bulmuştur.²⁸⁹

Okul çağına geldiği zaman babası tarafından eğitim için İstanbul'a gönderilen Sedat Simavi, amcasının yanında kalmıştır. Eğitimine öncelikle Saint Joseph Lisesi'nde başlamış ancak babasının Fransız kültür ve eğitimi ile birlikte Türk kültürünü de öğrenmesini istemesi üzerine, o dönem yarı Fransız yarı Türkçe olarak öğretim veren Galatasaray Lisesi'nde devam etmiştir. Okuldan mezun olduktan sonra bir süre Galatasaray Lisesi'nde tarih öğretmenliği yapmıştır.²⁹⁰

Basın hayatına karikatüristlikle başlayan Sedat Simavi'nin I. Dünya Savaşından önce dergi, hatta gündelik gazetelerde karikatür ve resimlerine rastlanıyordu. Önce baha Tevfik'in dergisi *Eşek*'te (1911), daha sonra Cem'in *Cem*'inde (1912) üç karikatürü yayınlanmıştır. Bu önemli başlangıcı *Yirminciasır* (1913), *Nasrettin Hoca* (1914), *İdman* (1914), *Karikatür* (1914-1915), *Servet-i Fünun* (1914-1916) ve *Türk Sözü* (1915) dergilerinde yayınlanan karikatürleri takip etmiştir.²⁹¹ *Ati* ve *Stamboul* gazetelerinde de çalışan Simavi, ayrıca bu dönemde sulu boya resimler yapıp Beyoğlu mağazalarında hediyelik olarak satmıştır. Bunlara ek olarak da Türkiye'de çok yeni olan resim basma sanatını öğrenmeye çalışmıştır.²⁹²

Basında "halka dönük ticari gazetecilik anlayışını" benimseyen, teknik ve içerik yönünden reform yapan gazeteci olarak bilinen Sedat Simavi, genç yaşta çizdiği karikatürlerle kendinden söz ettirmiş ve yirmili yaşlarda artık kendi ayakları

---

²⁸⁹ Muzaffer Gökman, **Sedat Simavi Hayatı ve Eserleri**, Apa Ofset Basımevi, İstanbul, 1970, s.1-2.

²⁹⁰ Esra Oğuzhan Yeşilova, **Gazetecilikte Bir Ömür Sedat Simavi**, Derin Yayınları, İstanbul, 2013, s.17.

²⁹¹ Turgut Çeviker, **Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü III: Kurtuluş Savaşı Dönemi 1918-1923**, Adam Yayınları, İstanbul, 1991, s.99.

²⁹² Gökman, **a.g.e.**, s.4.

üzerinde duran yayınlar çıkarmaya başlamış, yani gazete-dergi sahipliğine el atmıştır.²⁹³ Bu alanda kendine ait ilk yayını 1916 Haziran'ında çıkardığı *Hande* dergisi olmuştur. İnsanları devam etmekte olan Birinci Dünya Savaşı'nın sıkıntılarında bir nebze olsun uzaklaştırmak amacıyla yayınlanan dergi, Türkçe ve Almanca olmak üzere iki dilde yayınlanmıştır.²⁹⁴ İrem Barutçu; Simavi'nin "hiçbir ziyanım yok desem yalan söylemiş olmam" diye bahsettiği *Hande* dergisinin, kâğıt sıkıntısı ve savaş koşullarının imkânsızlığı içinde 1917 yılında yayın hayatından çekildiğinden bahsetmektedir.²⁹⁵

Hande'den sonra *Talebe Defteri* (1918), *Le Paon* (1918) ve *Ati*'de (1918) çalışmalarını sürdüren²⁹⁶ Simavi, Zekeriya Sertel'in de daha sonra ortağı olacağı ve kısa sürede ortaklıktan ayrılacağı, ikinci dergisi olan *Diken*'i 30 Ekim 1918 tarihinde çıkarmaya başlamıştır. 1 Temmuz 1919 tarihine kadara 59 sayı yayınlanan dergi, artık kapanmış olan *Kalem* ve *Cem*'den sonra, İstanbul'un yegâne mizah dergisi olmuştur.²⁹⁷

Hande'den sonra peşi sıra *İnci* (1919-1920), *Hanım* (1920) ve *Hacıyatmaz* (1921) dergileri ile *Dersaadet* (1920) isimli ilk günlük gazetesini çıkarmıştır. *Dersaadet*'i, *Payitaht* (1921) isimli ikinci günlük gazete takip etmiştir.²⁹⁸ Sık sık sansüre uğrayan *Payitaht* gazetesinin yayın hayatına veda etmesinden sonra, Sedat Simavi siyasi yayıncılıktan vazgeçip yeniden mizah içerikli dergi yayınına dönmüştür. 18 Mayıs 1921 tarihinde İstanbul'da yayınlanmaya başlayan *Güleryüz*, Anadolu'daki Milli Mücadeleye destek vermiştir. Tunay Devrim'e göre *Güleryüz*; içeriğinde yer alan yazılar, şiirler ve karikatürlerle Milli Mücadelenin basın cephesini

---

²⁹³ Selda Bulut, *Hürriyet Gazetesi: 1948-1953 Döneminin Yayın Politikası, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s.25.

²⁹⁴ Gökman, **a.g.e.**, s.4; Alpay Kabacalı, **Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayii**, Cem Ofset, İstanbul, 1998, s.151.

²⁹⁵ İrem Barutçu, **Babiali Tanrıları Simavi Ailesi**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004, s.9.

²⁹⁶ Çeviker, **a.g.e.**, s.99.

²⁹⁷ Selda Bulut, **a.g.e.**, s.29.

²⁹⁸ Orhan Koloğlu, "Sedat Simavi: Kadın Resmini Basına Yerleştiren Gazeteci", **Tarih ve Toplum**, Sayı 231 (Özel Sayı), İstanbul, Mart 2003, s.162.

temsil etmiştir.²⁹⁹ *Gülyüz*'den sonra Sedat Simavi'nin Cumhuriyet öncesi yayınladığı son dergi *Yeni İnci* (1922-1923) olmuştur.

Orhan Koloğlu'na göre; Sedat Simavi, Cumhuriyet döneminde, demokrasiye geçinceye kadar toplumu kültür açısından zenginleştirecek yayınlara ağırlık vermiştir. 1923-1929 yılları arasında yayınladığı *Resmi Gazete*, 44 bine ulaşan tirajıyla dergicilikte rekor kırmıştır.³⁰⁰ *Resimli Gazete*'nin yanı sıra *Yıldız* (1924-1926), *Meraklı Gazete* (1926), *Yeni Kitap* (1927-1928) ve *Arkadaş* (1928), Simavi'nin Harf Devrimi öncesi çıkardığı dergiler arasındadır.

Harf Devriminden sonra, hükümet tarafından gazete ve dergilere parasal yardım yapma kararı alınmış ve birçok dergi ve gazete bu para desteğinden faydalanmıştır. Ancak Sedat Simavi bu yardımı kabul etmemiştir. Yardımı kabul etmemesi de, Simavi'nin hakkında devlet ve rejime karşı olduğu yönünde dedikoduların çıkmasına sebebiyet vermiştir.³⁰¹ 1928 sonrasında “iflas bayrağını çekmiş” olarak yayın hayatında tutunmaya çalışan Simavi, 1933 yılına kadar, sadece *Bravo* (1930) dergisini çıkarabilmiştir. Maddi olanaksızlar sebebiyle bu dergiyi de kapatmak zorunda kalınca, yayın hayatına ara vermek zorunda kalmıştır.

Sedat Simavi'in kendi küllerinden doğmasına sebep olan *Yedigün* (1933-1950) dergisini, 1933 yılında yayınlamaya başlamıştır. Koloğlu'na göre Sedat Simavi, *Yedigün* ile Türk dergiciliğinde rakipsizliğini ilan etmiş ve 54 binlik tiraj ile kırılması zor bir rekora imza atmıştır.³⁰² *Yedigün*'ü tüm hızıyla yayınlamaya devam ederken, başka dergileri de birbiri ardına yayın hayatına sokmaya devam etmiştir. *Karagöz* (1935-1950), *Karikatür* (1936-1948), *Model* (1936) ve *Yeni Ev Doktoru* (1938-1939) söz konusu dergiler arasındadır.³⁰³

Sedat Simavi, ilk başta da belirtildiği gibi, sadece başarılı bir gazeteci ve karikatürist değildir. Aynı zamanda yazar, yayıncı, çevirmen, yönetmen ve oyun yazarıdır. Gökman'ın belirttiğine göre; Sedat Simavi 1917 yılında Müdafaa-i Milliye

²⁹⁹ Tunay Devrim, *Gülyüz Mizah Gazetesinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul, 2009, s.vi.

³⁰⁰ Koloğlu, “Sedat Simavi: Kadın Resmini Basına Yerleştiren Gazeteci”, *Tarih ve Toplum*, s.163.

³⁰¹ Barutçu, *a.g.e.*, s.18.

³⁰² Koloğlu, “Sedat Simavi: Kadın Resmini Basına Yerleştiren Gazeteci”, *Tarih ve Toplum*, s.163.

³⁰³ Selda Bulut, *a.g.e.*, s.39.

Cemiyeti adına kuruma gelir sağlamak amacıyla *Pençe* ve *Casus* isiminde iki film çekmiştir.³⁰⁴ Basın çevresinde karikatürist olarak tanınan Sedat Simavi'nin henüz yirmi yaşındayken yönetmenliğini üstlendiği *Pençe* ve *Casus*, Türk sinemasında yarım kalmadan çekilen ilk uzun metrajlı ve konulu film olma özelliğini taşımaktadırlar.³⁰⁵ Bu iki filmden sonra *Alemdar Vakası/Sultan Selim-i Salis* filminin çekimlerine başlamıştır. Film piyasaya çıkmadan Birinci Dünya Savaşı sona ermiş ve Milli Müdafaa-i Milliye Cemiyeti kapanmıştır.³⁰⁶

Sedat Simavi'nin 1945 yılından sonra gazetecilerin örgütlü mücadelesine katılarak, Türk Basın Birliği ve Gazeteciler Cemiyeti'nin yönetiminde yer alması, onun bir başka özelliğini ortaya koymaktadır. İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Trabzon olmak üzere beş ayrı bölgeye ayrılarak görev yapan Türk Basın Birliği 1946 yılının Haziran ayında çıkarılan bir kanunla dağıtılmıştır.³⁰⁷ Birliğin dağılmasından sonra İstanbul'daki gazeteciler mümkün olan en kısa zamanda İstanbul Gazeteciler Cemiyeti ismiyle yeni bir meslek kuruluşunun oluşturulacağı, bu şekilde geleneğin devamının sağlanacağı ve gazetecilerin haklarının her çareye başvurularak korunacağı bildirilmiş ve bu açıklama gazeteciler arasında sevinç yaratmıştır.³⁰⁸ Gazetecilerin çabaları sonuç vermiş, söz konusu cemiyet 10 Haziran 1946 yılında kurulmuş ve başkan olarak da Sedat Simavi seçilmiştir. Sedat Simavi, cemiyetin kuruluşu için şunları söylemiştir: "*Gazeteciler Cemiyetinin kuruluşu, düşünce ve ifade hürriyetine basın camiasında çalışanların sosyal teminatlarına giden yolda atılmış bir ileri adımdır. Bu başarı ile her şey tamamlanmış değildir. Önümüzde basın hürriyetleri için katetmek mecburiyetinde olduğumuz uzun bir yol*

---

³⁰⁴ Gökman, **a.g.e.**, s.14.

³⁰⁵ Nihat Özön, "Türk Sineması", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s.1878; Burçak Evren, "Türk Sineması Kronolojisi", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s.1909.

³⁰⁶ Selda Bulut, **a.g.e.**, s.40.

³⁰⁷ İnuğur, **Türk Basın Tarihi**, s.108.

³⁰⁸ **Gazeteciler Cemiyeti ve Kırk Yıl: 1946-1986**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1987, s.81.

*mevcuttur.*³⁰⁹ Gazeteciler Cemiyeti'nin bir numaralı kurucu üyesi ve başkanı olan Simavi, 26 Ocak 1949 tarihinde başkanlıktan istifa etmiştir.³¹⁰

Bir yandan Gazeteciler Cemiyeti'ndeki başkanlık görevini sürdürürken bir yandan da yayın faaliyetlerine devam eden Simavi, basınımda bir dönüm noktası oluşturan, önemli bir yere sahip olan ve günümüzde hala yayında olan, *Hürriyet* gazetesini yayınlamaya başladı. İlk sayısı 1 Mayıs 1948 tarihinde çıkan gazeteye bütün dikkatini ve emeğini veren Simavi, başta başarılı bir dergi olan *Yedigün* olmak üzere bütün yayınlarını kapatmıştır. Kısa sürede en yüksek tirajlara ulaşan gazete, siyasi yaşantıyı etkileyen önemli bir yayın haline gelmiştir.³¹¹

Sedat Simavi, 11 Aralık 1953 tarihinde hayatını kaybetmiştir. “Gazetecilik meslek seçilir, basamak değil. (...) Kalemine daima efendi kal, uşak olmamaya gayret et, mecbur kalırsan kır, sakın satma”³¹² diyen Sedat Simavi, ilkeleriyle basın hayatına damgasını vurmuştur. Türk basın tarihinin bu önemli ismi, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nce, kurucu başkan adına, 1976 yılından beri her yıl düzenli olarak *Sedat Simavi Ödülleri* adı altında anılmakta ve ödüller dağıtılmaktadır.

3.2.3. Mehmet Rauf

Mehmet Rauf, 12 Ağustos 1875 tarihinde İstanbul'un Balat'ın Kesmekaya mahallesinde dünyaya gelmiştir. Babası Hacı Ahmet Efendi, Kütahya'dan İstanbul'a gelip yerleşmiş bir Türk, annesi ise bir Çerkes'ti. İlköğrenimi Balat'taki mahalle mektebinde bitiren Mehmet Rauf daha sonra Soğukçeşme Askeri Rüştüyesine devam etmiştir.³¹³

Mehmet Rauf, ilköğrenimi Defterdar Mahalle Mektebinde gördükten sonra, 1884 yılında Soğukçeşme Askeri Rüştüyesi'ne girmiştir. Bu rüştüyeden 1888 yılında mezun olmuş ve aynı yıl babasının isteği doğrultusunda Bahriye Mektebi'ne

---

³⁰⁹ **a.g.e.**, s.83.

³¹⁰ Selda Bulut, **a.g.e.**, s.49.

³¹¹ Koloğlu, “Sedat Simavi: Kadın Resmini Basına Yerleştiren Gazeteci”, **Tarih ve Toplum**, s.163.

³¹² Orhan Topçuoğlu, **Hürriyet'teki Yazılarıyla Sedat Simavi 1948-1953**, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara, 1983, s.3

³¹³ Erdoğan Coşkun, **Mehmet Rauf**, Toker Yayınları, İstanbul, 1976, s.11.

kaydolmuştur. İstemeyerek gittiği Bahriye'den 1894 yılında mezun olmuş ve aynı yıl teğmen rütbesi ile Girit'e eğitim gemisine gönderilmiştir.³¹⁴

Okuma ve yazma tutkusunu her zaman canlı tutan yazar, 1893'te okulunu, 1896 yılında da stajını bitirdikten sonra, İstanbul'da basın hayatına atılmıştır. *Resimli Gazete*'de "Rauf Vicdanı" imzasıyla birkaç hikâyeye, *Mektep* gazetesinde ise mensur şiirleri, hikâyeler ve Batı edebiyatı ile ilgili makaleler yayınlamıştır. Ayrıca Halit Ziya'nın yardımıyla *İkdam* gazetesinde "Garâm-ı Şebâb" adlı romanını tefrika etmiştir.³¹⁵ 1898 yılında yüzbaşılığa terfi eden Mehmet Rauf, Boğaz'daki görev yıllarında *Servet-i Fünun*'da yazmaya başlamıştır.³¹⁶

Rauf'un sanat hayatındaki en verimli dönemi, modern bir Türk edebiyatı yaratmak amacıyla *Servet-i Fünun* dergisi etrafında bir araya gelen gençlerin arasına katılmasıyla başlamıştır.³¹⁷ Sanat için sanat ilkesine derin bir aşkla bağlanan yazar, romancılıktaki başarısını bu dönemde göstermiş ve Türk romancılığına damgasını vuran "Eylül" romanını yine bu dönemde yazmıştır.

II. Meşrutiyet'in ilanı, Mehmet Rauf'un da hayatında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Arkadaşlarının aksine onun hayatında ve sanatında meydana gelen düşüşler göze çarpmaktadır. *Servet-i Fünun*'da çalıştığı birçok arkadaşı önemli yerlere terfi ederken, Mehmet Rauf askerlik mesleğine bir süre daha devam etse de hayatını yazarak kazanmak durumunda kalmıştır.³¹⁸

Mehmet Rauf'un edebiyat ve sanat hayatında gerileme yaşadığı dönemde meydana getirdiği eserler; Serap, Genç Kız Kalbi, Bir Aşkın Tarihi, Menekşe, Yara, Böğürtlen ve Define gibi romanlar olmuştur. Mehmet Rauf çok ilgilendiği tiyatro ile ilgili de teknik yönden zayıf, oynanmaktan çok okunan eserler meydana getirmiştir. Pençe, Cidal, İki Kuvvet ve Yağmurdan Doluya gibi tiyatro tefrikaları da söz konusu eserler arasında yer almaktadır. Mehmet Rauf ayrıca 1923'de *Süs* adlı bir dergi

---

³¹⁴ Rahim Tarım, **Mehmet Rauf Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma**, Akçağ Basım Yayım, Ankara 2000, s.11.

³¹⁵ Coşkun, **a.g.e.**, s.18-19.

³¹⁶ Tarım, **a.g.e.**, s.15.

³¹⁷ Coşkun, **a.g.e.**, s.19.

³¹⁸ Tarım, **a.g.e.**, s.16.

yayınlanmış, bu derginin *Süs Nevsali* ve *Ezhâr* adlı bir albümü ve hikâye külliyyatı da vardır.³¹⁹

1901 yılında Tefvik Fikret'in halasının kızı Ayşe Sermet Hanımla evlenmiş ve bu sayede Rumelihisarı'ndaki yalıya içgüveyi girerek, uzun bir süre Tefvik Fikret ile aynı evde yaşamıştır. Bu evlilikten biri beş yaşında ölen Süheyla ve diğeri de Nihal olmak üzere iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir.³²⁰

Boğaz'da görevliken yaşadığı yasak aşk, arkadaşları tarafından bekârlık uçarılığı olarak değerlendirilirken, evliken düştüğü yasak aşk macerası başta Tefvik Fikret olmak üzere diğerk arkadaşlarının yavaş yavaş kendinden uzaklaşmasına neden olmuştur. Özellikle yasak aşkı uğruna intihara kalkışması arkadaş kopuşlarını tetiklemiştir.³²¹

Yaşadığı tutumsuz, dengesiz ve aşk maceraları ile çevrili bohem hayat, hem sanatının hem de hayatının yönünü olumsuzluklara çevirmiştir. Tarım'ın aktardığına göre Halit Ziya "Sanata Dair" adlı eserinde Mehmet Rauf'un hayatta; aşk, ziynet, edebiyat ve musiki olmak üzere dört iptilası olduğundan bahsetmiştir. Yakup Kadri de hatıratında; onun evini aşkı uğruna sattığından ve bu paradan kalan son para ile piyano aldığından ve onu da satıp kendine şık bir kostüm aldığından bahsetmiştir. Mehmet Rauf, 1910 yılında yaşadığı maddi- manevi sıkıntılarının etkisiyle "Bir Zambağın Hikâyesi" adıyla pornografik bir roman yazar ve arzu ettiği ölçüde maddi kazanç elde etmiştir. Ancak bu romanın getirisi önceleri maddi tatmin olsa da, sonrasında felaketleri peşi peşine sürüklemiştir. Öncelikle 12 Temmuz 1910 tarihinde Divan-ı Harb-i Örfi tarafından Askeri Ceza Kanunnamesinin 98. Maddesi gereği suçlu bulunmuştur. Hem görevinden ihraç edilmiş hem de altı aylık hapis cezası almıştır.³²² Bu olay, hem edebiyat ve sanat hem de arkadaş çevresinde olumsuz bir etki yaratarak Mehmet Rauf'un ününe gölge düşürmüştür.

Mehmet Rauf, 1910 yılında Ayşe Sermet Hanımla evliken, İzmirli zengin bir ailenin kızı olan besime Hanımla evlenmiştir. Bu evliliğinden de Cevval Rauf

---

³¹⁹ Coşkun, **a.g.e.**, s.22-27.

³²⁰ Tarım, **a.g.e.**, s.15.

³²¹ **a.g.e.**, s.18.

³²² Tarım, **a.g.e.**, s.19-21.

(Gülgün) adında bir oğlu olmuştur. Besime Hanımdan ayrıldıktan sonra, 1926 yılında, eserlerini beğenerek ona âşık olan öğretmen Muazzez Hanım ile evlenmiştir. Son evliliğinin onüçüncü günü felç geçirmiş ve hayatının sonuna kadar felçi olarak yaşamıştır. İkinci kez felç geçirdikten sonra bir buçuk yıl süren ağır hastalığı sonucunda iyice halsiz düşmüş ve son günlerini kaldırıldığı Cerrahpaşa Hastanesinde geçirerek 23 Aralık 1931 tarihinde hayata gözlerini yummuştur.³²³ Yakup Kadri “Gençlik ve Edebiyat Hatıraları” adlı makalesinde; bir zamanlar sanat dehası olarak görülen ve hayranlık duyulan Eylül yazarının, sonraları yıldızının birdenbire sönmeye başladığından ve bunun sebebinin de özel hayatındaki derbederlikte ve avarelikte arayıp bulmanın mümkün olduğundan bahsetmiştir.³²⁴ Yakup Kadri yine aynı makalesinde II. Meşrutiyet sonrasında Mehmet Rauf’un, basın âlemine henüz ayak basmış bir edebiyat heveslisi gibi, yazılarını yayınlatabilmek için, Babıâli caddesindeki gazete ve dergi idarehanelerinin önünde sıra beklediğinden ve bunu başaramayınca da nereden tedarik ettiği bilinmeyen beş on lirayla, ömrü birkaç ay bile sürmeyen dergiler çıkardığından bahsetmiştir.³²⁵

Mehmet Rauf, gazetecilik yapıyor, gazetelerde makaleler, tefrikalar yahut mütercim roman tefrikaları veriyor, mecmuacılık yapıyordu. *Mehasin, Süs, Nevsal* ve *Hikâye* gibi kadın ve magazin dergileri neşrediyordu.³²⁶ 1911-1926 tarihleri arasında büyük bir edebi eser vermemiş olan Mehmet Rauf, söz konusu tarihlerde magazin ağırlıklı eserler vermiştir. Süs ve Gelincik gibi dergiler bu dönemin ürünleri arasında yer almıştır. Gelincik dergisinde bastığı bir resimden dolayı Müdde-i Umumilik tarafından hapse mahkûm edilmiştir.³²⁷ Ancak İsmet Paşa’ya yazdığı mektubun da etkisiyle Büyük Millet Meclisi’nin çıkardığı bir yasa ile affedilir.

Son eşi Muazzez Hanım, Mehmet Rauf’un kadın düşkünlüğüne farklı bir yönden yaklaşmış ve şu yorumu yapmıştır: “*Onun yegâne iptilası kadındı. Kumar ve*

---

³²³ a.g.e., s.23-27.

³²⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “ Gençlik ve Edebiyat Hatıraları/Mehmet Rauf”, **Mehmet Rauf Yaşamı-Sanatı-Yapıtları**, Engin Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.15.

³²⁵ Karaosmanoğlu, a.g.m., s.17.

³²⁶ Abdülhak Şinasi Hisar, “Geçmiş Zaman Edipleri: Mehmet Rauf”, **Türk Yurdu**, Sayı 262, 1956, s.372.

³²⁷ Bora Cemal Özdemir, Mehmet Rauf Romanlarında Kadın, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s.15-16.

*alkolden, sigaradan hiç hoşlanmazdı. En büyük zevki sokakta, salonda, şurada burada gördüğü kadınları temaşa etmektir. O, bunu sanayi-i nefiseden addederdi.*³²⁸

3.2.4. Orhan Seyfi Orhon

Orhan Seyfi Orhon, 23 Ekim 1890 tarihinde İstanbul Çengelköy’de dünyaya gelmiştir. Babası emekli Miralay Mehmet Emin Bey, annesi Nimet Hanım’dır. “İbtidai tahsilimi Çengelköy ve Havuzbaşı mekteplerinde, rüşdi tahsilimi Beylerbeyi mektebinde ikmal ettim. Mercan İdadisine girdim. Oradan çıktıktan sonra Tıbbiye, Mülkiye ve Hukuk mekteplerine kaydedildim.” Diyerek tahsil hayatını özetleyen Orhan Seyfi, Mülkiye’yi devam zorunluluğunun sıkıcılığından, Tıbbiye’yi ise anestezi anında yaşadığı kötü bir olaydan dolayı bırakıp Hukuk mektebine devam etmiştir.³²⁹

Hukuk mektebini bitirdikten sonra, 1914 yılında, Meclis-i Mebusan’da Kavânin Kalemünde işe başlamıştır. Memurluk yıllarında Birinci Dünya Savaşı patlak vermiş ve askere alınmıştır. Askerlik görevinin bitiminden sonra eski memuriyetine geri dönmüş ve Meclis-i Mebusan kapatılana kadar bu göreve devam etmiştir. Memuriyetliği sona erdikten sonra, biraz da mecburi olarak, 1921 yılında basın hayatına ilk adımını atmıştır.³³⁰ 1921-1946 yılları arasında yayıncılık faaliyetini sürdürecektir olan Orhan Seyfi Orhon, yirmiye yakın mizah, edebiyat, fikir, aktüalite ve magazin dergisi yayınlamıştır. Bazı dergileri tek başına çıkaran yazar, bazılarını da bacanağı Yusuf Ziya Ortaç ile birlikte çıkarmıştır.³³¹ Ayrıca yazar, Babîlî’deki çalışmalarının dışında, 1933-1946 yıllarında çeşitli liselerde öğretmenlik ve 1946-1950 tarihlerinde Zonguldak (CHF)/1965-1969 tarihlerinde ise İstanbul (AP) milletvekilliği yapmıştır.³³²

---

³²⁸ Tarım, **a.g.e.**, s.19.

³²⁹ Ali Donbay, **Orhan Seyfi Orhon**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları No: 374, Ankara, 2009, s.11-20.

³³⁰ Donbay, **a.g.e.**, s.20-26.

³³¹ Âlim Kahraman, “Orhan Seyfi Orhon”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 33, İstanbul, 2007, s.389-390.

³³² Mahir Ünlü-Ömer Özcan, **20. Yüzyıl Türk Edebiyatı**, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2003, s.172.

Orhan Seyfi'nin *Hıyâbân*³³³ isimli “edebi risale”sini saymazsak, basın alanındaki ilk ciddi eseri *Akbaba* dergisidir. 1919 yılında tek başına çıkardığı mizahi dergiye bir süre ara verdikten sonra, 7 Aralık 1922 tarihinde Yusuf Ziya Ortaç ile birlikte yeniden çıkarmaya başlamıştır. Türk mizah basınının en uzun ömürlü dergisi olan *Akbaba*, 1922-1977 tarihleri arasında aralıklarla yayınlanmıştır. Serbest Fırka'nın kurulması ve ona karşı muhalefeti ile 1931-1933 yılları ile çok partili hayata geçiş sürecinde 1949-1951 yılları arasında okur kitlesini büyük ölçüde kaybederek yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır.³³⁴ Orhan Seyfi, *Akbaba*'ya 1924 yılına kadar katkıda bulunmuş ve Yusuf Ziya ile yaşadıkları anlaşmazlık yüzünden bu dergiden ayrılarak müstakil dergi çıkarmaya başlamıştır.

Akbaba'nın yayınlandığı dönemde Orhan Seyfi, 1921 yılında tek başına *Eğlence* isimli bir başka dergi yayınlamaya başlamıştır. Sadece dört sayı yayınlanan dergi mizahi resimler ve karikatürlerden oluşmuştur.³³⁵ *Eğlence*'den sonra önce çocuk sonra halk dergisi olan *Resimli Dünya*'yı ve *Akbaba*'ya rakip olarak Papağan dergisini çıkarmıştır. 1921-1927 yılları arasında 234 sayı çıkan *Papağan*, devrin günlük hadiseleri ile dönemin edebi ve siyasi şahsiyetleriyle ilgili yazı ve karikatürlerine yer vermiştir. *Akbaba* dâhil, dönemin diğer mizah gazete ve dergilerine göre daha serbest düşünceyle kaleme alınan yazı ve resimler okuyucunun ilgisini çekmiştir.³³⁶ Haftada iki kez yayınlanması planlanan ve mizah dergisi niteliğinde olan *Davul* ise, Orhan Seyfi'nin Papağan ile aynı dönemde yayınlamaya başladığı bir diğer mizah dergisidir. 1927 yılında neşrine başlanan bu dergi, sadece üç sayı çıkmış ve içeriğinde çok sayıda fıkra ve karikatür barındırmıştır.³³⁷ *Davul*'u, peş peşe çıkan iki Orhan Seyfi dergisi takip etmiştir. Bunlardan biri, 1927 yılında

---

³³³ Söz konusu risale, 23 Şubat 1911 tarihinde yayınlamaya başlamış ve sadece beş sayı çıkan risalenin içeriğini edebi yazılar ve şiirler oluşturmuştur. Birol Bulut, Orhan Seyfi Orhon'un Güneş Mecmuası Üzerine Bir İnceleme, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan 2010, s.12.

³³⁴ Pelin Gündüz, Cumhuriyet Dönemi Mizah Dergilerinden Akbaba'da Edebiyat ve Karikatür İlişkisi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s.42-43.

³³⁵ Bulut, **a.g.e.**, s.13.

³³⁶ Donbay, **a.g.e.**, s.70-72; Bulut, **a.g.e.**, s.13.

³³⁷ Ramis Karabulut, Orhan Seyfi Orhon'un Mecmuacılığı ve Güneş Mecmuası, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 1999, s.6.

çıkardığı sanat ve edebiyat dergisi olan Güneş, diğeri ise 1927-1928 yıllarında 25 sayı yayınladığı *Yeni Kalem* dergisidir.

Harf Devriminin yarattığı ekonomik sıkıntıların yaşandığı 1928-1933 yılları arasındaki dönemde, Orhan Seyfi'nin basın alanında müstakil hiçbir üretimi olmamıştır. 1933 yılında yıllardır hayalini kurduğu günlük gazete fikrini Yusuf Ziya ile gerçeğe dönüştüren Orhan Seyfi, gazetenin okuyucu bulamaması nedeniyle büyük hayal kırıklığına uğramıştır. Gazete çıkarma hayalinden vazgeçen Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi, müşterek dergi çıkarma kararı almış ve *Ayda Bir (1935-1936)*, *Her Ay (1937)* ve *Resimli Herşey (1938)* dergisi, bu müşterek kararın ürünleri olmuştur. Bu dergilerin kısa ve başarısız serüvenlerinden bir süre sonra Orhan Seyfi yine tek başına Türkçülük fikrini savunan ve belli bir başarıyı yakalayan *Çınaraltı (1941-1944)* dergisini çıkarmıştır. Bu dergiden sonra günlük gazete çıkarma hayalini son kez gerçekleştirmiş ve *Yeni Çağ (1946)* adlı bir gazete çıkarmıştır. Bu gazetesi de beklediği ilgiyi görememiş ve 17. sayıda yayınına son vermiştir.³³⁸

Yeni Çağ gazetesinin doğup battığı 1946 yılı, Orhan Seyfi için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Aktif siyasete başlayan ve iki dönem milletvekilliği yapan Orhan Seyfi, edebiyat ve sanat alanında ürünler vermeye devam etmiştir. Son anına kadar makale ve şiir yazmış ve 22 Ağustos 1972 tarihinde kalp krizi sonucunda hayatını kaybetmiştir.

---

³³⁸ Donbay, a.g.e., s.70-72

IV. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİ MAGAZİN DERGİLERİ

4.1. Kadın Dergileri

1923-1938 yılları arasında yayınlanmış kadın dergileri tasnif edilmeden önce öncelikle “hangi özellikte dergiler bu kategoriye dâhil edilebilir” sorusuna yanıt aranmış ve bu konuda kadın süreli yayınları bibliyografyalarına başvurulmuştur. Söz konusu dergiler, adlarında ya da tamamlayıcı adlarında kadın sözcüğünü kullanmış olması ya da yayıncı veya yazar kadrosunun büyük çoğunluğunun kadınlardan oluşması nedeniyle “*kadın dergisi*” olarak nitelendirilmişlerdir.³³⁹ Bu bilgiler doğrultusunda dokuz dergi³⁴⁰ tespit edilerek, ayrıntılı şekilde incelenmiştir.

İncelenen kadın dergileri arasında Osmanlıca olarak yayınlanmış dergilerin sayısı altı iken, Latin harfleri ile yayınlanmış dergiler sadece üç tanedir. Latin harfli dergisi sayısının üç ile sınırlı olması da, 1930-38 yılları arasında kadınlara yönelik dergilerin az sayıda yayınlanmış olmasından kaynaklanmaktadır.³⁴¹ Aslı Davaz Mardin’in hazırladığı bibliyografyada 1928-1938 yılları arasında çıkan kadın dergisi sayısı on üç olarak verilmiştir. *Hanımlar Âlemi*, *Aile Dostu*, *Cumhuriyet Kadını* ve *Salon* dergisi dışındaki kadın dergileri, sadece elbise yapımı ile ilgili bilgi veren moda ve el-İşi formatında dergiler olduğu için tezin kapsamına alınmamıştır.³⁴² Bibliyografyaların tespit ettiği Osmanlıca yayınlanmış kadın dergilerinin ise hepsine ulaşılmıştır.

Kadın dergileri içerisinde *Ev Hocası*, *Aile Dostu* ve *Cumhuriyet Kadını* sadece tek sayı yayınlanmıştır. Tek sayı çıkmalarına rağmen, dergilerin içeriği ve formatı,

---

³³⁹ Toska, **a.g.e.**, s.xiii; Aslı Davaz Mardin, **a.g.e.**, s.1-12.

³⁴⁰ Söz konusu dergiler *Süs* (1923), *Ev Hocası* (1923), *Firuze* (1914), *Çalığışu* (1926), *Kadın Yolu* (1925-1927), *Asar-ı Nisvan/Kadın Yazıları* (1925-1926), *Aile Dostu* (1931), *Cumhuriyet Kadını* (1934) ve *Salon* (1934).

³⁴¹ Kadın dergilerinin 1930-38 yılları arasında nadir olarak yayınlandığı dergi sayıları ile oluşturulan istatistikler gözler önüne sermektedir. Ayrıca o dönemde çıkan *Cumhuriyet Kadını* dergisinin çıkış amacını belirten yazısında da durum hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. “Cumhuriyet Kadını Neden Çıkıyor?”, **Cumhuriyet Kadını**, S.1, 22 Mart 1934, s.2.

³⁴² Bu dergilerin isimleri ise şöyledir: *El-İşi* (1930), *El Emekleri* (1931), *Kadın Moda Albümü* (1935), *Moda Albümü* (1936), *Ev-İş* (1937), *Model* (1937) ve *El İşleri* (1938).

benzer dergiler ile kıyaslama ya da genelleme yapmak için yeterli bilgiler ihtiva ettiği düşünülmektedir.

4.1.2. Ev Hocası (1923)

Ev Hocası, 1 Temmuz 1923 tarihinde tek sayı yayınlanmış kadın dergilerinden birisidir. “*Ev hanımlarına ve aile hayatına mahsus gayri mevkut mecmuadır*”³⁴³ klişesini taşıyan derginin sahip ve mesul müdürü Ankara’da Anadolu Maruf Kitaphanesi sahibi Ahmet Edip Bey’dir. Ahmet Edip Bey, aynı zamanda Maarif Vekâleti ilk tedrisat müdürüdür.

Fiyatı 5 kuruş olan *Ev Hocası* dergisinin çıkan tek sayısı incelendiğinde, çıkış amacının az çok tahsil görmüş ailelere ve henüz tahsil görmekte olan gençlere muhtaç oldukları bilgileri ve merak ettikleri soruların cevaplarını vermek; evlerde takip olunabilecek ufak tefek sanatları, yemek, tatlı, reçel vesaire gibi yiyeceklerin imalatına dair bilgileri sunmak; meraklıları için kartpostal, posta pulu ve fotoğrafı teminde yardımcı olmak gibi faydalı hizmetler olduğu görülmektedir.³⁴⁴

Derginin yayın periyodunun nasıl olacağına dair bilgilere de çıkış amacını belirten makalede ulaşılabilmektedir. Cüz cüz çıkması planlanan derginin yayın zamanının muayyen olmadığı, görülecek ilgi üzerinde hafta bir ya da iki, hatta her gün dahi çıkabileceği belirtilmektedir.³⁴⁵ 22 sayfadan oluşan derginin içeriğine bakılacak olursa, kadın hareketleri ve feminizm hakkında makale ve eve dair pratik bilgilerin yer aldığı görülmektedir.³⁴⁶ Bunların dışında fıkralar, birkaç şiir ve kitap tanıtımları da rastlanılmıştır. Faruk Nafiz’in “*Allah’ın En Büyük Kulu*” isimli şiiri,

---

³⁴³ **Ev Hocası**, S.1, 1 Temmuz 1923, Kapak.

³⁴⁴ “Meslek ve Maksat”, **Ev Hocası**, S.1, 1 Temmuz 1923, s.1-2.

³⁴⁵ **a.g.m.**, s.2.

³⁴⁶ Örnek makale ve yazılar için bkz. Ziya Günalp, “Ev Kadını”, **Ev Hocası**, S.1, 1 Temmuz 1923, s.6; Mustafa Rahmi, “Ev”, **Ev Hocası**, S.1, 1 Temmuz 1923, s.8; “Yediğimiz Sebzeleri Tanıyalım”, **Ev Hocası**, S.1, 1 Temmuz 1923, s.9-10; “Türk Kadınlarının İlk Siyasi Hareketi”, **Ev Hocası**, S.1, 1 Temmuz 1923, s.13; “Feminizm ve Terbiye-i Beytiyeye Dair Bir Mukaddime”, **Ev Hocası**, S.1, 1 Temmuz 1923, s.14-15; “Müfid Nasihatler”, **Ev Hocası**, S.1, 1 Temmuz 1923, s.16.

Atatürk'ü övgü ile mısralara taşıyan bir eser olarak dikkati çekmektedir ki, bu da, derginin iktidara olan yaklaşımına dair ipucu vermektedir.³⁴⁷

Özellikle kadın ve kadın hareketlerine ayrılan sayfalar, söz konusu dönemde basın kadına bakış açısı hakkında bilgi edinilmesinde fayda sağlamaktadır. Örneğin “*Türk Kadının İlk Siyasi Hareketi*” başlıklı makalede; İstanbul’da yeni kurulan Kadınlar Halk Fırkası isimli örgütün kadınların hukuk-u siyasiye sahibi olması emeliyle kurulduğundan övgü ile bahsedilmiştir. Ayrıca feminizm hakkında bilgiler verilerek, kadınların toplumsal yaşamdaki mücadeleleri haklı bulunarak onlara destek verilmiştir.³⁴⁸ Dergide bir yandan kadınların toplumsal ve siyasi yaşamda yer almaları gerektiği savunulurken öte yandan da “iyi bir anne ve ev kadını” olmalarına olanak sağlayacak pratik ve temek bilgiler sunulmuştur. Örneğin yenilen sebzelerden hangilerinin faydalı olduğu, halıların nasıl temizlenmesi gerektiği, meyvelerin muhafazasında nelere dikkat edilmesi gerektiğine dair birçok faydalı bilgi “*Müfit Nasihatler*” başlığı altında verilmiştir.³⁴⁹ Ayrıca Mustafa Rahmi tarafından kaleme alınan “*Ev*” başlıklı makalede; bir milletin medeniyet ve kültür yüksekliğinin ispatının ev olması mantığından hareketle, evleri güzelleştirmede neler yapılması gerektiğine dair bilgiler sunulmuştur.³⁵⁰

Ahmet Edip, Mustafa Rahmi, Nasuhi, Faruk Nafiz ve Ziya Günalp dergide yayınlanan yazı, makale ve şiirlerin yazarı olan isimlerdir. İkdam Matbaası tarafından basılan *Ev Hocası*’nın ilk sayısı, beklediği ilgiyi görememesinden dolayı, aynı zamanda son sayısı olmuş ve dergi bir daha çıkmamıştır.

4.1.2. Süs (1923-1924)

29 Haziran 1923 tarihinde yayın hayatına başlayan *Süs* dergisinin sahibi ve başmuharriri Mehmet Rauf’tur. Sorumlu müdürü ise 13. sayıya kadar Hüseyin Remzi

---

³⁴⁷ Faruk Nafiz, “Allah’ın En Büyük Kulu”, *Ev Hocası*, S.1, 1 Temmuz 1923, s.7.

³⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Türk Kadınlarının İlk Siyasi Hareketi”, *Ev Hocası*, S.1, 1 Temmuz 1923, s.13; “Feminizm ve Terbiye-i Beytiyeye Dair Bir Mukaddime”, *Ev Hocası*, S.1, 1 Temmuz 1923, s.14-15.

³⁴⁹ “Müfid Nasihatler”, *Ev Hocası*, S.1, 1 Temmuz 1923, s.16.

³⁵⁰ Mustafa Rahmi, “Ev”, *Ev Hocası*, S.1, 1 Temmuz 1923, s.8.

Bey'dir. Derginin fiyatı 10 kuruştur³⁵¹ ve İstanbul'da değişik matbaalar tarafından basılmıştır.³⁵² “Haftalık edebi hanım mecmuası”³⁵³ klişesini taşıyan *Süs*, haftalık periyotta hizmet vermiş ve son iki sayı haricinde düzenli olarak çıkmıştır.³⁵⁴

Toplam 16 sayfadan oluşan *Süs*, ikinci ve son sayfalarını düzenli olarak ilanlara, reklamlara, duyurulara, karikatürlere ve abonelik şartlarını belirten açıklamaya ayırmıştır. Özellikle son sayfada yer alan karikatürler, derginin fikri yapısıyla ilgili genel bir kanıya varma ve kadın erkek ilişkilerine bakış açısından önem taşımaktadır. Derginin çıkarılma amacı, ilk sayıda “İki-Üç Satır” başlığı altında okuyucuya şu şekilde iletilmiştir: “Bir memlekette resimli bir gazete çıkarmak için lazım olan mevaddan kâğıt ve mürekkep gibi hatta en iptidailerinin bile iyilerini bulmak mümkün değildir. Orada zarafet ve nefasetin membaı olan kadınlığa mahsus (bahusus *Süs* namı altında) resimli gazete neşrine kalkışmak ne küstah bir harekettir. Ancak “say ve meramın önünde muhal yoktur” sözünün kuvvetine ve vaadine güvenerek, terakki ve salah ümit ve arzusuyla bu müşkül vazifeyi deruhte ederken bize asıl cesaret ve metanet veren şey, hanımefendilerimizin nefaset ve zarafet merakı kadar layezal olan lütufluk ve mürüvvetperverliklerine emniyetimizdir.”³⁵⁵

Derginin içeriği incelendiğinde, geniş konu yelpazesine sahip olduğu görülmektedir. Adab-ı muaşeretten istimzaç ve konferanslara, süsten moda, edebi türden oluşan çalışmalardan sağlık ve ev işlerine kadar kadınları ilgilendiren birçok konu derginin sayfalarında yer almıştır. Ayrıca dergide roman-tiyatro tefrikaları, hikâyeler, makaleler, denemeler, fıkralar, şiirler ve biyografi gibi edebi türden çalışmaların dikkate değer oranda yer aldığını söylemek mümkündür.

---

³⁵¹ Derginin birinci kalite beyaz kâğıt basımı 10 kuruş iken, saman kâğıt basımına 5 kuruşluk fiyat biçilmiştir.

³⁵² Derginin ilk beş sayısı ve 9 ile 21. sayıları arasındakiler Tanin Matbaasında, 6-7 ve 8. sayılar Ahmet İhsan Matbaasında, 27 ile 42. sayıları arasındakiler ve 49 ile 55. Sayıları arasındakiler Amedi Matbaasında ve 46-47 ve 48. sayılar Yeni Matbaada basılmıştır.

³⁵³ *Süs*, S.1, 29 Haziran 1923, kapak.

³⁵⁴ 54. sayı onbeş günlük gecikmeyle 11 Temmuz 1924 tarihinde çıkarken, 55. ve son sayısı ise yaklaşık bir ay gecikmeyle 8 Ağustos 1924 tarihinde çıkmıştır.

³⁵⁵ “İki-Üç Satır”, *Süs*, S.1, 29 Haziran 1923, s.2.

Okunması kolay ve bol resimli kadın dergisi olan *Süs*, iki defa özel sayı yayınlamıştır. Bunlardan birincisi 29 Ağustos 1923 tarihli 9. sayıdır. Bu sayı, Galatasaray Sultanisinde kadın ressamların açtığı sergiye ayrılmış ve onların çeşitli resim ve eserleri yayınlanmıştır. İkinci özel sayı ise, 26 Kânunusani 1924 tarihli 33. sayıdır ve “*Hukuk-u Aile Nüsha-i Mahsusası*” olarak düzenlenmiştir. Birçok yazar bu sayıda aile, evlilik ve boşanma ile ilgili fikirlerini yazmıştır.³⁵⁶ Medeni Kanun’un kabulü öncesinde aile hukuku gibi hassas bir konu hakkında özel bir sayı düzenlenmesi, hem konuya verilen önem hem de basınının önemli isimlerinin konuya bakış açılarını yansıtması açısından önem taşımaktadır.

Bahsedildiği üzere aile konusu ile ilgili özel sayı çıkaracak kadar bu konuya önem veren dergi, her fırsatta toplumun en önemli birimi olan aile hakkında makale ve bilgileri okuyucuları ile paylaşmış ve bu konuda anket düzenleyerek okuyucularının da konu hakkındaki fikrini tetkik etmiştir. Evlilik ve aile konusu ile ilgili anketlere daha sonra ayrıntılı şekilde değinilecektir.

Kadınların cemiyetteki yeri ve kadın haklarına dair konular da, bir kadın dergisine yakışır şekilde ele alınmıştır. Dergide kadınların sosyal hayata girmesini destekleyen ve sosyal hayatta görev alarak erkeklerle birlikte çalışmasını isteyen yazılara rastlamak mümkündür. Örneğin “*Kadınlar Neye Kadir Değildir?*” başlıklı yazıda, kadınların sosyal hayata karışmasını istemeyenler eleştirilmiştir.³⁵⁷ Yine imzasız olan bir haberde kadın-erkek eşitsizliğinden bahsedilmiş ve vapurda erkeklere mahsus mahalde oturmak isteyen baba-kıza karşı yapılan kötü muamele tenkit edilmiştir. Çoğunluğuna³⁵⁸ Bu haberden sosyal hayatta, Osmanlı geleneğinde kalma, kadın-erkek ayrımcılığının fiilen devam ettiğini görmek mümkündür.

Kadınların sosyal hayatta mesleklerini icra ederek yer almasını destekleyen yazı ve makalelerin çoğunlukta olmasına rağmen, bazen kadınların çalışmaması gerektiğini savunan makalelere de rastlanılmıştır. Örneğin Halide Nusret tarafından

---

³⁵⁶ Örnek makaleler için bkz. Nezihe Muhittin, “Türk Ocağında İlk Kadın İçtimanda Nezihe Muhittin Hanım Tarafından İrad Edilen Hitabe Aynen”, *Süs*, S.33, 8 Şubat 1924, s.3-5; Fatma Aliye, “Haftalık *Süs* Risalesine”, *Süs*, S.33, 8 Şubat 1924, s.5-7. Bunlar dışında, Mehmet Rauf, Ahmet Hikmet, Mustafa Şekip, Yusuf Ziya ve Doktor Abdullah Cevdet gibi isimlerin aile ve hukuk hakkında başlıksız yazıları mevcuttur. *Süs*, S.33, 8 Şubat 1924, s.10-14.

³⁵⁷ “Kadınlar Neye Kadir Değildir?”, *Süs*, S.25, 1 Kânunuevvel 1923, s.3.

³⁵⁸ “Kadınlık Hadiseleri: Boğaziçi Vapurunda Bir Vakıa”, *Süs*, S.5, 14 Temmuz 1923, s.11.

kaleme alınan “Kadınları Çalıştırma” başlığı altında yazılan makalede, dönemin aydın kadınlarının aksine kadınların çalışmaması gerektiğini savunan bir kadını görmek mümkündür. Yazara göre kadının çalışmasını gerektiren sebepler, memleketin maddi-manevi kötü durumda olmasında kaynaklanmada ve o sebeplerin ortadan kalkması ve onların sadece anne ve eş olmaları hayal edilecek en güzel şey. Ona göre; “(...) memleket öyle rahat, mesut, işi yolunda olaydı ki, kadınlara yalnız yuvasıyla yavrularıyla ve bedii sanatlarla meşgul olmaktan başka vazife kalmazaydı.”³⁵⁹ Bu fikrini açtığı kadınların çoğundan sert tepkiler aldığını belirttiği yazısına, kadınların erkeklerle eşit olduğu için onların yaptığı her türlü ağır işi yapabileceklerini savunan kadınları mantıksız bulduğunu belirterek devam etmiştir. Makalede ön plana çıkan ayrıntılardan birisi de, savaşın hemen sonrasında kamu hayatında çalışan kadınların çalışma sebebi ile ilgilidir. Yazara göre kadınlar dul, kimsesiz ve parasız kaldıkları için çalışmak zorundalar ve çalışmanın sebebinin bu olduğunu düşündüğü için de, kadınların çalışmaması refahın ve mutluluğun göstergesi olarak yorumlamaktadır. Halide Nusret’in kadınların çalışmaması gerektiğine dair düşüncesi, dönemin aydın kadınları arasında istisna olabilecek bir nitelikte olması ve “İdeal Türk kadını = eğitilmiş anne/eş” eşleşmesine uygun olması açısından önemlidir.

Kadın-erkek eşitliği de, derginin sayfalarında tartışılan konular arasındadır. Dergi kadınların gerek aile hayatında gerek sosyal hayatta erkeklerle eşit olması fikrini savunmuş ve dönemin tanınmış yazarlarından Celal Sahir, Hüseyin Cahit ve Mehmet Emin’e kadınların çalışma hayatına katılması, fikri seviyeleri, Kadınlar Halk Fırkası ve feminizm hakkında bazı sorular³⁶⁰ sorarak cevaplandırmalarını istemiş, yazarların verdiği cevapları da yayınlamıştır. Yazarların verdiği cevaplar genel

---

³⁵⁹ Halide Nusret, “Kadınları Çalıştırma”, *Süs*, S.28, 24 Ocak 1924, s.3.

³⁶⁰ Celal Sahir Bey’e sorulan sorular: 1. Kadınlarımız erkeklere nazaran fikirce ne kadar müterakki olmuşlardır? 2. Kadınlarımız erkekler gibi hekimlik, avukatlık, memurluk, mebusluk edebilir mi? 3. Feminizm 4. Kadınlar Halk Fırkası hakkındaki fikirleriniz nedir? “Celal Sahir Bey’in Mütalaatı”, *Süs*, S.6-7, 21 Temmuz-28 Temmuz 1923, s.3.

Hüseyin Cahit Bey’e sorulan sorular: 1. Kadınlar fikren erkeklerden daha münevver midirler? 2. Türk kadını ve iş hayatı 3. Feminizm 4. Kadınlar Halk Fırkası 5. Kadınların zarafeti nasıl olmalıdır? “Hüseyin Cahit Bey’in Mütalaatı”, *Süs*, S.3, 30 Haziran 1923, s.6-7.

Mehmet Emin Bey’e sorulan sorular: 1. Türk kadınının kabiliyet ve temayülü 2. Türk kadının hars ve mefkûresi 3. Türk kadınının mukadderat ve istikbali 4. İzdivaç nasıl olmalıdır? “Şair-i Mükerrer Mehmet Emin Bey’in Mütalaatı”, *Süs*, S.4, 7 Temmuz 1923, s.3.

olarak Türk kadını öven, çalışma hayatında yer almasına sıcak bakan ama öncelikle iyi bir anne ve eş olmasını tavsiye eden tarzdadır.

Kadınların siyasi hayattaki örgütlenmelerinin önemli örneği olan Kadınlar Halk Fırkası ile ilgili yazılar da dergide karşımıza çıkan haberler arasındadır. Örneğin Şükufe Nihal tarafından yazılan “*Fırkamızın Mefkûresi*” başlıklı makalede Kadınlar Hak Fırkasının programı hakkında ayrıntılı bilgi sunulmuştur.³⁶¹ Yine kadınların siyasi hakları, birçok makale ve yazıda sosyal hayattaki yeri ile birlikte değerlendirilmiştir. Ayrıca bu konu ile ilgili güncel bir habere de rastlanılmıştır. “*Türk Kadınları Şurası*” başlıklı haberde, kadınların siyasi haklarını elde etmek için Darülfünunda bir toplantı yapılacağı kadın okuyuculara duyurulmuş ve kadınlar bu toplantıya davet edilmiştir.³⁶² Bu haber, kadınların sadece özel ve sosyal hayatta değil, siyasi hayatta da aktif olarak görev almak için verdiği mücadeleyi gösteren somut bir eylemi yansıtmaya açısından önem taşımaktadır. Ancak kadınlar bu haklı mücadelelerini yaklaşık yedi yıl daha sürdürmek durumunda kalmış ve siyasi haklar yolundaki ilk zafer adımını, Atatürk’ün büyük desteği sayesinde, 1930 yılında atmışlardır.

Kadın eğitimi de, dergi sayfalarında kendine yer bulan konular arasındadır. Dergide yer alan yazı, makale ve haberlerde; genç kızların okuması, bunun mümkün olabilmesi için yeni okulların açılması ve bu okullardaki derslerin içeriğinin ne olması gerektiğine dair fikirler ve önerilerin yer aldığı görülmektedir. Bunların dışında ayrıca okulların hazırladığı müsamereler ve sergilerden övgüyle bahsedilen haberlere yer verilmiştir.

Türk kadını nasıldır, nasıl olmalıdır, nasıl asri özellikler kazanabilir gibi konuları sıkça işleyen dergi de, bazen de karşılaştırma yapmak amacıyla yabancı ülkelerin kadınları hakkında bilgi verilmiştir. Örneğin “*Amerika’da Ev Kadınları*” başlığı ile verilen yazıya; Türkiye’de bir kadın ve erkeğin ev kurmasının maliyetli bir iş olduğu ve evlenmeden yıllar önce para biriktirmek zorunda kalındığı gibi durum tespiti ile başlanmıştır. Amerika’da ise bu işin, evlenecek çiftlere sağlanan kampanya (kredi tarzı bir ekonomik yapılanma) sayesinde, çok kolay olduğundan

---

³⁶¹ Şükufe Nihal, “Fırkamızın Mefkûresi”, *Süs*, S.3, 13 Temmuz 1923, s.3.

³⁶² “Türk Kadınları Şurası, Celal Sahir Bey’im Mütalaatı”, *Süs*, S.1, 16 Haziran 1923, s.5.

bahsedilmiştir. Bu nedenle Amerika’da ev kadını olmanın hiç de zor olmadığı ve ev hanımlarının konforlu bir hayat sürdüğü okuyucuya sunulmuştur. Özellikle bu hayatı resmeden fotoğraflarla Amerikalı ev kadınlarının ev hayatının okuyucu gözünde canlandırılması sağlanmıştır.³⁶³ Örneğin elektrikli süpürge ile ev süpürürken, ütü yaparken ve çamaşır makinesi ile çamaşır yıkarken resmedilen Amerikalı kadınlar, söz konusu dönem Türk toplumunda, sıradan ev kadınları için masalsı bir ortamda yaşıyor gibi görünüyor olmalıdır.

Şehirde yaşayan kadınlar, onların hayat şartları, hakları gibi konular dışında Anadolu kadınına dair yazı, makale ve haberlere, çok sık olmasa, rastlanılmıştır. Anadolu kadını, çeşitli özellikleriyle okuyuculara tanıtılmış, onların yaşayış tarzından bahsedilmiş ve onların şehirdeki kadınlardan farklı olan yönleri üzerinde durulmuştur. Örneğin, Ruşen Eşref, “*Anadolu Düğünlerinde Kadın: Akşehir’de Düğün Alayı*” başlıklı yazısında, Anadolu kadınının düğündeki rolleri merkezinde ele almıştır.³⁶⁴ Bir başka makalede Süleyman Bahri, Anadolu’da yaşayan kadınlarla şehirde yaşayan kadınlar arasındaki farklılıklardan bahsetmiştir.³⁶⁵ Nüfusun büyük çoğunluğunun taşrada ve kırsal yaşadığı gerçeğinden hareket edilince, Anadolu kadının geleneksel yaşamında hiçbir değişikliğe uğramadan hayatına devam ettiğini söz konusu yazı ve makalelerden tespit etmek mümkündür. Şehirdeki kadınların ise, kabuğunu kırmaya başlayarak asrileşme yolunda önemli adımlar attığını *Süs* ve benzeri dergilerin verdiği bilgilerle öğrenmekteyiz. Ancak verilen bilgilerin sağlamasını yapacak somut örneklerle, dergilerde rastlamak oldukça güçtür. Özellikle 1920’li yıllarda yayınlanan dergilerde bahsettikleri asri Türk kadını tipinin somut örneklerini bulmak oldukça sınırlıyken, 1930’lu yılların haftalık yayınlanan *Hafta*, *Resimli Uyanış* ve *Yedigün* gibi dergilerinde ara sıra rastlamak mümkündür.

Derginin ilk sayısından beri tertip ettiği yarışmalar, benzer magazin dergileri tarafından sıkça kullanılan, okuyucuyu cezbedici yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. *Süs*’te 55 sayı boyunca üç yarışmanın düzenlendiği görülmektedir. Bunlar; “*Milli Eserler Arasında En Çok Severe Okuduğunuz Romanlar*”, “*Güzel*

---

³⁶³ “Amerika’da Ev Kadınları”, *Süs*, S.2, 6 Temmuz 1923, s.10.

³⁶⁴ Ruşen Eşref, “Anadolu Düğünlerinde Kadın: Akşehir’de Düğün Alayı”, *Süs*, S.5, 14 Temmuz 1923, s.4.

³⁶⁵ Süleyman Bahri, “Türk Kadını: Kadın ve Memleket”, *Süs*, S.28, 22 Kânunuevvel 1923, s.10-11.

Çocuk Müsabakası” ve *“Sinema Artistleri Müsabakası”* başlıklarıyla okuyucuya sunulmuştur. Özellikle güzel çocuk yarışmaları, dönem dergileri arasında moda yarışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür çocuk yarışmalarının yapılmasını, “gürbüz çocuk” politikası ile ilişkilendirmek yerinde olacaktır. Sıradan olarak değerlendirilebilecek bu yarışmalarda dikkati çeken bir ayrıntıdan bahsetmek gerekmektedir. Sinema Artistleri Müsabakası hakkında bilgi verilen başlangıç yazısında, kadınları bu yarışmaya çekmek için kullanılan ifadeler oldukça önemlidir. *“Avrupa gazetelerinde açılan bu yolda müsabakalara bütün kariler bilaistisna mutlak iştirak ederler. (...) Biz çok eminiz ki tahsil görmüş medeni bir dimağ ile zenginleşmiş bugünkü hanımları o eski lakaydı ve ihmali cümleten terk ettiler. Hepsinin damarında faal ve hars-ı medeniyet ve terakki kanları kaynıyor. Bunun için Süs karileri gazetelerinin kendilerine arz ettiği bu müsabakaları asla ihmal etmeyecekler ve eski kadınlardan esaslı farklarla değişmiş olduklarını pek parlak olarak ispat edip mutlak iştirak edeceklerdir.”*³⁶⁶ 1923 Türkiye’inde yaşayan eğitilmiş kadınları bu tür faaliyetlere katılmasını teşvik eden bu yazı, kadınların eğitilmiş de olsa kapalı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyar niteliktedir. Ancak zamanla kadınların bu kapalı tutumlarını aşarak bu tür yarışmalara sıkça rağbet ettiğini yıllar sonra yayınlanan magazin ve kadın dergilerinde görmek mümkün olacaktır.

Dergilerin düzenlendiği anket geleneğine riayet eden *Süs* dergisinde; *“Kadınlar Her Yaşta Güzeldir”*, *“Ev Kadını”*, *“Aile Hayatında Kadın ve Erkeğin Eşit Haklara Sahip Olması”* ve *“Görücülük-Görüşücülük”* konuları hakkında dört anket düzenlenmiştir. Dönemin toplumsal yapısı hakkında önemli bilgiler edinebilme şansı sunan bu anketlerden dikkati çekenlerinde biri, görücülük-görüşücülük usulü ile ilgili olanıdır. Çünkü bu konuda yapılan anketlere başka dergilerde de rastlanılmıştır. Evlilikte görücülük usulünün sorgulandığı ankette hedef kitle olarak; bütün anneler, hemşireler, muallimler, mürebbiyeler, genç kız ve hanımlar seçilmiştir. Dergi tarafından belirlenen üç soru bu kitleye yöneltilmiş ve cevaplarını mektup yoluyla dergiye göndermeleri istenmiştir. Söz konusu sorular şu şekildedir:

---

³⁶⁶ “Sinema Artistleri Müsabakası”, *Süs*, S.1, 29 Haziran 1923, s.15.

“1. Bugüne kadar hala kullanılan görücülükle evlenme taraftarı mısınız? Acaba görücülükle bir erkek veya kadın kendisine iyi bir eş, muvafık bir hayat arkadaşı bulabilir mi? Yoksa bir piyango bileti çeker gibi talihe esir olup aldanır mı? Bu usulün faydaları ve güzellikleri, zararları ve çirkinlikleri var mıdır? Hülasa görücülükle evlenme iyi midir, fena mı?

2. Bazı Frenk terbiyesi almış ailelerimizde yapıldığı gibi görüşücülükle evlenme usulüne taraftar mısınız? Yani bir genç kız veya kadın izdivaçtan evvel zevcini tanımalı mıdır? Mesela bir genç kızla bir genç erkek izdivaçtan evvel birbirlerini anlamak için bir salonda, parkta, bahçede, sayfiye yerinde tanışmaları lazım mıdır? Birbirlerine verdikleri randevuda yalnız başlarına gezmeye çıkmaları, dolaşmaları muvafık mıdır? Aralarında mektup teati etmeleri münasip midir? Acaba bu görüşücülükle evlenme usulüne taraftar mısınız?

3. Yukarıdaki usullerinden hiç birine taraftar değilseniz iyi bir zevç intihap edebilmek için ayrı ve yepyeni bir usul düşünebiliyor musunuz? Yahut yukarıdaki iki usulün birbirine karıştırılmasının mümkün olduğuna kani misiniz?”³⁶⁷ Yazının sonunda bu anketin neden yapıldığına değinilmiştir. Amaçlarının görücülük ve görüşücülükle evlenmek meselesi hakkında Türk kadınının nasıl düşündüğü ve ne istediğini derginin sütunlarından meydana çıkarmak olduğundan bahsetmişlerdir ki, magazin dergilerinin Atatürk Dönemi sosyo-kültürel yapısına dair ipuçlarını bulmada ne derecede önemli olduğunu ön plana çıkarması açısından güzel bir örnek teşkil etmektedir. Ankete katılanın verdiği cevaplardan, iki usulün de birbirine karıştırılarak kullanılması gerektiğine dair görüşlerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Buradan da, halkın evlilikte ilgili tabu olan konuları eleştirmeye başlayacak kadar değiştiği ancak görücülük usulünden tamamen vazgeçemeyecek kadar geleneksellikte bağlarını koparamadığı yorumunu yapmak mümkündür. Anketi yanıt veren kişiler arasında derginin okuyucu kitlesi olan kadınlar yanında; Şükufe Nihal, Falih Rıfkı, Hüseyin Cahit, Reşat Nuri, Yusuf Ziya, Hamdullah Suphi, Yakup Kadri, Mahmut Esat, Ahmet Haşim ve Celal Sahir gibi dönemin ünlü isimlerinin olduğu da göze çarpmaktadır ki, bu da anketin ulaştığı başarıyı göstermesi açısından önemlidir.

³⁶⁷ “Süs’ün İstimzacı: Görücülük mü, Görüşücülük mü?”, **Süs**, S.3, 13 Temmuz 1923, s.15.

Dergide oldukça fazla ilan ve reklamın yer aldığından daha önce bahsedilmiştir. Çoğunun dönemin klasik reklam/ilan kıstaslarını taşıdığını söylemek mümkündür. Yeni çıkan dergi ve gazete ilanları, doktor ve muayenehane ilanları, kiralık ve satılık ev-konak-köşk ilanları, derginin kendisi ile ilgili ilanlar klasik ilanlara verilecek örnekler arasındadır. Ancak ara sıra gayet farklı ilanlarla da karşılaşmıştır. Örneğin “*İstikbalden Haber*” başlıklı bir ilanda, Seyit Süleyman El-Hüseyini Efendi adındaki bir zatın gelecekte, kayıplardan, zararlardan ve hastalıklardan doğru haber verdiği ve bu kişiye ulaşabilmek için dergiye mektup yazmaları gerektiği bildirilmiştir. Mektupta; sorulan sorunun, soran kişinin anne ve babasının adının, soruyu soran kişinin yaşı, mektubun yazıldığı saat ve dakikanın net bir şekilde yer alması istenmiştir. Sadece cevap için 30, cevabın dergide yayınlanması için de 80 kuruş talep edilmiştir.³⁶⁸ Söz konusu ilan, günümüz magazin basınında rağbet gören medyum köşelerine benzerlik teşkil etmesi açısından, kalisk magazin haberi olarak değerlendirilebilir.

Bir başka ilginç ilan da Fotoğrafçı Muzaffer Hanım ile ilgilidir. “*Seyyar Fotoğraf*” başlıklı ilanda, fotoğraf sanatçısı Muzaffer Hanım’ın dergi aracılığı ile evlere fotoğraf çekimine gidebileceği bilgisi verilmiştir. Dergi, sanatçıyı okuyucularına şu cümlelerle tavsiye etmiştir: “*Muzaffer Hanım hakikaten sanatkar bir resimci olduğu için mahcup olmaktan hiç korkmaksızın karilerimize kendisini hararetle tavsiye edeceğiz. Artık hanımefendiler için İstanbul dükkânlarına kadar zahmet edip sürüklenmek, yabancı erkeklerle temas etmek rahatsızlığı kalmadı.*”³⁶⁹ Bu ilanda iki önemli noktayı tespit etmek mümkündür. İlki, erkeklerin ve yabancıların nüfuz sahibi olduğu fotoğrafçılık mesleğinde bir kadın fotoğrafçının bu işe cesaret etmesi; ikincisi ise ticari açıdan, resim çektirmede çekimser olan kadınları teşvik etmesi nedeniyle, çok yaratıcı bir girişimcilik örneği olmasıdır. Diğer dikkat çekici ilan da evlenmek isteyen bir gencin dergiye verdiği ilan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendisini fazl-ı irfanıyla maruf bir aileye mensup, yüksek tahsil görmüş, hükümet memuriyetinde olup iyi bir maaş alan ve maaşından başka serveti olmayan Anadolu bir genç olarak tanıtan yirmi sekiz yaşındaki ilan sahibi genç, kendisini ilanla evlenmeye zorlayan sebebin yalnızlık ve kimsesizlik olduğunu

³⁶⁸ “İstikbalden Haber”, *Süs*, S.18, 26 Ekim 1923, s.2.

³⁶⁹ “Muzaffer Hanım: Seyyar Fotoğraf”, *Süs*, S.2, 6 Temmuz 1923, s.15.

belirtmiştir. İncelenen magazin dergileri içerisinde tek evlenme ilanı olması sebebiyle önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir.

Süs dergisi, dönemin dergileri arasında uzun soluklu kadın dergisi özelliğine sahiptir. Hem aldığı reklam ve ilanların çok olması hem de düzenli bir süreklilikle yayın yapması, okuyucular tarafından rağbet edilen bir dergi olduğunu göstermektedir. Derginin bu başarısı, içeriğinin dolu dolu olmasının yanında yazar kadrosunun da iyi olmasıyla açıklanabilir. Dergide yüzün üstünde yazarın imzası olmakla birlikte, en çok rastlanılan ünlü imzalar arasında; Celal Sahir, Cenap Şehabettin, Mehmet Rauf, Suat Derviş, Abdullah Cevdet, Faik Ali, Hakkı Neziye, Halide Nusret ve Süheyla Muhterem gibi isimler vardır. Bunların dışında imzasına bir ya da iki kez rastlanılan Ahmet Haşim, Samipaşazade Sezai, Fazıl Ahmet, Fehime Nüzhet ve Cenap Hürrem gibi isimler de mevcuttur. Ayrıca okuyuculardan gelen edebi türdeki çalışmalara da yer verilmiştir. Ancak dergideki çoğu yazı imzasız ve dış basın kaynaklı haberlerdir.

Derginin son sayısında yer alan “*Arz-ı Mazeret*”³⁷⁰ başlıklı yazı, derginin bir daha çıkmayacağını anlatan, veda niteliğinde bir açıklama olmuş ve *Süs* dergisi 8 Ağustos 1924 tarihinde yayın hayatına son vermiştir.

4.1.3. **Firuze (1924)**

Süs dergisinin devamı olarak haftada bir kere çıkmaya başlayan *Firuze*’nin, ilk sayısını 15 Eylül 1924 tarihliidir. “*Hanımlara mahsus haftalık edebi mecmua*”³⁷¹ klişesini taşıyan derginin de sahibi Mehmet Rauf’tur. İstanbul’da yayınlanan dergi Amedi Matbaası’nda basılmıştır. *Süs* dergisi abonelerine ve mektepli hanımlara indirimli³⁷² ama borcu peşin olarak sunulan *Firuze*’nin mevcut olan birinci ve üçüncü

---

³⁷⁰ İlgili başlıkta şu açıklama yapılmıştır: “*Müdürümüz Mehmet Rauf Bey’in rahatsızlığından dolayı neşri tehir eden gazete tehir vukuundan dolayı arz-ı mazeretle gösterilen alakadan dolayı umum kadınlara takdim-i şükran eder.*” “*Arz-ı Mazeret*”, *Süs*, S.55, 8 Ağustos 1924, arka kapak.

³⁷¹ *Firuze*, S.1, 15 Eylül 1924, kapak.

³⁷² Derginin fiyatı 7,5 kuruş olarak belirlenmiş ve söz konusu okuyuculara 5 kuruş olarak sunulacağı derginin ilk sayısında belirtilmiş. Ayrıntılı bilgi için bkz. “*Süs Abonelerine*”, *Firuze*, S.1, 15 Eylül 1924, s.2.

sayıları arasında da fiyat farkı görülmektedir. İlk iki sayısı 7,5 kuruş olan derginin üçüncü sayısı 5 kuruş olarak okuyucuya sunulmuştur.

İlk sayıda derginin çıkış amacı; bütün dünyada ve özellikle Türkiye’de son zamanlarda meydana gelen kadın hareketleri ve kadın terakkisinin takip edilerek büyük muharrirlerin eserleriyle bu cereyanın sahil ve selim bir yola dâhil olmasına yardım etmek olarak belirtilmiştir. Ayrıca okuyuculardan (okuyucu kitlesini kadın olarak belirlediği için) kadın hareketleri ve ülkedeki kadınların gelişimi hakkındaki bilgi ve yorumlarını fotoğraf ve yazı aracılığıyla bildirmeleri rica edilmiştir.³⁷³ Bu da, dergiyi çıkaran kadronun paylaşımcı, somut ve dinamik bir içerik oluşturma niyetinde olduğunu göstermektedir.

Elde olan iki sayının içeriğini büyük çoğunlukla, kadın hareketleri, ünlü ve başarılı Türk kadınları, adab-ı muâşeret, moda, kişisel bakım ve sağlıkla ilgili haber ve makaleler oluşturmaktadır.³⁷⁴ Söz konusu haber ve makaleler incelendiğinde, derginin çıkış amacına uygun çizgiyi yakaladığı söylenebilir. Bunların dışında “*Meşhur Şairler ve Edipler Müsabakası*” başlığı altında bir yarışma başlatılmış ve okuyuculardan dönemin ünlü edebiyatçılarından en iyi olanını seçmesi istenmiştir.³⁷⁵ Hem derginin sahip ve sorumlu müdürünün Mehmet Rauf olması hem de kadınlara özel “edebi dergi” klişesi, bu farklı yarışmanın düzenleme sebebini ortaya koymaktadır. Ancak söz konusu yarışma, derginin yayınlanan son sayısında başlatıldığı için katılımın ve sonucun gözlenmesi olanaksız hale gelmiştir.

Dergi içeriğinde dikkati çeken bir diğer haber, Hilal-i Ahmer’in Büyük Ada Yat Kulübünde verdiği balo ile söz konusu baloya dair verilen ayrıntılardır. Burhanettin Ali’nin kaleme aldığı haberde, yeni alışmaya başlanılan balo hayatında

---

³⁷³“Amade”, **Firuze**, S.1, 15 Eylül 1924, s.2.

³⁷⁴ Örnek makale ve haberler için bkz. “Kadın Tekâmül ve İstimzacı”, **Firuze**, S.1, 15 Eylül 1924, s.2; G. N., “Fransa Sulh ve Müsamelet Kongresinde Türk Hanımı Nimet Cemil Hanım”, **Firuze**, S.1, 15 Eylül 1924, s.3-4; Safveti Ziya, “Kadınlık Alemi”, **Firuze**, S.1, 15 Eylül 1924, s.5; “Dünya Kadın Hareketleri”, **Firuze**, S.1, 15 Eylül 1924, s.12; “Gecelik ve Gündüzlük Pijamalar”, **Firuze**, S.1, 15 Eylül 1924, s.13; Şukufe Nihal, “Adab-ı Muâşeret Bahisleri”, **Firuze**, S.1, 15 Eylül 1924, s.15; “Memleket Büyükleri Hanımlar Son Senelerdeki Tekamül veya İnkılâbı Nasıl Görüyorlar?”, **Firuze**, S.3, 29 Eylül 1924, s.2; “Kadın Vücutları Narin ve Mütenasip Olmak İçin”, **Firuze**, S.3, 29 Eylül 1924, s.6; “Deve Kuşu Tüyü Tuvaletlerde Nasıl Tatbik Olunur?”, **Firuze**, S.3, 29 Eylül 1924, s.9.

³⁷⁵ Söz konusu isimler: Hüseyin Rahmi, Halide Edip, Mehmet Rauf, Faik Ali, Ahmet Haşim vs. Müsabaka hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. “Meşhur Şairler ve Edipler Müsabakası”, **Firuze**, S.3, 29 Eylül 1924, s.8.

Hilal-i Ahmer'in güzide organizasyonlar tertip ettiğini ve söz konusu balonun da nispet kabul etmeyecek kadar zarif olduğu belirtilmiştir. Ayrıca baloya dair verilen ayrıntılarda dönem sosyete içerisinde önem arzeden adab-ı muaşeret kurallarının canlı izlerini yakalamak da mümkündür. Şık tuvaetli kadınların, cazbandların icra ettiği dönemin moda dansı fokstrot ile eğlenmelerinden, modaya uygun iskarpinlerin dikkat çekmesine kadar birçok ayrıntı göze çarpmaktadır.³⁷⁶ Bu tür haberler, yeni yeni uyum sağlanan balo kültürünün somut örnekleri olması açısından önem taşımaktadır. Bunun dışında derginin içeriğinde kendine yer edinen adab-ı muaşeret kurallarına dair yazılar ile günün modası kıyafetler, bir kadın dergisinin olmazsa olmazını yansıtmalarının yanında, kadın/magazin dergilerinin modernleşen ve yeni yeni değişimlerle şekillenen sosyal hayata sağlamaya çalıştığı katkılar açısından da önem taşımaktadır.

Firuze'nin yazar kadrosuna bakıldığında zaman, derginin sahibi Mehmet Rauf ön plana çıkmaktadır. Mehmet Rauf dışında; Burhanettin Ali, Safveti Ziya, Güzide Osman, Ahmet Hikmet, Muazzez Yusuf ve dönemin ünlü kadın yazarlarından Şukufe Nihal derginin diğer yazarları arasında sayabileceğimiz isimlerdir. Kadın gelişimine katkıda bulunmak ve bu gelişime bilimsel alt yapı oluşturmak gibi önemli bir amaçla yayın hayatına başlayan *Firuze*, maalesef üç sayı yayınlanabilmiştir. Son sayısı olan 3. sayısı 29 Eylül 1924 tarihinde çıkmıştır.

4.1.4. Asar-ı Nisvan/Kadın Yazıları (1925-1926)

Fevziye Abdürreşid Hanımın sahip ve mesul müdiresi olduğu *Asar-ı Nisvan*, 26 Kânunusani 1925 tarihinde çıkmaya başlamıştır. 28 sayı yayınlanan dergi, 20. sayıya kadar *Asar-ı Nisvan*, 21. sayıdan itibaren *Kadın Yazıları* adıyla çıkmıştır. Derginin neden isim değişikliğine gittiği, mesul müdür Fevziye Abdürreşid tarafından şu şekilde açıklanmıştır: “*Maddi ve manevi mâniyalara rağmen neşriyatında sebat eden “Asar-ı Nisvan”, “Kadın Yazıları” namı ile intişar eden bu nüshasıyla ikinci yaşına girmiş bulunuyor. Ancak memleketimizde cereyan eden Türkçülük ve birçok karilerinin arzusunu nazarı itibara alarak ismini “Kadın*

³⁷⁶ Burhanettin Ali, “Büyük Ada Yat Kulübünde Hilal-i Ahmer Balosu”, *Firuze*, S.1, 15 Eylül 1924, s.8-9.

*Yazıları”na tebdile karar vermiştir. Binaenaleyh, “Kadın Yazıları” binlerce “Asar-ı Nisvan” okuyucularına yabancı bir mecmua olmadığından karilerine kendini takdim etmek lüzumunu hissetmez.”*³⁷⁷ Görüldüğü üzere Fevziye Hanım, dergisinin ismini değiştirerek, hem ülkesinde meydana gelen önemli kültürel gelişmeleri göz ardı etmediğini hem de okuyucuları ile etkili bir etkileşim içerisinde olarak onların isteği doğrultusunda dergide isim değişikliği yapacak kadar hassas bir yayıncı olduğunu kanıtlamıştır. Bu açıklama yazısında dikkati çeken bir başka ayrıntı, derginin binlerce kişi tarafından okunuyor bilgisinin verilmesidir. Eğer söz konusu bilgi doğru ise, dönemin ortalama baskı sayısının üstünde bir değere sahip olması, derginin ilgi gördüğünün göstergesi olarak yorumlanabilir.

*“Milli aile mecmuası”*³⁷⁸ klişesini kullanan derginin fiyatı, *Asar-ı Nisvan* iken 10, *Kadın Yazıları* olduğunda ise 15 kuruş olarak belirlenmiş ve İstanbul’da Mahmut Bey Matbaası tarafından basılmıştır. Derginin yayın periyodu, *Asar-Nisvan* olarak yayınlandığında 15 gün, *Kadın Yazıları* döneminde ise ayda birdir. Ortalama 16 sayfa olarak çıkan derginin, bazı sayıları çift olarak çıktığı için sayfa sayısında değişiklik gözlenmektedir.³⁷⁹

Derginin içeriğine bakıldığında, *“milli aile mecmuası”* düsturuyla yola çıkıldığı görülmektedir. Ancak amacın, ailenin temeli olan kadını ön plana çıkarıp, ona dair her şeyden bahsetmek olduğu, içeriğin dikkatli incelenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Dergiyi oluşturan makale, tercüme, tefrika eser, haber, ilan ve diğer yazılarda, Türk kadını, yurt içi ve yurt dışında kadın hareketlerinde meydana gelen gelişmelerden haberdar etmek ve içinde yaşadığı toplumun her alanında ön plana çıkmasına yardım etmek amacıyla olduğu gözlenmektedir. Aslında içerik iki ana kısma ayrılabilir. Birinci kısımda kadınları fikri alanda donatmak ve eğitmek için siyasi, edebi, tarihi, terbiyevi ve sosyal konulara yer verilirken; ikinci kısımda ise kadınlara gündelik hayatlarında yardımcı olabilecek ev işleri, çocuk bakımı ve sağlığı, moda, el işleri, yemek tarifleri, spor, kadın sağlığı ve güzelliği hakkında bilgiler sunulmuştur.

³⁷⁷ Fevziye Abdürreşid, “İlk Söz”, **Kadın Yazıları**, S.1/21, s.1.

³⁷⁸ **Asar-ı Nisvan**, S.1, 26 Kânunusani 1925, kapak.

³⁷⁹ Örneğin 23-24. sayılar birleşik çıkarak 24 sayfa, 27-28. sayılar da aynı şekilde birleşik çıkmış ve 32 sayfa neşrolunmuştur.

Osmanlı toplumunda Tanzimat Fermanı ile birlikte kanunlar nezdinde adından bahsedilmeye başlanan kadın, daha sonraki dönemlerde “kadın meselesi” olarak sıkça gündeme gelmeye başlamıştır. Özellikle basında kendine yer bulan bu mesele, Cumhuriyetin ilk yıllarında da tartışılmaya devam edilmiştir. Kemalist düşünce sistemi içerisinde değerinin ön plana çıkarılması ile birlikte kadın, siyasi ve sosyal haklarına sahip olmuştur. Kamusal ve siyasi alanda aktif şekilde yer alarak kendini kanıtlamaya çalışan Türk kadını, kendine yüklenen misyon nedeniyle, söz konusu alanlarda geri planda olmak zorunda kalmıştır. İttihat ve Terakki döneminde itibaren “milli aile”ye ve nesil yetiştiriciliği yönünden de “asri Türk kadını”na yüklenen misyon, Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Söz konusu misyona göre kadının öncelikli görevi, milliyetçi-vatansever-cumhuriyetçi evlatlar yetiştirmektir. Bunun için terbiye-i etfal ve milli ekonomiye katkı sağlamak için de idare-i beytiyye özelliklerine sahip olmalıydı ki, bunun yolu da iyi bir eğitim alarak aydın, ilerlemiş ve asri bir anne ve ev kadını olmaktan geçiyordu. Eğitim, Türk kadınına yüklenen bu görevi yerine getirmesinde anahtar kelime olmuştur. Ancak eğitimin yanında bu görevi teori değil pratikte de yerine getirmede, kadının başucu danışmanı basın olmuştur. Kadınlara bu konuda yol gösterici olan kadın/magazin dergilerinden biri de, *Asar-ı Nisvan/Kadın Yazıları* dergisi olmuştur.

Dergi sayfalarında sinema, tiyatro gibi sanat dallarına da yer ayrılmış ve yayınlanmış muhtelif tiyatro ve sinema ilanlarıyla okuyucuların bu sanatsal faaliyetlere gitmesi tavsiye edilmiştir.³⁸⁰ Dergide kullanılan dilin siyasi, edebi ve eğitim alanındaki yazılarda ağırlaştığı; gündelik konular, moda, sağlık, ilan ve reklamlarda sadeleştiği içeriğe dair göze çarpan bir diğer ayrıntı olmuştur. Bunların dışında hem eğlendirici hem de ödüllü bilmeceler yayınlanarak daha fazla okuyucu çekilmek istenmiştir.³⁸¹

---

³⁸⁰“Sinemanın Otuzuncu Sene-i Devriyesi”, **Kadın Yazıları**, S.2/22, s.16; “Bursa Millî Sineması’nda: Müşterilerimize cihanın en meşhûr filmlerini takdîm etmek her vakitâdetimiz olduğundan, bu defa da İstanbul’da büyük satışlara mazhâr olmuş “Ormanlar Perisi” nâm muhteşem film irâeolunmaktadır.”, **Âsâr-ı Nisvân**, S.5, s.16.

³⁸¹ Örneğin bilmecenin doğru cevabını veren birinci ve ikinciye, derginin yarım senelik koleksiyonunun verileceği bildirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Asar-Nisvan**, S.14, s.16.

Asar-ı Nisvan/Kadın Yazıları, içeriğinin zenginliği, siyasi duruşu, kadın hakları, kadın eğitimi, hayır kurumlarına verdiği destek ve okuyucuları ile sürekli iletişim halinde olması ile kadın dergileri içerisinde önemli bir yere sahip olan aktif bir dergi özelliği taşımaktadır.

Asar-ı Nisvan/Kadın Yazıları, sahibinden yazar kadrosuna tümüyle kadınlardan oluşan bir kadın dergisi özelliği taşımaktadır. Dergiye gelen yazı ve makalelerin çoğunluğu da kadın okuyuculara ait olsa da nadir olarak erkek imzalı yazılara da rastlanmaktadır.³⁸² Derginin yazar kadrosuna bakılacak olursa; Fevziye Abdürreşid, Kadriye Abdürreşid Mevhibe İclal ve Güzin Şefik isimlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. 28 sayı yayınlanan derginin son sayısı, Kasım 1926 tarihinde çıkmıştır.

4.1.5. Kadın Yolu (1925-1927)

Türk Kadın Birliği Cemiyeti'nin yayın organı olan *Kadın Yolu* dergisinin ilk sayısı 16 Temmuz 1925 tarihinde yayınlanmıştır. Derginin mesul müdürü Nezihe Muhittin Hanım'dır. Yaklaşık iki yıl boyunca 30 sayı çıkmış olan derginin düzenli bir periyodu yoktur. 8. sayıya kadar haftalık olarak çıkan *Kadın Yolu*, bu sayıdan sonra genel olarak aylık çıkmıştır.³⁸³ “*Asri Türk kadınının şehrahıdır*”³⁸⁴ klişesine sahip derginin fiyatı 10 kuruştur ve İstanbul'da yayınlanmıştır.

Kadın Yolu dergisinin Türk kadınının inkişafında mütevazı ve çok gayretli bir yardımcı olmak amacı ile yayın hayatına başladığını belirten Nezihe Muhittin, derginin çıkarılma gayesini dile getirdiği yazısında, Türk kadının vatandaş mertebesine çıktığını gördüğünü belirtmiş ve bunu imkân dâhiline getiren dahi reisicumhura saygı ve hürmetini iletmiştir.³⁸⁵

---

³⁸² Erkek imzalarına; 13 ve 14.. sayılarda Reşit Mahzar ile 27-28. Sayılarda Hikmet Hüseyin örnek olarak verilebilir.

³⁸³ Ancak dergi bazı aylarda onbeş gün aralıkla çıkmıştır. Örneğin 1926 yılının Ekim ve Kasım aylarının hem 1. hem de 15. gününde, onbeş gün aralıkla, çıkmıştır.

³⁸⁴ **Kadın Yolu**, S.1, 16 Temmuz 1925, kapak.

³⁸⁵ Nezihe Muhittin, “Cumhuriyet'in Türk Kadınlığı Üzerinde Feyzi”, **Kadın Yolu**, S.2, 23 Temmuz 1923, s.18.

Derginin içeriği ayrıntılı olarak incelendiğinde, Türk Kadın Birliği Cemiyeti ile ilgili haberlerin oldukça sık olarak yer aldığı görülmektedir. Bunun dışında kadının ilgi alanına giren ev-el işi, moda, dekorasyon, adab-ı muaşeret, sağlık, spor/jimnastik, çocuk bakımı gibi konular hakkında bol bol bilgiler sunulmuştur.³⁸⁶

Dergi içeriğinde net bir şekilde ön plana çıkan konu, kadına biçilen rollerdir. Dönemin kadın politikasına uygun olarak, kadın öncelikle bir “anne” olarak görülmüştür. Bu nedenle annelik vazifeleri, çocuk bakımı hakkında faydalı malumatlar dergi sayfalarında sık sık yer almıştır. “Çocuklar anne ve babalarının malı değil milletin istikbalidir” politikasından hareketle, kadının aile içindeki annelik vazifesinin son derece önemli olduğu altı çizilerek vurgulanmıştır.³⁸⁷ Nezihe Muhittin tarafından kaleme alınan bir makalede; klasik çocuk yetiştirme tavsiyelerinin dışında göze çarpan önemli bir tespitten bahsetmek gerekmektedir.³⁸⁸ Ülkenin kurtuluşu için Türk kadınının, mevcut enkazı ortadan kaldıracak iyi bir nesli yetiştirecek, yegâne güç olduğunu ve bunun için de fedakârlık yapması gerektiği fikrini savunan Nezihe Muhittin bu tespitiyle, incelenen dönem magazin dergilerinin “kadının misyonu” hakkındaki ortak görüşünü de ortaya koymuştur. Buna benzer bir başka makalede Hatice Refik tarafından kaleme alınmıştır. Söz konusu makalede yine kadının öncelikle anne, eş ve aile reisi olması nedeniyle çok önemli bir mevkiye olduğu belirtilmiştir. Hatice Refik, “çocuklar anne ve babasının malı değildir, bütün bir milletin istikbalidir” görüşünden hareketle meydana getirdiği makalesinde, evlat yetiştirmenin değil vatana insan yetiştirmenin esas olduğu fikrini savunmuş ve zeki, malumatlı bir annenin zeki ve nitelikli bir nesil yetiştireceğini

³⁸⁶ Örnek makale ve haber için bkz. “Moda: Nasıl Giyinmeliyiz?”, **Kadın Yolu**, S.1, 16 Temmuz 1925, s.13; Mezdan Said, “Boya ile El İşi”, **Kadın Yolu**, S.1, 16 Temmuz 1925, s.13; Mezdan Said, “Yemek, Matbah”, **Kadın Yolu**, S.2, 23 Temmuz 1925, s.23-24; “Moda”, **Kadın Yolu**, S.2, 23 Temmuz 1925, s.29; Emine Kamil, “Ev İdaresi”, **Kadın Yolu**, S.6, 20 Ağustos 1925, s.3; Emine Kamil, “Ev İdaresi İlmî”, **Kadın Yolu**, S.8, 15 Eylül 1925, s.4; Gülsüm Niyazi, “Bedeni Hars”, Emine Kamil, “Ev İdaresi”, **Kadın Yolu**, S.9, 6 Teşrinievvel 1925, s.5; “Ev Kadını-Matbah”, **Kadın Yolu**, S.14, 1 Şubat 1926, s.11; Dr. Cemal Zeki, “Tıbbi Musahabe: Verem ve İzdivaç”, **Kadın Yolu**, S.25, 15 Kanunuevvel 1926, s.1-2; Nezihe Muhittin, “Balolarda Kadın Kıyafeti”, **Kadın Yolu**, S.25, 15 Kanunuevvel 1926, s.2-3; Sahire, “Asri Görücülük”, **Kadın Yolu**, S.25, 15 Kanunuevvel 1926, s.9-10; Pakize Ahmed, “Genç Kızlarımıza Ait”, **Kadın Yolu**, S.26, 15 Kanunusani 1927, s.6-7.

³⁸⁷ Örnek makaleler için bkz. Nezihe Muhiddin, “Analık Vazifeleri: Çocuklarımızı Nasıl Büyütmeliyiz?”, **Kadın Yolu**, S.1, 16 Temmuz 1341, s.7; Hatice Refik, “Kadın - Valide”, **Kadın Yolu**, S.4, 6 Ağustos 1341, s.4; Doktor Rifat, “Analık Vazifeleri: Yeni Doğan Çocuklara Mahsus Hıfzussıhha-ı Vefiyat-ı Etfalin Esbabı”, **Kadın Yolu**, S.4, 6 Ağustos 1341, s.5-6.

³⁸⁸ Nezihe Muhiddin, “Analık Vazifeleri: Çocuklarımızı Nasıl Büyütmeliyiz?”, **Kadın Yolu**, S.1, 16 Temmuz 1341, s.7.

iddia etmiştir.³⁸⁹ Özellikle çocuk düşürme ile ilgili yazılan ve bunun çok yanlış olduğunu belirten makaleler oldukça dikkat çekicidir.³⁹⁰

Annelik vazifesi dışında kadının zevcelik ve ev kadınlığı vazifesi de, derginin yazarları tarafından işlenen bir diğer konudur. Özellikle “*Ev Kadını Vazifeleri*” başlığı ile oluşturulan köşede; ev işlerine ait her türlü bilgiyle, dekorasyon ve adab-ı muaşerete dair bilgiler verilmiştir.³⁹¹ Ayrıca Türk kadınının siyasette, sosyal hayatta, sanayide, askerlikte kısacası hayatın her alanında yer alması ve erkeklerle eşit hakları sahip olması gerektiğine dair makalelerde derginin sayfalarında yerini almıştır.³⁹²

Dergide elde edilen önemli bilgilerden biri de, dönemin toplumsal ve kültürel yapısı hakkındadır. Özellikle Yaşar Nabi tarafından kaleme alınan makalelerde, önemli ayrıntılara rastlamak mümkündür. Örneğin “*Bugünkü İctimai ve Ahlaki Vaziyetimiz*” başlıklı yazıda şu tespitler dile getirilmiştir:

“İctimai reformumuz, sanat hususundaki reformumuzdan daha ağır bir şekilde ilerliyor. Bunun sebebi de pek basit. Sanat yalnız aydın tabaka tarafından temsil edildiği halde, içtimai hayat ve ahlak bütün milleti kapsar. Tabiidir ki küçük ve aydın bir zümrede bir inkılap kolaylıkla yapılabildiği halde, aralarında cahil ve mutaassıpların çoğunlukta olduğu bir millete ait inkılabın meydana gelmesi daha müşkül bir durumdur. (...) Memleketimizde Garbın kanunları, adetleri ve nizamları, ahlaki ve içtimai prensipleri resmen kabul edildiği halde, hala eski adet ve

³⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hatice Refik, “Kadın - Valide”, **Kadın Yolu**, S.4, 6Ağustos 1341, s.4.

³⁹⁰ Örnek makaleler için bkz. Dr. Cemil Zeki, “Tıbbi Musahabe: “Çocuk Düşürtmek Hakkındaki Maltus Nazariyesinin İflası””, **Kadın Yolu**, S.19, 15 Eylül 1926, s.3; Çocuk Düşürten veya Düşürtenlerin Cezası Bunlar Hakkındaki Takibat-ı Kanuniye”, **Kadın Yolu**, S.19, 15 Eylül 1926, s.4-5.

³⁹¹ Örnek makale için bkz. Mezdan, “Ev Kadını Vazifeleri: Yemek Odası - Sofra”, **Kadın Yolu**, S.4, 6 Ağustos 1341, s.6-7; Hatice Refik, “Kadın - Zevce”, **Kadın Yolu**, S.5, 13 Ağustos 1341, s.6-8; Enver Behnan, “Aile Kadını, Süs Kadını”, **Kadın Yolu**, S.19, 15 Eylül 1926, s.5-7.

³⁹² Örnek makaleler için bkz. Enver Behnan, “Belediye İntihabatında Cumhuriyet Kadını”, **Kadın Yolu**, S.24, 15 Kanuni Evvel 1926, s.3; “Şayan-ı Şükran Bir Karar”, **Kadın Yolu**, S.28, 15 Mart 1927, Kapak; Enver Behnan, “Adem-i Müsavat: Statik *Hayat* Dinamik *Hayat*”, **Kadın Yolu**, S.5, 13 Ağustos 1341, s.5-6; Enver Behnan, “İctimayat: Kasaba Kadını, Yörük Kadını”, **Kadın Yolu**, S.8, 15 Eylül 1341, s.3-4; Enver Behnan, “İctimayat: Kadınlarımıza Hukuk-ı Siyasiye”, **Kadın Yolu**, S.9, 6 Teşrin-i Evvel 1341, s.3-4; Şükufe Nihal, “Yeni Adımlar”, **Kadın Yolu**, S.9, 6 Teşrin-i Evvel 1341, s.4; Nezihe Muhiddin, “Türk Kadınlığı ve İktisadiyatımız”, **Kadın Yolu**, S.20, 1 Teşrin-i Evvel 1926, s.2; Pakize Ahmed, “İslahat-ı İctimaiye ve Kadınlar”, **Kadın Yolu**, S.20, 1 Teşrin-i Evvel 1926, s.12-13; Enver Behnan, “İctimai Anket: Cumhuriyet Kadını Ne Düşünüyor?”, **Kadın Yolu**, S.23, 15 Teşrin-i Sani 1926, s.2; M. Şevki, “Kadınlık ve Askerlik”, **Kadın Yolu**, S.27, 15 Şubat 1927, s.2; Ali Sami, “Sanayi ve Ticaret Aleminde Kadınlarımız”, **Kadın Yolu**, S.29, 15 Haziran 1927, s.7-8; Yaşar Nabi, “Bugünkü ve Yarınki Kadınlığımız”, **Kadın Yolu**, S.29, 15 Haziran 1927, s.13-14.

ananelerimiz büyük bir kitle tarafından idame ettiriliyor. Bundan dolayı içtimaiyat nokta-i nazarından memleketimiz çok karışık bir manzara arz etmektedir. (...) İnkılapları kabulde en fazla müşkilat gösteren, maziye en kuvvetle merbut bulunan şüphesiz cahil ve mutaassıp halktır. (...)Yalnız ahlakımız için tehlike teşkil eden bir şey vardır ki, o da medeniyeti yanlış anlayan bir sınıf halkın memleketimizde gittikçe çoğalmasındır. Medeniyet yalnız şekilde değil, bilhassa fikirde olduğunu unutan bu şahıslar, medeniyeti iyi giyinmek, içki içmek ve dans etmek manasında kullanıyorlar. Bunların spor, dans etmek, moda ve içkiye münhasır kozmopolit lehçeleriyle medeniyet taslamaları çok gülünç, fakat çok iğrenç bir hal alıyor.”³⁹³ Bu yazıda toplumsal yapıda aksaklık çıkararak, yapılan devrimleri algılayıp, özümsemeye başarısız olan ve ahlaki çöküntü olan iki kesim ön plana çıkarılmış ve eleştirilmiştir. Birincisi her şeye at gözlüğü ile bakıp, değişime karşı çıkan cahil kesim; diğeri ise medeniyeti sadece şekli olarak gören, kimliğinden ödün vererek ahlaki yozlaşmaya uğrayan sığ kesim. Özellikle ikinci kesimde yer alan ve “züppe” diye tabir edilen grup, incelenen magazin dergilerinin hemen hemen hepsinde eleştiriye maruz kalmıştır.

Dergi, toplumsal yapıda var olan zayıf noktalardan bir tanesinin de, intihar olayı olduğundan bahsetmiştir. 1920’li yıllarda sadece Türkiye’de değil, bütün dünyada yaygın olduğu görülen intihar vakaları, magazin dergilerinin sayfalarına taşıdıkları toplumsal problemlerden biri olmuştur. Kadın Yolu dergisi de, bu konuda hakkında kayıtsız kalmamıştır. Doktor Cemal Zeki tarafından kaleme alınan “*Genç Kız ve Kadınlarda İntihar*” başlıklı yazıda, somut örneklerle birlikte bu intiharların sebepleri üzerinde durulmuştur. Cemal Zeki Bey, intiharın pek çok sebebi olduğundan bahsetmiş ve ardından üç grup intiharı sıralamıştır:

1. Basit intiharlar
2. Sinir hastalıklarından kaynaklı intiharlar
3. Gençlerde buluş döneminde kaynaklanan intiharlar

Yazarımız üçüncü tip intiharları ayrıntılı bir şekilde tetkik etmiş ve birkaç intihar örneği ile okuyucunun aklındaki soru işaretlerini silmeye çalışmıştır.

---

³⁹³ Yaşar Nabi, “Bugünkü İçtimai ve Ahlaki Vaziyetimiz”, **Kadın Yolu**, S.24, 15 Kânunuevvel 1926, s.3-4.

- 17 yaşında B. Hanım, dersten iki not almakla tabancayı beynine sıkmış.
- 17 yaşında M. Hanım, sinema aktrislerine benzemek, şöhret kazanmak hırsıyla kendini denize atmış.
- 18 yaşında matmazel M., ayağı total dans edemiyormuş denize atılmış ölmek istemiş.
- 13 yaşında F. Hanım, kocasıyla geçinemeyince gazla kendini yakmış.
- 22 yaşında C. Hanım, annesinin ölümüne dayanamamış, beynine kurşun sıkmış.

Doktor, verdiği örneklerden sonra ölümlerin daha çok 13-25 yaş arasında gerçekleştiğini, bunda da buluş buhranının tetikleyici sebep olduğunu iddia etmiştir.³⁹⁴

Dönemin modası haline gelen çocuk güzellik yarışmasının, *Kadın Yolu* dergisi tarafından da düzenlenmiş olması, derginin matbuat dünyasındaki gelişmeleri yakından takip ettiği yönünde de yorumlanabilir.³⁹⁵

Derginin yazar kadrosuna bakıldığında ön plana çıkan isimler; Nezihe Muhittin, Enver Behnan, Ercüment Ekrem, Efzayiş Yusuf, Pakize Ahmet, Şükufe Nihal, Doktor Rıfat, Mezdan Sait ve Hatice Refik'tir. Bunların dışında sadece bir kez ya da birkaç kez ismi geçen yaklaşık yetmiş civarı isimin yazıları ile imzasız yazı ve makalelere de rastlanmaktadır.

Kadın Yolu, 1 Ağustos 1927 tarihinde yayınlanan 30. sayısı ile okuyucuları ile son kez buluşmuş ve bu son sayı ile birlikte de yayın hayatına son vermiştir.

4.1.6. Çalığışu (1926)

Çalığışu, 1926 yılında, Şefika Münir tarafından Trabzon'da yayınlanmaya başlamıştır. Dergi, "*Perşembeleri çıkar, haftalık resmi gazete*"³⁹⁶ klişesini kullansa

³⁹⁴ Dr. Cemal Zeki, "Genç Kız ve Kadınlarda İntihar", *Kadın Yolu*, S.30, 1 Ağustos 1927, s.2-3.

³⁹⁵ Dokuz ay ile iki yaş arasındaki çocukların güzel ve sıhhatli olanların fotoğrafları yayınlanıp, oluşturulan jüri tarafından en güzel ve sağlıklı birinci olarak seçileceği bildirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. "Güzellik Müsabakası: Bebekler Aramızda", *Kadın Yolu*, S.6, 20 Ağustos 1925, s.9.

da, dergi formatındadır ve yoğunlukla kadınlara yönelik konuları işlemiştir. Fiyatı 5 kuruş olan dergi, İstiklal Matbaasında basılmıştır.

Çalığı, çok renkli ve çeşitli içeriği sahip bir dergi görünümündedir. Siyasi haberlerden moda, yarışmalardan okuyucu mektuplarına, karikatürlerden hikâyelere, sağlıktan fıkralara geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Bu çeşitliliğe birkaç örnek verilecek olursa; Mustafa Kemal'e yönelik düzenlenen suikast girişimi dergide esefle kınanmış ve Gazi'ye ve Türk milletine geçmiş olsun dilekleri iletilmiş;³⁹⁷ terzi Ahmet Bey tarafından o yılın modasına dair örnekler sunulmuş;³⁹⁸ Doktor İsmail Ferit Bey sağlıklı yemek pişirme önerilerinde bulunmuş, kadın ve erkeğin farklı beslenme ihtiyaçlarından bahsederek günlük alınması gereken kalorileri vermiş;³⁹⁹ kadınlara yönelik "edebi fantezi" başlığı altında hikâyeler yayınlanmıştır.⁴⁰⁰ Söz konusu haberler içerisinde ön plana çıkanlar siyasi bir haber olması nedeniyle Mustafa Kemal'e düzenlenen suikast girişimi ile ilgili yazı ve Doktor İsmail Ferit'in verdiği bilgilerdir.

"*Millette Geçmiş Olsun*" başlıklı yazıda ele alınan suikast girişimi şu şekilde kınanmıştır: "*Nasıl olur da milyonlarca sönmüş ocağı yakan, elem ve ızdırabları susturan, yetimleri okşayan, dulların yaşlarını silen müşfik, muhterem el öpülürken ısırılır?... Beşir bu kadar alçalır, ruh bu kadar kirlenir mi? Allah'ım. (...) Bir vatani hatta bir cihani cehenneme, mahşere çevirmek istediler. Bu kadar şamil, tarihin kucaklayamayacağı hadisenin cezasını vicdanlar değil heyecanlar verir. Onlar bir meaşire bir tarihe kastettiler, cezaları da fevk'ül-beşer, fevk'ül- tarih olmalıdır. Hadiseden dolayı teessürümüz ne kadar nihayetsizse, çok şükür savuşturduğumuz için şükranımız o dereceye payandır.*" Bu vahim olayı sert şekilde eleştiren yazı, "*Sevgili Gazi geçmiş olsun!.. milletim geçmiş olsun!...*" şeklinde sonlandırılmıştır.⁴⁰¹

---

³⁹⁶ *Çalığı*, S.4, 3 Haziran 1926, kapak.

³⁹⁷ "Millette Geçmiş Olsun", *Çalığı*, S.7, 1 Temmuz 1926, s.4.

³⁹⁸ "Terzi Ahmet Bey", *Çalığı*, S.4, 3 Haziran 1926, iç kapak.

³⁹⁹ Doktor İsmail Ferit, "Doktorca Açıklık", *Çalığı*, S.4, 3 Haziran 1926, s.8.

⁴⁰⁰ Örnek hikâyeler için bkz. Hamamizade, "Daldan Dala: Çapkın", *Çalığı*, S.4, 3 Haziran 1926, s.4; Ali Haydar, "Periler Padişahı", *Çalığı*, S.4, 3 Haziran 1926, s.8.

⁴⁰¹ "Millette Geçmiş Olsun", *Çalığı*, S.7, 1 Temmuz 1926, s.4.

Doktor İsmail Ferit'in kaleme aldığı yazı ise, günümüz magazin haberlerine birebir uygun olması açısından önem taşımaktadır. “*Doktorca Aşçılık*” başlığı altında oluşturulan yazıda, iki tür yemek pişirme şeklinde bahsedilmiştir. Bunlardan birisi gelişi güzel göz kararı malzemeleri koyarak pişirmek; ikincisi tartarak ve kalorisini hesaplayarak pişirmek. İkincisinin daha sağlıklı ve lezzetli olduğunu iddia eden doktor, yan gelip yatan bir erkek günde 2250, çalışan bir erkek 2430, amelelik yapan bir erkek 3800 ile 4800 kaloriye kadınlar ise bunların beşte bir az kaloriye ihtiyaç duyduğundan da bahsetmiştir. O dönemde kalori hesaplayarak ve tartarak yemek pişirmeyi önermek, özelde Trabzon gibi kırsal bir şehirde çıkan bir dergi için, genelde ise toplumu modern ve sağlıklı beslenmeye yönlendirmeyi amaçladığı için önem taşımaktadır.

Yerel bir dergi olan *Çalığışu*'nun, elde olan sayıları dikkatli incelendiğinde, hedeflendiği gibi sadece eğitilmiş kadınlar tarafından değil, farklı meslekteki erkekler tarafından da okunduğu gözlenmektedir. Örneğin 3 Haziran 1926 tarihli 4. sayının “*Karilerimizin Dert Ortağı*” başlıklı köşesi incelendiğinde, makarna fabrikasında mercu olarak görev yapan İbrahim Usta'nın kazandığı çikolatayı almaya gelmediği, en kısa zamanda kendisini dergiye beklendiği yazılmıştır. Bu durumda şöyle bir yorum yapılabilir: *Çalığışu*, fabrika ustalarına kadar ulaşabildiğine göre, Trabzon'daki okuyucu kitlesi tarafından ilgi gören bir dergi özelliğine sahiptir.

Derginin yazar kadrosu geniş değildir. Nezihe Ali, Hamamizade, Emel Rezzan, Feride Emir ve Doktor İsmail Ferit dergide yazı yazan muharrirler arasındadır. Derginin en son ne zaman çıktığı tarafımızca bilinmemektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde söz konusu derginin sadece iki sayısına ulaşılabilmektedir ve elde olan dergilerin son sayısı da, 1 Temmuz 1926 tarihinde çıkan 7. sayıdır.

4.1.7. Aile Dostu (1931)

Kemal Salih'in müdürlüğünü yaptığı *Aile Dostu* dergisi İstanbul'da yayınlanmış ve söz konusu derginin ilk ve son sayısı 1931 yılının Şubat ayında çıkmıştır. “*Şimdilik iki ayda bir neşrolunur*”⁴⁰² klişesini taşıyan derginin fiyatı 5

⁴⁰²Aile Dostu, S.1, Şubat 1931, iç kapak.

kuruş olarak belirlenmiştir. Derginin kapağı, aileyi temsil eden anne, baba ve elinde meşale taşıyan çocuğun çıplak olarak resmedildiği bir mizansenden meydana gelmiştir. Bu tarzda bir kapak, dönemin dergi kapakları arasında farklılık göstermesi açısından önemlidir.⁴⁰³

*“Maksadımız, memleketimizde bütün her sınıf aileler tarafından hiç çekinilmeden evlerine kabul edilip büyükler ve küçüklerin seve seve, alakadar ola ola okuyacakları bir mecmua çıkarıp o husustaki boşluğu doldurmak. Aile Dostu, annelerin, babaların olduğu kadar çocukların ve gençlerin sevimli bir arkadaşı, mantıki bir müşaviri, icabında da samimi bir dert ortağı ve müşkül halledicisi olacaktır. Aile içerisinde, hayatta, gençlikte, ihtiyarlıkta cereyan edebilecek ne kadar hadiseler, vakalar varsa onlara ait bütün bahisleri bu mecmuada bulacaksınız.”*⁴⁰⁴ amacı ile yayın hayatına başlayan derginin içeriğinde; kadın hakları, adab-ı muaşeret, sağlık, çocuklara tavsiyeler, ev-dekorasyon, moda ve okuyucu sorularına cevap gibi başlıklar mevcuttur. Bunların dışında Hollywood sinema yıldızlarından haberler, fıkralar ve ünlü yazarlardan hikâyelere de rastlanmaktadır.

Selim Sırrı tarafından kaleme alınan kadın hakları ile ilgili makale, Atatürk dönemi magazin basınının Türk kadınına biçtiği rolü örneklemesi açısından önem taşımaktadır.⁴⁰⁵ Selim Sırrı’ya göre; kadın ve erkek hakları farklıdır ve kadın kendine tanınan haklarla mutlu olmayı bilmelidir. Kadınların fende, edebiyatta, sanayide varlık göstermeleri gerektiğini ancak asıl vazifesinin annelik olduğunu vurgulamıştır. Erkleşen kadının, kadınlaşan erkek kadar bedbaht olacağını, bu nedenle sorumluluk alanının yuva olduğunu belirtmiştir.⁴⁰⁶ Bu makaleden de anlaşılacağı gibi cumhuriyet kadınına biçilen rol; asri görünen, toplumda yer alan ama öncelikle iyi evlat yetiştiren eğitilmiş bir anne olması şeklindedir.

Dergide dikkati çeken bir diğer başlık, adab-ı muaşeret ile ilgili verilen kısa notlardır. Adab-ı muaşeret, dönemin neredeyse bütün magazin dergilerinde yer alan bir köşe olmuştur. *Aile Dostu*’nun da bu konuyu sayfalarına taşıyarak verdiği önemi

⁴⁰³ Kapak için bkz. **EK 33**, s.304.

⁴⁰⁴ “Aile Dostu Niçin Çıkıyor?”, **Aile Dostu**, S.1, Şubat 1931, s.32.

⁴⁰⁵ Dönemin magazin dergileri açısından kadına biçilen rol, ayrıntılı şekilde 4. Bölümün “Kadın” başlığı altında verilecektir.

⁴⁰⁶ Selim Sırrı, “Kadınların Hakkı”, **Aile Dostu**, S.1, Şubat 1931, s.6-7.

göstermiştir.⁴⁰⁷ Kadın ve magazin dergilerin olmazsa olmazı olan moda/el işi ve dekorasyon sayfaları da, derginin atlamadığı diğer haber sütunlarıdır.⁴⁰⁸ Sağlıkla ilgili haberler de, benzeri dergilere oranla *Aile Dostu*'nda daha fazla yer almıştır.⁴⁰⁹ “*Sualler ve Cevaplar*” başlığı altında okuyucu mektuplarına yer verilen köşede ise, modern magazin basınında sıkça yer alan konulara benzer sorularla karşılaşılmıştır. Örneğin; en ziyade mugaddi balıklar hangileridir, Zaro Ağadan sonra dünyanın en yaşlı adamı kimdir, köpek ısırmasından insan ölür mü, İstanbul'da saat tam 12 iken dünyanın diğer şehirlerinde kaçır? gibi enteresan sorular, söz konusu köşelerde yer almıştır.

Dergide dikkati çeken bir diğer konuda Ramazan Ayı ile ilgili kaleme alınan yazıdır. Ramazan ve Kurban gibi dini bayramların, Atatürk Dönemi magazin dergilerinde, milli bayramlara nazaran, ayrıntılı şekilde yer almadığı, sadece okuyucuların bayramları tebrik edilerek geçiştirildiği göze çarpmıştır. “*Ramazan*” başlıklı yazıda; neydi o eski ramazanlar? klişesinden bıkıldığı belirtiliyor. Zaman değişti tabii ki de şartlar ve adetler de değişecek deniliyor ve eskiye özlem duymanın mantıksız olduğu iddia ediliyor. Ramazan ayında oruç tutmanın eski bir adet olduğu ve her alanda olduğu gibi oruç tutmada da asrileşmek gerektiği şu cümlelerle vurgulanıyor: “*Günde sekiz on saat çalışmak mecburiyeti karşısında sabaha kadar yatar ve ondan sonra da aç ve sersem akşamı bekleyebilir miyiz? Hayır.. O halde Ramazan da hayatımız, adetlerimiz ve ahlakımız gibi asrileşecek ve değişecektir. (...) Bugünkü medeniyetin prensipleri karar yemek içmek, muntazam zamanlarda yatıp kalkmak ve mesai saatlerimizden bir saniye kaybetmemektir.*”⁴¹⁰ Oruç gibi dini ve hassas bir konuda böyle net ifadelerin kullanılması, dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda, basının taassup olarak görülen bazı konularda cesur adımlar attığının kanıtı olarak yorumlanabilir.

---

⁴⁰⁷ “*Muşaferet*”, *Aile Dostu*, S.1, Şubat 1931, s.10.

⁴⁰⁸ “*Ev ve Mobilya*”, *Aile Dostu*, S.1, Şubat 1931, s.11; “*El İşleri ve Örgü*”, *Aile Dostu*, S.1, Şubat 1931, s.22-23; “*Kadın ve Erkek Modaları*”, *Aile Dostu*, S.1, Şubat 1931, s.26-27.

⁴⁰⁹ Doktor Osman Şerafettin, “*Gripten Nasıl Korunmalı?*”, *Aile Dostu*, S.1, Şubat 1931, s.8-9; “*Çok Yaşamak ve Daima Sıhhatte Olmak İsterseniz*”, *Aile Dostu*, S.1, Şubat 1931, s.15; “*Sıhhi ve Faydalı Malumat*”, *Aile Dostu*, S.1, Şubat 1931, s.28-30.

⁴¹⁰ “*Ramazan*”, *Aile Dostu*, S.1, Şubat 1931, s.1-2.

Dergide imzası olan isimlere bakılacak olursa; Selim Sırrı ve Doktor Osman Şerafettin'ten başka yazar ismine rastlanmamıştır. Dergi; “*Şimdilik iki ayda bir çıkacak olan Aile Dostu en yakın bir istikbalde karileriyle daha sık görüşmek, konuşmak fırsatını bularak onlar için hem eğlenceli hem de istifadeli bir mecmua olmayı gaye ittihaz etmiştir.*”⁴¹¹ gibi uzun soluklu bir periyoda sahip olma amacıyla olsa da, ilk sayısı aynı zamanda son sayısı olmuştur.

4.1.8. Cumhuriyet Kadını (1934)

İlk ve tek sayısı 22 Mart 1934 tarihinde çıkan *Cumhuriyet Kadını* dergisinin sahibi ve sorumlu müdürü Latif Bey'dir. Fiyatı 10 kuruş olan dergi, Sebati Matbaasında basılmıştır.

“*Cumhuriyet Kadını Neden Çıkıyor?*” başlığı altında derginin çıkış amacı belirtilmiştir. Bu tanıtım yazısında hem ne amaçla yayın hayatına başlandığı hem de kadın dergisinde nelerin olması gerektiği hakkında bilgi verilmiştir. Piyasada hususi olarak kadın dergisi bulunmadığından, kadın erkeğe birlikte hitap eden dergilerin ise moda, tuvalete, güzellik bahsine, kadın sporuna, çocuk bakımına, ev kadınlığına, yün örmeye sütunlar ayırmadığından şikâyet etmiştir. Bu eksikliği gidermeyi hedefleyen *Cumhuriyet Kadını* dergisinin, Türkiye Cumhuriyeti kadınının bir aynası ve bir akıl defteri, bir sır yoldaşı, bir kafadarı dostu, kardeşi ve ablası olacağını iddia etmiştir. Umumi olarak dünya kadınlığı, hususi olarak da Türk kadınlarını alakadar edecek içtimai, fikri, beynelmilel ve milli hadiseleri münakaşa edeceklerinin ve aynı zamanda okuyucularının merak ettikleri konuları hemen açığa kavuşturacaklarının sözünü vermişlerdir.⁴¹²

Söz konusu yazıda dikkati en çok çeken şu cümleler olmuştur: “*Cumhuriyet devrinde yaşayan kadın tek cepheli bir kadın değildir. Bütün manasıyla iş hayatında olduğu kadar eğlenceli cemiyet hayatında da kendini gösteren kadındır. Fikir kadını olduğu kadar süs kadınıdır. Cumhuriyet kadını fikir mücadelelerine, edebiyat hareketlerine, spora ve aynı zamanda ev kadınlığına, anneliğine ve zevceliğine*

⁴¹¹“Aile Dostu Niçin Çıkıyor?”, *Aile Dostu*, S.1, Şubat 1931, s.32.

⁴¹² “Cumhuriyet Kadını Neden Çıkıyor?”, *Cumhuriyet Kadını*, S.1, 22 Mart 1934, s.2.

merbut mükemmel kadındır.”⁴¹³Bu cümlelerle derginin öngördüğü ideal kadın tipi, dönemin genel ideal Türk kadını görüşüne uygun olarak, açıkça ifade edilmiştir ve bu nedenle dikkate değer özelliğindedir.

Derginin iç kapağında Mustafa Kemal’in fotoğrafı yayınlanmış ve fotoğrafın altına “*İnkılâp yaratan, Kurtarıcı Türk deha ve kudretinin parlak güneşinin timsali Türk Cumhuriyet Reisi*”⁴¹⁴ yazılmıştır ki, bu ifade derginin “Gazi’nin inkılâpları doğrultusunda olan” yayın çizgisi hakkında ipucu vermesi açısından önemlidir. Cumhuriyet Kadını dergisinin içeriği incelendiğinde; eski Türk kadını ile cumhuriyet kadını arasındaki mukayeseye, sinema haberlerine, ünlü kadın yazarlardan hikâyelere, moda dair haberlere, ev işleri ile ilgili faydalı bilgilere ve sağlık köşelerine rastlanmıştır.⁴¹⁵

Bunlar içerisinde ön plana çıkan en önemli makale, derginin sahibi olan Latif Bey’in kaleme aldığı “*Doğduğumda Kadın Cumhuriyette Kadın*” başlıklı makalesidir. Latif Bey’e göre; Osmanlı döneminde kadınların ne siyasi ne mesleki ne iktisadi hiçbir rabita ve alakaları yoktu, bunlar hep erkeklere has şeylerdi. Ancak aziz cumhuriyet kanunları Türk kadınına esaretten kurtarmış ve onlara çalışmak, zekâsı ile iş görmek sahasındaki kabiliyetini meydana çıkarma fırsatını bir vatandaşlık hakkı olarak vermiştir. Yazar daha sonra Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşlarından sonra kadınların zorunlu olarak iş hayatına atıldığından ve cumhuriyetle birlikte yüksek eğitim almalarından da bahsetmiştir. Ancak erken cumhuriyette bile kadınlara biçilen mesleğin öğretmenlik olduğundan, bir avukat, bir hâkim, bir doktor olarak kadınları meslek hayatında görmeyen zorluktan ifade ettikten sonra artık her yerde, her fakültede kadına rastlandığını dile getirmiştir. Ayrıca makalede Kazım Paşa ve ailesinin fotoğrafı paylaşarak “*Türk kadınının hamisi muhterem meclis reisimiz Kazım Paşa Hazretleri ve aile-i muhteremi*” yorumu yapılmıştır.⁴¹⁶

---

⁴¹³a.g.m., s.2.

⁴¹⁴Cumhuriyet Kadını, S.1, 22 Mart 1934, İç kapak.

⁴¹⁵Suat Derviş, “Sevince”, Cumhuriyet Kadını, S.1, 22 Mart 1934, s.5-6; “Paris Perdesinde”, Cumhuriyet Kadını, S.1, 22 Mart 1934, s.9; Bedriye Hayri, “Bebek”, Cumhuriyet Kadını, S.1, 22 Mart 1934, s.11-13; “Sihhi Malumat”, Cumhuriyet Kadını, S.1, 22 Mart 1934, s.15; “Ev İşleri”, Cumhuriyet Kadını, S.1, 22 Mart 1934, s.14; “Moda”, Cumhuriyet Kadını, S.1, 22 Mart 1934, s.10.

⁴¹⁶Latif, “Doğduğumda Kadın Cumhuriyette Kadın”, Cumhuriyet Kadını, S.1, 22 Mart 1934, s.4-5.

Dergide dikkati çeken bir diğer konuda reklam ve ilanlar olmuştur. Okuyucularına özellikle yerli malı kullanmaya teşvik eden ilan metinleri, dönemin devletçilik politikası temelinde şekillenen “yerli malı kullanma” prensibini yansıtması açısından önem taşımaktadır.

Latif Bey, Suat Derviş ve Bedriye Hayri dergide yazar olarak imzasına rastlanan isimler arasındadır. Bu isimler dışındaki yazı ve haberler imzasız olarak yayınlanmıştır. Dergi tek sayı olduğu için ilk sayının tarihi aynı zamanda derginin yayın hayatına son verdiği tarihtir.

4.1.9. Salon (1934)

Kazım Sevinç’in sahibi ve umum müdürü olduğu *Salon*, 10 Eylül 1934 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. “*Haftalık aile ve sanat mecmuası*”⁴¹⁷ klişesini kullanan derginin fiyatı 10 kuruştur ve Ekspres Matbaasında basılmıştır.

Salon dergisi, içeriğinde ağırlıklı olarak salon oyunlarının tanıtımına, dünyadan ilginç haberlere, sağlık ve güzellik önerilerine yer vermiştir.⁴¹⁸ Kadın ve erkeklerin güzelliklerini korumaları ve kilo almaları için yapmaları gerekenler, sağlık sütunlarından verilen bilgilerden bazılarını oluşturmuştur. Bu sütunlarda yer alan sağlıkla ilgili bilgiler, günümüz magazin basınında yer alan sağlık köşeleri ile büyük bir benzerlik göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca söz konusu sütunlarda dönemin sağlık sorunları, güzellik algısı ve sağlıkta moda olan ayrıntıları da yakalamak mümkündür. Örneğin “*Kilo Almak İçin Ne Yapılmalıdır*” başlığını taşıyan yazıda, 1930’ların başına kadar moda olan zayıflığın yavaş yavaş önemini yitirdiğini öğrenmek mümkündür.⁴¹⁹ Bunun yanında, dönemin güzellik trendlerinde limonlu

---

⁴¹⁷ *Salon*, S.1, 10 Eylül 1934, kapak.

⁴¹⁸ “Tuhaf Fakat Doğru”, *Salon*, S.1, 10 Eylül 1934, s.2; “Kilo Almak İçin Ne Yapılmalıdır?”, *Salon*, S.2, 17 Eylül 1934, s.16; “Salon Oyunlarından Poker”, *Salon*, S.1, 10 Eylül 1934, s.12-13; “Salon Oyunlarından: İsim Bulmaca”, *Salon*, S.3, 24 Eylül 1934, s.10; “Bilgi ve Sıhhat”, *Salon*, S.3, 24 Eylül 1934, s.14.

⁴¹⁹ “Sıhhat: Kilo Almak İçin Ne Yapılmalıdır?”, *Salon*, S.2, 17 Eylül 1934, s.16.

domates suyunun erkek ve kadın güzelliğinde başucu reçetesi olduğu göze çarpan bir diğer ayrıntıdır.⁴²⁰

Gelecek tahayyülü, dönemin diğer magazin dergilerinde olduğu gibi, *Salon*'da da okuyucu çekmek amacıyla kullanılan bir haber çeşidi olarak göze çarpmaktadır. “*Elli Sene Sonra Nasıl Yaşayacağız*” başlığı altında tarihçi H. G. Wells'ten nakledilen haberde; çocukların doğar doğmaz ölmeyeceği, yiyeceklerin faydalı olacağı, şişmanlığın kalmayacağı ve yeni neslin kendilerinden beş santim daha yüksek ve ağır olacağı belirtilmiştir. Elli sene sonra insanların daha neşeli, dostça, bakışları parlak, kafaları daha çok çalışan ve hamarat olacakları ve kendilerinden on iki sene daha fazla yaşayacağı iddia edilmiştir.⁴²¹

Sinema ve sinema yıldızlarının hayat hikâyeleri de, derginin ön plana çıkan haber türleri arasında gösterilebilir. Örneğin renkli film nasıl yapılır,⁴²² Clark Gable ile yapılan röportaj⁴²³, sinema yıldızlarının saçlarını nasıl tanzim ettikleri,⁴²⁴ King Kong filminin nasıl yapıldığı⁴²⁵ ve yıldızlarla bir gün gibi sinema haberleri, derginin sütunlarında sıkça yer almıştır. Ayrıca Liliom isimli Fransız piyesi de İbrahim Hoya tercümesiyle, birkaç sayı boyunca okuyuculara sunulmuştur.

Salon dergisinin, elde olan beş sayısı incelendiğine, genelde dış basın kaynaklı haber kullandığı gözlenmiştir. Dolayısıyla çekirdek bir yazar kadrosunun olmadığı söylenebilir. Derginin ne zaman yayın hayatına son verdiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, elde olan son sayı, 8 Birinci Teşrin 1934 tarihinde yayınlanan 5. sayıdır.

---

⁴²⁰ “Bilgi ve Sıhhat”, *Salon*, S.3, 24 Eylül 1934, s.14.

⁴²¹ “Elli Sene Sonra Nasıl Yaşayacağız”, *Salon*, S.2, 17 Eylül 1934, s.3.

⁴²² “Renkli Film Nasıl Yapılır?”, *Salon*, S.2, 17 Eylül 1934, s.11.

⁴²³ Kuyruklu Yıldız, “Yıldızlarla Bir Gün: ClarkGable”, *Salon*, S.1, 10 Eylül 1934, s.8-9.

⁴²⁴ “Meşhur Yıldızlar Saçlarını Nasıl Tanzim Ediyorlar”, *Salon*, S.1, 10 Eylül 1934, s.10-11.

⁴²⁵ “King Kong Filmi Nasıl Yapıldı?”, *Salon*, S.1, 10 Eylül 1934, s.9.

4.3. Magazin Dergileri

Bu başlık altında; “Herşeyden Bahseder”, “Resimli Mecmua” ve “Salon Mecmuası” gibi klişe ve formata sahip, Atatürk Döneminde yayınlanmış otuz bir magazin içerikli dergi tezin kapsamında alınmış ve bu dergilerin künyeleri, içerikleri ve şekil özellikleri hakkında genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Dergilerin bazıları Osmanlıca ve Latin harfli ve bazıları da hem Osmanlıca hem de Latin harfleri ile çıkmıştır. Bunlar içerisinde *Resimli Ay* dergisinin hem Osmanlıca hem de Latin harfli çıkan sayılarının tamamı incelenirken, *Arkadaş* dergisinin sadece Osmanlıca, *Resimli Uyanış* dergisinin de Latin harfli yayınları çalışılmıştır. Ayrıca yayın tarihleri, 1938 yılını aşan dergilerin yalnızca söz konusu yıla kadar olan kısmı incelemeye alınmıştır. *Resimli Uyanış*, *Yedigün*, *Gündüz* ve *Foto Magazin* dergilerinin yalnızca 1938 yılına kadar çıkmış sayıları ele alınmıştır.

Magazin dergilerinden tek sayı ya da birkaç sayı yayınlananların bazılarının künyesi ile ilgili yeterli bilgiye ulaşamamıştır. Ancak içlerinde yer alan ve önemli olduğu düşünülen makale, haber ya da fotoğraftan dolayı inceleme kapsamına alınmışlardır. *Bravo*, *Güzel Mecmua*, *Ekran* ve *Gölge* bu tip dergiler arasındadır.

Dergilerin içeriği hakkında bilgi verilerken, bazı makale ve haberler örnek olması amacıyla dipnotta verilmiştir. Seçilen haber ve makaleler, içerikte ön plana çıkan ve çarpıcı özelliklere sahip olanlardır. Ancak *Resimli Ay*, *Yedigün*, *Resimli Uyanış*, *Hayat* ve *Haftalık Mecmua* gibi uzun soluklu yayın yapan dergilerde bu haber ve makalelere çok fazla rastlandığı için örnek verilmeden, içeriğe dair verilen genel bilgilerle yetinilmiştir.

4.2.1 Dilek (1923)

Mehmet Fehmi Bey tarafından, 15 Mart 1923 tarihinde Balıkesir’de çıkarılan *Dilek*, magazinsel içeriğe sahip yerel magazin dergilerinden birisidir. “15 günde çıkar, halk mecmuasıdır”⁴²⁶ klişesini taşıyan derginin fiyatı 10 kuruştur.

“Dileğimiz” başlıklı derginin çıkarılma amacını açıklayan makalede; halkta öğrenme zevkini, okumak ihtiyacını uyandırmaya çalışarak memleketin her sınıf halk zümresinin sevebileceği, faydalanabileceği bir arkadaş olma emelinde oldukları belirtilmiştir. Ayrıca derginin içeriğini; ilim, fen, sanat, ahlak, felsefe ve gündelik konular gibi şiddetle bilgi takviyesine ihtiyacı olan konuların oluşturacağından bahsedilmiştir.⁴²⁷

İçeriğe dair konulardan öne çıkanlar; kadınlara özel sayfalar⁴²⁸, güncel siyasi ve sosyal konular⁴²⁹, spor sayfası⁴³⁰, edebi şahsiyetler ile esereler⁴³¹ ve okuyucuya yöneltilen sorular olarak özetlenebilir. Derginin magazinsel yönü yanında siyasi ve güncel haberlere benzerlerine oranla daha fazla yer vermesi göze çarpan bir özelliktir. Mustafa Kemal Paşa’nın Bursa ziyareti ve Ulu Camideki ünlü “*Bursa Nutku*”na dergide ayrıntılı şekilde yer verilmiştir.⁴³² Derginin Balıkesir’de çıkarılıyor olması da, bu nutka verilen önemin sebebinin açıklar mahiyettedir. Bunun dışında içki yasağını destekleyen bir makale de, derginin yönetim kadrosunun iktidarın anayasal faaliyetlerini gönülden desteklediğini kanıtlamaktadır. Makalede, içki yasağının

---

⁴²⁶ *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, kapak.

⁴²⁷ “Dileğimiz”, *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, s.1-2.

⁴²⁸ “Kadın Sayfası”, *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, s.7-8; “Kadın Sayfası”, *Dilek*, S.3, 15 Nisan 1923, s.7-8.

⁴²⁹ Örnek haber ve makaleler için bkz. M. Şerafettin Kerim, “Yanan Şehirlerimizin İmarında Gözetilecek Noktalar”, *Dilek*, S.3, 15 Nisan 1923, s.3-4; “İçki Memnuatı Hakkındaki Dedikodular Etrafında”, *Dilek*, S.3, 15 Nisan 1923, s.9-10; “Türkçe Hitap: Gazi Paşa’nın Cami-i Kebirde Yaptığı Konuşma”, *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, s.3-4; “Türkçülük-İslamcılık”, *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, s.5-7; “Avrupa’yı Bir Harpten Çekindiren Sebepler”, *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, s.8-9.

⁴³⁰ Örnek sayfa için bkz. Feridun, “İdman Terbiye-i Bedeniye”, *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, s.10-11.

⁴³¹ Hamid, “Kış (şiir)”, *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, s.2; “Halide Hanımefendi”, *Dilek*, S.3, 15 Nisan 1923, s.1-2; Mehmet Halit, “Türk Edebiyatının Büyük Simaları”, *Dilek*, S.3, 15 Nisan 1923, s.5-6; E. K. “Küçük Hikâye: Yara”, *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, s.14-15.

⁴³² “Türkçe Hitap: Gazi Paşa’nın Cami-i Kebirde Yaptığı Konuşma”, *Dilek*, S.1, 15 Mart 1923, s.3-4.

millet ve memleket üzerinde sıhhi, ahlaki ve ekonomik faydaları üzerinde durulmuş ve bu yasağın ne kadar yerinde olduğu vurgulanmıştır.⁴³³

Dilek'in kadın sayfalarını oluşturmasına neden olan gerekçe, dönemin dergilerinde yer alan benzer sayfaların da amacını yansıtması açısından da önem taşımakta ve örnek teşkil etmektedir. “*Kadın Sayfası*” başlıklı yazıda; kadınların hayatta çok ehemmiyetli varlıklar olduğu ve onlarsız hayatın bir hiç olduğuna dair iddialı cümleler kullanılmıştır. Ayrıca eğitilmiş aydın kadınların dergiye yardımı talep edilmiş ve bu yardım sayesinde derginin de sıradan kadınları aydınlatması amaçlanmıştır. Yazının son cümlesi de, derginin amacını net bir şekilde ortaya koymaktadır: “*Bütün dileğimiz şimdiye kadar ihmal edilmiş olan kadınlarımızı layık oldukları mevki ve ehemmiyeti kazanmış görmektir.*”⁴³⁴

Derginin elde olan iki sayısı ayrıntılı incelendiğinde, belirli bir yazar kadrosunun olmadığı görülmektedir. M. Şerafettin Kerim, Mehmet Halit, Naime Halit ve Mehmet Esad gibi isimler, hemen hemen tek makale ya da yazı ile katkıda bulunmuşlardır. Bunların dışında derginin sayfalarında yer alan yazıların çoğunluğu imzasız ya da okuyucuların imzasını taşıyan bilgi verme amaçlı kısa yazılardır.

Balıkesir’de yayınlanan *Dilek*’in ne zaman kapandığına dair kesin bir bilgi mevcut değildir. Elde olan son sayı 15 Nisan 1923 tarihli 3. sayıdır.

4.2.2. Nur (1924)

1 Nisan 1924 tarihinde ilk sayısı yayınlanan *Nur* dergisinin sahibi Hikmet, mesul müdürü ise Kamil Bey’dir. Samsun’da yayınlanan derginin fiyatı 5 kuruştur ve “*Haftalık edebi mecmua*”⁴³⁵ klişesini kullanmıştır.

Derginin ilk sayısında öncelikle okuyuculardan özür dilendiği görülmektedir. Söz konusu nüshanın gerek aceleye gelmesinden gerekse İstanbul’dan sipariş edilen klişelerin geç gelmesinden dolayı arzu edildiği kadar mükemmel bir dergi

---

⁴³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. İçki Memnuatı Hakkındaki Dedikodular Etrafında”, **Dilek**, S.3, 15 Nisan 1923, s.9-10.

⁴³⁴ “Kadın Sayfası”, **Dilek**, S.1, 15 Mart 1923, s.7-8.

⁴³⁵ **Nur**, S.1, 1 Nisan 1924, kapak.

yayınlayamadıklarından dolayı özür dilenmiştir.⁴³⁶ Hem kâğıt ve klişe konusunda İstanbul'a bağlı kalınması hem de bütün engel ve müşkülatlara göğüs germek durumunda kalınmasından bahsedilmesi, yerel basınının zorlu şartlar içinde dergi ve gazete çıkarmak durumunda kaldığını göstermesi açısından önemlidir.

Derginin çıkarılış amacını belirten yazıda içeriğin milli, edebi, ticari, ilmi ve içtimai konulardan oluşacağını dile getirilmiştir.⁴³⁷ Ancak edebi dergi klişesi kullanılmış olursa da, içeriğin daha çok magazinsel olduğu gözlenmektedir. Özellikle reklam ve ilanların sunulmuş tarzı, bir magazin dergisine yakışır şekilde ve okuyucunun ilgisini çekecek ölçüde oldukça renkli ve yaratıcıdır denilebilir. Örneğin "Lüzumsuz Seyahatler" başlığı altında verilen ilanda Teshilat Mağazasının reklamı dikkat çekici bir dille okuyucuya sunulmuştur: "Bazıları sırf Avrupa'yı dolaşmak ve oradaki modalarla edebiyat ve sanatı tetkik etmeye gidenler galiba hükümet karşısında Teshilat Mağazasının satılık ve kiralık muazzam romanlarını görmemiş olacaklardır."⁴³⁸ Mağazanın reklamının, sıradan ve tek düze değil de böyle yaratıcı şekilde yapılması, modern magazin basınında da bile sıkça rastlanan bir yöntem olmaması açısından önem taşımaktadır. Yine aynı yöntemle hazırlanan bir ilanda okuyucuyu merak sevk eden bir yöntem kullanılmıştır. İstanbul Terzihanesinin ününü anlatmaya çalışan dergi, "Samsun'da Makas Fikdanı" başlığı altında şöyle bir ilan metni kullanmıştır: "İşlerinin çokluğu dolayısıyla makasları sık sık körlenen İstanbul Terzihanesi sahibi Sami Kaymak Bey piyasada mevcut makasların küffasını topladığından Samsun'da makas fikdanı baş göstermiştir."⁴³⁹ Böyle yaratıcı reklam yönteminin yerel bir dergi tarafından kullanılması da dikkate değer bir diğer konudur. Bunların dışında dergide sinema ilanlarına rastlanmaktadır ki bu da şehirde kaç tane sinemanın yer aldığını öğrenmek ve dolayısıyla da sinema gibi sosyal faaliyetlerin yoğunluğu hakkında bilgi edinebilmek açısından önem taşımaktadır.

Dergide "Eğer Hayat Bu İse" başlıklı yazıda Samsun'un içtimai hayatına dair ipuçları edinmek mümkündür. Nurullah Nafiz imzalı bu yazıda; Samsun'daki içtimai hayatın oldukça sönük ve tatsız olduğundan bahsedilmektedir. Yazar; dışardan bakan

---

⁴³⁶ "İtizar", **Nur**, S.1, 1 Nisan 1924, s.2.

⁴³⁷ "Arz-ı Maksad", **Nur**, S.1, 1 Nisan 1924, s.6.

⁴³⁸ "Lüzumsuz Seyahatler", **Nur**, S.2, 10 Nisan 1924, s.6.

⁴³⁹ "Samsun'da Makas Fikdanı", **Nur**, S.2, 10 Nisan 1924, s.7.

birinin şehrin doğal güzelliğine hayran kaldığını ancak içeride eğlence şeklinin çok iptidai olduğundan yakınmıştır. Birkaç güzel bina, iki-üç sinema, üç-dört kiraathane ve birkaç kulüpten başka eğlence mekânı olmadığını dile getiren yazarın Türk Ocakları hakkında iddia ettikleri de son derece dikkat çekicidir. Nurullah Nafiz makalesinin sonunda, Türk Ocaklarının Samsun’da bir cereyan uyandırabilme vazifesine dair hiçbir mevcudiyet gösteremediğine dair eleştirel bir tutum sergilemiştir.⁴⁴⁰

Dergide yer alan yazı ve makalelerin büyük çoğunluğu Nurullah Nazif imzası taşımaktadır. Onun dışında Faruk Nafiz ve Yahya Kemal’e ait birer şiir bulunmaktadır. Derginin elde olan son sayısı 10 Nisan 1924 tarihli ve bu sayının da son sayı olduğu tahmin edilmektedir.

4.2.3. Gelincik (1924)

Mehmet Rauf tarafından İstanbul’da çıkarılan *Gelincik* dergisinin ilk sayısı, 8 Haziran 1924 tarihinde yayınlanmıştır. “*Cumartesi ve Salı günleri neşrolunur edebi mizah gazetesidir*”⁴⁴¹ klişesini taşıyan derginin yayın periyodu, klişesinde belirtildiğinin aksine düzenli olmamıştır. Genellikle haftada bir çıkan dergi, bazen 15 günde bir çıkmıştır. Sadece son iki sayısı, klişede belirtildiği gibi, aynı haftanın Cumartesi ve Salı günü çıkmıştır. İlk dört sayının fiyatı 5 kuruş iken, sonraki beş sayının fiyatı 3 kuruştur.

Mehmet Bayrak tarafından “erotik”⁴⁴² olarak adlandırılan derginin içeriği incelendiğinde, yayınladığı resimler ve cinsel içerikli hikâyelerden dolayı böyle adlandırıldığı yorumu yapılabilir. Ancak hem şuh ve yarı çıplak kadın resimlerinin hem de hikâyelerin, makul miktarda cinsellik içerdiği söylenebilir. Zaten Mehmet Rauf da, derginin ahlaka mugayir olduğuna dair yapılan eleştirilere, aynı şekilde cevap vererek, derginin formatının sanatsal olmaktan öte olmadığını belirtmiştir. Mehmet Rauf’a göre; *Gelincik*’teki resimler tahrik ve ifsat için değil ancak ve ancak

⁴⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nurullah Nafiz, “Eğer Hayat Bu İse”, *Nur*, S.2, 10 Nisan 1924, s.1.

⁴⁴¹ *Gelincik*, S.1, 8 Haziran 1924, kapak.

⁴⁴² Mehmet Bayrak, *Türkiye’de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*, Kül Yayınları, İstanbul 1994, s.43.

bir sanat eseri olmak üzere neşredilmektedir. Ayrıca çıplaklığın ahlaksızlık olduğunu düşünenlerin sadece riyakâr ve fesat insanlar olduğunu iddia etmiş ve sanat olarak kabul edilmeseydi dünyanın bütün müzelerinin çıplak resimler ve heykellerle dolu olmayacağını belirtmiştir.⁴⁴³ Derginin klişesinde yer alan *edebi mizah gazetesi* tabiri de, aslında bu tür eleştirilere engel olmak amacıyla kullanılmış olabilir. Çünkü müstehcen olduğu düşünülen hikâyelerin neredeyse tamamı eğlenceli bir konuya sahiptir ve gerçekten de mizahi yönü ağır basmaktadır.

Gelincik'te ön plana çıkan yarı çıplak kadın resimleri ve muzip hikâyelere ek olarak magazinsel içerikli başka temalar da mevcuttur, bunlardan bazıları; rüya tabiri sayfaları, enteresan anketler⁴⁴⁴, ödüllü bilmece-yarışmalar ve fıkralardır. Aynı zamanda derginin güncel konuları da sayfalarına taşıdığını görmek mümkündür. Örneğin derginin 5. sayısında okuyucuların Millet Bayramı kutlanmış ve bu bayram ile ilgili bilgi verilmiştir. Bunun dışında incelenen dönem magazin dergilerinde çok fazla rastlanılmayan güncel bir skandal da dergide yer almıştır. 30 Temmuz 1924 tarihinde Kılıç Ali ile Celal Nuri arasında meydana gelen dayak olayı, mizahi bir şekilde derginin sayfalarına taşınmıştır. Günümüz magazin basınında sıkça yer alan bu tür haberler, Atatürk Dönemi magazin dergilerinde çok fazla rastlanılmadığı için bu haberin magazin değerinin yüksek olduğu yorumu yapılabilir.

Dergi içeriğinin büyük bir bölümünü oluşturan hikâyelerin imzasız olduğu görülürken, Mehmet Rauf'un sadece *Böğürtlen* isimli tefrikada imzası vardır. Bunun dışında birkaç şiir ve hikâye imzaya sahiptir. Dergi, sadece dokuz sayı yayınlanmış ve son sayısı olan 9. sayı, 5 Ağustos 1924 tarihinde çıkmıştır.

4.2.4. Resimli Ay/Sevimli Ay (1924-1931)

M. Zekeriya tarafından 1 Şubat 1924 tarihinde İstanbul'da çıkarılmaya başlayan *Resimli Ay* dergisi, uzun soluklu magazin dergilerinden biridir. Derginin

---

⁴⁴³ Mehmet Rauf, "İki Söz", *Gelincik*, S.3, 22 Haziran 1924, s.2.

⁴⁴⁴ Söz konuş anket, okuyucularının kadın mı yoksa erkek mi olmak istediğine dair. "Kadın mı Olmak İsterdiniz, Erkek mi? Niçin?", *Gelincik*, S.5, 23 Temmuz 1924, s.1.

uzun soluklu yayın hayatını iki ayrı döneme ayırmak gerekir. 1924-1928 yılları arası birinci dönem, 1928-1930 arası yılları da ikinci dönem olarak tasnif edilebilir.

İmtiyaz sahipliğini Nebizade Hamdi Bey'in yaptığı *Resimli Ay* dergisinin mesul müdürlüğünü farklı isimler yürütmüştür. Tevfik Bey, M. Zekeriya Bey, Zeki Cemal, Hakkı Süha, Ahmet Hakkı, Sabiha Zekeriya ve Behçet Bey belli aralıklarla derginin mesul müdürlüğü görevini üstlenmişlerdir. “*Mecmua olarak Türkiye’de ilk mecmuadır*” klişesini kullanan derginin fiyatı 25 kuruştur.⁴⁴⁵ İstanbul’da yayınlanan dergi Vatan, *Resimli Ay*, *Sevimli Ay* ve Marifet Matbaası tarafından basılmıştır.

Resimli Ay dergisinin 1924–1928 yılları arasındaki dönemi, birinci dönemdir. Zekeriya Bey’in çıkardığı bir diğer dergi olan *Resimli Hafta*’da çıkan “*Hapishane Hikâyeleri*”⁴⁴⁶ başlıklı yazıdan dolayı, Zekeriya Bey ve söz konusu yazının sahibi Cevat Şakir tutuklanırken, *Resimli Ay* dergisi de kapatılma cezası almıştır.⁴⁴⁷ Zekeriya Bey’in tutuklanmasını fırsat bilen *Resimli Ay*’ın ortaklarından Suudi Bey, mevcut sermayeye tek başına sahip olabilmek için bir takım oyunlara başvurmuştur. Sabiha Zekeriya ise bu durumuma engel olmak için Suudi Bey’in vergi kaçakçılığı yaptığı gerekçesiyle dava açmıştır. Bunun üzerine işlerin başına geçen Sabiha Zekeriya, *Resimli Ay* ismi kullanılmadığı için dergiyi *Sevimli Ay* olarak yeniden çıkarmıştır. Yaklaşık bir yıl boyunca (Şubat 1926-Mart 1927) *Sevimli Ay* adıyla çıkan dergi, 1926’da Cumhuriyet’in yıldönümü nedeniyle çıkan aftan yararlanmış ve 1928’de derginin adı yeniden *Resimli Ay* olmuştur. Böylece derginin ikinci evresi başlamış ve dergi 1931 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir.⁴⁴⁸

Birinci dönemde dergi içeriğinde; sosyal konular, gizem içeren olaylar, dünyada ve Türkiye’de meydana gelen güncel olaylar, psikoloji, din, spor, sinema, müzik, dans, eğlence hayatı, evlilik, kadın-erkek ilişkileri, eş seçimi, çocuk eğitimi

---

⁴⁴⁵ 1 Kânunusani ve 15 Kânunusani 1931 tarihli son sayılar 20 kuruş olarak fiyatlandırılmıştır.

⁴⁴⁶ Hüseyin Kenan, “Hapishane Hikâyeleri”, **Resimli Hafta**, S.35, 13 Nisan 1925, s.6.

⁴⁴⁷ İstiklal Mahkemesinde yargılanan Zekeriya Bey ve Cevat Şakir’in davaları 27-30 Nisan 1925 tarihlerinde görülmüştür. Dava sonucunda Zekeriya Sinop, Cevat Şakir ise Bodrum’da kalebentliğe mahkûm edilmiş ve *Resimli Ay* ile *Resimli Hafta* dergileri de kapatılma cezası almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA 30.18.1.1.13.31.11** (24.05.1925); **BCA 30.18.1.1.13.24.2** (18.04.1925)

⁴⁴⁸ Bu süreç hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sabiha Sertel, **Roman Gibi**, Belge Yayınları, İstanbul, 1987; Zekeriya Sertel, **Hatırladıklarım**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2001; Refik Erduran, **Sabiha**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2004; Nuran Özlük, **Resimli Ay Sistemantik İndeks**, Akdemir Kitapları, İstanbul, 2010, s.10-12.

ve bakımı, moda, kadın cemiyetleri, kadınlık ve ev-el işleri gibi çok geniş konu yelpazesine yer verilmiştir. Hedef kitle olarak kadın okuyuculara yönelik derginin ilk döneminde sosyal ve magazinsel içerik baskınken, ikinci dönemde hem yazar kadrosunda hem de içerikte önemli değişimler olmuştur. Özellikle 1929'da Nazım Hikmet'in yazı kadrosunun başına geçmesiyle, derginin düşünce yapısı tamamıyla değişmiştir. Sosyalist düşünce etrafında şekillenen fikir ve sanat mevzuları derginin içeriğine hâkim olmaya başladıkça, magazinsel öğelerin geri plana atıldığı görülmektedir. Zamanla derginin sayfalarında, düşünce ve sanat gibi bilimsel dili ağır olan makalelerin sayının arttığı gözlemlenmiştir. Bu durumun da, magazin basını için temel ilke olan her tür okuyucuya hitap edebilen basit, anlaşılır ve eğlenceli içerik ilkesine ters düştüğü için, derginin magazinsel özelliklerinden uzaklaşmasına sebep olduğu söylenebilir.

Nuran Özlük'e göre; derginin ilk dönemdeki içeriği hem konu hem de görsel anlamda dönemin diğer dergilerinden oldukça farklılık arz eder. O zaman kadar kapalı toplumların yapısı dolayısıyla ifşa edilmeyen ya da ifşası hoş karşılanmayan pek çok mevzu derginin sayfalarına taşınmış, çeşitli anketlerle devrin insanının özellikle sosyal hayatı oluşturan konulardaki bakış açısı da nokta atışı yapılarak derginin okuyucularına sunulmuştur.⁴⁴⁹ Özlük'ün bu tespiti oldukça yerindedir. Dergiyi benzerlerine oranla daha realist yapan öge ise, Sabiha Sertel'in cesur yayıncılık anlayışıdır denilebilir. Uzun soluklu bir dergi olması nedeniyle bu tespiti kanıtlayacak örneklerin oldukça fazla olması, onları burada sıralamayı mümkün kılmasa da, göze çarpan bir iki yazı ve anket hakkında bilgi vermek mümkündür. Özellikle kadın okuyuculara yönelik yapılan anketlerden ön plana çıkanlar şu şekildedir: “*Aile Saadeti Namına Ailede Kadın mı Hâkim Olmalıdır Erkek mi? Niçin Kadın Niçin Erkek?*”, “*Aile Hayatınızdan Memnun musunuz?*”, “*Kızlar da Kocalarını İntihap Hakkına Malik Olmalı mıdır?*”, “*Kadınlar Ev Kadını mı Olmalı Meslek Kadını mı? Niçin?*”, “*Çocuğunuzu Nasıl Yetiştirmek İstersiniz?*” ve “*En Mükemmel Koca Kimdir?*” gibi anketler, özellikle kadın okuyucuları, çeken ve dönemin şartları göz önüne alındığında sıra dışı olarak yorumlanabilecek anketlerdir.

---

⁴⁴⁹ Nuran Özlük, **Resimli Ay Sistemantik İndeks**, Akademik Kitaplar, İstanbul, 2010, s.10.

Yine çoğunlukla Sabiha Sertel tarafından kaleme alınan ve kadınların sosyal hayattaki haklarını savunan yazılar da, son derece cesurdur. Öyle ki Sabiha Sertel söz konusu yazılarından bazıları yüzünden iktidarın dikkatini çekmiş ve mahkemeye çıkmak durumunda kalmıştır. “*Ailede Demokrasi*”, “*Kadını Hayat mı Kanun mu Esir Eder?*”, “*Kadınlar Her İstediklerini Yapabilirler mi?*”, “*Kanun-u Medeni Karşısında Türk Kadını*” ve “*Ben İnsan Değil miyim?*” başlıklı yazılar, söz konusu cesur yazılar arasında saymak mümkündür.

Kadın haklarını ön plana çıkaran bu yazıların yanında, kadının günlük hayatta işine yarayacak faydalı bilgiler de, derginin sıkça sayfalarına taşıdığı konular arasındadır. Moda, cilt bakımı, sağlık, çocuk bakımı, ev dekorasyonu dergi içeriğinde oldukça fazla yer tutmaktadır. Özellikle adab-ı muaşeret, derginin titizlikle üzerinde durduğu gündelik hayata dair konuların başında gelmektedir. Öyle ki dergi, zaman zaman yayınladığı adab-ı muaşeret konulu kitapçıklarla, okuyucuya önemli hizmette bulunmuştur.⁴⁵⁰ “*Herkesin Bilmesi Lazım Gelen Muaşeret Usulleri*”⁴⁵¹ başlığını taşıyan elli sayfalık kitapçıkta, yaratılmak istenen orta sınıf ve “milli sosyete”nin işine yarayacak son derece önemli adab-ı muaşeret usulleri, basit bir dil ve özet bilgilerle okuyucuya sunulmuştur. Gündelik hayatın hemen hemen her alanına ait muaşeret bilgilerini derleyen bu kitapçığın okuyucular tarafından ilgi görmüş olduğu muhtemeldir.

Resimli Ay dergisi, Cumhuriyet döneminin başarılı magazin dergilerinin ilk örnekleri arasında yer alan önemli bir dergidir. Sahibinin Serteller, yayın hayatının da oldukça uzun olması, Atatürk Dönemi diğer magazin dergilerine örnek teşkil etmesine neden olmuştur. Söz konusu dönemde yayınlanan birçok magazin dergisinin, *Resimli Ay*’ın yayın formatını örnek alarak yayın hayatına başladığını söylemek mümkündür. Serteller’in gazetecilik mesleğinin eğitimini Amerika’da almaları, oradaki magazin basını kültürünü ülkelerine taşımaları açısından önemli bir etken olarak yorumlanabilir.

Uzun soluklu yayın hayatına sahip olan derginin yazar kadrosu oldukça zengindir. Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Hamdi, Ahmet Rasim, Baki Belend,

⁴⁵⁰ Söz konusu kitapçıklar: Her Genç Neler Bilmelidir?, Her Genç Kız Neler Bilmelidir?, Her Evli Erkek Neler Bilmelidir?, Her Evli Kadın Neler Bilmelidir?, Herkes Neler Bilmelidir?

⁴⁵¹ **Herkesin Bilmesi Lazım Gelen Muaşeret Usulleri**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1927.

Celal Esad, Celalettin Ekrem, Mustafa Şakir, Emin Türk, Enver Behnan, Fahri Celal, Fahri Kamil, Faruk Nurettin, Halit Ziya, İbnürrefik Ahmet Nuri, İlhami Bekir Tez, İsmail Suphi, Mahmut Yesari, Muhsin Ertuğrul, Münire Handan, Nahit Sırrı, Nazım Hikmet, Nizamettin Nazif, Peyami Safa, Raife Neziye, Sabiha Zekeriya, Sadri Ethem, Sabahattin Ali, Suat Derviş, Vâlâ Nurettin, Vasfi Samim, Zekeriya Bey, kadroda ön plana çıkan isimler arasındadır. Ayrıca, özellikle derginin ilk döneminde, imzasız ve dış basın kaynaklı yazıların sayısı da oldukça fazladır.

Resimli Ay'ın yayın hayatında, bazı olağanüstü dönemler⁴⁵² dışında, aksama olmamış ve dergi düzenli olarak çıkmıştır. Aylık periyoda sahip olan dergi, 1931 yılına gelindiğinde onbeş günde bir çıkmaya başlamıştır. Ancak 1 Kânunusani ve 15 Kânunusani sayılarından sonra dergi bir daha çıkmamıştır. Derginin kapatılma sebebine değinilecek olursa, 1929 yılından sonra derginin yazar kadrosuna katılan Nazım Hikmet ve arkadaşlarının sosyalizm içerikli yazılarının kapatılmada etkili olduğu söylenebilir. Derginin sahipleri, söz konusu içerikten dolayı rahatsız olmuş ve Nazım Hikmet ve arkadaşlarının dergiden çıkarılmasını istemişlerdir. Zekeriya Bey ve eşi bu duruma karşı çıkmışlar⁴⁵³ ve çıkan anlaşmazlıktan dolayı dergi yayın hayatına son vermek durumunda kalmıştır. Sabiha ve Zekeriya çifti, derginin kurucuları olarak derginin yayını sürdürmeyi istemişlerdir. 1 Kânunusani 1931 tarihinde çıkardıkları sayıda okuyucu kitlesine şöyle hitap etmişlerdir:

“Biz Resimli Ay’ı yedi sene önce yayınlamaya başladık. Resimli Ay yedi senelik yayın hayatı içinde birçok zorluklarla karşılaştı. Bu zorluklara, hapis cezalarına, durmadan mahkemelerde yargılanmalara rağmen yayınlarına devam etti. Çünkü Resimli Ay bir ideal mecmuası idi. Dergi, bu memleketin fikir ve edebiyat hayatında çok küçük bir rol oynamak, ıstırap çeken kitlelerin dertlerini dile getirmek, demokratik bir düzen kurulmasını sağlamak amacıyla çıkıyordu. Karşılaştığı zorluklar onun azim ve iradesini sarsmadı. Mahkemeden mahkemeye düştük, fakat son defada karşılaştığımız zorluk, Resimli Ay’ın çıkmasına engel olmayacaktır.

---

⁴⁵² Söz konusu olağanüstü dönemler; derginin kapatılması, başka bir adla yeniden çıkması ve yeniden eski adını alması gibi dönemlerdir.

⁴⁵³ Yıldız Sertel, **Babam Gazeteci Zekeriya Sertel: Susmayan Adam**”, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2002, s.168.

Ortaklar bu isme sahip çıkmak istiyorlar. Resimli Ay bizimdir. Ve yayınlarına devam edecektir.”⁴⁵⁴

Ancak derginin ortakları, yeni sayılarının yayınlanmasına engel olmuşlar ve son olarak mahkemeye başvurup, “imtiyaz şirketin malıdır” iddiasıyla *Resimli Ay*’ın yayın hayatının son bulmasına neden olmuşlardır.

4.2.5. Resimli Hafta (1924-1925)

Resimli Hafta, *Resimli Ay* dergisi sahip ve müdürü M. Zekeriya tarafından çıkarılmış olan bir dergidir. M. Zekeriya Bey’e göre, *Resimli Hafta*, *Resimli Ay*’ın haftalık yavrusu gibidir ve *Resimli Hafta*’nın idare heyeti ve muharrirleri de *Resimli Ay*’ın yazar kadrosundan ayrıdır.⁴⁵⁵ *Resimli Ay* dergisinin 7. Sayısından sonra çıkan derginin adını da *Resimli Ay* okuyucuları belirlemiştir. Birkaç hafta boyunca yapılan ankete on binlerce kişinin katıldığı iddia edilmiştir. Bu sayı hem *Resimli Ay*’ın tirajı hem de gördüğü ilgiyi göstermesi açısından da önem taşımaktadır. Anket neticesinde iki yüzü aşkın kişinin talebi doğrultusunda derginin adının “*Resimli Hafta*” olması kararına varıldığı şu şekilde belirtilmiştir: “*Resimli Hafta*” *karilerin mecmuasıdır. Birinci sayfasından son sayfasına kadar her satırı, her resmi karinin zevk ve ihtiyacına cevap verebilecek tarzda seçilip tertip edilmiştir. Böyle bir mecmuanın ismini de karinin bulması lazım gelirdi. Bu maksatla bu yeni haftalık mecmuamız için intihap edilecek ismi karilerimize bıraktık. Aldığımız binlerce mektup içinde karilerimizin çoğu “Resimli Hafta” ismi üzerinde ittifak etmişlerdir.*

*Bu ismi seçen karilerimiz hemen de müttefiken diyorlar ki: (madem ki bu mecmua Resimli Ay sahipleri tarafından neşrediliyor ve madem ki bu yeni mecmua haftalık olacaktır, o halde mecmua için bulunacak en münasip isim “Resimli Hafta”dır.)“Resimli Hafta” ismini bulan karilerimizin adedi iki yüzü mütecavizdir”.*⁴⁵⁶

⁴⁵⁴ Sabiha Zekeriya, “Resimli Ay’ın Hikâyesi”, **Resimli Ay**, S.9-C.7, 1 Kânunusani 1931, s.1

⁴⁵⁵ M. Zekeriya, “Resimli Hafta”, **Resimli Hafta**, S.1, 4 Eylül 1924, s.2.

⁴⁵⁶ “Gazetemizin İsmi Kim Buldu?”, **Resimli Hafta**, S.1, 4 Eylül 1924, s.2.

Derginin hem ön hem de arka kapağında iki ayrı klişe görmek mümkündür. Ön kapağında “*Perşembe günleri çıkar resimli gazetedir*”⁴⁵⁷ ve arka kapağında ise “*Türkiye'nin en mükemmel haftalık mecmuası*”⁴⁵⁸ klişesi mevcuttur. Ön kapakta gazete, arka kapakta mecmua kelimesinin geçmesi, daha önce de değinildiği gibi, dergi formatını taşıyan yayınların da gazete olarak adlandırılması geleneğinden kaynaklanmaktadır. İstanbul’da yayınlanan derginin fiyatı 5 kuruştur ve Vatan Matbaası tarafından basılmıştır.

M. Zekeriya, dergiyi çıkarılma amacını ilk sayıda şu şekilde açıklamıştır: “*Şimdiye kadar neşredilmiş haftalık mecmuaların çoğu ya yüksek fikirlerin maskesi olmaya çalışmış yahut Avrupa mecmualarından kopya ve tercüme resim ve yazılarıyla iktifa etmiştir. Şimdiye kadar bizde bir gazetenin seviyesi makalelerin anlaşılmağı ve mümkün olduğu kadar az ve mahdut bir sınıfa hitap etmesiyle ölçülüyordu. Az çok halka hitap etmek isteyen ve yüksekte atmayan makale sahiplerine ve o makalelerin münderiç olduğu gazetelere ehemmiyet verilmezdi. (...) Memlekette ali tahsil görmüş kaç kişi vardır. Bilhassa bizde okumaya ve yükselmeye karinin seviyesi yükselsin ve memlekette demokrasi tesis etsin. İşte Resimli Hafta'nın gayesi budur. (...) Resimli Hafta karilerin mecmuasıdır. Birinci sayfasından son sayfasına kadar her satırı, her resmi karinin zevk ve ihtiyacına cevap verebilecek tarzda seçilip tertip edilmiştir.*”⁴⁵⁹ Bu açıklamaya uzunca yer verilmesinin nedeni, magazin kavramının halka yönelik basit, sade, düşündürmeden çok eğlendirmeye yönelik haber anlayışına uygun bir açıklama olmasıdır.

Resimli Ay'ın haftalık yavrusu olarak nitelendirilen derginin içeriğinin, *Resimli Ay*'a nazaran, daha magazinsel olduğu söylenebilir. Çıkarılış amacında belirtildiği gibi, yüksek tahsil görmemiş halk tarafından ilgiyle karşılanacak haber, makale, yazı, bulmaca ve yarışmalar derginin içeriğinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Yaşanmış olaylardan hareketle yazılmış ibret verici hikâyelerin dergi sayfalarında sıkça yer aldığı görülmektedir. Kardeş olduklarını bilmeden

---

⁴⁵⁷ **Resimli Hafta**, S.1, 4 Eylül 1924, kapak.

⁴⁵⁸ Bu klişe derginin 10. sayısından itibaren kullanılmaya başlamıştır.

⁴⁵⁹ M. Zekeriya, “Resimli Hafta”, **Resimli Hafta**, S.1, s.2.

evlenenler,⁴⁶⁰ aldatıldığı için intihar eden kadın,⁴⁶¹ İstanbul'da kızların ırzını çalan mezbaha,⁴⁶² kokainden dolayı hapse giren genç,⁴⁶³ onsekiz yaşında genç kızla evlenen Bandırmalı Hacının başına gelenler,⁴⁶⁴ uzun süre köyünden uzak kalan babanın oğlu ve kızını evli bulması,⁴⁶⁵ kendini sevgilisine öldürterek intihar eden sahne güzeli⁴⁶⁶ ve kocasını kız kardeşine kaptıran kadın⁴⁶⁷ gibi olaylar, okuyucunun ilgisini çekecek tarzda hikâyeleştirilmiştir. Bu hikâyelerin büyük çoğunluğunun namus ile ilgili olması da ayrıca dikkat çekicidir. Ayrıca söz konusu hikâyelerin edebi yönünden çok magazinsel yönün daha ağır bastığını da belirtmek gerekir. Derginin satır arası yaptığı haberlerde, bu tür hikâyelerin özellikle okullu gençler arasında okunduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki derginin verdiği habere göre, bu hikâyeleri okuduğu için Darülfünunun kız öğrencileri dayak yemiştir. “*Bir Makale Yüzünden Darülfünunda Talebe Hanımlarını Nasıl Dövmüşlerdi?*” başlıklı haberde; sosyal hayatın aksaklıklarını anlatmak için hikâye edilen olayların Darülfünun hocaları tarafından yanlış anlaşıldığı ve bu yüzden öğrencilerin dövüldüğü bilgisi verilmiştir.⁴⁶⁸

Hikâyeler dışında magazine dair haberler bakılacak olursa; ilk olarak Ahmet Celal'in kaleme aldığı ve İstanbul'un yozlaşmış yüksek ailelerine dair hikâye göze çarpmaktadır. Batıyı körü körüne taklit eden Avrupalı çakması bu aileler yerilip, sosyete adına yaptıkları eylemler gülünç bulunmuştur. Türkler arasında başlayan

---

⁴⁶⁰ “Birbirlerini Seven Birbirleriyle Evlenen Annelerinin İtirafına Rağmen Birbirlerini Terk Etmeyen İki Kardeş”, **Resimli Hafta**, S.2, 11 Eylül 1924, s.5.

⁴⁶¹ Esat Mahmut, “Kocasının Başka Bir Kadımla Evlenmesini Haber Alması Üzerine, Üzerine Gaz Döküp İntihar Eden Genç Bir Anne”, **Resimli Hafta**, S.19, 8 Kânunusani 1925, s.6.

⁴⁶² “İstanbul'da Kızların ırzını Çalan Bir Namus Mezbahası”, **Resimli Hafta**, S.3, 18 Eylül 1924, s.4.

⁴⁶³ “Biri Ölen Diğeri Hapishaneye Düşen İki Kokain Kurbanı Genç”, **Resimli Hafta**, S.8, 23 Teşrinievvel 1924, s.5.

⁴⁶⁴ “Onsekiz Yaşında Bir Genç Kızla Evlenen Altmış Yaşında Bandırmalı Bir Hacının Başına Gelenler”, **Resimli Hafta**, S.17, 25 Kânunuevvel 1924, s.3.

⁴⁶⁵ “Uzun Müddet Köyünde Ayrı Kalan Hasan Dayı Avdette Oğlu ile Kızını Evlenmiş Buluyor”, **Resimli Hafta**, S.17, 25 Kânunuevvel 1924, s.6.

⁴⁶⁶ “Kendisini Sevgilisine Öldürtmek Suretiyle İntihar Eden ve Aşkını Çıldırta Bir Sahne Güzeli”, **Resimli Hafta**, S.19, 8 Kânunusani 1925, s.3.

⁴⁶⁷ “Kocanızı Kız Kardeşinizden Korumak Lazım Geldiğini Hiç Düşündünüz mü?”, **Resimli Hafta**, S.25, 19 Şubat 1925, s.6.

⁴⁶⁸ Haberin ayrıntısı için bkz. “Bir Makale Yüzünden Darülfünunda Talebe Hanımları Nasıl Dövmüşlerdi?”, **Resimli Hafta**, S.22, 19 Kânunusani 1925, s.3.

balo, salon hayatının aileleri nasıl bozduğu ve Avrupa ahlakının Türk ailelerini nasıl yozlaştırdığı hikâye edilmiştir. Balo adı verilen eğlencelerde içkinin insanları nasıl raydan çıkarıp, birbirinin kucağına ittiği, hicivsel bir tarzda okuyucuya sunulmuştur.⁴⁶⁹ Magazin yönü ağır olmakla birlikte, dönemin sosyal hayatına dair ipucu veren bir diğer makalede, İstanbul’da yeni türemeye başlayan, her çiçekten bal alan, havai ve züppe Türk kızı tipi anlatılmıştır. Her çiçekten bal alan havai züppe bir genç kız modasının başladığından ve yeni neslin bu tür genç kızlarla dolu olacağından bahsedildikten sonra söz konusu tip, Melahat örneğinde hikâyeleştirilmiştir.⁴⁷⁰ Verilen iki örnek haber, daha öncede belirtildiği gibi, dönemin sosyal yapısı (sosyete tabir edilen üst tabaka aileler için geçerli olmak şartıyla) hakkında bilgiler vermesi açısından önem taşımaktadır. Hikâyelerin gerçekliğini doğrulamak imkânsız olsa da, satır aralarında yakalanan ayrıntıların, dönem romanları ve adab-ı muaşeret kurallarını anlatan kitapları ile karşılaştırıldığında, makul ölçüde gerçeklik payına sahip olduğu söylenebilir.

Mısırlı Prenses Şivekâr’ın çarpıcı aşk trafiği de, derginin sayfalarında kendine yer bulan gerçek bir sosyete haberi olarak karşımıza çıkmaktadır. “*Yakında Mahkemesi Başlayacak ve Türkiye’de Misali Görülmemiş Bir Skandal Tevhit Edecek Bir Hadise*” başlığı altında verilen haberde; Mısırlı Prenses Şivekar’ın kocasını yatakta bastığı kadını hırpalaması ve sonrasında görülen mahkeme ele alınmıştır. Daha sonra ise prensesin sosyete tabir edilen çevresinde çarpık ilişkiler anlatılmış.⁴⁷¹ Bu haberin önemi de, günümüz magazin basınında “cemiyet skandalı/dedikodusu” olarak tabir edilen haber türüne birebir benzer olması oluşturmaktadır. Bu tarz magazin haberlerine verilecek çarpıcı bir diğer örnek de, Hasan ismini alarak erkek olan Hüsna Hanımın hikâyesidir.⁴⁷² Dönemin şartları düşünüldüğünde bu tür cinsiyet değiştirme haberlerinin varlığı hayret verici olsa da, buna benzer birkaç habere dönemin diğer magazin dergilerinde de rastlanılmıştır. Bu gibi durumlar da,

---

⁴⁶⁹ Ahmet Celal, “İstanbul’un Yüksek Aileleri Arasında”, **Resimli Hafta**, S.11, 13 Teşrinisani 1924, s.4-5.

⁴⁷⁰ “İstanbul’da Türeyen Yeni Bir Tip Türk Kızı”, **Resimli Hafta**, S.16, 18 Kânunuevvel 1924, s.4-5.

⁴⁷¹ “Yakında Mahkemesi Başlayacak ve Türkiye’de Misali Görülmemiş Bir Skandal Tevhit Edecek Bir Hadise”, **Resimli Hafta**, S.23, 5 Şubat 1925, s.4-5.

⁴⁷² “Hasan Bey Olan Hüsna Hanımın Erkek Oluşu Hakkında Yeni Malumat”, **Resimli Hafta**, S.13, 27 Teşrinisani 1924, s.5.

Osmanlıdan devralınan kapalı toplumun genç Cumhuriyet ile birlikte yavaş yavaş kendini açmaya ve aşmaya başladığının katını olarak yorumlanabilir.

Dönemin sosyal yapısı hakkında bilgi edinebilmek açısından önemli sayılacak haberlerden ön plana çıkanlardan bir tanesi de “sosyal veba” olarak adlandırılabilir intihar haberidir. Benzer dergileri örneklerine rastlanan intihar haberi, *Resimli Hafta* dergisinde de yer almıştır. “*İstanbul’da Günden Güne Çoğalan ve Sâri Bir Şekil Alarak İçimizden Birçok Gençleri Sürükleyip Götüren İntiharlar Neden Oluyor?*” başlığı altında irdelenen intihar vakalarının neden olduğuna dair tespit ve tahminlere yer verilmiştir. Makalenin sonunda neden intihar ediyorlar sorusuna şu cevaplar verilmiştir:

“- Bir mektepli futbol parası alamadığı için intihar ediyor.

- Bir genç kız nişanlısının vefasızlığına kurban gidiyor.

- Hasta çocuğuna ilaç alamadığı için canına kıyıyor.

- Yanlış yola düştüğü için hayatına veda mecburiyetinde kalıyor.”⁴⁷³

Dergide dikkat çeken güncel haberlere bir örnek de, Edirne milletvekili Rıfki Bey tarafından teklif edilen kanuna dair haberdur. “*Bir Kanun Layihasına Göre Çocuk Yapmamak İçin, Amerikalılara Göre Çocuk Yapmak İçin Vesika Almak Lazımdır*” başlıklı yazıda; Edirne milletvekili Rıfki Bey bir bekârlık kanunu teklif ettiğinden ve teklife göre evlenme yaşına gelip de evlenmeyenler ile evlenip de çocuk yapmayanlara vergi cezasına çarptırılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bunun tersi olarak Amerika’da da çocuk yapmak için vesika alınması gerektiğine dair fikrin cereyan ettiğine dikkat çekilmiştir. İki durumu da eleştiren dergi, önemli olanın çocuk sayısı değil, sağlıklı nesiller yetiştirmek olduğunu iddia etmiştir.⁴⁷⁴ Dönemin çocuk politikası paralelinde yapılan bu yorum, “gürbüz çocuk-gürbüz nesil” fikrinin desteklendiğini göstermektedir.

Resimli Hafta dergisinde siyasi ve güncel haberlerin, benzer magazin dergilerine nazaran, daha fazla yer aldığı görülmektedir. Dünyada ve ülkede

⁴⁷³ “İstanbul’da Günden Güne Çoğalan ve Sâri Bir Şekil Alarak İçimizden Birçok Gençleri Sürükleyip Götüren İntiharlar Neden Oluyor?”, **Resimli Hafta**, S.29, 19 Mart 1925, s.2.

⁴⁷⁴ “Bir Kanun Layihasına Göre Çocuk Yapmamak İçin, Amerikalılara Göre Çocuk Yapmak İçin Vesika Almak Lazımdır”, **Resimli Hafta**, S.20, 15 Kânunusani 1925, s.5.

meydana gelen siyasi gelişmeler, hassasiyetle derginin sayfa ve kapaklarında işlenmiştir. Fas, Kafkasya ve Makedonya’da meydana gelen muharebeler,⁴⁷⁵ İngiltere sömürgesi olan Müslümanların içler acısı durumu,⁴⁷⁶ dünyadaki silahlanma çekilen dikkat,⁴⁷⁷ İslam’ın yüz karası olarak görülen petrol zengini krallar,⁴⁷⁸ Mısır-İngiltere gerginliği,⁴⁷⁹ Balkanları tehdit eden gözü doymaz Sırbistan⁴⁸⁰ ve iç ve dıştaki Yunan tehdidi⁴⁸¹ gibi güncel siyasi olaylara kısa da olsa hemen her sayıda mutlaka değinilmiştir. Bu tür haberlerin derginin sayfalarında yer alması, günümüz magazin dergileri ile kıyaslandığında, içerik olarak magazin kavramının biraz dışında kaldığını ve bu nedenle de tezin giriş bölümünde belirtilen “Atatürk Dönemi magazin dergileri ve günümüz magazin dergileri” arasındaki farklardan birine örnek teşkil ettiği tespitine neden olmaktadır.

Siyasi haberler içerisinde, önemlerinden dolayı, iki konu ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki muhacir sorunudur. Trakya’dan göç eden muhacirlerin yaşadıkları zorluklar ve yokluklar sık sık dergi sayfalarına taşınmıştır. Muhacirlerin bu durumunu hassasiyetle takip eden ve okuyucularına ileten dergi yönetimi, her fırsatta muhacirler için çözüm bulunması gerektiğini dile getirmiştir. Özellikle Türkiye’ye gelen muhacirler ile Türkiye’den göç eden muhacirlerin durumu fotoğraflarla dergi kapaklarına taşınmıştır. “*Bizim Muhacirlerimiz ve Onların Muhacirleri*” başlığı ile yayınlanan fotoğrafın altında şu cümleler yer almaktadır: “Bizimkiler sefalet içinde ölüyor, onlar huzur içinde gidiyorlar”⁴⁸² Mübadele işlemindeki eksiklik ve yanlışlıklar da dergi tarafından sertçe eleştirilmiş; muhacirlerin açlık ve hastalıktan kırıldığını, bu işin böyle yapılmaması gerektiği ısrarla vurgulanmıştır.⁴⁸³ Derginin söz konusu sorunu gündeminden hiç düşürmediği

⁴⁷⁵ **Resimli Hafta**, S.5, 2 Teşrinievvel 1924, kapak.

⁴⁷⁶ **Resimli Hafta**, S.7, 16 Teşrinievvel 1924, s.8.

⁴⁷⁷ **Resimli Hafta**, S.11, 13 Teşrinisani 1924, arka kapak.

⁴⁷⁸ “İslam’ın Yüzkarası Satılık Krallar”, **Resimli Hafta**, S.9, 30 Teşrinievvel 1924, arka kapak.

⁴⁷⁹ **Resimli Hafta**, S.15, 11 Kânunuevvel 1924, kapak.

⁴⁸⁰ “Araziye Doymayan Sırbistan Balkanların En Büyük Tehdidi Oldu”, **Resimli Hafta**, S.18, 1 Kânunusani 1925, kapak.

⁴⁸¹ “İçimizden ve Dışımızdan Bizi Tehdit Eden Yunan Tehlikesi”, **Resimli Hafta**, S.21, 15 Kânunusani 1925, kapak.

⁴⁸² **Resimli Hafta**, S.9, 30 Teşrinievvel 1924, kapak.

⁴⁸³ “Söz Aramızda”, **Resimli Hafta**, S.17, 25 Kânunuevvel 1924, s.2.

ve bunun içinde çarpıcı başlıklarla haber yaptığı dikkati çekmektedir. Örneğin muhacirlerle ilgi bir haberde kullanılan çarpıcı başlık, durumun vahametini net bir şekilde özetliyor: “Muhacirlerimizin en ziyade iskân edildikleri yer: Mezarlıklar”⁴⁸⁴ Yine bir başka haberde muhacirlere yapılan haksızlıklar, verilen bir fotoğrafla gözler önüne seriliyor. 20. Sayının kapağında iki fotoğraf yayınlanmıştır. Fotoğraflardan biri Muhacir Mehmet Bey’in Selanik’te terk ettiği evine, diğeri ise Türkiye’de kendine verilen ve ahıra benzeyen eve ait. Derginin sadece fotoğrafı yayınlayıp hiçbir yorum yapmaması, okuyucuya durumu net bir şekilde özetlemiş ve sefaleti gözler önüne sermiştir.⁴⁸⁵

Dergiyi birkaç ay boyunca meşgul eden bir diğeri siyasi konu, Şeyh Sait İsyanıdır. İsyanın patlak verdiği ilk günlerde dergi, konuyu öncelikle kapağına taşımış ve isyanı şu cümlelerle okuyucularına bildirmiştir: “*Şark vilayetlerimizde başlayan ve genç cumhuriyetimiz tehdit eden irtica memleketin selametini de tehdit etmektedir.*”⁴⁸⁶ Yine aynı sayıda “*Cehalet ve İrtica Bağlı Gözlerle Nereye Gidiyor?*” başlığı altında; çok badireler atlatmış Türk halkının gözünü açıp bu oyuna aldanmaması tavsiye edilmiş ve makalenin son cümlesinde isyancılara gayet açık bir mesaj verilmiştir: “*Asırlardan beri sayemizde temin ettiğiniz hayata nankörlük etmeyiniz. Bize bin fedakârlıktan sonra temin ettiğimiz huzuru çok görmeyiniz. Bizi kendi derdimiz, kendi felaketimizle baş başa bırakınız. Sizden istediğimiz yegâne şey şudur: Gölge etme başka ihsan istemez!*”⁴⁸⁷ Bir sonraki sayının hem ön hem arka kapağında isyana dair fotoğraflar kullanılmıştır. Ön kapak oldukça dikkat çekicidir. Korkunç bir resmin altına “*İrtica Hortlağı*” ibaresi konulmuştur.⁴⁸⁸ Arka kapakta ise “*Memlekete Yeni Gaileler Çıkaran ve İsyana Sahne Olan Şark Vilayetlerinden Bazı Manzaralar*” başlığı ile bu şehirlerin büyük bir köy olduğundan, yolunun hükümetinin olmadığından, aşiretlerin nüfuz sahibi olduğundan ve doğal olarak isyana uygun olduğundan bahsedilmiştir. Aynı sayının iç sayfalarında ise “*Şeyh Sait İsyanı*” başlığının altında; “*Genç isyanıyla Şeyh Sait isminde bir mürtecinin*

⁴⁸⁴ **Resimli Hafta**, S.12, 20 Teşrinisani 1924, kapak.

⁴⁸⁵ Fotoğraflar için bkz. **Resimli Hafta**, S.20, 15 Kânunusani 1925, kapak.

⁴⁸⁶ **Resimli Hafta**, S.27, 5 Mart 1925, kapak.

⁴⁸⁷ “Cehalet ve İrtica Bağlı Gözlerle Nereye Gidiyor?”, **Resimli Hafta**, S.27, 5 Mart 1925, s.2.

⁴⁸⁸ **Resimli Hafta**, S.28, 12 Mart 1925, kapak.

*başlattığı irtica hareketinin iç yüzünü anlamak isteyenler, İngiliz altınının oynadığı müthiş rolü biliyor mu?” sorusunun ardından İngilizlerin Şeyh Sait’e para ve mühimmat yardımı yaptığından ve bu işin arkasında İngilizlerin olduğundan bahsedilmiştir. Şeyh Sait’in de İngiliz desteği ile nüfuzu olduğu Kürtleri arkasına alarak memlekette huzursuzluk çıkardığı uzun uzadıya anlatılmıştır.⁴⁸⁹ 30 Mart 1925 tarihli 31. Sayıda da ön kapakta “*Son haberlere göre şark vilayetimizde asilere karşı tenkil hareketi başlamıştır.*” bilgisi verilirken, arka kapak Şeyh Sait İsyanına katılan isyancıların resimleri teşhir edilmiştir.⁴⁹⁰*

Siyasi güncel haberlerin dışında; Erzurum’da meydana gelen deprem⁴⁹¹, sıtma salgını⁴⁹², İzmir 9 Eylül sergisi⁴⁹³, kuyruklu yıldızın geçişi⁴⁹⁴, grip salgını⁴⁹⁵ ve güneş tutulması⁴⁹⁶ gibi sıradan güncel haberlere de rastlanılmaktadır. Bunlar içerisinde ön plana iki haber çıkmaktadır ki, bunlardan birincisi “Mekteplerde Anarşi” başlığı ile verilen haberdir. Son günlerde mekteplerde bir anarşi meydana geldiğinden bahsedilen haberde; Özellikle Darülmualim öğrencileri arasında başlayan anarşinin diğer mekteplere de sirayet ettiği ve velilerin öğrencileri okullardan aldığı dile getirilmiştir. Maarif Vekâletinin de şiddetli tedbirler almak zorunda kaldığı bu durum örnek gösterilerek eğitim sistemi eleştirilmiştir. Öğrencinin de okullarında özgür olmadığından, kışla gibi okul programlarının müfredatta olduğundan yakınılmış, durum böyle olunca da anarşi kaçınılmaz olduğu vurgulanmıştır.⁴⁹⁷ Dönemin eğitim sistemindeki aksaklıklar hakkında bilgi vermesi ve skandal sayılabilecek durumları ortaya koyması açısından, bu haberin önem değerinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Bir diğer skandal sayılacak güncel haber ise, 9 Şubat 1925 tarihinde Meclis’te meydana gelen silah çekme ve Halit Paşa’nın hayatını

⁴⁸⁹ “Şeyh Sait İsyanı”, **Resimli Hafta**, S.28, 12 Mart 1925, s.4-5.

⁴⁹⁰ **Resimli Hafta**, S.31, 30 Mart 1925, kapak.

⁴⁹¹ “Erzurum Depremi”, **Resimli Hafta**, S.5, 2 Teşrinievvel 1924, kapak.

⁴⁹² “Söz Aramızda”, **Resimli Hafta**, S.2, 11 Eylül 1924, s.2.

⁴⁹³ “İzmir’de 9 Eylül Şenlikleri İntibaları”, **Resimli Hafta**, S.4, 25 Eylül 1924, s.8.

⁴⁹⁴ “Kuyruklu Yıldız Geçiyor”, **Resimli Hafta**, S.6, 9 Teşrinievvel 1924, s.7.

⁴⁹⁵ “İstanbul ve Anadolu’yu Kasıp Kavuran Grip Salgını”, **Resimli Hafta**, S.26, 26 Şubat 1925, kapak.

⁴⁹⁶ “Kânunusaninin Yirmi Dördüncü Cumartesi Günü Amerika’da Güneş Tutulacak ”, **Resimli Hafta**, S.21, 15 Kânunusani 1925, s.4-5.

⁴⁹⁷ “Söz Aramızda: Mekteplerde Anarşi”, **Resimli Hafta**, S.14, 3 Kânunuevvel 1924, s.2.

kaybetmesi olayı ile ilgilidir. “*Silahlı ve Silahşörlü Bir Mecliste Vukuu Tabii Olan Müessif Bir Hadise*” başlıklı haberde bu üzücü olay eleştirilmiştir.⁴⁹⁸

Moda, sağlık, spor, dünyanın enleri, gelecek tahayyülü, sinema, tiyatro, çocuk bakımı-çocuklara evde oyuncak hazırlama, cici anne köşesi ve güzellik gibi konular derginin içeriğinde yer alan diğer konu başlıklarıdır. Bu tür konu başlıkları da genelde derginin son sayfası ve arka kapağında yer almıştır. Günümüz magazin dergi/gazete formatına benzer şekilde hazırlanan bu haberler, okuyucusunun ilgi ve dikkatini celb edebilmek için bol resim ve fotoğraf kullanılarak sunulmuştur. Ayrıca okuyucu soruları ve bu sorulara verilen cevapların yer aldığı “*Karilerimizin Dert Ortağı*” ve özellikle genç kız ve kadınlara tavsiye vermek için hazırlanan “Cici Anne” köşeleri, derginin magazin kimliğini ön plana çıkan ayrıntılardandır. Söz konusu köşeler aynı zamanda okuyucu profili hakkında bilgi edinebilme açısından önem taşımaktadırlar. Gelen sorular ayrıntılı şekilde incelendiğinde, genel olarak okul çağındaki gençler ile genç kız-kadınların dergiye rağbet ettiği fikrine ulaşılmaktadır. Dergiye gelen sorulara örnek verilecek olursa; ön plana çıkanların şu şekilde olduğu söylenebilir:

“- Kızamık için ne tedbir almalı?

- Niçin şişmanlarız?

- Hizmetçi derdime nasıl çare bulabilirim?

- Çocuklar sinemaya gitmeli mi?

- Hangi mesleğe itimat etmeli? (liseli çocuk soruyor)

- Elektrik cihazları nerede bulunur? (İzmir)

- Evleneyim mi?

- Darüleyyama girmek için neler gerekli?

- Ford fabrikasına gitmek için ne yapmalıyım?

- Amerika'ya gideceklere: Bu soruya ilgiyle cevap verilmiş. Amerika'da yardım edebilecek kişilerin isim ve adresleri gazeteden yayınlanmış.”

---

⁴⁹⁸ **Resimli Hafta**, S.25, 19 Şubat 1925, kapak.

Derginin yazar kadrosu incelendiğinde; M. Zekeriya, Sabiha Zekeriya, Mehmet Sait, Esat Mahmut, Salih Münir, Cici Anne, Hikmet Şevki, Ahmet Celal, Ahmet Osman ve Hüseyin Kenan gibi isimler göze çarpmaktadır. İmzasız yazıların da hatırı sayılır ölçüde yer aldığı dergide, yine imzasız karikatürler de mevcuttur.

4 Eylül 1924 tarihinde ilk sayısı çıkarılan dergi, 38 sayı yayınlanmıştır. Derginin yayın hayatına son vermesinin sebebi, 35. sayıda Cevat Şakir'in Hüseyin Kenan takma adıyla kaleme aldığı "*Hapishane Hikâyeleri*"⁴⁹⁹ başlıklı yazısından dolayı derginin sahibi M. Zekeriya ile birlikte tutuklanması ve derginin kapatılma cezası almasıdır. Bu olaydan sonra dergi üç sayı çıkarılabilmiş ve son sayı 23 Nisan 1925 tarihinde yayınlanmıştır.

4.2.6. Yıldız (1924-1926)

Sedat Simavi ve Talat Mithat'ın mesul müdürlüğünü yaptığı *Yıldız* dergisi,⁵⁰⁰ 1 Eylül 1924 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. "*Her ayın ilk günü neşrolunur, her şeyden bahseder. Aylık resimli aile ve salon mecmuasıdır.*"⁵⁰¹ klişesini taşıyan derginin fiyatı 10 kuruştur. İstanbul'da yayınlanan dergi, bir sayısı dışında⁵⁰², Ahmet İhsan Matbaası tarafından basılmıştır.

İlk sayıda "*Yıldız Doğarken*" başlığı altında, derginin ne amaç doğrultusunda çıkarıldığına dair bilgileri bulmak mümkündür. Öncelikle derginin okuyucunun istek, ihtiyaç ve zevklerini çok iyi bilen tecrübeli ve uzman bir kadro tarafından çıkarılacağı bilgisi verilmiştir. Daha sonra piyasadaki diğer dergiler gibi içeriğe dair vaatleri lüzumsuz bulduklarını, yaptıkları işlerin vaat olacağı belirtilmiştir. İçerik konusunda vaatlerde bulunulmasa da, ansiklopedi kadar hacimli bir dergi olacağından ve okuyucuların derginin sayfalarını çevirdikçe kâh şimalin buzlu steplerinde, kâh cenubun ateşli sahralarında seyahat etmiş, kâh medeni memleketlerin en yeni şehir ve müesseselerinde en salahiyyetli insanların refakatiyle

⁴⁹⁹ Hüseyin Kenan, "Hapishane Hikâyeleri", **Resimli Hafta**, S.35, 13 Nisan 1925, s.6.

⁵⁰⁰ Derginin ilk on sayısında mesul müdür olarak Talat Mithat ismi, 11. sayıdan itibaren ise Sedat ismi verilmiştir.

⁵⁰¹ **Yıldız**, S.1, 1 Eylül 1924, kapak.

⁵⁰² Söz konusu sayı 12. sayıdır ve Tanin Matbaası tarafından basılmıştır.

devri âleme çıkmış gibi olacakları iddia edilmiştir.⁵⁰³ Sahipleri tarafından son derece iddialı şekilde hazırlanan dergi, bir ansiklopedi kadar kapsamlı olmasa da, bir magazin dergisinde olması gereken içeriğe sahiptir denilebilir.

Kadın-kadın güzelliği, moda, tiyatro, sinema, ev-el işleri, dekorasyon, müzik, çocuk bakımı ve beden terbiyesine dair bilgi ve haberler, derginin magazinsel içeriğine dair örnekler olarak verilebilir. Bunların dışında derginin kapağı ve kapakta kullanılan resimler, dikkati ilk çeken özelliştir. Dönemin teknik olanakları ve gerçekleri doğrultusunda bir değerlendirme yapıldığında, kapakların gerçekten kaliteli olduğu gözlenmektedir. Zaten renkli kapak hazırlamanın masraflı olması ve bu masrafın içeriğe aktarılmasının daha uygun olacağını düşünülmesinin nedeniyle derginin yönetim kurulu 13. sayıdan itibaren renksiz kapak çıkarma kararı almıştır.⁵⁰⁴ Kapak konusunda dikkati çeken bir diğer konu da, yabancı sinema yıldızlarını değil Türk kadınına ön plana çıkarma gayretidir. Derginin ilk sayısının kapağında Türk güzeli resmedilmiş ve altına da şu cümleler yazılmıştır: *“Türk güzeli koyu kirpiklerinin Gölgeli ve derin bakışlarındaki masumiyetle ayrılır. Şark ufkunun seması gibi yıldızları ve kızları da temiz ve berraktır.”*⁵⁰⁵ Buna benzer bir başka kapak örneğine de 4. sayıda rastlanmaktadır. *“Asri Türk Hanımı”* başlığı altında: *“Asri Türk hanımı zarif, bilgili, yüksek duygulu ve hayatın icabetini müdrik bir inci, aynı zamanda bütün faziletlerle mücehhez bir anadır. Ona ta'n edenler ya dar düşünceli, köhne kafalı insanlar yahut onun mertebesine yetişemeyen haset kimselerdir.”*⁵⁰⁶

Dergide yer alan, Nerime Muhtar imzalı *“Abla Mektupları”* köşesinde, sonraki yıllarda *“Güzin Abla”* olarak simgeleşmiş köşe yazıları tarzında konulara değinilmiştir. Bu tür köşeler, derginin magazin kimliğini ön plana çıkaran temel özelliklerden biri olması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu köşede ele alınan konulardan bazılarında, dönemin “salon hayatı” olarak tabir edilen, cemiyet hayatına dair bilgilere rastlamak mümkündür. Örneğin yazar bir makalesinde, İstanbul'daki salon hayatına dair düşüncelerini kaleme almıştır. İstanbul'daki sosyete hayatından

⁵⁰³ “Yıldız Doğarken”, *Yıldız*, S.1, 1 Eylül 1924, s.4.

⁵⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Karilerimizle Hasbıhal”, *Yıldız*, S.13, 1 Eylül 1925, s.2

⁵⁰⁵ *Yıldız*, S.1, 1 Eylül 1924, kapak.

⁵⁰⁶ “Asri Türk Hanımı”, *Yıldız*, S.4, 1 Kânunuevvel 1924, kapak.

bahsederek söze başlayan Nedime Muhtar, ilk izlenimlerini kadın-erkek münasebeti üzerinde yoğunlaştırmıştır: “...on, onbeş sene evvel bugünkü müşterek (suare) ve (tedansan) hayatını tasvir etmek bile akla durağanlık verirdi.” Diye yorum yaptıktan sonra salon eğlencelerindeki kadın erkek ilişkilerinin hala olgunlaşmadığından ve insanların bu müşterek muaşeret kurallarını yüzlerine gözlerine bulaştırdığını ima etmiştir. Kadın-erkek ilişkisindeki sosyal olgunluğun da, daha oluşmadığını sık sık dile getiriyor: “... çünkü müşterek muaşerete lazım olan seciyeler pek belli ki henüz meydana gelmemiştir.”⁵⁰⁷

Magazinsel yönü ağır basan ünlülere ait nişan-düğün-boşanma gibi haberlerine örnek olacak bir habere de *Yıldız* dergisinde rastlanmıştır. Mustafa Kemal’in eşi Latife Hanım’ın erkek kardeşi Ömer Bey’in düğün haberi verilmiştir. Türkiye’deki ünlü insanlara dair bu tarzdaki haberlere çok nadir rastlanmıştır. Özellikle 1930 öncesi çıkan dergilerde söz konusu haberlere tek örnek *Yıldız* dergisindeki bu haberdir. Bu açıdan önemli olan bu magazin haberin içeriğinde de, dikkati çeken bir ayrıntı bulunmaktadır. Düğüne dair fotoğrafın bir Fransız gazetesinden alındığından, fotoğrafın altında da “*Türklerin ilk defa Avrupalı kıyafetlerle yaptığı düğünün resmi*” ifadesinin bulunduğundan esefle bahsedilmiş ve eğer bu fotoğrafın Fransız değil de Türk gazetelerinden birine verilseydi bu tarzda yanlış malumat olmayacağı iddia edilmiştir.⁵⁰⁸

Yine ünlülerin hayatı ile ilgili yapılan haberler arasında Darülbedayi sanatçılarına da yer verilmiştir. Örneğin dönemin ünlü tiyatro ve sinema sanatçısı olan Bedia Muhit Hanım ile ilgili yapılan haberde, bir kadın olarak oyuncu olma cesaretini göstermesi ve başarılı bir aktris olması sık sık vurgulanmıştır.⁵⁰⁹ Yine tiyatro oyuncusu olan Prensess Mevhide’nin ibret verici hayat hikâyesi, onunla yapılan mülakat eşliğinde okuyucuya sunulmuştur.⁵¹⁰ Dönemin, müstakil tiyatro-sinema dergileri haricinde, magazin dergilerinde yerli sanatçılara ve onların özel hayatına dair bu tür haberlere çok sık rastlanılmaması, örneği verilen haberlerin

⁵⁰⁷ Nedime Muhtar, “Abla Mektupları”, *Yıldız*, S.2, 5 Teşrinievvel 1924, s.14-16.

⁵⁰⁸ “Riyaseti Cumhur Ailesinde Mutlu Bir İzdivaç”, *Yıldız*, S.3, 1 Teşrinisani 1924, s.7.

⁵⁰⁹ “Türk Kabiliyetini Temsil ve İspat Edenlerden: Bedia Muhit Hanım”, *Yıldız*, S.6, 1 Şubat 1925, s.3.

⁵¹⁰ Sait Ulvi, “Saraydan Sahneye İnen Prensess”, *Yıldız*, S.9, 1 Mayıs 1925, s.5-6.

önemini artırmaktadır. Ayrıca toplumun aynası olarak görülen sanatçıların nasıl yaşadığı, söz konusu dönemin sanat hayatı hakkında da az çok bilgi edinmemizi sağlaması açısından önemlidir. Özellikle kadın sanatçıların, toplumun kadını oyuncu kimliği ile yadırgamasından dolayı, gönül verdikleri mesleği icra edebilmek için çok çetrefilli yollardan geçtiğini ve çeşitli baskılara katlanmak zorunda kaldığını, bu tür haberler sayesinde öğrenme imkânı bulmaktayız.

Dünyada son derece önem verilen spor, *Yıldız* dergisi tarafından da önemli olarak algılanmış olacak ki, dergide spora hemen hemen her sayıda yer verilmiştir. Özellikle ilk sayıdaki “*Ne İçin Sporcu Millet Olmalıyız*” başlıklı yazı, derginin spora bakış açısını yansıtmaması açısından önemlidir. İmzasız olan yazıda; spor ihtiyacını başka milletlerden sirayet etmiş bir moda, taklit olarak algılamamanın çok yanlış olduğundan, sporun sağlık için çok gerekli olduğundan bahsedilmiştir. Ayrıca yazının devamında, şişko ensesi kalın paşazadeler ile çıt kırıldım züppe Fransız çakması beylerin devrinin çoktan geçtiği ve sağlam yapılı, sağlam bedenli gençlerin ancak spor sayesinde yetişeceği iddia edilmiştir.⁵¹¹

Yıldız'da yer alan bazı haber ve makalelerden, dönemin sosyal hayatına dair ipuçları bulmak da mümkündür. Örneğin 1924 Türkiye'sinde ekonomik şartların ağırlığını ve hayat pahalılığının insanları zora soktuğunu “*Durmadan, Dinlenmeden Günden Güne Pahalılaştan Hayat Bütün Aile Reislerini Kemal-i Endişe ile Düşündürüyor?*” başlıklı haberden öğrenilebilmektedir. Söz konusu makalede, pahalılığın sebeplerinin öncelikle belediyenin vukufsuzluğu ve kaygısızlığından başladığı iddia edilmiş ve bu iddia gümrüklere men edilen takayyüdata kadar uzatılmıştır. On sene önceki yemek fiyatları ile o günkü fiyatlar karşılaştırmış ve aradaki farkın çok fazla olduğu tespiti okuyuculara sunulmuştur.⁵¹² Bu tespit de, somut verile dayandığı için, dönemin ekonomik gelgitlerini yansıtmaması açısından önem taşımaktadır.

Toplumsal yapının önemli bir parçası olan köylüler hakkında yapılan bir haberde; Türk köylüsü müthiş şekilde övülmüş, özellikle vatan ve millet sevgisine vurgu yapılmıştır: “*Temiz kalpli Türk coşar, taşar. Namertleri toprağına bastırmaz.*

⁵¹¹ “Niçin Sporcu Millet Olmalıyız?”, *Yıldız*, S.1, 1 Eylül 1924, s.4.

⁵¹² “Durmadan, Dinlenmeden Günden Güne Pahalılaştan Hayat Bütün Aile Reislerini Kemal-i Endişe ile Düşündürüyor?”, *Yıldız*, S.1, 1 Eylül 1924, s.16.

Ölür öldürür fakat vatanından bir karış yer feda etmeye razı olmaz.” Şimdiye kadar onlara ehemmiyet verilmediğinden ama şimdiden sonra Cumhuriyetin onları “milletin efendisi” yaptığı dile getiriliyor. “... Biz şuna iman ettik ki cumhuriyet yaşadıkça, Türk köylüsü efendidir ve efendi kalacaktır.”⁵¹³ “Köylü milletin efendisidir” sözüne vurgu yaparak Türk köylüsünün övülmesi, derginin Atatürk’ün sözüne verdiği değeri göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Dönemin magazin dergilerinde sıkça yer alan “züppe” tabir edilen insanlar ve onlara yapılan eleştirilere *Yıldız* dergisinde de rastlamak mümkündür. İsmail Sami tarafından kaleme alınan bir makalede, söz konusu tiplere karşı sivri bir dille eleştiri yapıldığına şahit olunmaktadır. Derginin bir önceki sayısında yayınlanan, tuvalette israf yazısından dolayı hanım bir okuyucudan gelen mektubu değerlendiren yazar, sadece bayanları değil züppe kılıklı erkekleri de ele almaya karar vermiştir. Beyoğlu, Şişli, Kadıköy ve Adalar’ın züppelerle dolduğunu iddia eden İsmail Sami, züppe kimliği hala devam ettiğinden bahsettikten sonra “*Ne yazık ki bu gülünç tipler Beyoğlu, Şişli, Kadıköy ve Adaların maruf ailelerinin çocuklarıdır*” yorumunu yapmıştır. Bu züppe diye tabir edilen insanları ve onların yaşamlarını “içtimai sınıftaki bedii düşüklüğün ifadesi” olarak gören yazar; züppeliğin kibar sınıf arasındaki istilasının, milli bir felaket olduğu tespitini yapmış ve makalesini şu şekilde tamamlamıştır: “*Ey zavallı arkadaşlar, nesiniz, kimsiniz, niçin varsınız, nasıl yok olacaksınız. Bu suallerden bir tanesine olsun cevap kadar Türkçeniz ve akl-ı seliminiz var mı?*”⁵¹⁴ Bu derece kesin ve sert bir ifadenin kullanılması ve de bu fikrin sadece bu dergide değil hemen hemen bütün dergilerde ortak olarak savunması, toplumun üst kesimlerini işgal eden yozlaşmış bir tabakanın varlığını kesin olarak ortaya koymaktadır ki, benzer tiplere dönem romanlarında da sıkça rastlanmaktadır. Züppe tiplerin rağbet ettiği eğlence mekânları ve bu mekânların odaklandığı Beyoğlu semti de, derginin sayfalarında kendine yer bulmuştur. Örneğin “*Beyoğlu’nda Neşe Ararken*” başlıklı yazıya; Beyoğlu’nun kalabalığından bahsederek başlanmıştır. Müthiş ve manasız bir kalabalık olduğundan bahsedildikten sonra girilen bir pastanenin de aynı şekilde olduğu, kadınların ve erkeklerin gösteriş budalası olarak hareket ettikleri hatta mahallenin imamının oğlunu da orada beş kuruşluk

⁵¹³ “Dünyanın En Temiz Kalpli Adamı: Türk Köylüsü”, *Yıldız*, S.8, 1 Nisan 1925, s.15-16.

⁵¹⁴ İsmail Sami, “Şehir Musahabesi: Züppelerde Hitap”, *Yıldız*, S.11, 1 Temmuz 1925, s.4.

dondurmaya seksenbeş kuruşluk bahşiş verirken yakalandığı anlatılmıştır.⁵¹⁵ Dönemin eğlence kültürünün merkezi olan Beyoğlu'nu ve eğlence kültürünü anlamak açısından önemli bir yazı olduğu söylenebilir.

Dergide göze çarpan bir diğer konu da, dünyadan güncel ve ilginç haberlere sıkça yer verilmiş olmasıdır. Özellikle hemen her magazin dergisinin sayfalarında yer verdiği “dünyanın enleri” başlıklı haberlere *Yıldız*'da da rastlamak mümkündür.⁵¹⁶ Dergide yer alan bir başka ayrıntı da Zaro Ağa⁵¹⁷ gibi, dönemin ünlü simalarından Pazarola Hasan⁵¹⁸ hakkında habere de rastlanmış olmasıdır.⁵¹⁹

Sayfalarında sıkça yer verdiği moda haberlerinden hareketle, derginin moda hakkındaki görüşünden bahsetmek yerinde olacaktır. Modaya eleştirilerin çok fazla olduğuna ancak modanın kendisini sürekli yenileyerek değiştiğini ve güzel şeyler sunduğuna, kadınların da kendilerini beğendirmek için sürekli değişime ihtiyaç duyduklarına, bu nedenle de modaya biraz daha müsamahakâr olunması gerektiğine dair bir düşünceye sahip olması, derginin modaya bakış açısı olarak yorumlanabilir.⁵²⁰

Derginin bütün sayıları dikkatlice incelendiğinde, sayfa ayrıntılarında taşrada da okunduğuna dair bilgilere rastlanmaktadır. Örneğin 2. sayının arka iç kapağında; derginin taşrada satıldığı yerlerin adresleri verilmiştir.⁵²¹ Bu adresler içerisinde Şam da vardır ki, bu da, derginin ülke dışında da okunduğunu göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca dergide yer alan ilan ve reklamlar da, İstanbul dışında da rağbet

---

⁵¹⁵ “Beyoğlu'nda Neşe Ararken”, *Yıldız*, S.10, 1 Haziran 1925, s.18.

⁵¹⁶ Örnek haberler için bkz. “Dünyanın En Zengin Çocuğu”, *Yıldız*, S.3, 1 Teşrinisani 1924, s.2; “Dünyanın En Büyük Madrabazı”, *Yıldız*, S.3, 1 Teşrinisani 1924, s.10-11; “Yeryüzünün En Garip Kavmi: Çingeneler”, *Yıldız*, S.12, 1 Ağustos 1925, s.10-12.

⁵¹⁷ Dünyanın en uzun yaşayan Türk'ü olarak bilinen Zaro Ağa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Rohat Alakom, *Dünyanın En Yaşlı Adamı Zaro Ağa 1774-1934*, Avesta Yayınları, İstanbul, 2009; Mevlüt Çelebi, *Dünyanın En Uzun Yaşayan Adamı Zaro Ağa 1774-1934*, Libra Yayınları, İstanbul, 2010.

⁵¹⁸ Pazarola Hasan hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yavuz Selim Karakışla, *Eski İstanbul'un Delileri: Pazarola Hasan Bey*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2006.

⁵¹⁹ Haberin ayrıntısı için bkz. “İstanbul'un İki Maruf Siması Bir Sahnede: Pazar Ola Hasan Bey'le Operatörümüz”, *Yıldız*, S.9, 1 Mayıs 1925, s.3.

⁵²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Modadan Şikâyet Etmeli miyiz?”, *Yıldız*, S.12, 1 Ağustos 1925, s.3.

⁵²¹ Söz konusu şehirlerin isimleri şöyledir: Samsun, Trabzon, Bursa, Ankara, Adana, Edremit, Balıkesir, Sivas, Denizli, Mersin, Antalya, Şam, Edirne, Kars, Adapazarı, Eskişehir, Kayseri, Bergama, Afyonkarahisar, Aksaray, Kastamonu ve Muğla.

gördüğünü göstermesi açısından önemlidir. Örneğin Samsun'daki bir kitapçının dergiye reklam vermesi bu durumu kanıtlar mahiyetindedir.

Derginin yazar kadrosuna bakıldığında, Ercüment Ekrem, Hasan Said, Faruk Nafiz, Süleyman Nazif, Abidin Daver, Nedime Muhtar, Osman Cemal, Cemal Zeki ve Enes Behiç gibi isimlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunların yanında imzasız yazıların ve yabancı basın kaynaklı haberlerin de oldukça fazla olduğu göze çarpmaktadır. Düzenli olarak *Ayda Bir* yayınlanan *Yıldız* dergisi, bir yılı aşkın süre yayın hayatına devam etmiş ve toplam 17 sayı çıkmıştır. Derginin son sayısı 1 Kânunusani 1926 tarihinde çıkarılmış ve böylece son sayı ile derginin yayın hayatı sona ermiştir.

4.2.7. Gölge (1925-1926)

1925 yılında Adana'da yayınlanan *Gölge* dergisinin sahibi, müdürü ve başyazarı Mehmet Rasim Bey'dir. "*Gayri siyasi haftalık mecmua*"⁵²² klişesini taşıyan derginin fiyatı 5 kuruştur. Hayat Matbaası tarafından basılan derginin ilk sayısı 26 Kânunuevvel 1925 tarihinde çıkmıştır.

İlk sayıda Mehmet Rasim, "*Alaka Herkese Borçtur*" başlıklı yazısında, Şapka Kanununa gösterilen tepkileri örnek göstererek, halkın Gazi Mustafa Kemal'in inkılâplarını tam anlamıyla idrak edemediğinden bahsetmiş, bunun sebebinin de halkın münevverler tarafından iyice aydınlatılamamasından kaynaklandığını iddia edilmiştir. Bu nedenlerden dolayı da, halkı aydınlatmada faydalı olabilmek amacıyla dergiyi çıkarmaya karar verdiğini belirtmiştir.⁵²³ Beş sayı çıkmış olan derginin içeriğinde; Adana'nın kurtuluşu ile ilgili makale⁵²⁴ ve Adana'nın kahramanlarını anlatan temaşa metinleri⁵²⁵, Gazi Mustafa Kemal'den övgü ile bahseden yazılar⁵²⁶,

---

⁵²² *Gölge*, S.1, 26 Kânunuevvel 1925, kapak.

⁵²³ Mehmet Rasim, "Alaka Herkese Borçtur", *Gölge*, S.1, 26 Kânunuevvel 1925, s.1.

⁵²⁴ "5 Kânunusani", *Gölge*, S.2, 5 Kânunusani 1926, s.3.

⁵²⁵ Mehmet Rasim, "Adana Kahramanları: Sinan Paşa (4 perdelik milli temaşa)", *Gölge*, S.3, 18 Kânunusani 1926, s.3-4.

⁵²⁶ "Gazi'ye Hitap", *Gölge*, S.2, 5 Kânunusani 1926, s.3; "Gazi Paşanın Sayesinde", *Gölge*, S.2, 5 Kânunusani 1926, s.4.

medyumlukla ilgili köşeler⁵²⁷, milli roman ve tiyatro tefrikaları gibi çeşitli haber ve yazı türlerine rastlanmıştır.

Söz konusu makale, yazı, şiir ve haberler okuyucuda Mustafa Kemal ve onun yaptığı devrimlere karşı büyük bir minnet duygusunun oluşmasında etkili ve derginin sahibinin yeni Cumhuriyetin kayıtsız şartsız destekçisi olduğu fikrini uyandırmaktadır. İktidara bu derece kuvvetli bağlarla bağlı yerel bir yayının, bölge halkını bilinçlendirme ve yol göstermede dikkate değer çaba sarf ettiğine dair yorum yapılabilir.

Dergideki makale, köşe yazısı, roman ve tiyatro tefrikalarının hemen hepsi derginin sahibi Mehmet Rasim imzasını taşımaktadır. 1925 yılının son ayında yayın hayatına başlayan *Gölge* dergisinin, sadece beş sayısı mevcuttur. Son sayı olduğu tahmin edilen 5. sayı ise 9 Şubat 1926 tarihlidir.

4.2.8. Resimli Dünya (1925-1926)

1924 yılında yayınlanmaya başlayan *Resimli Dünya* dergisi, öncelikle çocuk dergisi olarak çıkarılmıştır. Sabiha Zekeriya tarafından 7 Kânunuevvel 1924 tarihinde ilk sayısı çıkarılan *Resimli Dünya*, 20. sayısında yayınladığı açıklama yazısında; şimdiye kadar sadece çocuklara ve genç mekteplilere hitap etmiş olan derginin bundan sonra programını genişleterek memleketin her sınıf halkını kucaklayan çok geniş bir okuyucu zümresine hitap edeceğini bildirmiştir. Böylece *Resimli Dünya*, adı dışında hem içeriğini hem de yazar kadrosunu değiştirerek yeni bir dergi formatı ile yeniden okuyucuların hizmetine sunulmuştur.

Yeni biçimli derginin ilk sayısı 30 Nisan 1925 tarihinde çıkmıştır. Orhan Seyfi (Orhon) tarafından yayınlanan derginin fiyatı 5 kuruştur. Ancak dergi aylık periyoda geçtikten sonra derginin fiyatı da yükselmiş ve 20 kuruş olmuştur. “*Perşembe günleri neşrolunur resimli halk gazetesidir*”⁵²⁸ klişesini taşıyan derginin yayın periyodu 13. sayıdan itibaren değişmiş ve aylık olmuştur. İstanbul’da

⁵²⁷ “Medyun Felsefesi”, *Gölge*, S.2, 5 Kânunusani 1926, s.6.

⁵²⁸ *Resimli Dünya*, S.1, 30 Nisan 1925, kapak.

yayınlanan dergi Vatan, Hüsnü Tabiat, Ebu'l Ziya, Karabet ve Marifet Matbaaları tarafından basılmıştır.

Derginin içeriği hakkında bilgi verilecek olursa; güncel ve enteresan haberlerin ön planda olduğu görülmektedir. Dergi içeriğinin güncel olacağı ilk sayının ilk sayfalarından kendi göstermektedir. İlk sayıya hem çocuk bayramı hem de Galatasaray-Fenerbahçe maçının görüntüleri verilerek başlanmıştır. İstanbul Belediye Başkanının Avrupa seyahatinden dönüşü,⁵²⁹ Ankara'da milli takımla maç yapan Rus Futbol takımının fotoğrafları,⁵³⁰ dönemin en ünlü simalarından olan Zaro Ağa'nın fotoğrafları,⁵³¹ Hıdırellez'de dilek tutan insanların fotoğrafları⁵³² ve Kilimli Vapuru kazası⁵³³ gibi güncel haberler derginin sayfalarında sıkça yer almıştır.

Dergide siyasi haberlere çok fazla rastlanılmasa da, önemli siyasi gelişmeler karşısında kayıtsız kalmayıp, bu gelişmeleri haber ve makale şeklinde sayfalarına taşıdığı görülmektedir. Örneğin dönemin en önemli siyasi gelişmesi olan Şeyh Sait İsyanı, Şeyh Sait'in yargılanış mizansenini yansıtan bir resim ile dergi kapağına taşınmıştır. Resmin altında şu cümleler yerleştirilmiştir: "*Genç Cumhuriyetimizin adil ve heybetli mahkemesi karşısında eğilmiş taassup ve irticanın hain başı Diyarbakır'a sevk edilirken*"⁵³⁴ Şeyh Sait isyanına karşı yaklaşımını oldukça net ifade eden derginin eğitime dair haberleri de dikkat çekicidir. Yabancı okullarda Türkçe dersinin zorunlu olarak okutulmasına dair yayınlanan makalede, eğitim alanında alınan bu kararın ne kadar isabetli olduğuna değinilmiştir. Yabancı okullarda Türkçe dersinin zorunlu olarak okutulması ve bu dersin sınavının geçme notunun da 5 olması şartı hakkında bilgi verildikten sonra kararlar ilgili şu yorumlara yer verilmiştir: "*Öteden beri Türkiye'de yaşayan ecnebi anasır güzel Türkçemize karşı affolunmaz bir lakaydı gösterirlerdi. (...) Bu hal maalesef yalnız ecnebi anasıra mahsus değildi. Rumlar, Ermeniler, Museviler de Türkçeye karşı bigâne kalmak*

---

⁵²⁹ **Resimli Dünya**, S.3, 14 Mayıs 1925, arka kapak.

⁵³⁰ **Resimli Dünya**, S.4, 21 Mayıs 1925, arka kapak.

⁵³¹ **Resimli Dünya**, S.6, 4 Haziran 1925, s.2

⁵³² "Hızır İlyas'ta Kâğıthane", **Resimli Dünya**, S.2, 7 Mayıs 1925, kapak.

⁵³³ "Kilimli Vapuru Faciası", **Resimli Dünya**, S.7, 11 Haziran 1925, s.4.

⁵³⁴ "Şeyh Sait Haini Adalet Huzurunda!", **Resimli Dünya**, S.5, 28 Mayıs 1925, kapak; "İsyan sahasında Kürt aşiretlerinden bir kabile fotoğrafı", **Resimli Dünya**, S.1, 11 Haziran 1925, s.1.

hususunda ecnebilerden aşağı kalmamışlardı. Umut ederiz ki hükümetin bu makbul tedbiri sayesinde Türkçe, Türkiye halkı için umumi ve müşterek bir lisan haline gelecek ve Türk milleti daha mütecanis bir kitle halini alacaktır.”⁵³⁵ Dil devriminden önce yapılan bu haber, hem Türkçenin hak ettiği değeri görmesi gerektiğini hem de ülkede azınlık ve yabancıların resmi dile karşı saygı duymalarının zorunlu olduğunu dile getirmesi açısından önem taşımaktadır.

Resimli Dünya dergisinin, dil konusunda olduğu gibi, soyadı konusunda da öngörüye sahip olduğunu söylemek mümkündür. “*Aile İsmi Meselesi*” başlığı altında ele alınan konunun ana fikrini, aile isminin olmamasından kaynaklanan karışıklık oluşturmaktadır. Aynı isimlerden binlerce olduğu ve bunun sosyal hayatta ciddi karışıklıklara yol açtığından bahsedildikten sonra ikinci bir ismin, yani aile isminin, zorunluluğu dile getirilmiştir. Hatta bu konuda hükümet yetkililerini de çözüm olabilecek bir fikir de sunulmuştur. Mesela ismi “Ali Galip” olan birisinin babasının adını ikinci isim yaparak “Ali Galip Reşat” ismini alabileceği ve onun oğlunun da “Nazım Reşat” olarak bu ikinci ismi sürdürebileceği örnek olarak verilmiştir.⁵³⁶

Sosyal hayata dair önemli inkılâplardan biri olan Şapka Kanunu da, derginin sayfalarında, kanunun çıkmasından hemen önce, kendine yer bulmuştur. Dergi, bu konuda kendi yorumunu yapmak yerine, ünlü isimlerin yorumlarını yayınlayarak şapka konusunu farklı şekilde irdemiştir. Dönemin aydınlarının fikirlerini yansıtması açısından derginin “*Serpuş Hakkında Memleketimizin En Güzide Simaları Ne Düşünüyor?*” başlıklı yazısının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Söz konusu yazıda ön plana çıkan isim ve şapka hakkında düşünceleri şu şekildedir:

“Cenap Şahabettin: Kafamız Avrupalı olsun da başlarımız ona ayak uydurur. Önemli olan “serpuş” değil “ser”dir bence...

Süleyman Nafiz: Kafanın içi hakikatperver olduktan sonra, dışındaki serpuş ne şekilde olursa olsun, onu alakadar etmez. Fes giyinsin, şapka giyinsin, külah giyinsin, sarık giyinsin, veya başı açık gezsün, bunlar ve din ve itikata taalluk eder meseleden değildir. Frankın adını ilave ile giyindiğimiz gömlekle üstündeki

⁵³⁵ “Hafta Sohbeti: Türkçenin Hâkimiyeti”, *Resimli Dünya*, S.3, 14 Mayıs 1925, s.2

⁵³⁶ “Hafta Sohbeti: Aile İsmi Meselesi”, *Resimli Dünya*, S.10, 2 Temmuz 1925, s.2.

çalyabaya benzeyen boyun bağı haram olmuyor, mubah ve müstehab oluyor da şapkadaki alameti küfür veya memnu addediliyor! Bu iddiaların yalnız bir mantığı vardır ki, o da hezeyandır.

Celal Sahir Bey: Ayaklarımızın ucundan çenemizin altına kadar vücudumuzun bütün kısımlarına giyindirdiğimiz şeyler Avrupalıların giyindirdiklerinin aynısı iken yalnız başımızın üstüne koyacağımız şeylere bir asra yakın müddet tereddüt ve ihtirasımızın manasını anlamaktan acizim. (...) Bence başlık meselesinden çok daha mühim olan baş meselesidir. Milli hars ile beynelmilel medeniyeti içinde barıştıran ve birleştiren başlar vatanda ekseriyeti teşkil ettiği zaman, ancak o zaman iyi mücehhez bir millet oluruz hocaların, muharrirlerin, bütün münevverlerin ve halk ile temas eden umumi adamların vazifesi azami dikkat ve hamiyetini bu nokta üzerinde tekşif etmektir.

Halil Nihat Bey: Serpuşta sıhhi efsaftan başka bir şey aranılmak lazım geleceği fikrindeyim.

Dr. Abdullah Cevdet: Kafalarımızın içi de dışı da en asil en nurlu, en serbüent bir garplının içinden ve dışından farklı olmayacak; farklı olursa bu fark ondan daha kuvvetli ve daha nurlu olmak zorunda olacak. Her gün ve her ayı bu yolda daha ileri...

Falih Rıfki Bey: Serpuş meselesinin gazetelerde münakaşasından, medeni bir milletin vatandaşı sıfatıyla utaniyorum. Serpuşa siper takınmak, Türk milleti için bir dava şekline sokulmamalı idi. Maalesef mutaassıp hocalar eskiden beri serpuş meselesine o kadar ehemmiyet vermişlerdir ki gözümüzü güneşten sakınmak için siper kullanmamaya karar vermek Cumhuriyeti tesis etmek gibi bir inkılap hareketi zan olunmaktadır.

Serpuş meselesinin halliyle evvela serpuş davası olan garip bir millet olmaktan kurtuluyoruz. Binaenaleyh saniyen mürteci ve mutaassıplar bu meseleyi kendileri için pek hayati addettiklerinden softalığa karşı esaslı bir zafer daha kazanmış oluyoruz. Şapka bizim kafamızda bir şeyi değiştirecek değilse de, gülünç fes gülünç bir zihniyeti alıp götürüyor.”⁵³⁷ Şapka Kanunundan yaklaşık üç ay önce

---

⁵³⁷ Ayrıntılar için bkz. “Serpuş Hakkında Memleketimizin En Güzide Simaları Ne Düşünüyor?”, **Resimli Dünya**, S.10, 2 Temmuz 1925, s.3; “Serpuş Hakkında Memleketimizin En Güzide Simaları Ne Düşünüyor?”, **Resimli Dünya**, S.11, 9 Temmuz 1925, s.3

yayınlanan bu yazı, inkılâp öncesi aydın zümre içerisindeki görüşü saptayabilme adına güzel bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilebilir. Şapka hakkında görüşlerine yer verilen isimlerden Abdullah Cevdet ve Falih Rıfki dışındaki isimler, şapkaya dair olumsuz bir tavır takınmasalar da yapılan tartışmanın gereksiz olduğunu düşünmektedirler ve önemli olanın “başın üstündeki değil içindekidir” ortak fikrine sahiptirler. Doktor Abdullah Cevdet ve Falih Rıfki ise, şapka konusunu gönülden desteklediklerini belirten isimler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Dönemin sosyal yapısına dair ipucu veren yazı ve haberlere de rastlamak mümkündür. Örneğin “*Gençliğin Müthiş Düşmanı: Kokain*” başlıklı makalede, toplumun en önemli kesimini tehdit eden uyuşturucu madde sorunu ele alınmıştır. Öncelikle kokainin kökeni hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra nereden yayıldığına ve nerelerde kimler tarafından satıldığına değinilmiştir. İstanbul’da nasıl yayıldığı ve nerelerde satıldığı, gençlerin nasıl müptelası olduğu ve kokainin vücudu nasıl tükettiği bu maddeyi kullanan ve ismi verilmeyen bir gencin başına gelenleri anlatmasıyla okuyucuya sunulmuştur.⁵³⁸ Okuyucuları bu tehditten haberdar etme ve zararlarının ne büyük ölçüde olduğunu anlatabilme adına yayınlanmış olan bu yazı, günümüzde “kamu spotu” olarak adlandırılan yayınlarla benzerlik göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca böyle bir durumun dergi sayfalarına taşınması, dönemin toplumsal sorunları arasında kokain de yer aldığından haberdar olmamızı sağlamaktadır. Sosyal yapı hakkında bilgi edinilmesine olanak sağlayan bir diğer haber de, daha başka dergilerde de örneklerine rastlanılan, cinsiyete değiştirme olayıdır. Cinsiyet değiştirmeye dair karşılaşılan haberlerin hemen hepsi kadın olan erkeklere dairdir. Ancak *Resimli Dünya* sayfalarına taşınan erkek olan Saime’nin hikâyesi, zaten istisna ve sıra dışı olarak değerlendirilen cinsiyet değiştirme olayını daha da sıra dışı kılmıştır. Çünkü erkekliği tercih eden Saime haberi dışında, karşılaşılan cinsiyet değiştirme olaylarının hepsinde kadın olan erkeklerin hikâyesi verilmiştir. Cerrahi müdahalenin yapıldığı hastaneden, doktorun ismine kadar ayrıntılı bilgi verilmesi, olayın gerçek olma ihtimalini yükseltmektedir.⁵³⁹ Yirmi yaşına kadar kadın olarak yaşayan Saime’nin, cerrahi müdahale ile erkek olup Saim

⁵³⁸ Ayrıntılar için bkz. “Gençliğin Müthiş Düşmanı: Kokain”, *Resimli Dünya*, S.2, 7 Mayıs 1925, s.5.

⁵³⁹ Haberin ayrıntıları için bkz. “Yirmi Sene Kadın Yaşadıktan Sonra Erkek Olan Saim Beyle Mülakat!”, *Resimli Dünya*, S.9, 25 Haziran 1925, s.4.

adını alma hikâyesinin gerçek olma olasılığının yüksek olması da, habere ayrı bir önem vermektedir.

Güncel ve siyasi haberler dışında moda, sağlık, sinema, spor, ev-el işleri, güzellik ve dünyadan ilginç olaylar gibi haberler, derginin magazinsel kimliğini ön plana çıkaran haberlerdir. Bu tür haberler, dergi sayfalarında çok sık yer almıştır. Coğunun imzasız ve dış basın kaynaklı oluşu da, dünyadan magazin konularını yansıttığı şeklinde yorumlanabilir. Türkiye'ye dair sanat kültür haberleri içerisinde göze çarpan konulardan biri, Türk Sinemasına dair olandır. “*Türk Sinemacılığını Teşvik Etmeliyiz*” başlıklı yazıda; ülkenin güzelliklerinin sinema filmleri için çok uygun olduğu ancak teknik ve maddi eksikliklerden dolayı bu fırsatı Türklerin değil de yabancıların kullandığından bahsedilmiştir. Bu durumu tersine çevirmek, kendi güzelliklerimizi kendi sinemamızda kullanabilmek için sinemamızı teknik destek ile para teşvikinin yapılması önerisinde bulunulmuştur.⁵⁴⁰ Bu haberin önemini de, Türk sinemasının 1925 yılındaki durumu hakkında bilgi edinebilme imkânı oluşturmaktadır.

Resimli Dünya'da, dönemin magazin dergilerinin olmazsa olması olan, okuyucu mektuplarına ayrılan köşe ve okuyucunun katılımı ile gerçekleştirilen anketler de yer almaktadır. “*Hayatta Ne Olmak İsterdiniz*” başlığı ile yapılan anket son derece dikkat çekicidir. Okuyucuların anket sorusuna verdikleri cevaplar ayrıntılı şekilde incelendiğinde, derginin okuyucu kitlesi hakkında (genel hatları ile), sosyolojik ve psikolojik tespitler elde etmek mümkündür. Anket sorusuna verilen cevaplar içerisinde ilginç olanları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- *Cumhuriyetin ve hürriyetin ilelebet payidar kalmasını istiyorum.*
- *Sinema aktörü olmak istiyorum.*
- *Daha kötü günlerim olmasın, hep mesut olayım istiyorum.*
- *Vatanıma ve milletime hayırlı biri ve iyi bir iş ve yuva sahibi olmak istiyorum.*
- *Gazeteci olmak istiyorum.*
- *Vatana ve millete faydalı zengin biri olmak istiyorum.*

---

⁵⁴⁰ “Türk Sinemacılığını Teşvik Etmeliyiz”, **Resimli Dünya**, S.6, 4 Haziran 1925, s.2.

- *Elektrikçi olmak istiyorum.*

- *Mesut yaşayıp ölmek istiyorum.*

- *Tüccar olmak istiyorum.*

- *Kâşif olmak istiyorum*”⁵⁴¹ Verilen cevaplarda tekrar eden “vatana millete hayırlı olmak” isteği, vatan sevgisini göstermesi açısından önemli olarak değerlendirilebilir. Ayrıca mektupların Türkiye’nin çeşitli şehirlerden gönderilmiş olmasını da, küçük Türkiye profili şeklinde yorumlamak mümkündür.

Dergide yayınlanan haber, makale ve yazıların büyük çoğunluğu imzasız ve dış basın kaynaklıdır. Bu nedenle derginin çekirdek yazar kadrosu olmadığı söylenebilir. Orhan Bayrak’a göre 19 sayı çıkan derginin, 1926 yılında yayın hayatına son verilmiştir.⁵⁴²

4.2.9. Haftalık Mecmua (1925-1927)

20 Temmuz 1925 tarihinde yayın hayatına başlayan *Haftalık Mecmua* dergisinin mesul müdürü Kemal Salih Bey’dir. “*Her hafta Pazartesi günleri intişar eder*”⁵⁴³ klişesini kullanan derginin fiyatı ilk kırk üç sayıda 5, sonraki sayılarda ise 7,5 kuruştur. İstanbul’da yayınlanan dergi Vatan ve Milliyet Matbaası tarafından basılmıştır.⁵⁴⁴

Derginin ilk sayısında “*Hafta Sohbeti*” başlığı altında derginin adına nasıl karar verildiğine dair bilgi verilmiştir. Ayrıca dergi değil de haftalık gazete çıkarma niyetinde oldukları ancak çeşitli konulardan bahseden bir formata sahip olduklarından dolayı “mecmua” olmak zorunda kaldıklarından da bahsedilmiştir.⁵⁴⁵ Gerçekten de dergi, çok geniş konu yelpazesine sahiptir. İncelenen Osmanlıca dergilerin içerisinde, en az sayfa hacmine sahip olmasına rağmen, en fazla magazinsel içeriğe sahip olan dergilerin başında gelmektedir. Dergide yer alan haber

⁵⁴¹ “Hayatta Ne Olmak İsterdiniz”, **Resimli Dünya**, S.9, 25 Haziran 1925, **Resimli Dünya**, S.10, 2 Temmuz 1925; **Resimli Dünya**, S.11, 9 Temmuz 1925.

⁵⁴² Bayrak, **a.g.e.**, s.112.

⁵⁴³ **Haftalık Mecmua**, S.1, 20 Temmuz 1925, kapak.

⁵⁴⁴ Derginin ilk doksan dört sayısı Vatan, son on sayısı ise Milliyet Matbaası tarafından basılmıştır.

⁵⁴⁵ “Hafta Sohbeti”, **Haftalık Mecmua**, S.1, 20 Temmuz 1925, s.2

ve yazıların hemen hepsinde resim/fotoğraf mevcuttur. Okuyucuların kolaylıkla anlayacağı sade bir yazı dili kullanılması, ilgi çekici ve merak uyandıran haberlerin oldukça fazla olması, derginin magazin haberi ölçütüne uygun tarzda yayın yaptığının göstergesi olarak yorumlanabilir.

Ev ve kadın hayatı, hobi/pulculuk, Türkiye ve dünyadan ilginç haberler ve fotoğraflar, züppe kız tipi ve ona yapılan eleştiriler, eğlene mekânları, sinema haberleri ve gösterimde olan filmler, adab-ı muaşeret, evlilik, kadın-erkek ilişkileri, zayıflık-şişmanlık meselesi, moda, dans modası, müzik, dünyanın enler, Türkiye'deki en kısa boylu insanların fotoğrafları ve at yarışları gibi çok çeşitli konuyu derginin sayfalarında görmek mümkündür. Özellikle derginin son sayfası, günümüz magazin gazetelerinin son sayfa formatına benzemektedir. Söz konusu sayfada dünyadan ve Türkiye'den ilginç haber ve fotoğraflar, dikkat çekici başlıklar kullanılarak okuyucuya sunulmuştur.

İçerik hakkında bilgi verirken, öncelikle bahsedilmesi gerek konuların başında, derginin moda ve kadına bakış açısı gelmektedir. Modaya karşı olumsuz düşünceler, derginin sayfalarında sıkça rastlanan konuların başında gelmektedir. Moda kadınları kadın olmaktan çıkararak, erkekleri kadınlaştıran, sürekli bir şeyler emreden ve korkunç etkili ve yozlaşmayı tetikleyici güç olarak görülmüştür. Örneğin 35. sayıda “*Moda*” başlığı ile verilen fotoğrafın altında şu cümle kullanılmıştır: “*Modanın gayesi kadınlara erkeklere, erkekleri kadınlara benzetmektir.*”⁵⁴⁶ Yine “*Kadın Elbiselerinde Yeni Bir İnkılâp*” başlıklı yazıda pantolon şeklindeki pijama modasından bahsedilirken, moda eleştirisi okları yöneltmiştir. Modanın kadınlara pantolon giydirmek için uğraştığını, bunu başarmak ve alıştırmak için de pijamadan başladığı iddia edilmiştir.⁵⁴⁷ Sadece kadınların değil erkeklerin de modanın pençesine yakalandığı ise “*Ereklerin Maruz Olduğu Tehlike*” başlıklı yazıda dile getirilmiştir. Kadın modasına Paris, erkek modasına Londra hâkimdir denildikten sonra, o senenin modasının da Oxford pantolonu denilen bir pantolon olduğu ve çok biçimsiz olduğu belirtilmiştir. Çok gülünç duruma düşecekleri için bu moda

---

⁵⁴⁶ “Moda”, **Haftalık Mecmua**, S.35, 15 Mart 1926, s.8.

⁵⁴⁷ Karınca, “Kadın Elbiselerinde Yeni Bir İnkılâp”, **Haftalık Mecmua**, S.23, 21 Kânunuevvel 1925, s.2.

pantolonun erkekler için tehlike arz ettiğinden bahsedilmiştir.⁵⁴⁸ Derginin moda konusunda yaptığı bir tespit de dikkat çekicidir. Dergiye göre, erkeklerin sürekli modaya itiraz etmesi modanın rağbet görmesinin temel sebebidir. O dönemde ortaya çıkan erkek modacıların da bu durumu değiştireceğini iddia eden dergi, bu modacıların, erkeklerin kafasına göre kıyafet yaptığı takdirde modanın neye karşı gelerek gelişimini sürdüreceğini sorgulamıştır.⁵⁴⁹

Dergide sıkça eleştirilen konulardan bir diğeri de “asri kadın” tipidir. Modernlik adına sürekli eğlence hayatında olan, annelik görevlerini aksatan, süs ve moda ile kafayı bozmuş, dans müptelası kadınlar, dergide hiç de hoş karşılanmayan kadın tipi olarak yansıtılmıştır. Özellikle moda esiri olan ve erkek gibi görünmeye çalışan kadınlara ağır eleştiriler yapılmıştır. Bunun dışında kadınların iş hayatında yer almalarının pek sıcak karşılanmadığına dair ipuçları bulmak da mümkün. Örneğin kadın bir okuyucu tarafından gönderilen ve zabıt olmak istediğini belirten mektuba, kadınların sosyal hayatta olmaması gerektiğine dair ifadeler kullanıldıktan sonra şu şekilde ve alaycı bir tavırla cevap verilmiştir: “*Bir genç zabıta varınız da size talim ettirsin!*”⁵⁵⁰

Dergide düzenli olarak yer alan “*Hafta Sohbeti*” köşesinde güncel, sosyal ve siyasi gelişmelere dair yazılar görmek mümkündür. Genelde derginin kapağında verilen konu ile söz konusu köşede işlenen konunun aynı olduğu görülmektedir. Örneğin kapakta Mustafa Kemal’in Bursa gezisinden kareler varken, köşe yazısında bu gezinin ayrıntıları verilmiş;⁵⁵¹ kapakta Türk ordusunun İstanbul’a giriş fotoğrafına yer verilirken köşe yazısında İstanbul’un kurtuluş bayramını kutlayan bir yazı yayınlanmış⁵⁵² ya da kapakta İzmir Suikast girişimi vurgularken köşe yazısında bu olay kınanmıştır.⁵⁵³ Buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkün. Dini ve milli bayram kutlamaları, Şapka Kanunu, Şeyh Sait İsyanı, Tekke ve zaviyelerin kapatılması,

---

⁵⁴⁸ Karınca, ““Ereklere Maruz Olduğu Tehlike”, **Haftalık Mecmua**, S.17, 9 Teşrinisani 1925, s.2.

⁵⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Karınca, “Moda Şimdi Ne Çözüm Bulacak?”, **Haftalık Mecmua**, S.4, 10 Ağustos 1925, s.2.

⁵⁵⁰ **Haftalık Mecmua**, S.20, 30 Teşrinisani 1925, s.7

⁵⁵¹ **Haftalık Mecmua**, S.11, 28 Eylül 1925, kapak-s.1.

⁵⁵² **Haftalık Mecmua**, S.12, 5 Teşrinievvel 1925, kapak-s.1.

⁵⁵³ **Haftalık Mecmua**, S.51, 5 Temmuz 1926, kapak-s.1.

şimendifer siyaseti, olası bir dünya savaşında yaşanacaklar, Latin harflerine geçiş süreci, İzmir Suikast girişimi, Medeni Kanun, iktisat ve eğitim gibi siyasi, sosyal ve kültürel konular da, dergide kısa bilgilendirme yazıları ve haberler olarak yer almışlardır. Dergide düzenli olarak yer alan bir başka köşe, derginin son sayfasında yer alan, “*Dünyada Olup Bitenler*” başlığı altındaki karikatürlerdir. 104 sayı boyunca her sayıda düzenli olarak yer alan bu karikatür köşesinde, dünya siyasetinde meydana gelen gelişmeler hicvi olarak yorumlanmıştır. Ancak karikatürlerin altında imzaya rastlanmamıştır. Türkiye’nin Sherlock Holmes’u olarak tabir edilen Salih Münir’in polisiye hikâyeleri de, düzenli olmasa da, derginin sayfalarında uzun süre yer alan köşelerden biridir.

Haftalık Mecmua da, okuyucuları ile yoğun iletişim kuran dergilerden biridir. Özellikle düzenledikleri yarışma ve anketlere okuyucular tarafından yoğun ilgi gösterildiği, verilen sayısal bilgilerden anlaşılmaktadır. Örneğin “*Leyla Hanımla Kim Evlenecek*” sorusuna yönelik düzenlenen ankette, yaklaşık on bin okuyucudan cevap geldiği görülmektedir. Söz konusu anket, hem derginin tirajı hem de toplumun evlilik anlayışı hakkında bilgi edinebilme açısından önem taşımaktadır. İdeal Türk kadını olarak lanse edilen Leyla hanımın talipleri yaklaşık on sayı boyunca okuyuculara sunulmuştur. Daha sonra bu ideal Türk kadınına layık olan damat adayını seçilmesi istenmiştir. Oldukça rağbet gören anketin sonucu da dikkat çekicidir. Sonuçlara göre; akrabadan Ekrem Bey: 1515, mebus Muhtar Fevzi Bey: 1410, tüccar Rıfat Bey: 1341, diplomat Nusret Raşit Bey: 1222, Doktor Necmettin Şükrü Bey: 960, kaymakam Selami Bey: 929, müderris Fuat Hüsamettin Bey: 818, muharrir Hikmet Şinasi Bey: 676, musikişinas Ercüment Baha Bey: 502, avukat Talat Şevki Bey: 103 oy almıştır. En çok oyu akrabadan bir ismin alması, geleneksel aile yapısı ve evlilik düşüncesinin hala hüküm sürdüğünü göstermesi açısından önemlidir. En az oyu alanların sanatçı ve avukat olması da, toplum tarafından daha az güvenilir meslekler olarak görüldüğü yorumunun yapılmasına neden olmaktadır.⁵⁵⁴

Yine Leyla Hanım anketinin bir benzeri olarak, bu defa okuyuculardan evlenilecek Türk kızını seçmeleri istenmiştir. Dönemin toplumunda var olan sekiz

---

⁵⁵⁴ “Leyla Hanım Ekrem Beyle Evleniyor”, **Haftalık Mecmua**, S.85, 28 Şubat 1927, s.2.

Türk kızı tipi okuyuculara sunulmuş ve hangisinin evlenilecek tipte Türk kızı olduğu sorulmuştur. Seçilmesi istenilen Türk kızları şu şekildedir:

- Ulviye Perihan: Hukuk fakültesinde talebe
- Feriha Şevket: Dans meraklısı
- Faluret Hulusi: Serbest bir kız
- Nuriye Nermin: Fakir bir ailenin süs meraklısı, sinema artistliğine özenen bir kız
- Bedia Nuri: Tabiat fakültesinde kendini ilme vakfetmiş bir hanım
- Nimet Hanım: Konyalı bir tüccarın temiz, yürekli bir kızı
- Melahat Hanım: Mutaassıp bir ailenin kapalı yetişmiş bir evladı
- Muazzez Cevat: Hayatını kendi kazanan bir genç kız
- Mediha Hanım: Eski servetini kaybetmiş zengin bir ailenin kızı

Dergi, öncelikle bu anketin ülkede büyük bir ilgi uyandırdığını bahsetmiş ve binlerce mektup aldığını belirtmiştir. Bu, o dönem basını için çok büyük bir başarı sayılabilir. Ankete 9754 kişi katılmış; 33363 kişi Mediha, 2574 kişi Nimet, 956 Bedia Nuri, 937 Muazzez Cevat isimli genç kız için oy kullanmıştır. Gelen oylardan yarısı Mediha hanımı seçmiştir. Mediha hanım hem zenginliği hem aile terbiyesi hem de eğitim görmüş asri bir kız olarak tasvir edilmiştir. Asri olduğu gibi balolardan çıkmayan züppe ve sığ kızlardan olmayan, yalısının bahçesinde sebze eken, tavuk besleyen bir genç kız olarak tanıtılmıştır. Temiz kalpli, düzgün, hiçbir aşk macerası yaşamamış tertemiz bir kızcağz olan Mediha'nın köylü olmadığı da vurgulanıyor.⁵⁵⁵ Piyano çalabilen, her bir entelektüel olaya vakıf olan Mediha, yaratılmak istenen genç kız tipinin güzel bir örneği olarak değerlendirilebilir. Yani toplumun üst kesiminde yer alan ve sayısı az olan bir örnek. Kadınların bile ona oy vermesi, istenilen genç kız tipi olduğunun kuşku götürmez kanıtı olarak yorumlanabilir.

Bu anketin dışında dergide, okuyuculardan rağbet gören, en güzel çocuk⁵⁵⁶, hangi kadının yerinde olmak isterdiniz⁵⁵⁷, kendi parmak izini tanıyabilme⁵⁵⁸ ve çok

⁵⁵⁵ "Mediha Hanım Gibi Kızla Evlenmeli!", **Haftalık Mecmua**, S.95, 9 Mayıs 1927, s.2.

⁵⁵⁶ "Güzel Çocuk Müsabakası", **Haftalık Mecmua**, S.18, 16 Teşrinisani 1925, s.3.

çocuklu aile⁵⁵⁹ gibi yarışmaların düzenlendiği görülmektedir. En güzel çocuk yarışması, dönemin moda yarışmaları arasındadır. “Gürbüz Türk Çocuğu” politikasının bir parçası olan bu yarışmalar, toplumu sağlıklı nesiller yetiştirmeye teşvik etmesi açısından önemli sayılabilirler. Ayrıca çok çocuklu yarışması da, nüfus politikasına hizmet etmesi açısından önemli olarak değerlendirilebilirler. Sağlıklı nesilleri için eğitilmiş, tecrübeli anneler yetiştirme ve onları çok çocuk yapmaya özendirilen faaliyetler de, övgü ile derginin sayfalarında kendilerine yer bulmuştur. Örneğin; Ali Mahir adında bir zengin Hilal-i Ahdar vasıtasıyla en iyi anneye bin lira mükâfat vermiş olduğu “en iyi anne” yarışmasından övgüyle bahsedilmiştir. Ödülü alan kişinin bu kıstaslara uymadığı dedikodusuna rağmen, böyle bir yarışmanın düzenlenmiş olmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bu yarışmaya müracaat edenlerin 15-20 nüfuslu aileler olması, yazarı sevindirmiştir. Bir de çok nüfuslu aileler için bu tarzda yarışmaların yapılması gerektiğini ileri sürmüştür.⁵⁶⁰

Haftalık Mecmua dergisinin okuyucu desteği ile verdiği hizmetlerden biri de, “Şehirleri Birbirlerine Tanıtıyoruz” ve “Memleketimizi Resimler İanesiyle Tanıtıyoruz” sloganı ile hazırlanan sayfalardır. Derginin son sayfasında yer alan köşede, okuyucuların şehir, kasaba ve kazalarına dair gönderdikleri fotoğraf ve bilgiler yayınlanmıştır. Söz konusu fotoğraflar, şehirlerin 1920’li yıllara ait görüntülerine ulaşılabilmesi açısından önemli sayılacak ayrıntılardan biri olarak değerlendirilebilir.

Dergiye gelen okuyucu mektupları da, ayrı olarak ele alınması gereken konulardan biridir. Okuyucudan gelen mektuplar ayrıntılı şekilde incelendiğinde; dönemin sosyal yapısı, gündelik hayatı ve okur-yazar kitlenin genel sorunları hakkında ipuçları elde etmek mümkündür. Çoğunlukla gençler tarafından ilgi gören bu köşede, en çok merak edilen konuların başında nasıl sinema artisti olunacağı, evlenme istekleri ve sevdikleri insanlarla aşklarını nasıl dile getireceklerine dair

---

⁵⁵⁷ Karınca, “Hangi Kadının Yerinde Olmak İsterdim?”, **Haftalık Mecmua**, S.7, 31 Ağustos 1925, s.2.

⁵⁵⁸ “Haftalık Mecmua Misli Görülmemiş Bir Eğlence Tertip Ediyor”, **Haftalık Mecmua**, S.19, 23 Teşrinisani 1925, s.6.

⁵⁵⁹ **Haftalık Mecmua**, S.29, 1 Şubat 1926, kapak.

⁵⁶⁰ Karınca, “Annelik Madalyası”. **Haftalık Mecmua**, S.31, 15 Şubat 1926, s.2.

sorular gelmektedir. Bunun dışında, dönemin diğer magazin dergilerinde rastlanılmayan, kayıp ilanları da okuyucu mektupları olarak dergide yayınlanmıştır. Bu ilanlar zamanla çoğalmış ve dergi sayesinde birbirine kavuşan insanların hikâyeleri dergide yayınlanarak, bu sevinç okuyucuyla paylaşılmıştır.

Sosyal hayatta mevcut olan aksaklık ve sorunlar da, derginin sayfalarına taşıdığı konular arasındadır. Dönemin en önemli toplumsal sorunlarından biri olan intihar vakaları, dergi sayfalarında sıkça rastlanan konulardan biridir. 1939 yılında *Kader Mecmuası*'nda yer alan “*Türkiye’de Gazetelerde İntihar Hadiselerini Neşretmeye Yasak Eden Kanununun Tesiri Üzerinde Bir Etüt*” başlıklı makalede, söz konusu vakaların sebepleri ve istatistiksel bilgilerine yer verilmiştir. Bu makaleye göre; 1916-1928 yılları arasında I. Dünya Savaşını takip eden yıllarda intihar olaylarında çoğalmaya rastlanılmıştır. Bu çoğalmanın da İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerde olduğu belirtilmiştir. İntihar şekillerinin ise balkondan atlama, denize atlama, silahla yaralama ve tavana asma olduğunu belirten yazıda, devletin bu duruma kayıtsız kalmadığı, sosyal ve psikolojik tetkikler yaptırdığından da bahsedilmiştir. İntiharın sebepleri ise şu şekilde sıralanmıştır: sarhoşluk, sevgide mukabele görmemek, herhangi bir arzusunun husul bulmaması ve ailevi geçimsizlik. Verilen istatistiksel verilerde intihar olaylarının en fazla yaşandığı yıl, 231 kişi ile 1928 yılıdır.⁵⁶¹ Bu yıldan sonra azalmaya başlayan vakalar 1931 yılında, ekonomik bunalımından kaynaklı olarak, artmaya başlamış ve devlet de intihar haberlerinin özendirici fonksiyonunun olduğunu iddia ederek bu tür haberlerin yayınlanmasını 1931 Matbuat Kanunu ile men etmiştir. *Haftalık Mecmua* dergisinde yer alan intihar haberleri de, bu tür haberlerin toplumu olumsuz etkilediğinden dolayı yasaklanması gerektiği yönündedir. Derginin 72. sayısında, son zamanlarda çoğalan intihar vakalarının gazetelerde merak uyandıran haber olduğu için allayıp pullayıp yayınlandığından ve bu tarzda verilmesinin de ibret olmasını telkin etmekten uzak kaldığı iddia ediliyor. Yine “*İntihar Modası*” başlıklı yazıda; “*İntihar mikrobu İstanbul’da sari bir şekilde hükmünü gösteriyor. Bu defa mikrobu tesirlerine başlıca maruz olanlar mektepli genç kızlardır.*” olduğundan bahsedilmiş ve intiharın

---

⁵⁶¹ Söz konusu makaleyi F. K. Gökay nakletmiştir. Ayrıntılar için bkz. F.K. Gökay, **Kriz Dergisi**, Sayı 2, İstanbul, 1993, s.27-32.

çok aciz ve gereksiz bir şey olduğu belirtilmiştir. Ayrıca intihar eden insanı, esrarengiz bir romanın kahramanı gibi gösteren matbuat ürünleri de kınanmıştır.⁵⁶²

Dönemin balo ve eğlencelerinde Mustafa Kemal'in teşviki ile moda olan zeybek dansı da, dergi sayfalarında kendine yer bulmuştur. “*Milli Zeybek Oyunlarının İhyasına Çalışan Gençler*” başlıklı yazıya; Topkapı Türk Spor Kulübü'ne mensup gençlerin fotoğrafları ve isimleri verilerek başlanmış ve Avrupalı moda danslara karşı milli dansımız olan zeybeği ihya edelim denilmiş ve şöyle devam edilmiştir: “*Yeni medeni hayatımızda mürşit ve muktedamız olan Gazi Paşa hazretlerince de takdire layık görülen zeybek oyunları, hem bedii bir spor, hem de milli bir raks olmak itibarıyla bilhassa yeni yetişen gençlerimiz ve sporcularımız tarafından neşr ve tamimine çalışılması pek ziyade şayan-ı arzudur. Asri hayat dans, musiki, spor gibi bediiyatla alakadar zevk ve heyecanları en zaruri ihtiyaçlara sırasına koymuştur.*”⁵⁶³ Yine derginin 33. sayısının kapağında “*Reisicumhurumuz büyük Gazinin takdirine mahzar olan yeni Zeybek raksının muhtelif safhaları*” yazısı ile zeybek oymayan çiftin fotoğrafları yayınlanmıştır.⁵⁶⁴

Zeybek dansı gibi yeni yeni moda olmaya başlayan “at yarışları” da, diğer magazin dergilerinde olduğu gibi *Haftalık Mecmua* 'da da yer almıştır. Avrupa'da elit spor olarak görülen ve moda olan at yarışları, Gazi Mustafa Kemal'in teşviki ile Ankara'da talep görmeye başlamıştır. Öyle ki dönemin adab-ı muaşeret kitapları⁵⁶⁵ arasında bile kendine yer alan at yarışları, elit/seçkin özelliği taşıyan bir spor olarak tanıtılmıştır. Örneğin 31 Mayıs 1926 tarihli 46. sayının kapağında o hafta yapılan at yarışlarının fotoğrafları yayınlanmıştır. Yine 27 Haziran 1927 tarihli 102 sayının kapağını, Mustafa Kemal ve İsmet Paşa'nın at yarışından çekilmiş fotoğrafları süslemiştir.

---

⁵⁶² Karınca, “İntihar Modası”, **Haftalık Mecmua**, S.88, 21 Mart 1927, s.2.

⁵⁶³ “Milli Zeybek Oyunlarının İhyasına Çalışan Gençler”, **Haftalık Mecmua**, S.22, 14 Kânunuevvel 1925, s.2.

⁵⁶⁴ **Haftalık Mecmua**, S.33, 1 Mart 1926, kapak.

⁵⁶⁵ At yarışlarına nasıl hazırlanılacağı, yarışlarda kadınların, erkeklerin, izleyicilerin ve jokerlerin giymesi gereken kıyafetler ve yenilmesi gereken yiyecekler Safveti Ziya'nın adab-ı muaşeret kitabında ayrıntılı şekilde verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Safveti Ziya, “**Adab-ı Muaşeret Hasbihalleri**”, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara, 1927, s.191-196.

Dergide yer alan haber ve yazıların çoğunun imzasız ve dış basın kaynaklı olduğu görülmektedir. İmzalı olan yazılarda da genelde Karınca, Seyyar gibi takma adlar kullanılmıştır. Bunlar dışında Ağâh İzzet, Rıfat Kenan, Selim Sırrı ve Salih Münir gibi isimlere de rastlandığı olmuştur. 1925 yılında yayın hayatına başlayan dergi, 104 sayı çıktıktan sonra, 11 Temmuz 1927 tarihinde yayın hayatına son vermiştir.

4.2.10. Asri Türkiye (1926-1927)

Ünlü şair Abdülhak Hamit Bey'in hamisi, Mehmet Cemil Bey'in mesul müdürü ve Veziroğlu Ömer Aziz Bey'in başyazarı olduğu *Asri Türkiye* dergisi, 1926 yılında yayın hayatına başlamıştır. “*Şimdilik ayda bir neşrolunur. İçtimai, iktisadi, edebi aile ve salon mecmuası*”⁵⁶⁶ klişesini taşıyan derginin fiyatı 15 kuruştur. Ancak “*Ankara Fevkalade*” sayısı olarak çıkan 3. sayının fiyatı 20 kuruş olarak belirlenmiştir. İstanbul'da yayınlanan dergi, İlhami ve Fevzi Matbaası tarafından basılmıştır.

1 Mart 1926 tarihli ilk sayıda derginin içeriği; içtimaiyat, edebiyat, cihan hadisatı, musiki, temaşa-sinema, aile sütunları, moda, müsabaka-muhaberat, ilanlar ve model kısımları olmak üzere on ayrı kısma ayrılmıştır. Bu ayırım, derginin içeriği hakkında bilgi edinmeyi kolaylaştırmıştır. Söz konusu kısımların büyük çoğunluğu, bir magazin dergisinde olması gereken özelliklere sahiptir. Özellikle aile sütunları, moda, model, musiki, temaşa-sinema ve müsabaka-muhaberat kısımlarının renkli resimler ihtiva etmesi, okuyucuyu cezbedici özelliğe sahip olmasına sebebiyet vermiştir.

Derginin magazinsel içeriği hakkında bilgi vermeden önce, ilk sayıda Veziroğlu Ömer Aziz tarafından kaleme alınan derginin çıkarılış amacına değinmek gerekir: “*Türkiye Cumhuriyeti... Asri Türk... Medeni Hayat...Türk! Maziye unutma; sana bugünün kudretini bildirecek o siyah günlerdir, seni asırlarca kul, köle gibi yaşatanlara... Medeniyet yolunu cehl ve taasubla set edip seni insanlıktan uzaklaştıranlara lanet ederken; seni insanlığa kavuşturanlara karşı şükran borcunu*

⁵⁶⁶ *Asri Türkiye*, S.1, 1 Mart 1926, kapak.

ifa eylemekte nankör olma.(...)Seni bu saadetlere Türk'ün ilk ve son peygamberi kavuşturdu. Onun irane eylediği yol da; hayat yolu, insanlık yolu, medeniyet yoludur.Bu yolu takip edeceksin bahtiyar Türk... Hayata, medeniyete gidiyorsun. Rehberin müstebit hükümdarlar, zalim sultanlar değil; senin kalbinde, ruhunda, imanında yaşayan "Kemal"dir.(...)

Türkiye Cumhuriyeti... Asri Türk... Medeni Hayat...

Türkiye Cumhuriyeti... Sana hayatını bahşeden hükümet...

Asri Türk... Yaşamak hakkına malik millet.

Medeni Hayat... insanca yaşamak saadeti.

Büyük Türk! Cumhuriyete sarıldığın, asri kabul eylediğin, medeni hayata kavuştuğun zaman insanlık nezahetinde daha fazla takviyeye mecbursun. Asil neslin, asil kalırsa bu hayata layıksın.

Asır, ilim ve irfan asrıdır. Yaşayan milletler yükselen milletlerdir. Türkiyat cihanı takipten bir an geri kalma; koş, didin, uğraş, oku.Cinayetlerle, esrarengiz vakıalarla boş maceralarla fikirlerini perişan edecek, ruhunu zehirleyecek kitapları eline alma, yuvana sokma. Senin okuyacağın, yuvana sokacağın kitaplar ancak cumhuriyette, asrilikte, medeni hayatta sana arkadaş olacak eserlerdir; vatanını seversen, Türklüğün tealisini istersen, yuvanın saadetini arzuluyorsan, cinayet, fuhuş maceralarıyla dolu melusatı eline alma, yuvana sokma...

İşte sana; senin için, yuvan için kardeşlerin bir mecmua uzatıyor. Asri Türkiye mecmuasının yalnız bir emeli vardır. Yuvanın, sevgili yavrularının mecmuası olabilmek. Asri Türkiye mecmuası senin en değerli arkadaşındır. Çünkü Asri Mecmuanın mesleği: dahi halaskarımızın gösterdiği nurlu yolu takip etmektir.”⁵⁶⁷

Söz konusu yazı, klasik olarak derginin çıkarılmasının sebeplerini anlatmasının yanı sıra, çok iddialı cümlelerle doludur. Bu tür cümlelere, incelenen diğer dergilerde ara sıra rastlansa da, bu derece coşku ifade eden tek örnek olması, yazının büyük çoğunluğunu aynen verilmesine sebebiyet vermiştir. Mustafa Kemal'den Türk'ün ilk ve son peygamberi olarak söz edilmesi ilginç ve iddialı bir

⁵⁶⁷ Veziroğlu Ömer Aziz, *Asri Türkiye*, S.1, 1 Mart 1926, s.5-6.

yaklaşım olarak yorumlanabilir. Ayrıca derginin vazifesinin sadece “dahi halaskarın” gösterdiği nurlu yolu takip etmek olarak belirtilmesi, içeriğinin çizgisini belirlemesi açısından son derece önemli olduğu söylenebilir.

İçeriğin magazinsel yönüne değinilecek olursa, aile sütunları ve moda sayfalarının ön plana çıktığı görülmektedir. Adab-ı muaşeret, ev dekorasyonu, Paris modalarından esintiler ve moda olan kıyafetlerin resimleri, yemek tarifleri, yemek davetlerinde yapılması gerekenler, müzik, sinema sanatçılarının merak edilen hayatları, biçki-dikiş, çocuk bakımı ve ödüllü yarışmalar gibi konular derginin sayfalarına ve içeriğine renkli bir özellik kattığını söylemek mümkündür.⁵⁶⁸ Bunların dışında,30 sayfalık derginin yaklaşık 5-6 sayfasının reklam ve ilanlara ayrıldığı görülmektedir. Bu da, derginin ortalamasının üzerinde bir gelir elde ettiği yönünde yorumlanabilir.

Dönemin cemiyet hayatında önemli bir yere sahip olan adab-ı muaşeret kuralları, *Asri Türkiye* dergisi tarafından da dergi sayfalarına taşınmıştır. Magazinsel içeriğin önemli bir kısmını oluşturan bu kurallar, farklı başlıklar altında okuyucuya sunulmuştur. Örneğin Mürüvvet Aziz tarafından kaleme alınan “*Medeni Milletlerde Aile Hayatı*” başlıklı yazıda, kabul günlerinin öneminden bahsedilmiş ve medeni hayatın gereği olan kabul günlerini körü körüne taklit etmeyelim, iyi yönlerini alıp kötülerden sakınarak ona milli bir kimlik verelim diye tavsiyede bulunulmuştur.⁵⁶⁹ Dergide yayınlanan bir başka yazıda, yabancı bir eserden alıntı yapılarak, Avrupa’daki adab-ı muaşeret usulleri hakkında bilgiler verilmiştir.⁵⁷⁰ “*Ev Süsü Nasıl Yapılır?*” başlıklı bir başka makalede ise, ev eşyasının, oda tefrişinin bugün *cemiyet hayatında* ne kadar mühim bir yer tuttuğu okuyucularına bildirilmiştir. Artık her kadın için bütçesinin müsaade ettiği nispette ve kendi tuvaletiyle beraber, ev

⁵⁶⁸Örnek makale ve haber için bkz. “Milli Musiki Tetkik Heyeti Niçin Teşkil Etti ve Ne Yaptı?”, *Asri Türkiye*, S.1, 1 Mart 1926, s.13-15; Mürüvvet Aziz, “Medeni Milletlerde Aile Hayatı”, *Asri Türkiye*, S.1, 1 Mart 1926, s.25; “Moda Kısmı”, *Asri Türkiye*, S.1, 1 Mart 1926, s.26-27; “Sinema Artistleri: Bunlar İlah veya İlahe midir?”, *Asri Türkiye*, S.2, 1 Nisan 1926, s.17-19; “Aile Sütunları: İnsanlarla Hissi Münasebet ve Muaşeret”, *Asri Türkiye*, S.2, 1 Nisan 1926, s.20-21; “Ev Süsü Nasıl Yapılır?”, *Asri Türkiye*, S.2, 1 Nisan 1926, s.21; “Midye Dolması”, *Asri Türkiye*, S.2, 1 Nisan 1926, s.21; “Doğmadan Evvel Bebek İçin Ne Hazırlanmalı”, *Asri Türkiye*, S.3, 1 Mayıs 1926, s.21-22; “Odalarımızı Nasıl Tezyin Edelim”, *Asri Türkiye*, S.3, 1 Nisan 1926, s.23; “Aile Sütunu: Moda namındaki Müstebid Kadın ve Dikiş/Dikiş Ve Biçki Dersleri”, *Asri Türkiye*, S.4, 1 Kânunusani 1927, s.11-13; “Yüksek Sanatkârımız Hazım Bey”, *Asri Türkiye*, S.5, 15 Şubat 1926, s.6.

⁵⁶⁹ Mürüvvet Aziz, “Medeni Milletlerde Aile Hayatı”, *Asri Türkiye*, S.1, 1 Mart 1926, s.25.

⁵⁷⁰ “Aile Sütunları- İnsanlarla Hiss-i Münasebet ve Muaşeret”, *Asri Türkiye*, S.2, 1 Nisan 1926, s.20-21.

tuvaletine de dikkat etmek zorundadır denildikten sonra, bunları düşünerek bu sayfada bazı ev malumatı yayınlamayı uygun gördüklerini belirtmişlerdir.⁵⁷¹ Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, yeni bir kültür/yeni bir cemiyet hayatı yaratılmaya ve söz konusu cemiyet hayatı asri kriterlerine, özellikle Fransız modasının yardımıyla, ulaşılmaya çalışılıyor.

Derginin yazar kadrosuna bakıldığında, dönemin ünlü isimlerinin kadroda yer aldığı görülmektedir. Abdülhak Hamit, Süleyman Nazif, Yahya Kemal, Sabık Osman, Enver Behnan, Zeki M, Mustafa Reşit ve İbnür-refik Ahmet Nuri dergide en çok imzası bulunan yazarlardır. *Asri Türkiye*, beş sayı yayınlanmıştır. Ancak ilk üç sayıdan sonra yedi aylık bir kesinti yaşanmıştır. Son sayısı olan 5. sayı 15 Şubat 1927 tarihinde çıkmış ve dergi bu tarihten sonra tekrar yayınlanmamıştır.

4.2.11. Aylık Mecmua (1926-1927)

Müdürlüğünü Kemal Salih Bey'in yaptığı *Aylık Mecmua* dergisi, 1 Nisan 1926 tarihinde çıkmaya başlamıştır. “*Her ayın birinci günü çıkar*”⁵⁷² klişesini taşıyan derginin fiyatı 25 kuruş iken, 6. sayıdan itibaren 10 kuruşa düşmüştür.⁵⁷³ *Haftalık Mecmua* dergisi okuyucularının isteği üzerine yayınlanan derginin fiyatının düşüş sebebi söz konusu dergide şu şekilde açıklanmıştır: “*Haftalık Mecmua ve Aylık Mecmua kardeşler ve hemen hemen aynı yayın politikasına sahipler ama Aylık Mecmuanın okuyucu sayısı Haftalık Mecmuanın üçte biri kadar bile değil. Fiyatı 25 kuruştan 10 kuruşa indirdik mutlaka okuyun.*”⁵⁷⁴ İstanbul’da yayınlanan dergi, Cumhuriyet ve Vatan Matbaaları tarafından basılmıştır.⁵⁷⁵

Derginin ilk sayısında yayınlanan “*İlk Söz*” başlıklı yazıda, *Aylık Mecmua*’nın *Haftalık Mecmua* dergisinin kardeşi olarak yayın hayatına başladığı belirtilmiştir. Aynı zamanda *Haftalık Mecmua* dergisinin de sorumlu müdürü olan

⁵⁷¹ “Ev Süsü Nasıl Yapılır?”, *Asri Türkiye*, S.2, 1 Nisan 1926, s.21.

⁵⁷² *Aylık Mecmua*, S.1, 1 Nisan 1926, kapak.

⁵⁷³ Fiyat düşüşünün sebebi derginin sayfa sayısının azalmasından kaynaklanmaktadır. Dergi ilk beş sayı boyunca 48 sayfa iken, 6. sayıdan itibaren 16 sayfaya düşmüştür.

⁵⁷⁴ “Haftalık ve Aylık Mecmualar”, *Haftalık Mecmua*, S.62, 20 Eylül 1926, s.3.

⁵⁷⁵ Derginin ilk üç sayısı Vatan, ger kalan dokuz sayısı ise Cumhuriyet Matbaası tarafından basılmıştır.

Kemal Salih'in, *Aylık Mecmua*'yı çıkarma sebebini söz konusu yazıda görmek mümkündür. *Haftalık Mecmua*'ya gelen okuyucu mektuplarından hareket eden Kemal Salih, okuyucu kitlenin talepleri doğrultusunda aylık bir derginin yayınlanmaya başladığını belirtmiştir.⁵⁷⁶

Dünyadan güncel haberler, kadın, moda, sağlık, spor, kadın güzelliği, hobi, yarışma, müzik, okuyucu köşesi, çocuk bakımı ve ev-el işleri gibi konuların içeriği oluşturduğu söylenebilir. Modaya ait sayfalara dergide sıkça rastlansa da, dergin ilk sayısında modaya dair eleştirel tarzda bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazıya göre; modanın kadınları başkalaştırdığı, icat ettiği acayip şeylerin hayat kanunu olduğu ve sadece kadınları değil erkekleri de ele geçirdiği iddia edilmiştir.⁵⁷⁷ Ancak eleştirel bakış açısına sahip olursa da, o yılın moda numuneleri dergi sayfalarını süslemeye devam etmiştir. Erkekleşen kadınlar, dergide eleştirel olarak yaklaşılan bir başka konudur. Kadınların erkekler gibi iş ve toplum hayatında her mevkide yer almaya başlaması ve kıyafetlerinin erkeklere benzemesi gibi durumların, kadınlıklarına dair özelliklerini yok ettiği fikri savunulmuştur.⁵⁷⁸

Asri kadın-geleneksel kadın ikilemi ve ayrımına bu dergide de rastlamak mümkündür. "*Asri Bir Kadının Yirmi Dört Saati- Ananevi Bir Kadının Yirmi Dört Saati*" başlığını taşıyan yazıda öncelikle kadınlar, biri modern giyimli diğeri çarşafli olarak iki ayrı sayfada resmedilmiş ve sonrasında iki kadın tipinin gün içinde yaptıkları, asri olanı eleştiriye maruz bırakılarak, şu şekilde özetlenmiştir:

"-Asri kadın geç kalkar. Hele bir gece evvel bir balodan gelmişse hiç erken kalkamaz. Banyonu yaptıktan sonra makyajını yapıp giyinir.

- Asri kadın giyindikten sonra ya dost ziyaretine gider, ya dost ziyaretini kabul eder, ya da balkonundaki koltuğa oturup keyfine bakar. Çocuklarla zaten bakıcıları ilgilenir.

- Asri kadın yemekten önce piyano çalar.

---

⁵⁷⁶ "İlk Söz", *Aylık Mecmua*, S.1, 1 Nisan 1926, s.1.

⁵⁷⁷ "Modanın Bu Seneki Hedefi Kadınları Erkek, Erkekleri Kadın Kıyafetine Sokmaktır", *Aylık Mecmua*, S.1, 1 Nisan 1926, s.7-8.

⁵⁷⁸ Örnek haber ve yazı için bkz. "Yeni Kadın Tuvaletleri Erkeklerinkine Çok Benziyor", *Aylık Mecmua*, S.1, 1 Nisan 1926, s.15; Yekta Cemal, "Bugünün Kadını Kuvvetçe de Erkekleşiyor", *Aylık Mecmua*, S.2, 1 Mayıs 1926, s.19-20.

- *Asri kadın öğle yemeğinden sonra şezlonga uzanır ve siesta uykusuna dalar. Sonra kalkar, saçını makyajını tazeler ve akşam için giyinir. Sonra ya dışarı kabul gününe gider, ya kabul günü için hazırlık yapar, ya da Beyoğlu'na alışverişe gider.*

- *Asri kadın beşten sonra; kabulde şık hareketlerde bulunur ve öyle giyinir. Asri kadın hem dış görünüşte hem de kültürde iyi olmalıdır. Siyasetten bahsetmeli, matbuatı takip etmelidir. Asri kadın salonlarda vahşi hayvan gibi arzularının peşinden koşmaz. Sadece Avrupa'yı yanlış anlayan sözde asri kadınlar bunlara tenezzül eder.*

- *Asri kadın kocasını bekler, onu şık ve güzel karşılar. Yemekten sonra onu dinlendirmek için piyano çalabilir. Belki dost ziyareti, belki, tiyatro belki de sinema da yapabilirler.*

- *Ananevi kadın yatsı ezanıyla yatar, sabah ezanıyla kalkar. Kalkar kalkmaz elini yüzünü yıkar ve kahvaltı hazırlar.*

- *Ananevi kadın kahvaltıdan sonra öğle yemeğini ateşe koyar, evi toparlar, ya komşuya gider ya da komşuyu çağırır. Sonra öğle yemeğini yer bulaşığını yıkar.*

- *Eğer ikindiye kadar misafiri gelmezse birazcık ud çalar, şarkı söyler.*

- *Mahmutpaşa'dan öteberi almanın dışında ananevi kadın evinin ve mahallenin dışına çıkmaz. Bazen işi gereği tramvayla şehrin içine girer, bazen de sinemaya gidebilir. Ama sosyal aktiviteden yoksun olması onun değil yetiştiği muhitin suçudur.*

- *Akşam yemeği, kahve ve sonrasında uyur.*⁵⁷⁹ Atatürk Dönemi toplumsal yapısında yer alan bu iki kadın tipi hakkında verilen bilgiler, hem gündelik yaşam hem de kadınların özel ve sosyal hayatları hakkında bilgi edinilmesi açısından önemli görüldüğü için aynen alınmıştır.

Kadınları yakından ilgilendiren salon kültürü ve ona bağlı olarak moda olmaya başlayan zeybek dansı, kültürü derginin ele aldığı konulardan biridir. “Yeni Zeybek Raksının Mübadimi Selim Sırrı ve Bu Dansı Muvaffakiyetle Oynayan Kerimeleri Azade Hanım” başlığı ile verilen haberde, Selim Sırrı'dan beden terbiyesi uzmanı olarak bahsedilmiş ve yeni trend olan zeybek dansı ile ilgili bir kitap yazdığı

---

⁵⁷⁹ “Asri Bir Kadının Yirmi Dört Saati- Ananevi Bir Kadının Yirmi Dört Saati”, **Aylık Mecmua**, S.5, 1 Ağustos 1926, s.20-22.

belirtmiştir. Bu yeni dansı üç ay önce İzmir’de Gazinin huzurunda oynadığını ve Gazi’nin de şunları söylediğinden bahsedilmiştir: “*Selim Sırrı Bey zeybek raksını ihya ederken xxx bir medeni şekil vermiştir. Bu yüksek sanatkâr üstadın eseri hepimiz tarafından seve seve kabul edilerek milli ve içtimai hayatımızda bir tutmalıdır. Bu oyunu artık bu yeni şekliyle artık salonlarımızda oynayabiliriz.*”⁵⁸⁰ Gazi’nin bu açıklaması, salon kültürüne yeni bir şekil vermesi ve buna milli bir özellik katması açısından son derece önem arz etmektedir. Ayrıca zeybek dansının salonlarda oynana milli bir dans olarak tasvir edilmesi “milli sosyete” için atılan önemli bir adım olarak nitelendirilebilir.

Sosyal hayata dair bilgiler edinebildiğimiz dergide, dönemin deniz ve plaj kültürü hakkında ipucu bilgilerle karşılaşmıştır. Seyyah imzalı ve “*Florya Sahillerinde*” başlıklı haberde, Florya sahilinden bir sahne tasvir edilmiştir. Yazar, söz konusu plajda elit kesimin ayrıcalıklı şekilde olduğunu, mesela açılır kapanır sandalye gibi lüks sayılacak araçların sadece seçkin kesime tahsis edildiğini belirtilmiştir. Sonra kadın erkek bir arada ve mayolarla deniz banyosu yapmasını şaşkınlıkla izlediğinden bahsetmiştir. Toplumun daha yeni yeni görmeye başladığı bu ortamların hala yadırganıyor olması önemli bir ayrıntı olarak görülebilir. Ayrıca plajın paralı olmasına yazar, “Allah’ın kırımını ayırmışlar parasız dolaştırmıyorlar” şeklinde tepki göstermiştir.⁵⁸¹ Yine “*Denizciliğe Rağbet Etmemizin Sebepleri Nedir?*” başlıklı başka bir haberde, üç tarafı denizlerle çevrili bir memleket olmamıza rağmen suya çok yabancıyız denilmiştir. İstanbul halkının sadece yüzde biri denize girdiğinden bahsedildikten sonra halkın suya karşı düsturu, “Suyu bardakta, gemiyi duvarda görmek!” şeklinde özetlenmiştir.⁵⁸²

Aylık Mecmua’da, benzer dergilere nazaran, oldukça fazla yarışma olduğu göze çarpmaktadır. Verilen fotoğraflara bakılarak anne-çocuk eşleştirmesi⁵⁸³, yine

---

⁵⁸⁰ “Yeni Zeybek Raksının Mübadimi Selim Sırrı ve Bu Dansı Muvaffakiyetle Oynayan Kerimeleri Azade Hanım”, *Aylık Mecmua*, S.1, 1 Nisan 1926, s.33.

⁵⁸¹ Seyyah, “Florya Sahillerinde”, *Aylık Mecmua*, S.4, 1 Temmuz 1926, s.30-31.

⁵⁸² “Denizciliğe Rağbet Etmemizin Sebepleri Nedir?”, *Aylık Mecmua*, S.5, 1 Ağustos 1926, s.6.

⁵⁸³ Yarışmaların ayrıntıları için bkz. “Karilerimize Soruyoruz”, *Aylık Mecmua*, S.1, 1 Nisan 1926, s.16-17; *Aylık Mecmua*, S.1, 1 Nisan 1926, s.1; “Karilerimizle Baş Başa”, *Aylık Mecmua*, S.2, 1 Mayıs 1926, s.48; “Her Nüşamızda 50 Karimizin Resmi Dercedilecektir”, *Aylık Mecmua*, S.3, 1 Haziran 1926, s.46-47; “Yeni Müsabakamız: Hangi Çocuk Kız Hangisi Erkek?”, *Aylık Mecmua*, S.7, 1 Teşrinievvel 1926, s.17.

verilen fotoğraflardan en güzel kadını seçme, gazetelerde yayınlanan ufak tefek zabıta vukuatlarını hikâyeleştirme, fotoğraftaki çocukların hangisinin kız hangisinin erkek olduğunu bilme ve dergiye fotoğraf gönderme gibi yarışmalar söz konusudur. Bu tür yarışmalar, dergi ile okuyucu arasında aktif bir iletişim kurması açısından önemli sayılabilirler.

Dergide ön plana çıkan bir başka ayrıntı da spora dairdir. Sporun *Aylık Mecmua* dergisinin her sayısında yer alan önemli bir konu olduğu söylenebilir. Özellikle futbol kulüplerine ayrı bir önem verildiği ve her sayıda bir başka spor kulübüne dair bilgiler verildiği görülmektedir.⁵⁸⁴

Aylık Mecmua dergisinde siyasi haberlere çok fazla rastlanılmamıştır. Ancak yayımlandığı dönem içerisinde meydana gelen ve son derece önemli görülen, Atatürk'e suikast girişimi, dergi tarafından hassasiyetle ve çok farklı açıdan ele alınmıştır. “*Düşman İnsana Mevlüd Okumaz*” başlıklı makalede, suikast girişiminin dünya tarafından nasıl yorumlanmış olacağı, kendi düşünceleri doğrultusunda, şöyle özetlenmiştir:

“Yunan karileri: Bizi denize döktüğü şehirde hem de Türklerin eliyle intikamımızın alınması ne iyi olacaktı? Yazık ki olmadı!

İngiliz kariler: Şark xxx bize kafa tutan adamı öldüremediler. Eski Osmanlı İmparatorluğunun siyasi ve iktisadi nüfuzumuzun altına aldık. Türkiye'nin nüfuzumuz altına girmesine bu adam mani teşkil etmekte idi.

Fransız kariler: Mon deyo! Diye bağırmişlar ve şu mütalaaayı yürütmüşlerdir: Mustafa Kemal ismi kapitülasyonların ilgası keyfiyeti ile tevemdir (benzerdir).kapitülasyonlar kalkmazdan evvel, Türkiye'de her Fransız tebaası bir sefir vaziyetinde idi. Polis tarafından tevkif edilemez, vergi vermez. Şimdi şimdi kapitülasyonlar kalkalı, Türkiye'de Fransız tebaası Türklerle müsavi şerait içinde yaşamak ve aynı şerait altında iş görmek mecburiyetindedir. Bu, çekilir şey mi? Eski

---

⁵⁸⁴Örnek için bkz. “Beşiktaş Terbiye-i Bedeniye Kulübü”, *Aylık Mecmua*, S.4, 1 Temmuz 1926, s.35-38; “Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Kulübü”, *Aylık Mecmua*, S.5, 1 Ağustos 1926, s.36-38; “Süleymaniye Beden-i Terbiye Kulübü”, *Aylık Mecmua*, S.6, 1 Eylül 1926, s.14; “Spor Hayatımıza Şeref Veren Bir Kulüp: Fenerbahçe”, *Aylık Mecmua*, S.8, 1 Teşrinisani 1926, s.12-13; “Hilal Spor Kulübü Gençleri”, *Aylık Mecmua*, S.9, 1 Kânunuevvel 1926, s.14; “Eski Bir Spor Ocağı: Vefa İdman Yurdu”, *Aylık Mecmua*, S.11, 1 Şubat 1927, s.12-13.

devrin avdetine mani olan büyük duvar Mustafa Kemal idi. Bu duvarın Türk eliyle yıkılması ne iyi olacaktı!

İtalyanlar: Türkiye'deki iktisadi menafimiz gittikçe Türklerin eline geçmektedir. On iki gün sonra yani Temmuzun birinci günü Türkler kabotaj hakkını da istimal edecekler ve İtalyan bayrağına hamil gemiler, Türk limanları arasında seyrü sefer edemeyecek. Hiç olmazsa şu kabotaj meselesini kurtarmak için bu suikast ne kadar zamanında gelmişti.

Almanlar: Harbi umumide Enver'le o kadar iyi geçindik. Harp bittikten sonra memleketin istiklalinden, milletin hakkından bahseden bir Mustafa Kemal çıktı. "Enverland" da bize söz söyletmiyor. Bu adam çıkmasaydı harpteki hezimetimize rağmen "Enverland"ı tedricen evvela iktisadi, sonra da siyasi manada "Deutschland" yapardık.

Amerikalılar: Şu suikastçılar muvaffak olsalardı da misyoner mekteplerimiz tekrar fesat tohumu saçmaya başlasalardı! Mekteplerimizin Türk kanunlarıyla müfit olması çekilir şey değildir. Sonra Türkiye'deki Amerikalılar vergi veriyorlar. Buna nasıl tahammül edilir?"⁵⁸⁵

Dergide yayınlanan haber, makale ve yazıların büyük çoğunluğunun imzasız olduğu görülmektedir. Ancak düzenli olarak imzası olmayan birçok yazara da rastlamak mümkündür. Abidin Daver, Ahmet Şükrü, Selim Sırrı, Ağâh İzzet, Yekta Cemal, Çelebizade Sait, Ercüment Ekrem, Aka Gündüz ve Server Bedii bu isimlerden bazılarıdır.

1 Eylül 1926 tarihinde yayın hayatına başlayan *Aylık Mecmua*, düzenli olarak bir yıl boyunca çıkmıştır. Oniki sayı yayınlanan derginin son sayısı, 1 Mart 1927 tarihinde çıkarılmış ve bu son sayı ile birlikte derginin yayın hayatı sona ermiştir.

4.2.12. Hayat (1926-1930)

İlk sayısı 2 Kânunuevvel 1926 tarihinde çıkan *Hayat* dergisi, yaklaşık dört yıl boyunca 146 sayı yayınlanmıştır. Nietzsche'nin "*Hayata, daima Hayata... Dünyaya*

---

⁵⁸⁵ "Düşman İnsana Mevlüd Okumaz", *Aylık Mecmua*, S.5, 1 Ağustos 1926, s.1.

daha çok Hayat katalım!” sözünü klişe olarak kullanan derginin, uzun yayın döneminden kaynaklı olarak, birkaç mesul müdürü mevcuttur. İlk yetmiş beş sayının müdürlüğünü Mehmet Emin yapmıştır. Ancak soyadı kanunundan önce olduğu için Mehmet Emin isminin, Mehmet Emin (Yurdakul) mu, yoksa Mehmet Emin (Erişgil) mi olduğuna dair ihtilafli iddialar mevcuttur. Mustafa Parlak’a göre; Mehmet Emin (Erişgil)’in hem felsefe müderrisi hem de Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Reisliği görevinde olması ve Necip Fazıl’ın Babıali adlı eserinde Hayat dergisinin edebiyat fakültesi profesörlerinden bir grubun himayesinde ve ciddi görünüşlü bir maarifçinin idaresinde çıktığını söylemesi yeterli bir kanıttır.⁵⁸⁶ Derginin 76-77-78. sayılarında müdür olarak Nafi Atuf (Kansu) ismi yer almıştır. Üç sayılık bir geçiş döneminden sonra, kapanana kadar dergi, Faruk Nafiz (Çamblıbel) idaresinde çıkmıştır.

Haftalık yayın periyodu ile yayın hayatına başlayan dergi, 134. sayıya kadar düzenli olarak haftada bir çıkmıştır. 135. sayı iki haftalık bir gecikmeyle çıktıktan sonra, 136. sayıdan itibaren yayın periyodu onbeş günde bir şekilde değişmiştir. Derginin basım yeri İstanbul iken, idarehanesi Ankara’dadır.⁵⁸⁷ İlk yedi sayı İstanbul Milli Matbaada, geri kalan sayılar ise İstanbul Devlet Matbaasında basılmıştır. Derginin fiyatı ilk kırk üç sayıda 5, sonraki sayılarda ise 7,5 kuruştur.

Hayat dergisinin, yayın hayatı boyunca, Cumhuriyet inkılâplarının ve rejiminin dayandığı fikri ve kültürel temellerin oluşmasında ve bunu okuyucularına benimsetilmesinde faydalı olma amacını taşıdığı, derginin içeriği dikkatlice incelendiğine ortaya çıkmaktadır. Abdullah Uçman, *Hayat*’ın yeni kurulan rejimin ortaya koymaya çalıştığı fikirleri, halk kitlesine ulaştırmak ve bu fikirlerin halk tarafından benimsemesi noktasında oynadığı rolü şu cümlelerle izah etmektedir: “Geniş aydın zümresine hitap eden bir kültür dergisi hüviyetindeki *Hayat*, yayımlandığı dört yıl boyunca bilhassa Cumhuriyet inkılâplarının ve Cumhuriyet rejiminin dayandığı fikri ve kültürel temellerin oluşturulmasında ve bunların okur-

---

⁵⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Parlak, “1926-1930 Yılları Arasında Neşredilen Hayat Mecmuasının Hars ve Edebiyat tarihimizdeki Yeri 1-2”, **Milli Kültür**, S.47, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1984, s.89.

⁵⁸⁷ 140. sayıdan itibaren dergi tamamen İstanbul’a taşındığı bilgisi mevcuttur.

yazar kitle tarafından benimsenmesinde oldukça önemli bir rol oynamış, dergideki yazılar hep bu çerçeve içinde yazılmıştır.”⁵⁸⁸

Uçman gibi Levent Bayraktar’da, derginin genç Cumhuriyetin fikri ve kültürel temellerinin oluşturulmasında yüklendiği misyon ile Cumhuriyet dönemi kültür ve düşünce hayatını belirleyen merkezlerden biri olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca derginin, istiklal mücadelesi vermiş bir milletin kendi ayakları üzerinde durabilmek için her alanda yapılması gereken hamleleri adeta bir program dâhilinde ele aldığını; dergi yazarları arasında gözlenen ortak ruhun; eğitim, kültür, sanat, düşünce ve ilim alanlarında hiç vakit kaybetmeden işe girişmek şeklinde somutlaştırdığını da düşünmektedir.⁵⁸⁹

Mesul müdür Mehmet Emin’in de, ilk sayıda kaleme aldığı yazıda, yukarıda bahsedilen amaca yönelik ifadeleri ve derginin çıkış amacına dair bilgileri bulmak mümkündür. Mehmet Emin’in, “*Hayat Niçin Çıkıyor?*” başlıklı yazısında şu ifadeler göze çarpmaktadır: “*Bilhassa Tanzimat’tan beri garptan memlekete birçok malumat girdi. Fakat hakiki ilim zihniyeti çok az dimağlarda yerleşebilmiştir (...) Yeni Türkiye inkılâptan sonra birtakım iktisadi ve içtimai meseleler muvacehesindedir. Bugünün ve yarının münevverleri bu meseleleri ancak ilmi bir zihniyetle hâl eyleyebilecekler. Her devirden ziyade bugünün gençliği hakiki bir ilimle mücehhez olmak mecburiyetindedir. Hayat, gençliğin ilme karşı muhabbetini artırmaya çalışacaktır.*”⁵⁹⁰ Yazıdan da anlaşılacağı üzere derginin yayınlanmasındaki amaç, Yeni Türkiye’nin açtığı değişim ve gelişim yolunda, özellikle gençler üzerinde, fikri ve ilmi donanımı sağlamaktır. Dört yıl boyunca izlediği yayın politikasında da, derginin çıkış amacına sadık olduğunu söylemek mümkündür.

İlmi ve edebi yönü ağır basan derginin içeriğinde; felsefe, sosyoloji, edebiyat tarihi, tarih, iktisat, hukuk, sanat tarihi ve mimari konulara yoğun olarak rastlanmıştır. Bunlar dışında; ailede-sosyal yaşamda-evde kadın, spor ve beden terbiyesi, tiyatro, müzik, asri hayat, çocuk bakımı-ıslahı, moda, dünyadan ilginç

⁵⁸⁸ Abdullah Uçman, “Hayat Mecmuası Üzerine”, **Tarih ve Toplum**, Sayı 170, İstanbul, Şubat 1998, s.

⁵⁸⁹ Levent Bayraktar, “Hayat Mecmuası ve Düşünce Hayatımıza Kısa Bir Bakış”, **Türk Yurdu**, İstanbul, Mayıs 2005, s.119-121.

⁵⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Emin, “Hayat Ne İçin Çıkıyor?”, **Hayat**, S.1, 2 Kânunuevvel 1926, s.1.

haberler ve gelecekte kadın gibi magazinsel özellik taşıyan konular da derginin sayfalarında yer almıştır.

İçerikte yer alan konulardan ön plana çıkanları sıralamak gerekirse, öncelikle yeni bir devlet ve yeni bir hayat düşüncesinin, yayın politikasının temelinde yer aldığını söylemek gerekir. Yeni olmanın ön şartının eskinin yerine almak olduğu gerçeğinden hareket eden dergi, maziyle hâl arasında keskin çizgiler koymuştur. Mazi adeta, eski düşünce, eski eşya, eski giyim, eski eğitim, eski sanat şeklinde eskiler manzumesi olarak görülmüştür. Bu nedenle eğitimden, sanattan, düşünce hayatından, modern hayatın gündelik eşyalarından, modadan bahsedilirken eski ile bağlantı kurularak yeni övülmüş, eski yerilmiştir. Örneğin derginin güçlü kalemlerinden Mehmet İzzet, “*Vakıa ve Mefkûre-I*” başlıklı yazısında eski zamanın insanıyla yeni zamanın insanı arasında keskin usul ve fikir ayrılığı olduğundan bahsetmiştir. Ona göre, eski insanlar kendilerini tabiatın karşısında aciz hissederlerken, yeniler tabiata hâkim olmanın yöntemlerini keşfedecek kadar gelişme göstermişlerdir.⁵⁹¹

Dini ve milli bayramlar, dergide kendine yer bulan konular arasındadır. Bayram kutlamaları, hemen her magazin dergisinde göze çarpan ayrıntılar olmakla beraber, dini bayramların arka planda tutulup, milli bayramların coşku içerisinde ele alınması dikkat çekici bir durumdur. Söz konusu duruma, *Hayat* dergisinde de rastlanmaktadır. Milli bayramlar, özellikle Cumhuriyet ve 30 Ağustos Zafer Bayramı, fotoğraflar ve övgü dolu yazılarla okuyucuya sunulurken, dini bayramlar eski-yeni kavramı paralelinde değerlendirilerek kutlanmıştır. Örneğin 1929 yılı Şeker Bayramı münasebetiyle dergide şu yazının yayınlandığını görülmektedir: “*Vaktiyle bayramların, insanı bütün elem ve matemlerini birden hatırlatıp düşünmeye sevk etmekten başka bir hizmetleri olmazdı. Cumhuriyetin idrakinden biridir ki, hür, mesut, istikbalinden emin bir millet sıfatıyla ve riyakâr bir dindarlığın sahte ve iğrenç tezahürlerini etrafımızda görmeden, bayramın ruhani ve berrak lezzetini tadıyoruz.*”⁵⁹² Dini bayramların bile Cumhuriyetin getirdiği “yeni ruh” ile değiştiğini

---

⁵⁹¹ Mehmet İzzet, “*Vakıa ve Mefkûre-I*”, **Hayat**, S.37, 11 Ağustos 1927, s.207-208.

⁵⁹² “Hafta İçinde”, **Hayat**, S.120, 14 Mart 1929, s.320.

ve gerçek manasını bulduğunu ön plana çıkararak yazı, Atatürk Dönemi dini bayram algısını özetlemesi açısından önem taşımaktadır.

Cumhuriyetin, dini bayramları eskinin/geleneğin zincirinden kurtardığını düşünen dergi, milli bayramlara doğal olarak çok daha fazla önem vermiştir. Örneğin, cumhuriyetin beşinci yılını geride bıraktığı 1928 yılında, bir Cumhuriyet Bayramı ertesinde yayınlanan yazı, hem bayramın önemini hem de beş yılda gelinen seviyeyi yorumlaması açısından son derece önemlidir. “*Bir Bilanço*” başlıklı yazıda şu ifadeler yer verilmiştir: “*Türk cemiyetinin hayatı ve kabiliyetinin azami inkişafı ve kendisine medeni alem içinde mukadder olan mevkii alabilmesi bir takım engellerin kalkmasını istilzam ediyordu. Asırlardır her medeni hamle karşısında maziden sürükleyerek getirdiği ölü hurafe ve itiyatlar ile dikilen din tabii mevkiiine irca edildi. Bilhassa Türk milletinin son asırlar zarfında garp medeniyetine yaklaşmak üzere yaptığı hareketler karşısında dinin aldığı menfi ve tahripkâr vaziyet malumdur. Dini hükümetten ayıran cumhuriyet kanunları millete müdahhar olan kuvvetlerin faaliyete geçmesine de hizmet etti. (...) Hukuki, bedii, terbiyevi velhasıl bütün içtimai hayata asırlarca hâkim olan dinin müdahalesi kalkınca bu müesseseler de tabii tekâmüllerini takibe imkân buldular. Vicdanlar, mütefekkiirlere hâkim olan tazyikkar kuvvetin kalkması ferdin ve cemiyetin kendi tabiatlarından doğan kanunlarla yürümelerini temin etti.*”⁵⁹³ Görüldüğü gibi makalede özellikle, cumhuriyetle birlikte sosyal hayattaki dinin etkisinin azaldığı ve bu sayede asri hayat koşullarının sağlandığı görüşü üzerinde durulmuştur. Cumhuriyetin getirdikleri ile birlikte geçen beş yılı, değişimi kendi gözleriyle yaşayıp şahit olan bir insanın kaleminden öğrenmek son derece önemlidir. Bu nedenle de, makaleden elde edilen bilgilerle, cumhuriyetin ilk beş yılında sosyal hayatta, Osmanlının dini/geleneksel toplum düzeninden uzaklaşılacak bir değişimin yaşandığı yorumunu yapabilmek mümkündür.

Hayat dergisi, dört yıllık yayın hayatı boyunca, istiklal mücadelesinden cumhuriyetin ilanına uzanan dönemde yaşananları övgüyle yad etmiş ve onu takip eden yıllarda yaşanan inkılâpları büyük bir memnuniyet ve hayranlıkla takip etmiş ve medeni hayata dair olan bütün “yenilikleri” kayıtsız şartsız desteklediğini yayın

---

⁵⁹³ H. M., “Bir Bilanço”, *Hayat*, S.101, 1 Teşrinisani 1928, s.445.

politikası ve içeriği ile kanıtlamış bir dergi özelliği taşımaktadır. Dergide yayınlanan sosyal, ilmi ve kültürel makalelerin büyük çoğunluğunda bu desteğin izlerini görmek mümkündür. Dönemin ünlü aydınlarından olan Köprülüzade Mehmet Fuat'ın kaleme aldığı bir makale, derginin bu özelliğini en iyi şekilde gözler önüne sermektedir. Köprülüzade yazısına, inkılâbın tesirlerinin ve neticelerinin ilmi usuller takip edilerek kaydedilmesi gerektiğini belirterek başlamıştır. Daha sonra Türk inkılâbının muhtelif safhaları, Mondros'tan Lozan' ve "dini saltanat" şeklinden "asri cumhuriyet" idaresine kadar dikkatle takip edildiğinde, bu inkılâbın azamet ve şümuluna, Türk milletinin hayat kabiliyetine ve bu kuvveti temsil eden büyük Gazi'ye hayran ve meftun kalmamanın imkânsız olduğunu vurgulamıştır.⁵⁹⁴

Dergide, inkılâpların açtığı nurlu yollar övgü içerisinde ele alınırken, geçiş döneminde yaşanan toplumsal buhran gerçeği de göz ardı edilmemiştir. Örneğin Ağaoğlu Nezih tarafından "*Bizde Kadın*" başlığı altında yazılan makalede; inkılâpların yarattığı geçiş dönemi buhranı, kadını merkeze alan bir anlayışın çevresinde bütün toplumu ele alarak değerlendirilmiştir. Yazar, Türk kadınının büyük inkılâplar sonucunda bazı ahlaki sarsıntılarla karşı karşıya kaldığını, yeni vaziyete uyum sağlama kabiliyetinden mahrum olduğunu düşünenlere cevap olarak kaleme aldığı makalesinde şu tespitlerde bulunmuştur: "*Evet, bazı genç kadınların muvazenesi az çok sarsılmıştır. Fakat bu hadise yalnız kadınlara mahsus değildir. Muvazenesi zayıf olan bazı erkeklerde de aynı durum müşahede edilmektedir. İctimai hayattaki tahvillerin böyle bir buhrana sebep olması tabii ve zaruridir. Şark medeniyetinden garp medeniyetine geçilmekte, büsbütün yeni bir hayat girilmektedir. Eski telakkiler, fikirler ve adetlerle yeni gelenler çarpışmaktadır. Bu çarpışma esnasında da -cins farkı olmaksızın- muvazenesi zayıf bazı kimselerde sarsıntılar meydana gelmektedir. İnkılâbın mahiyetini idrak edenler bu halden fazla müteessir ve bedbin olmamak gerektiğini bilirler. Çünkü bu geçici bir haldir.*"⁵⁹⁵ Daha önce de bahsedildiği gibi, dönem hakkında yorum yaparken, dönemi bizzat yaşayan insanların verdiği bilgileri kullanmak son derece önemlidir. Bu makalede, Atatürk Dönemi yapılan inkılâpların toplum hayatı üzerindeki etkilerini birinci kaynaktan elde edilen bilgi kaynağı olması açısından büyük önem taşımaktadır. Ağaoğlu Nezih

⁵⁹⁴ Köprülüzade Mehmet Fuat, "İnkılâp Terbiyesi", **Hayat**, S.29, 16 Haziran 1927, s.41-42.

⁵⁹⁵ Ağaoğlu Nezih, "Bizde Kadın", **Hayat**, S.2, 9 Kânunuevvel 1926, s.27.

makalesinde, inkılâbın yarattığı zorlu sürecin sebeplerini ortaya koyduktan sonra önemli bir konuya daha değinmiştir. Söz konusu buhrandan kurtulmanın reçetesini de okuyucularına sunmuştur. İktibas edilen Batı medeniyetinin dışı ve içi arasında tam bir ahenk ve uyum olduğunu belirttikten sonra çözümü şu cümlelerle dile getirmiştir: “*Avrupa’nın harici şekli ile dâhili şeklini yani, ruhunu, düşüncelerini, ailevi, içtimai, iktisadi ve ahlaki düsturlarını yakaladığımız muayyen bir gaye ile muayyen bir yol tuttuğumuz zaman tabiatı ile bu buhrandan kurtulmuş olacağız.*”⁵⁹⁶

Batı medeniyetinden neyi ne kadar almalı sorusuna farklı bir cevaba da, güçlü kalem Mehmet İzzet’in makalesinde rastlamak mümkündür. Yazarın “İçtimaiyat ve Ahlaka Dair Fransızca Eserler” başlıklı makalesinde ön plana çıkan değerlendirmeler şu şekildedir: “*Yakın bir zamana kadar bütün Türk mütefekkirleri bir noktada müttefik gözükiyorlardı: Avrupalılardan iyi cihazları almalı, fena cihazları, bilhassa aile hakkındaki intizamsızlığı aramıza taşımaktan kaçınılmalı deniyordu. Bunun mümkün olduğu zannediliyordu. Şimdi ise tamamen aksi bir noktai nazarın müdafaa edildiğini görüyoruz. Medeniyet bir külldür. Hayrı da şerri de beraber alınır. İlmi, bedii, sanai ilh... Terakkilerin memleketimizde tahakkukunu istiyorsak diğer cihazlarda bazı rahnelere, bilhassa aile hayatında bazı intizamsızlıklara gayrı kabil içtinap nazarıyla bakmalıyız deniyor. Izdırapsız terakki olmayacağını kim inkâr edebilir? Yalnız bu fikir her fenalık için mazeret kalkanı olmamalıdır. Zira yegâne müspet vakia şudur: Garp medeniyeti şarkın yavaş yavaş ortadan kalkan eski medeniyete nispetle ferde daha fazla hürriyet, salahiyet bahşeder.*”⁵⁹⁷

Sosyal hayat kadar kültür hayatına da önem veren dergi, dil devriminin yaşandığı 1928 yılı ve sonrasında yayın hayatında olduğu ve edebi yönü ağır bir basan bir özelliğe sahip olduğu için bu konuya oldukça hassas bir şekilde yaklaşmıştır. Yeni alfabenin kabulü ve hükümetin dil konusundaki reformlarını kayıtsız şartsız bir destekle okuyucularına iletmiştir. Dergi, dil meselesini harf inkılâbından iki yıl önce sayfalarına taşımıştır. Bu konuda kaleme alınmış ilk yazı, “*Latin Harfleri Meselesi*” başlıklı ve Avni imzalı makaledir. Yazar makalesinde; son yıllarda yaşanan Arap alfabesinden Latin alfabesine geçilmesi hususundaki

---

⁵⁹⁶ a.g.m., s.27.

⁵⁹⁷ Mehmet İzzet, “İçtimaiyat ve Ahlaka Dair Fransızca Eserler”, **Hayat**, S.6, 6 Kânunusani 1927, s.118.

tartışmanın dozunun kaçmasından yakınlıkla söze başlamıştır.⁵⁹⁸ Tarafların birbirlerini ölçüyü kaçırarak derecede eleştirmelerinden rahatsızlık duyduğunu belirttikten sonra bu meselenin, ilerililik-gericilik meselesi olmadığını altını çizmiştir. İki alfabenin mukayesesini yaptıktan sonra, Türkçenin zengin bir edebiyata sahip olduğundan hemen bir alfabe değişikliğine gidilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir ve alfabe değiştirme meselesine bir öneri getirmiştir. Bu önerisinde Latin ve Arap harflerinin beraber kullanılmasını ve rekabet ederek tercih edilenin seçilmesinin daha faydalı olacağı savunmuştur.⁵⁹⁹

Dergide Latin harfleri ile yazılan ilk eser, 90. sayıda yayınlanan, Faruk Nafiz imzalı “*Kumun Üstünde Mısralar*” adlı şiir olmuştur.⁶⁰⁰ İlk Latin harfli düz yazı da, 95. sayıda, Mehmet Emin’in kaleme aldığı “*Dağ Yolu*” başlıklı makaledir.⁶⁰¹ Derginin adı da, 4 Teşrinisani 1928 tarihli 97. sayıdan itibaren Latin harfleri ile çıkmaya başlamıştır.

Hayat dergisinin, Latin harflerine olan desteği şekli olarak onları kullanmak şeklinde olmamıştır. Derginin asıl fonksiyonu, bu alfabenin halka ulaştırılması konusunda olmuştur. Yeni alfabeyi halkın benimsemesi konusunda basın işlevinin ve sorumluluğunun farkında olan dergi yönetimi, bu görevi en iyi şekilde yerine getirmede gönüllü ve azimli olacağına dair ilk işareti, Mehmet Emin’in “*Harf İnkılâbı Maarif Seferberliğidir*” başlıklı makalesinde bulmak mümkündür. Mehmet Emin bu makalesinde, aydınlara önemli bir görev yüklemiştir. Aydın zümrenin sadece bu harfleri öğrenmesinin değil, aynı zamanda bu harfleri başkalarına da öğretmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur. Yine aynı yazıda Latin harflerinin benimsetilmesinde asıl önemli rolün öğretmenlere ait olduğunu şu cümleleri ile ifade etmiştir: “*Bu seferberlik en mühim vazifeyi muallimlere tahmil ediyor. Her zaman memlekette medeniyet ve irfan yaymak için fedakârlıkla çalışan bugünün muallim kitleleri, mefkûrelerinin tahkiki için en iyi bir fırsatı ellerine geçirmiş oluyorlar. Harf inkılâbını tamamlamak için yapılacak cehd, okuma ve yazmayı ve bu vasıta ile tabiat*

---

⁵⁹⁸ Söz konusu tartışmaların alevlenmesini tetikleyen önemli olaylardan biri de 1922 yılında Azerbaycan’ın Latin harflerini kabul etmesi olmuştur.

⁵⁹⁹ Avni, “Latin Harfleri Meselesi”, **Hayat**, S.5, 30 Kânunuevvel 1926, s.3.

⁶⁰⁰ Faruk Nafiz, “Kumun Üstünde Mısralar”, **Hayat**, S.90, 16 Ağustos 1928, s.8.

⁶⁰¹ Mehmet Emin, “Dağ Yolu”, **Hayat**, S.95, 13 Eylül 1928, s.1.

üzerine müessir fikirleri neşr demektir. Bugün ömrünü bu gayeye hasreden muallimler için bu inkılâp uğrunda sarf edilecek mesaiden daha tatlı ne iş olabilir? ”⁶⁰²

Mehmet Emin’in gayet net ifade ettiği gibi, dergi bu kültür ve eğitim seferberliğinde aktif bir nefer gibi görev yapmıştır. Ancak dergi yazarları arasında Arap harflerini savunan isimlere de rastlamak mümkündür. Köprülüzade Mehmet Fuat ve Ali Canip (Yöntem) bu isimler arasındadır. Aradan geçen yıllar sonrasında hem Ali Canip hem de Mehmet Fuat bu fikirlerinden vazgeçmişler, Latin alfabesini desteklemişlerdir.⁶⁰³

Dergide yeni alfabe ile yazılan makale ve yazıların büyük çoğunluğu dilbilgisi tarzındadır. Latin harflerinin halka doğru bir şekilde öğretilmesi ve muhtemel hatalara düşülmemesi için yoğun bir çaba harcandığını görülmektedir. Örneğin 91. sayıda yayınlanan “*Lahikalar Nasıl Yazılır?*” başlıklı yazıda; eklerin, yeni alfabedeki yazımı izah edilmeye çalışılmıştır.⁶⁰⁴ Yine 95. sayıda yayınlanan bir makalede; birleşik isimlerin nasıl yazılacağı altı maddelik bir tanımla ve örneklerle okuyuculara sunulmuştur.⁶⁰⁵ Mehmet Vahit imzalı bir başka makalede, Batı dillerinde yer alan sanat terimlerinin Türkçe karşılıkları Latin harfleri ile verilmiştir.⁶⁰⁶ Galip Ata tarafından birkaç sayı boyunca kaleme alınan yazı dizisinde ise, alfabenin dünya üzerinde geçirdiği tarihi serüven “*Alfabe Tarihi*” başlığı ile okuyuculara sunulmuştur. Bu yazı dizisi ile alfabenin ilk çıkış yeri olan Fenikelilerden başlayıp, Latin ve Yunan alfabesinin tarihi seyrine ilişkin bilgiler verilmiştir.⁶⁰⁷

---

⁶⁰² Mehmet Emin, “Harf İnkılâbı Maarif Seferberliğidir”, **Hayat**, S.91, 23 Ağustos 1928, s.8.

⁶⁰³ Mustafa Parlak, “1926-1930 Yılları Arasında Neşredilen Hayat Mecmuasının Hars ve Edebiyat Tarihimizdeki Yeri”, **Milli Kültür**, Sayı 42, Ankara, Aralık 1984, s.28-29.

⁶⁰⁴ “Lahikalar Nasıl Yazılır?”, **Hayat**, S.91, 23 Ağustos 1928, s.8.

⁶⁰⁵ “Latin Harflerle Yazılmış Mürekkep İsimler”, **Hayat**, S.95, 20 Eylül 1928, s.19.

⁶⁰⁶ Mehmet Vahit, “Bazı Sanat İstülahları Hakkında Mutalaa”, **Hayat**, S.101, 1 Teşrinisani 1928, s.6-7.

⁶⁰⁷ Galip Ata, “Alfabe Tarihi I”, **Hayat**, S.116, 14 Şubat 1929, s.226-227; Galip Ata, “Alfabe Tarihi II”, **Hayat**, S.117, 21 Şubat 1929, s.247-248; Galip Ata, “Alfabe Tarihi III”, **Hayat**, S.119, 7 Mart 1929, s.287-288;

Harf Devrimi, edebiyat gibi kültürel konuların yanında sanat konusuna da, dergide önemli bir yere sahip olduğunu yayınlanan yazı, makale ve haberlerin sayıca çok olmasından anlamak mümkündür. Özellikle tiyatro, üzerinde en çok durulan sanat kolu olmuştur. Örneğin Reşat Nuri tarafından kaleme alınan ve “*Tiyatromuzun Bugünkü Hali*” başlıklı üç sayılı yazı dizisinde; para ve yardım meselesinden, konservatuar ihtiyacından, tiyatrolarda daha fazla kadının görev almasına dair birçok konuya değinilmiştir. Ayrıca devletin tiyatroya gerekli maddi-manevi desteği vermediğine dair eleştiriler de sert bir dille tenkit edilmiştir.⁶⁰⁸

İlmi, edebi ve kültürel yönü ağır basan dergide, güncel haberlerle de zaman zaman karşılaşmıştır. Mimar Kemal’in ölümü,⁶⁰⁹ Prag Beynelmielel Amele Olimpiyatı,⁶¹⁰ Ermenistan’da meydana gelen deprem,⁶¹¹ Ulus’a dikilen Zafer Abidesi,⁶¹² Amanullah Han’ın Türkiye ziyareti,⁶¹³ beşinci Ankara Resim Sergisi,⁶¹⁴ ve Taksim’e dikilen cumhuriyet anıtı,⁶¹⁵ söz konusu güncel haberlere örnek teşkil etmektedir.

Derginin yazar kadrosu incelendiğinde; Köprülüzade Mehmet Fuat, Mehmet Emin (Erişgil), Mehmet İzzet, Mustafa Şekip, Ziyaeddin Fahri, Mehmet Servet, Ahmet Refik, Hikmet Şevki, Ali Canip, Kazım Sevinç, Nahit Sırrı, Sabri Esat ve Hasan Ali isimlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

1926 yılının son ayında yayın hayatına başlayan *Hayat* dergisi, 105. sayıya kadar Osmanlıca yayınlanmış, 29 Teşrinisani 1928 tarihinden sonra ise Latin harfleri ile çıkmaya devam etmiştir. 30 Kânunuevvel 1929 tarihli 146. sayı, aslında derginin son sayısı sayılmalıdır. Bu sayıdan sonra “*Yeni Tertip*” başlığı altında ayda bir çıkmaya başlayan dergi, beş ay yayınlandıktan sonra kapanmıştır. Ancak söz konusu

---

⁶⁰⁸ Söz konusu yazı dizi 3 Mart- 17 Mart 1927 tarihleri arasında çıkan 13,14 ve 15. Sayılarda Reşat Nuri imzası ile yayınlanmıştır.

⁶⁰⁹ Mehmet Emin, “Mimar Kemal de Öldü”, **Hayat**, S.34, 21 Temmuz 1927, s.141-142.

⁶¹⁰ “Prag Beynelmielel Amele Olimpiyatı”, **Hayat**, S.37, 11 Ağustos 1927, s.209-211.

⁶¹¹ Harun Reşit, “Mühim Bir Zelzele”, **Hayat**, S.38, 18 Ağustos 1927, s.229-231.

⁶¹² “Ankara’ımıza Bir Zafer Abidesi Dikildi”, **Hayat**, S.53, 1 Kânunuevvel 1927, s.9-12.

⁶¹³ Mehmet Emin, “Amanullah Han Hazretleri Ankara’da”, **Hayat**, S.78, 24 Mayıs 1928, s.509-510.

⁶¹⁴ “Beşinci Ankara Resim Sergisi”, **Hayat**, S.80, 7 Haziran 1928, s.33-34.

⁶¹⁵ “İstanbul’da Cumhuriyetin Abidesi Dikildi”, **Hayat**, S.90, 16 Ağustos 1928, s.141-142.

son beş sayı şekil ve muhteva bakımından çok farklı olduğu için, *Hayat* dergisinden ayrı incelenmesi gerektiği düşünülmüş ve incelenmeye alınmamıştır.

4.2.13. Yeni Kitap (1927-1928)

Sedat Simavi tarafından İstanbul'da yayınlanan *Yeni Kitap* dergisinin ilk sayısı, 1 Mayıs 1927 tarihinde çıkmıştır. “*Her ayın ilk günü çıkar ilmi, edebi aile ve salon mecmuasıdır*”⁶¹⁶ klişesini taşıyan derginin fiyatı 20 kuruştur. Aylık periyoda sahip olan derginin hangi matbaada basıldığına dair bilgi verilmemiştir.

Adı gibi şekli de kitaba benzeyen *Yeni Kitap* dergisinin, içerik olarak da hacimli olduğu söylenebilir. Tecrübeli bir gazeteci tarafından çıkarılıyor oluşu, içerik kadar teknik yönden de kaliteli bir dergi olmasına sebebiyet vermiştir. Zaten derginin hem içerik hem de teknik olarak titizce hazırlandığını, derginin ilk sayısındaki giriş yazısında belirtilmiştir. *Yeni Kitap Neşriyatı* imzası ile yayınlanan yazıda; ilk nüshanın çok titiz bir itina ile hazırlandığı, konuları ve resimleri seçerken pek müşkülpesent davranıldığı, basım tekniği açısından Avrupa kalitesinde bulunduğu ve bunun için de renkli klişelerin Avrupa'nın en meşhur çinkografi atölyelerinde imal ettirildiğinden bahsedilmiştir.⁶¹⁷

Derginin içeriğinde kültür ve sanat konularının ön planda olduğu gözlenmektedir. Devrin ünlü edebiyatçıları tarafından kaleme alınan hikâye, roman ve tiyatro tefrikaları, şiirler, ünlü edebiyatçılar ile röportajlar ve hatıratlar dergide yoğun olarak yer almıştır. Dergide siyasi haberlere rastlanmazken, güncel haberler de yok denecek kadar azdır. Afgan lideri Amanullah'ın Türkiye'yi ziyareti⁶¹⁸, İran'daki kadınların vaziyetleri⁶¹⁹ ve İzmir 9 Eylül Sergisi⁶²⁰ ile ilgili haberler, güncel haber

---

⁶¹⁶ *Yeni Kitap*, S.1, 1 Mayıs 1927, kapak.

⁶¹⁷ *Yeni Kitap Neşriyatı*, “Yeni Kitap'ın Yeni Karilerine”, *Yeni Kitap*, S.1, 1 Mayıs 1927, s.2

⁶¹⁸ “Kardeş Afganın Aziz Hükümdarı Vatanımızda”, *Yeni Kitap*, S.14, 1 Haziran 1928, s.19-21.

⁶¹⁹ “İran'da Kadın Kıyafetleri Hala Ne Halde?”, *Yeni Kitap*, S.9, 1 Kânunusani 1928, s.22.

⁶²⁰ “Türk Kabiliyetinin Canlı Numunesi: İzmir Sergisi”, *Yeni Kitap*, S.7, 1 Teşrinisani 1927, s.21-27.

içerisinde ön plana çıkanlardır. Fenni ve ilmi alandaki makale ve haberler de, derginin sayfalarında kendine yer bulan konular arasındadır.⁶²¹

Derginin magazinsel içeriğine bakıldığında ise, klasik konular göze çarpar. Örneğin dergide yer alan son moda kıyafet numuneleri, sinema artistleri hakkında bilgiler, sağlık, güzellik, spor, pul albümleri, tiyatro, ev-el işleri ve dünyadan ilginç haberler magazin ağırlıklı konulara örnek olarak verilebilir. Bu tür haberler içerisinde ön plana çıkanlardan biri dergi tarafından düzenlenen güzellik yarışmasıdır. “Türkiye’nin En Güzel Genç Kızı Kimdir?”⁶²²sloganı ile başlatılan yarışmada, okuyucular arasında yaşları 12 ile 17 arasında olan genç kızlardan fotoğrafları istenmiş ve gönderilen fotoğraflar arasında on güzel seçilerek, ödüller verileceği belirtilmiştir. Birinciye altın kol saati, ikinciye bir kutu manikür takımı, üçüncüye el çantası, dördüncüye bir çift eldiven, beşinciye bir çift ipekli çorap ve altıncıdan onuncuya kadar da bir çift oval çorap verileceği ilan edilmiştir. Ancak katılımın az olması nedeniyle yarışma iptal edilmiştir.⁶²³

Görsel malzeme açısından derginin oldukça zengin olduğu gözlenmektedir. Hemen her sayfada birden fazla resim, fotoğraf ve karikatüre yer verilmiştir. Fotoğraflarda, özellikle de karikatürlerde, dönemin modasını, bilim ve tekniğini görmek mümkündür. Görsel malzemenin bu derece zengin olması, dönemin sosyal hayatının bir tezahürü olarak yorumlanabilir. Dergide yayınlanan karikatürlerde üç ismin imzası bulunmaktadır. “Her Ayın Karikatürleri” başlığı altında Sedat Simavi ilk isimdir. Süleyman ve Ressam Sinan Bey ise karikatürlerde imzası olan diğer iki isimdir.

Yeni Türk alfabesinin hemen öncesinde çıkan son Osmanlıca dergilerden biri olan *Yeni Kitap*, okuyucuyu yeni alfabeyle hazırlama konusunda sorumluluğun bilincinde olan bir kitle iletişim aracı olarak üstüne düşen vazifeyi yerine getirmiştir.

---

⁶²¹Örnek makale ve haber için bkz. “Maden Suları En Tabi Devadır”, **Yeni Kitap**, S.1, 1 Mayıs 1927, s.50; “İstikbal İçinde Bir Seyahat: Nereye Gidiyoruz”, **Yeni Kitap**, S.8, 1 Kânunuevvel 1927, s.2-6; Süleyman Edhemi, “Ciğer Veremi Kabil-i Şifa mıdır?”, **Yeni Kitap**, S.11, 1 Mart 1928, s.2-9; “Ultraviyole Ziyasının Mahiyeti ve Harikaları”, **Yeni Kitap**, S.4, 1 Ağustos 1927, s.22-31; “Tayyarenin İstikbali: Hava Transatlantikleri”, **Yeni Kitap**, S.2, 1 Haziran 1927, s.6-10.

⁶²² Ayrıntılar için bkz. “Türkiye’nin En Güzel Genç Kızı Kimdir?”, **Yeni Kitap**, S.1, 1 Mayıs 1927, s.60.

⁶²³ “Güzellik Yarışmasına Dair”, **Yeni Kitap**, S.4, 1 Ağustos 1927, s.36.

Son sayılarında Latin harfli yazı örnekler yayınlanmıştır. Özellikle yeni harflerle mektup numuneleri yayınlaması dikkate değer çalışmalardan biridir.⁶²⁴

Yayınlandığı dönemde ilgi gören bir dergi olan *Yeni Kitap*, İzmir 9 Eylül Sergisinde takdirname ile ödüllendirilmiştir. İzmir Valisi Kazım Bey de dergiye yönelik şöyle bir konuşma yapmıştır: “*Yeni Kitap herkesin kitabı olduğundan daima ilerleyecektir. Orada bir mektepliye alakadar eden mevzu bulunduğu gibi, en münevver bir insanı da saatlerce meşgul edecek konular mevcuttur. Kapağında herkesi cezbeden bir tesir vardır. Yeni Kitap’ın en ziyade muvaffak olduğu nokta bu cazibeli kapağın içindeki mündericatın, ilk tesiri azaltmayıp artıracak bir mükemmeliyette olmasıdır.*”⁶²⁵

Derginin zengin yazar kadrosuna sahip olduğu söylenebilir. Bu kadro içerisinde; Mahmut Yesari, Ercüment Ekrem, Sami Paşazade, Yaşar Nabi, Necdet Rüştü, Selahattin Güngör, İbnür-refik Ahmet Nuri ve Hikmet Şevki gibi isimler mevcuttur. Bir yılı aşkın bir sürede onaltı sayı yayınlanan *Yeni Kitap*’ın son sayısı, 1 Ağustos 1928 tarihinde çıkmıştır.

4.2.14. Resimli Hikâye (1927-1928)

İlk sayısı 15 Eylül 1927 tarihinde çıkan *Resimli Hikâye* dergisinin mesul müdürü Behçet Bey’dir. “*Her ayın onbeşinde çıkar aylık hikâye mecmuasıdır*”⁶²⁶ klişesini taşıyan derginin fiyatı 20 kuruştur. İstanbul’da yayınlanan dergi, Resimli Ay Matbaası tarafından basılmıştır.

Resimli Hikâye, adından da anlaşılacağı üzere, edebi ağırlıkta içeriğe sahip bir dergidir. *Resimli Hikâye*’nin tez kapsamında incelenen dergiler arasına alınmasındaki sebep, çoğu hikâyede geçen olayların içeriğinin magazinsel özelliğe sahip olmasıdır. Elit/Seçkin kesimin (genellikle sonradan görme olanlar) yaşam tarzı ve bu tarza eleştirel yaklaşım, şehirlerin eski görüntüsünden sıyrılarak kazandığı modern kimliği,

⁶²⁴ Ayrıntılar için bkz. “Yeni Yazı ile Mektup Numuneleri”, *Yeni Kitap*, S.16, 1 Ağustos 1928, s.26.

⁶²⁵ “Şimdide Biraz Yeni Kitap Naşirlerinin Söylediklerini Dinleyiniz”, *Yeni Kitap*, S.7, 1 Teşrinisani 1927, s.42

⁶²⁶ *Resimli Hikâye*, S.1, 15 Eylül 1927, s.1

yurt dışında eğitim görmenin önemi, kendini yetiştirmiş eğitilmiş kadının gücü ile eğitimsiz olanların acizliği, modern genç kızların göz kamaştırıcı yaşamı ve balo gibi konular hikâyelerin büyük çoğunluğunda ana temayı oluşturmuştur. Ayrıca dilin oldukça sade ve anlaşılır olması da dikkate değer ayrıntılardan biridir.

Derginin yazar kadrosunda, dönemin ünlü edebiyatçılarından olduğu görülmektedir. Mahmut Yesari, Reşat Nuri, Selahaddin Enes, İbnür-refik Ahmet Nuri, Ahmet Hikmet, Server Ziya, Sabri Esat, Hikmet Şevki, Nahid Sırrı ve Ercüment Ekrem dergide imzası olan isimlerden bazılarıdır. Yaklaşık bir yıl boyunca yayınlanan *Resimli Hikâye* toplam ondört sayı çıkmış ve son sayısı olan 14. sayı, 15 Teşrinievvel 1928 tarihinde yayınlanmıştır.

4.2.15. Güzel Mecmua (1928)

Niğde’de yayınlanan ve elde tek sayısı bulunan *Güzel Mecmua* dergisi hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Hem yerel dergi olması hem de ihtiva ettiği birkaç makalenin⁶²⁷ öneminden dolayı tezin kapsamına alınmıştır. Elde olan tek sayısı 15 Mart 1928 tarihli 2. sayıdır ve fiyatı 12,5 kuruş olarak belirlenmiştir.

Söz konusu tek sayıda toplumsal ve güncel haberler mevcuttur. Örneğin ülke çapında dikkat çeken ve basının ilgi gösterdiği Bursa Amerikan Mektebinde din değiştiren üç kız öğrenci ile ilgili haber, *Güzel Mecmua* dergisinde de yer almıştır. Bu habere dair yapılan yorum ise, söz konusu olayın Türklerin ne kadar asil, kültürlü, maddi-manevi değerli özellikler taşıyan bir millet olduğunu gözler önüne serdiğine dairdir.⁶²⁸

Bu haber dışında M.K.K imzasını ve “Fert mi, Cemiyet mi” başlığını taşıyan makalede, toplum felsefesi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Hayatı yaratan fertlerdir, cemiyetler değil diye başlayan makalede: “*Maalesef şimdiye kadar fertlere en az mevki veren bizim cemiyet hayatımızdır. Fakat, bu kabahat biz de henüz içtimai hayatın kati olarak tesis etmemesindedir... Fakat malumdur ki: içtimai hayat bütün*

⁶²⁷ Söz konusu makaleler: Mecmua, “Yeni Pervaneler”, *Güzel Mecmua*, S.2, 15 Mart 1928, s.1-2; M. K. K., “Fert mi, Cemiyet mi?”, *Güzel Mecmua*, S.2, 15 Mart 1928, s.3-4; Mecmua, “Yeni Edebiyat ve Sanat Nazariyeleri”, *Güzel Mecmua*, S.2, 15 Mart 1928, s.11-13.

⁶²⁸ Haberin ayrıntısı için bkz. Mecmua, “Yeni Pervaneler”, *Güzel Mecmua*, S.2, 15 Mart 1928, s.1-2.

milletlerce kabul olunan, en iyi ve en nezih hayat şartlarını içeren, asri ve medeni hayat demektir."⁶²⁹ Kısa ve öz olan makaleden, dönemin şartları içinde aktif bir sosyal hayatın eksikliğine dair ipuçları elde etmek mümkündür.

4.2.16. Arkadaş (1928)

Sedat Simavi'nin mesul müdürü olduğu *Arkadaş* dergisi, 27 Haziran 1928 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. "*Her hafta Çarşamba günleri neşrolunur, her şeyden bahseder resimli mecmuadır*"⁶³⁰ klişesini taşıyan derginin fiyatı 5 kuruştur. İstanbul'da yayınlanan dergi, Cumhuriyet Matbaası tarafından basılmıştır.

Arkadaşınız imzasını taşıyan "*Arkadaşça Konuşalım*" başlıklı yazıda derginin çıkarılış amacına dair bilgiler mevcuttur. Öncelikle dergi okuyucuların arkadaşı olarak tanıtılmış ve kişileştirilmiştir. Daha sonra derginin ağzından cümleler kurularak okuyucularla birebir iletişim sağlanmaya çalışılmıştır. İçeriğe dair yapılacakların değil de, yapılmak ve verilmek istenen şeylerden bahsedilmiştir: "(...) haftada bir sizin aranızda geleceğim, bir hafta sizi ve beni düşündürmüş, kızdırmış, güldürmüş veya sevindirmiş yahut da kederlendirmiş mevzulara dair konuşacağım. Size memleketimizde ve bütün dünyada olup biten şeylere dair bildiklerimi ve duyduklarımı anlatacağım. Hayal ve hakikatin bahtiyar izdivacından doğan hikâyeler nakledeceğim ve tuhaflıklarımla sizi güldürmeye özeneceğim."⁶³¹ Söz konusu yazıda belirtildiği gibi, dergide hayal-gerçek ürünü ve magazinsel özelliği ağır basan hikâyelere sıkça rastlanmaktadır.

Derginin içeriğine dair bilgi verilecek olursa; dünyadan ilginç haberler, sağlık, spor, ev-el işleri, kadın, moda, karikatür, okuyucu köşeleri, aşk, dünyada olup bitenler, şişmanlık-zayıflık meselesi, dünyanın enleri, sinema yıldızlarının hayatları, evlilik-mutlu evlilik önerileri, kadın-erkek ilişkileri, Zaro Ağa haberleri, hayatta başarılı olma tavsiyeleri, tiyatro, Hollywood dedikoduları ve deniz-plaj kültürü gibi çok çeşitli konuların derginin sayfalarında yer aldığı söylenebilir.

⁶²⁹ M. K. K., "Fert mi, Cemiyet mi?", *Güzel Mecmua*, S.2, 15 Mart 1928, s.3-4.

⁶³⁰ *Arkadaş*, S.1, 27 Haziran 1928, kapak.

⁶³¹ *Arkadaşınız*, "Arkadaşça Konuşalım", *Arkadaş*, S.1, 27 Haziran 1928, s.2.

Dönemin magazin dergi içeriğinde önemli bir yere sahip olan moda, *Arkadaş* dergisinin de kendine yer bulmuştur ve derginin moda bakış açısı şu şekildedir: “Modalar kıyafetler ve elbiseler üzerinde kendini göstermezler, bilakis fikirler, ilimler ve hisler de moda tabiidir.”⁶³² Modaya eleştirel bir yaklaşımı olsa da vazgeçilmezliğinin farkında olan dergi, farklı magazinsel konuları da okuyucunun hizmetine sunmuştur. Özellikle dünyada moda olan güncel gelişmeler, hemen hemen her sayıda okuyucuyla paylaşılmıştır. Sesli sinemanın icadı⁶³³, otomobil modası⁶³⁴ ve ispritzma yani ruh çağırma seanslarına dair haberler⁶³⁵ söz konusu konulara örnek verilebilir.

Ayrıca dergide, “*Gündelik Hayattan Sahneler*” başlıklı yazı dizisinde berberden tütüncüye, muallimden daktilograf hanımlara, köprü tahsildarından arzuhalcilere birçok meslek dalına ait bilgi ve bu mesleği icra edenlerin hayatlarına dair haberler verilmiştir. Dönemin sosyal yapısı hakkında ipuçları elde etme imkânı sağladığından dolayı bu yazı dizisinin önemli olduğu söylenebilir. Dergide yer alan karikatürler ve işlediği konuların da ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Büyük çoğunluğu Sedat Simavi gibi usta bir kalemden çıkan karikatürler, çoğunlukla elit kesimin kadın-erkek ilişkilerine yönelik temaya sahiptir. Özellikle birbirini aldatan karı-koca diyalogları eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Arkadaş dergisi 1928 yılının ortasında yayınlandığı için dergi sayfalarında kullandığı rakamlar Arapça değil, Latince olarak verilmiştir. Ayrıca harf devrimine hazırlık olması amacıyla okuyuculara yeni harflerle yazı örnekleri sunulmuştur. Özellikle son on sayıda bu tarzda çalışmalar söz konusudur. Örneğin Gençliğe Hitabe yeni harflerle verilmiş,⁶³⁶ 15. sayının kapak klişesi tamamen Latin harfleriyle yazılmış ve harflerle rakamların normal ve el yazısı ile yazılışı okuyuculara sunulmuştur. Harf Devrimini olumlu karşılayan ve destekleyen dergi, okuyucularına da bir an evvel bu harflere alışmaları yönünde tavsiyeler vermiştir.⁶³⁷ Ayrıca 28

---

⁶³² Arkadaşınız, “Arkadaşça Konuşalım: Modaya Dair”, *Arkadaş*, S.21, 14 Teşrinisani 1928, s.2.

⁶³³ “Sinemacılık Âleminde Büyük Bir İnkılâp: Sesli Sinema”, *Arkadaş*, S.20, 7 Teşrinisani 1928, s.7.

⁶³⁴ “Meşhur Marka Otomobilleri Kimler İmal Ediyor?”, *Arkadaş*, S.18, 24 Teşrinievvel 1928, s.9-10.

⁶³⁵ “İspritzma Namındaki İlim İflas Etti”, *Arkadaş*, S.21, 14 Teşrinisani 1928, s.6-7.

⁶³⁶ “Arkadaşlarımıza”, *Arkadaş*, S.13, 19 Eylül 1928, s.3.

⁶³⁷ “Yeni Harflerle Güzel Yazı Yazmaya Çalışıyor musunuz?”, *Arkadaş*, S.12, 12 Eylül 1928, s.4.

Teşrinisani 1928 tarihli 23. sayısında da gelecek nüshanın tamamen Latin harfleri ile yayınlanacağı okuyuculara duyurulmuştur.⁶³⁸

Dergide yayınlanan yazı, makale ve haberlerin hemen hemen hepsi imzasız ve dış basın kaynaklıdır. Server Bedii, Arkadaşınız ve Sporcu Arkadaş gibi imzalar dışında başka imzaya rastlanmamıştır. 1928 yılında yayın hayatına başlayan ve haftalık bir periyoda sahip olan dergi, M. Orhan Bayrak'ın verdiği bilgiye göre 48 sayı çıkmıştır.⁶³⁹ İncelemeye alınan kısım sadece Osmanlıca olduğundan dolayı Harf Devrimi öncesi çıkan son sayı, 28 Teşrinisani 1928 tarihli 23. sayıdır.

4.2.17. Yeni Muhit (1928-1933)

Ahmet Cevat tarafından yayınlanan *Yeni Muhit*, 1928 yılının Kasım ayında çıkmaya başlamıştır. “*Resimli Aylık Mecmua*”⁶⁴⁰ klişesini taşıyan derginin ilk altı sayısı Osmanlıca olarak yayınlanmıştır. Fiyatı 50 kuruş olan derginin tahrir müdürü ise Kemaleddin Şükrü Bey'dir. İstanbul'da yayınlanan dergi, Selamet Matbaası tarafından basılmıştır.

T. Faik Ertan, “*Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm’de Öncü Bir Dergi: Muhit*” isimli makalesinde; 1928-1933 yılları arasında yayınlanan Muhit dergisinin, söz konusu yıllar arasında Türkiye'nin gündemini işgal eden Kemalizm, çok partili hayata geçiş ve devletçilik gibi konulara yer verdiğiinden ve önceleri bir magazin niteliğinde olan derginin giderek bir fikir dergisi niteliğine dönüştüğünden bahsetmiştir.⁶⁴¹ Derginin bütün sayıları dikkatlice incelendiğinde, bu tespitin doğru olduğu sonucuna varılmıştır. Derginin ilk sayılarında içeriğin önemli bir kısmını magazinsel konularının oluşturduğu söylenebilir. Kadın, sağlık, spor, kadın güzelliği, nişanlılık-evlilik, sinema/tyatro yıldızlarının hayatı, gösterimdeki filmler, çocuk bakımı, ev hayatı, tiyatro/tyatro tefrikaları, kadın cemiyetleri, adab-ı muaşeret,

⁶³⁸ “Arkadaşınız Gelecek Nüshadan İtibaren Yeni Harflerle Çıkıyor, *Arkadaş*, S.23, 28 Teşrinisani 1928, s.11.

⁶³⁹ M. Orhan Bayrak, a.g.e., s.9.

⁶⁴⁰ *Yeni Muhit*, S.1, Teşrinisani 1928, kapak.

⁶⁴¹ T. Faik Ertan, “Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm’de Öncü Bir Dergi: Muhit”, *Kebikeç*, Sayı 5, Ankara 1997, s.23.

moda, kadın-erkek ilişkileri, gelecek tahayyülü, dünyadan güncel ve ilginç haberler, bebek bakımı ve ihtiyaçları, dans, jimnastik, çocuklar için oyun ve eğlence, sporcu hayatları, genç kızlara tavsiyeler, şişmanlık-zayıflık meselesi ve müzik gibi konuların, 75 sayfalık derginin büyük kısmını oluşturduğu söylenebilir.

Dergide kadınlara yönelik sayfalarda; ev hanımları için ev hayatına dair köşeler, moda kıyafet numuneleri, tasarruf meselesi, adab-ı muaşeret, çocuk bakımı ile ilgili ayrıntılar ve çalışan kadınların sorunları gibi konuların ön plana çıktığı söylenebilir. Özellikle ev hanımlarının tasarruf konusunda teşvik edildiği göze çarpmaktadır ki, bu da derginin, dönemin ekonomi politikasına uygun hareket ettiğini göstermesi açısından önemlidir.⁶⁴² Beden terbiyesi ve spor da dergide sıkça yer alan diğer önemli konudur. Özellikle Selim Sırrı tarafından kaleme alınan yazılarda; sporun ne olduğu, bir sporcunun nasıl yetiştiği, başka milletlerde beden terbiyesinin nasıl sağlandığı, nasıl spor yapılacağı, dans ve jimnastiğin ne derece önemli olduğu ve hanımların nasıl spor yapacağı gibi konular ele alınmıştır. Ayrıca spor için çok önemli olan stadyum meselesi de gündeme getirilen konulardan biri olmuştur.⁶⁴³ Dergide sadece spor ile ilgiler yazılmamış, spora verdikleri desteği pratiğe dökmek amacıyla bir de kır koşusu yarışması düzenlenmiştir. “*Muhit Kupası*” olarak düzenlenen yarışmada, kupanın sahibi Beşiktaş ekibi olmuştur.⁶⁴⁴

K.Ş. imzası ve “*Mektup Zarfları*” başlığı altında yayınlanan bir yazıda, günümüzde sigara paketlerinin üzerinde de rastladığımız ve kamu spotu olarak adlandırılan sosyal bilinçlendirme çalışmalarına örnek olacak bir projeye rastlanmıştır. Posta Umum Müdürlüğü tarafından mektup zarfları üzerine; “*Sakin içki içme! Rakı zehirdir. - Tayyare büyük bir kuvvettir. - Kaçakçılık hıyanettir. - Güneş Hayattır. - Maarife yardım et! - Sıtmanın ilacı kinindir. - Çocuğunu gürbüz yetiştirmesini öğren! - Parayı saklama, işlet! - Hilal-i Ahmer’e yardım et. -*

⁶⁴² Örnek haber ve yazılar için bkz. “Ev Hanımı Sayfası”, **Yeni Muhit**, S.7, Mayıs 1929, s.548-549; “Muaşeret Adabı”, **Yeni Muhit**, S.8, Haziran 1929, s.620-621; “Asri Çocuk Oyuncakları”, **Yeni Muhit**, S.14, Kânunuevvel 1929, s.1109; “Modernis Bir Yatak odası”, **Yeni Muhit**, S.15, Kânunusani 1930, s.1186; Ahmet Cevat, “Taasarruf ve İsrâf”, **Yeni Muhit**, S.26, Kânunuevvel 1930, s.21; “Eski Bir Sanatın Yeni Tatbik Tarzı”, **Yeni Muhit**, S.31, Mayıs 1931, s.72; Emine Saffet, “Mütevazi Bütçelere Göre Ev Bakımı”, **Yeni Muhit**, S.50, Kânunuevvel 1932, s.32-34.

⁶⁴³ Ayrıntılar için bkz. “İstanbul Stadı”, **Yeni Muhit**, S.23, Eylül 1930, s.340-341; Selim Sırrı, “Stadyum”, **Yeni Muhit**, S.32, Haziran 1931, s.26-28.

⁶⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Muhit Kupası Kır Koşusu”, **Yeni Muhit**, S.7, Mayıs 1929, s.557; “Muhit Kupası”, **Yeni Muhit**, S.8, Haziran 1929, s.624-625.

Kooperatifler yapınız!”⁶⁴⁵ gibi vatandaşı bilinçlendirmeye yönelik ifadeler yazıldığını, söz konusu yazıdan öğrenmekteyiz. Ayrıca İçki İnhisar İdaresinin içki aleyhinde olan kısmına itiraz ettiği için “*rakı zehirdir*” ibaresinin zarflardan kaldırıldığına dair bilgileri de yine aynı yazıdan elde etmek mümkündür.

Tiyatro ve sinema ile ilgili gelişmeler de, dergi sayfalarında kendine yer bulan konulardandır. Dünya sinema yıldızlarının hayatları, yeni filmler, sinemada meydana gelen teknolojik gelişmeler, Türk tiyatro sanatçılarının hayatları gibi haberler sıkça göze çarpmaktadır. Söz konusu haberler içerisinde Türk sinema ve tiyatro tarihi açısından önemli olan iki tanesine burada yer vermek yerinde olacaktır. Bunlardan birincisi ilk sesli Türk filmi olan İstanbul Sokakları adlı filme⁶⁴⁶ ve ikincisi ise Akın piyesinin ilk kez Ankara Halkevinde oynanmasına⁶⁴⁷ dair yayınlanan haberlerdir.

Magazinsel haberlerin dışında; vatandaşı yerli malı kullanmaya teşvik, dünyanın hızla hazırlandığı savaş ve bu savaş ihtimaline karşı alınması gereken önlemler, dilde sadeleşme çalışmaları, sıtma mücadelesi, Serbest Cumhuriyet Fırkası, Menemen Olayı, milli bayram kutlamaları, Halkevlerinin kuruluşu ve çalışmaları, çocuk politikası ve dünya ekonomik buhranı gibi siyasi, sosyal, kültürel ve güncel haberlere de rastlanılmıştır. Özellikle Kemalizm ve yeni harflerin kabulü sıklıkla vurgu yapılan konular arasındadır. Halkı yeni harflere alıştırmada özel çaba sarf eden dergide, harf inkılâbı her fırsatta desteklenmiştir. Örneğin “*Okuma İhtiyacı Bizde Niçin İnkışaf Etmiyor?*” başlıklı makalede, okumada geri kalmanın sebebinin iki tane olduğu ve bu geri kalışın harf inkılâbı ile başlamış olmadığı, öncesine dayandığı iddia edilmiştir. Söz konusu iki sebep de şöyle belirtilmiştir:

“Birinci sebep: Çocukluktan itibaren sistemli okumaya alıştırmamak

İkinci sebep: Okuma organizasyonlarının yani mektep kütüphanelerinin olmaması ve olanların da yeterli olmaması.”⁶⁴⁸ Gramofon ve sinemanın ta köylere kadar girdiğinden bahsedildikten sonra; modayı, giyinmeyi, nakliye vasıtalarını üretmesek

⁶⁴⁵ K. Ş., “Mektup Zarfları”, **Yeni Muhit**, S.14, Kânunuevvel 1929, s.1051.

⁶⁴⁶ “İlk Türkçe Sözlü Film: İstanbul Sokaklarında”, **Yeni Muhit**, S.39, Kânunusani 1932, s.66-67.

⁶⁴⁷ Muhittin Doğan, “Akın Piyesinin Ankara Halkevinde İlk Oynanışı”, **Yeni Muhit**, S.40, Şubat 1932, s.6-7.

⁶⁴⁸ A. C., “Okuma İhtiyacı Bizde Niçin İnkışaf Etmiyor?”, **Yeni Muhit**, S.8, Haziran 1929, s.561-562.

de hemen alıp tatbik ediyoruz ama okumada bu başarıyı elde edemiyoruz diye yakınılmıştır. Umumi olarak sadece 56 kütüphanenin olduğundan ve Maarif Vekâlet'inin yeni kütüphaneler açmadığından bahsedilmiştir.⁶⁴⁹

Çocuk meselesi ve dönemin çocuk politikası derginin sahibi Ahmet Cevat tarafından hassasiyetle ele alınan konular arasına girmiştir. Örneğin “*Çocuk Meselesi*” başlıklı makalesinde Ahmet Cevat, Kemalizm bu meseleyi Türk çocuğuna bizde olmayan yeni ruhi hassalar vererek halledecektir diye söze başlamıştır. Çocuk meselesindeki sorunun öncelikle iyi çocuk yetiştirecek bilinçli ve eğitilmiş bir annenin olmamasından kaynaklandığından bahsettikten sonra ekonomik eksiklikleri dile getirmiştir. En son olarak da manevi yönden “hazine yiyici” yani çok para kazanıp zengin olma mantığının bu meselede önemli yer tuttuğunu söylemiştir. Kemalizm'in bu yönde önemli tedbirler aldığını ve almaya devam ettiğini vurgulayan yazar, harf inkılâbı ile zorunlu ilköğretimin önü açıldığını dile getirdikten sonra, çocukları doğduktan sonra kitaba, alete, sanayiye alıştırmak zorunda olduklarını da iddia etmiştir.⁶⁵⁰

Dergide yer alan haber ve yazıların çoğunun imzasız ve dış basın kaynaklı olması, belirli bir yazar kadrosunun olmadığını göstermektedir. Sadece Selim Sırrı'nın düzenli sayılabilecek yazılarından bahsetmek mümkündür. Bunun dışında imzalarına bir ya da birkaç kez rastlanan; Efzaiş Suat, Muhittin Doğan, Sait Tevfik, İlhami, Refik Ahmet ev Celaleddin Ekrem ve Fahreddin Kerim gibi isimler de mevcuttur. İlk altı sayısı Harf Devriminden önce Osmanlıca çıkan *Yeni Muhit* dergisi, 55 sayı çıkarılmış ve 1933 yılında yayın hayatına son verilmiştir. Derginin bilinen son sayısı, 1933 yılının Mayıs ayında yayınlanmıştır.

4.2.18. Resimli Uyanış (Servet-i Fünûn) (1928-1944)

Resimli Uyanış, Servet-i Fünûn dergisinin Latin harfleri ile yayınlanmaya başladıktan sonra kullanılan yeni isimdir. “*Resimli Uyanış*, *Servet-i Fünun* yerine

---

⁶⁴⁹ A. C., a.g.m., s.562.

⁶⁵⁰ A. C., ““Çocuk Meselesi”, *Yeni Muhit*, S.31, Mayıs 1931, s.1-4.

çıkart”⁶⁵¹ klişesini kullanan dergi, kuruluş tarihinin 1891 olduğunu belirtir ki, bu tarih Servet-i Fünun dergisinin kuruluş yılıdır. Böylece klişesinde de belirtildiği gibi, *Resimli Uyanış* Servet-i Fünun’un sadece isim değiştirilmiş halidir. Ahmet İhsan’ın sahibi ve Mahmut Sadık’ın mesul müdürü⁶⁵² olduğu *Resimli Uyanış*’ın ilk sayısı 6 Kânunuevvel 1928 tarihlidir. İncelenen 305 sayı boyunca derginin fiyatı hiç değişmemiş ve 20 kuruştan satılmıştır. İstanbul’da yayınlanan dergi, Ahmet İhsan Matbaası tarafından basılmıştır.

Derginin şekil özelliğine bakıldığında, öncelikle ilk sayfaların güncel haberler, ilan ve reklamlar için ayrıldığı görülür. Daha sonra Ahmet İhsan’ın baş makalesini sosyal, ilmi, fikri makale ve haberler takip etmektedir. Bunu roman tefrikaları, dünya edebiyatından tercümeleler, hikâyeler, şiirler, tenkit ve tahlil yazıları izlemektedir. Edebi ve ilmi ağırlıkta olan içerik ise, zamanla magazinsel özellikler kazanmaya başlamıştır. Özellikle kadınlara özel moda ve ev-el işi sayfalarının gittikçe geniş yer alması, derginin magazinleşme sürecini hızlandırmıştır. 1929 yılından itibaren düzenlenen güzellik yarışmaları ise derginin son derece önem verdiği konular arasına girmeye başlamıştır. Güzellik kraliçelerinin, tabiri caizse, attığı her adım dergi tarafından dikkatle izlenmiş ve okuyuculara sunulmuştur. Özellikle hem Türkiye hem de dünya güzellik kraliçesi olan Keriman Halis, hayatının bütün ayrıntıları ile derginin sayfalarına sık sık konu olmuştur.

Dönemin magazin dergilerinin sıklıkla sayfalarında yer verdikleri yabancı sinema yıldızlarına dair haberler, *Resimli Uyanış* dergisinde de yer almakla beraber, ağırlık Türk sanatçılara verilmiştir. Özellikle Darübedayi sanatçıları ve hayatları hakkında oldukça haber ve yazı yayınlanmıştır. Türk sanatçılarına sayfalarında sıkça yer vermesi, *Resimli Uyanış*’ı benzer dergilerden ayıran özelliklerden biri olarak yorumlanabilir. Dergiyi incelenen diğer magazin dergilerinden ayıran bir başka özellik ise, Cumhuriyetin kurulması ile birlikte oluşmaya başlayan “yeni cemiyetin” adapte olmakta başarı sağladığı balo kültürüne ait somut örnekleri sunmuş olmasıdır. Çeşitli kurumlar tarafından düzenlenen balolara dair bilgi ve fotoğraf yayınlanan

---

⁶⁵¹ *Resimli Uyanış*, S.1, 6 Kânunuevvel 1928, kapak.

⁶⁵² Mahmut Sadık ölene kadar derginin mesul müdürlüğü görevini sürdürmüştür. Mahmut Sadık’ın ölüm tarihi olan Temmuz 1930 tarihinden sonra ise müdürlük görevini Ahmet İhsan üstlenmiştir.

dergi sayesinde, dönemin sosyete hakkında görsel bilgi edinme şansı yakalamaktayız.

Balonun ne anlam ifade ettiğinin kısa bir özetini okuyucuyla paylaşan dergide birçok balo haberine rastlamak mümkündür. “*Balo*” başlığını taşıyan bir yazıda şu satırlar dikkat çekicidir: “*Şimdi eğlenmek için tercih edilen şeyler meyanında ilk hatıra gelen balodur. Kapalı otomobillerle, kürklü mantolarla gizlenmiş dekolte tuvaletli çıplak kadın vücutları, yağmurlu havalarda büyük salonlara taşınacaklar. İnsanların asabını bütün bir kış mükellef salonlarda, esans kokusu, çılgin cazbant velvelesi, şampanya sarhoşluğu gıcıklayacak.. Güneş doğuncaya kadar birbirlerinden hiç ayrılmak istemeyen çiftler, mütemadiyen dönecekler dönecekler. Balo.. Balo.. Şimdi bütün kibar salonlarda en yakın balonun haberi, dedikodusu kulaktan kulağa gitmektedir. Hazırlıklar bütün itinası, kimseye benzemeyecek surette giyinmekten alır.*”⁶⁵³ Derginin kısa özetlediği balo, dönemin elit/seçkin zümresinin balo algısı olarak da yorumlanabilir. Nitekim yayınlanan muhtelif balo görüntüleri de, derginin tespitini doğrular yöndedir. Örneğin derginin 14. sayısında gazetecilerin Perapalas’ta düzenlediği balo hakkındaki bilgileri Ahmet İhsan’ın kaleminden öğrenmek mümkündür.⁶⁵⁴ Yine Viyana Elçiliğinde verilen balo, Milli Eğitim Bakanı Cemal Hüsnü Bey’in verdiği ziyafet, Halk Fırkası balosu ve Himaye-i Etfal’in verdiği kostümlü balo hakkında ayrıntılı bilgi edinmek mümkündür. Bu balo haberleri içerisinde en dikkat çekici olanı, Himaye-i Etfal’in kostümlü balosudur. Balonun önemi derginin satırlarına şu şekilde yansımıştır: “*Ankara’da Halkevi, müstesna bir baloya sahne oldu: Himaye-i Etfal bu seferki balosunu kostümlü olarak yapmakla çok iyi bir harekette bulunmuş oldu; çünkü bir taraftan balolardaki mutat tuvalet, frak ve smokin ittihad bu suretle kırılmış oldu; diğer taraftan da memlekete ait birçok hususi yerli kıyafetler giyildi. Bu kıyafetlerin ortaya konması, asırlardan beri büyük annelerimizin ve büyük babalarımızın ne ince bir zevk ile giyinişlerini idare ettiklerini ispat etti.*”⁶⁵⁵ Derginin verdiği ayrıntılardan hareketle, balo kültürüne “milli” renklerin katılmaya çalışıldığı ve “milli sosyete” fikrine uygun gelişmeler yaşandığını söylemek mümkündür.

⁶⁵³ “Balo”, **Resimli Uyanış**, S.105, 4 Kânunuevvel 1930, s.13.

⁶⁵⁴ Ahmet İhsan, “Hatıralar: Bir Balo Hatırası”, **Resimli Uyanış**, S.14, 7 Mart 1929, s.211-212.

⁶⁵⁵ “Himaye-i Etfal’in Kostümlü Balosu”, **Resimli Uyanış**, S.177, 21 Nisan 1932, s.321.

Dergide spora ve spor türlerine dair haberlere rastlanıldığı gibi, bu spor türleri içerisinde, dönemin gözde sporu olan, futbola karşı olumsuz yaklaşımın olduğu göze çarpmaktadır. Futbol dışındaki sporlar tavsiye edilirken, futbola farklı yaklaşmıştır. Örneğin “*Sporun İnsanlar Üzerindeki Tesiri*” başlığı altında; spor terbiyesinin içtimai bir hal alması gerektiğinden bahsedildikten sonra, Avrupa’da bu içtimai terbiyenin olduğunu ama ülkemizde bu ahlaka erişilmediği şu cümlelerle iddia edilmiştir: “(...) Avrupa halkının sessiz sessiz maçları seyretmeleri müşterek manayı hâsıl eden mantığın eseridir. Bizde ise henüz bu müşterek ahlaki zihniyet teessüs edemediğinden spor sahası muharebe alanına dönüyor.”⁶⁵⁶ Yine “Spor Dur” başlığı altında kaleme alın yazıda, bir hafta önceki Galatasaray-Fenerbahçe maçının ertelenmesinin büyük bir tepki yarattığından bahsedilmiş ve futbolun insanların yaşamlarının her alanına girdiği şu cümlelerle ifa edilmiştir: “*Bizim memlekette spora verilen ehemmiyeti çok fazla buluyorum. Bir maç gazetelerimizi, meclis sohbetlerimizi, tramvay muhaverelerimizi aylarca işgal ediyor. Niçin. Sebep?.. Bilmiyorum.. Hayret!.. Hayatımıza en son giren bu Frenk yanaşması, evin en yaşlı, en muhterem sahiplerine bile kafa tutuyor.. Yedisinden yetmişine kadar herkes, Taksim kışlası avlusuna maç seyretmeye gidiyor. O adamlar kitapçı önünden geçerken başını öbür tarafa çeviriyor.*”⁶⁵⁷

Bir magazin dergisinde olması gereken kadın, moda, güzellik, sağlık, spor, sinema, müzik, güncel/ilginç haberler ve eğlence gibi konular, *Resimli Uyanış*’ın da içeriğinde kullandığı konular arasındadır. Bunlar dışında ilmi ve fenni konularda yayımlanan makale ve haberler de, içerikte oldukça önemli yer tutmuştur. Özellikle Mahmut Sadık imzasını taşıyan bilimsel ve fenni makaleler, okuyucuyu dünyadaki teknolojik gelişmeler hakkında bilgilendiren önemli bilgi kaynakları olarak değerlendirilebilir.

Bir magazin dergisinin ölçütlerine uygun olarak derginin içeriğinde ağırlıklı olarak kadınlara yönelik sayfalar yer almıştır. Asri kadın, ev kadını ve çalışan kadın hakkında yayımlanan yazı ve makaleler, ön plana çıkan konular arasındadır. Örneğin “*Bugünün Ev Kadını Nasıl Olmalıdır?*” başlığını taşıyan yazıda; memleketlere göre

---

⁶⁵⁶ “Sporun İnsanlar Üzerindeki Tesiri”, **Resimli Uyanış**, S.12, 21 Şubat 1929, s.184.

⁶⁵⁷ “Spor Dur”, **Resimli Uyanış**, S.168, 18 Şubat 1932, s.187.

kadın, evvela evindeki mahdut vazifesini ikmal etmesinin, yemek pişirmesinin, çamaşır ütölemesinin, terzilik yapmasının hatta daha birçok evin dâhili işlerini bilmesinin zaruri olduğu iddia edilmiştir. Her kadın küçük yaşta bunları öğrenmeli ve bu gibi işler için açılan hususi mekteplere devam etmelidir denildikten sonra Türk kadınının son senelerdeki durumu şu cümlelerle ifade edilmiştir: *“Bizde de son senelerde kadınlara birçok hukuk verildi. Her sahada çalışmalarına müsaade edildi. Hükümetimizin bütün müesseselerinde kadınlar da erkekler gibi çalışıyor ve yoruluyor. Türk kadını Avrupa’nın diğer kadınları gibi hür ve serbesttir.”*⁶⁵⁸

Yine *“Asrımızda Kadın”* başlığı altında yayınlanan yazıda da, dönemin kadın anlayışı hakkında önemli bilgi edinmek mümkündür. Söz konusu yazıda ön plana çıkan ayrıntılar ise şu şekildedir: *“Yirminci asır kadınları hayatın her sahasında kendilerine bir iş buldular. Hayatın bütün maddi meşakkat ve eğlencelerine karışmak arzusu onlarda da uyandı. (...) Asrımızda kadınlar, her sahada büyük bir mesai ile çalışıyor. Yarın, onların erkekler gibi idari işlerde gayet mühim vazifelere akacağı muhakkaktır.”*⁶⁵⁹ Bu yazıyı destekler tarzda yayınlanan başka bir makalede iş hayatındaki kadınlarla ilgilidir. Söz konusu makalede; kadınların hayatta günden güne daha faal, daha kuvvetli, daha yüksek mevkiler elde ederek doktor, avukat ve hâkim, bankalarda-resmi dairelerde memur olduklarından bahsedildikten sonra kısa zamanda iftihar edilecek ilerleme gösterdiği övgü dolu sözlerle dile getirilmiştir.⁶⁶⁰

Kadın haklarını moda üzerinden değerlendiren Kazım Nami’nin makalesi de, dönemin basınında kadına bakış açısını değerlendirmede önemli bilgiler içermektedir. *“İçtimai Görüşler: Kadınların Hakkı”* başlığını taşıyan makaleye yazar, *kadınlar mı modaya uymalı, modayı mı kendilerine uydurmalı diye yeni bir meselenin ortaya çıkmasından bahsederek başlamıştır. Daha sonra kadınlardan ne istendiğini, onlarla neden bu kadar uğraşıldığını şu şekilde sorgulamıştır: Kadınlara karşı tavrımızın böyle reybi olmasının sebebi, ceddani bir kadın düşmanlığı ile asri ve Avrupai kadın telakkisini gayri şuuri olarak, birleştirmemizdir. Tamamıyla asri ve tamamıyla ilmi bir kadın telakkimiz yoktur. (...) Kadınlara belediye işlerinde intihap hakkı tanımak medeni zihniyetin, medeni hukuku icabındandır; fakat kadına bütün*

⁶⁵⁸ “Bugünün Ev Kadını Nasıl Olmalıdır?”, **Resimli Uyanış**, S.295, 17 Ağustos 1933, s.184.

⁶⁵⁹ “Asrımızda Kadın”, **Resimli Uyanış**, S.246, 2 Ağustos 1934, s.152.

⁶⁶⁰ “İş Hayatında Türk Kadını”, **Resimli Uyanış**, S.289, 14 Ağustos 1930, s.165.

millet işlerinde de aynı hukuku tanımamak için bir sebep yoktur."⁶⁶¹ Dedikten sonra bizimki gibi bir memlekette kadın erkek, esasen her memlekette olduğu gibi, birbirine eşittir diye sözlerini devam ettirmiştir. Özetle yazar, kadınların siyasi ve sosyal hayatta her türlü mevkiye gelebileceğinden çünkü kadınlarla erkeklerin eşit olduğunu düşündüğünden bahsetmiştir.

Dergide kadınları yakından ilgilendiren önemli konulardan bir diğeri de çocuklar ve çocuk bakımı ile ilgilidir. Daha önce defalarca bahsedildiği gibi, dönemin çocuk politikasına uygun tarzda yapılan yayınlara, *Resimli Uyanış* dergisinde de rastlamak mümkündür. Örneğin Doktor Besim Ömer Bey tarafından kaleme alınan "*Anne ve Çocuk*" başlıklı yazı dizisi; "Anneyi korumak, çocuğu korumaktır." ve "Çocuk, ana ve babasından ailesinden evvel ırkının, cemiyetindedir." ana fikrini taşımaktadır. Gürbüz ve sağlıklı çocuk yetiştirebilmek için önce anneleri eğitmenin gerekli olduğunu düşünen Besim Ömer Bey, uzun soluklu yazı dizisinde doğum öncesinden başlayarak çocuk bakımı ile ilgili önemli bilgileri dergi okuyucularıyla paylaşmıştır. Bu yazı dizisinde göze çarpan ayrıntılardan biri de, doğum öncesi ve doğum sırasında meydana gelen ölümlerin azalmış olduğu bilgisidir. Doktor, yaşanmaya devam eden çocuk ölümlerinin ise irsi hastalıklar, senâî zehirlenmeler, ispiroto ve yorgunluktan dolayı olduğu bilgisini de paylaşmıştır.

Çocuk bakımına dair Avrupa'nın çocuk politikası sık sık örnek olarak okuyuculara sunulmuştur. Örneğin Fransa ve Almanya'daki çocuk bakım teknikleri bunlar arasındadır. Memlekette de bu ülkelerden ve dünyadan feyz alınarak yeni çocuk politikası üretildiği de satır aralarında yakalanan ayrıntılardandır. Örneğin "*Medeni Cihanda Çocukların Himayesi*" başlıklı yazıda şu bilgiler göze çarpmaktadır: "*Bütün dünyada çocuk siyaseti ehemmiyetle nazarı dikkate alınmaktadır. (...) gerek tahsilleri, gerek en sıhhi şerait içinde yetişmeleri için gece gündüz sarfı mesai ediyorlar. Nitekim memleketimizde de iki senedir kemali itina ile hazırlanan çocuk haftası bizim de bu gayede mühim adımlar attığımızı gösterir.*"⁶⁶² Yazının devamında çocukların geleceğine dair alt yapı çalışmalarını özenle devam ettiren Himaye-i Etfal derneğinden de övgüyle bahsedilmiştir.

⁶⁶¹ Kazım Nami, "İçtimai Görüşler: Kadınların Hakkı", *Resimli Uyanış*, S.53, 5 Kânunuevvel 1929, s.6.

⁶⁶² "Medeni Cihanda Çocukların Himayesi", *Resimli Uyanış*, S.110, 8 Kânunusani 1931, s.89.

Sanat ve sanatın dallarının, derginin sayfalarına sıkça taşıdığı konular arasında olduğu söylenebilir. Derginin sanata verdiği önemi yansıtması açısından “*Tiyatro ve Kitap*” başlıklı makale önemlidir. Söz konusu makalede Reşat Feyzi; inkılap maarifinin güzel sanatlar için geniş bir çalışma programı hazırladığından bahsedildikten sonra, memleket seviyesinin yüksekliği, kültür olgunluğu, o memlekette güzel sanatların aldığı ehemmiyetle ölçüldüğünü iddia etmiştir. Yazar, yeni çalışma programında, Maarif Vekâlet’inin, tiyatroya mühim bir yer ayrıldığını, öyle ki memlekette tiyatronun hakiki manasını kökleştirmenin, bunu tamim etmenin, her okuryazara tiyatroyu sevdirmenin, sahne ve temsil adedini çoğaltmanın, programın esasları arasında olduğunu belirtmiş ve sözlerine şu şekilde devam etmiştir: “*Bir şeyi sevebilmek için, onu iyi bilmek, iyi tanımak icap etmez mi? Hâlbuki tiyatroyu nasıl, nerede ve ne vakit memleket gençliğine gösterdik? Sahne sanatının zevki, faydaları, neticeleri müspet olarak, elle tutulur bir tarzda daha bir kere bile bu topraklar üstünde açık açık gösterilememiştir. Halk gördüğünü yapar. Halka bu şekilde hiçbir vakit hitap edilmemiştir. Sahne en canlı tekin, propaganda vasıtasıdır. Kitap okutamiyorsanız, bu işi güzel dekorlar içinde, sahnede yapabilirsiniz. En güzel edebi eseri, en mukaddes milli vazifeyi, her şeyi sahneden halka bağırabilirsiniz.*”⁶⁶³ Böylece tiyatro ve sanatın kültür açısından ne derece kudretli olduğunu okuyucularına bildirmiştir.

1929 yılında, Cumhuriyet Gazetesi tarafından, düzenlenmeye başlayan güzellik yarışmaları ve yarışma sonucunda seçilen güzellik kraliçelerinin özel hayatları, derginin sayfalarında sıkça rastlanılan haberler arasındadır. Özellikle 1932 Türkiye ve dünya güzellik kraliçesi Keriman Halis’in attığı her adım, dergi tarafından özenle takip edilip okuyucularıyla paylaşılmıştır. Halkın da güzellik kraliçelerine büyük bir ilgi gösterdiğini, dergide yayınlanan haberlerin ayrıntılarında yakalamak mümkündür. Örneğin dünya güzellik kraliçesi Keriman Halis’in yarışmadan sonra ülkeye dönüşü şu şekilde dergi sayfalarına taşınmıştır: “*Sanki oluktan boşanan bir halk pek kısa bir müddet zarfında bütün Sirkeci’yi ve Babıali’yi doldurmuştu. Beyaz ceketli polisler izdihamın önüne geçmeye çalışıyorlardı. Şehir mızıkası mevkii almıştı. Kalabalık arasında şehrin güzide simaları, resmi devair rüesası, bazı meb’uslarımız, Şehir meclisi azaları, cemiyetler mümessilleri ve ecnebi*

⁶⁶³ Reşat Feyzi, “Tiyatro ve Kitap”, **Resimli Uyanış**, S.244, 3 Ağustos 1933, s.146.

ajanslar ve gazeteler muhabirleri ile gazeteci arkadaşlar vardı. Diğer istasyonlardaki kalabalık ve tezahürat yüzünden trenin biraz gecikeceği haberi derhal etrafa yayıldı. Herkes güneşin altında fütursuz Dünya Güzeline bekliyordu.”⁶⁶⁴

1930 yılında düzenlenen güzellik yarışmasından sahneleri gösteren ve hakem heyetinin seçilen güzel hakkındaki görüşlerini veren yazı da, yarışmanın havasını yansıtması açısından önemli görüldüğü için aynen aktarılması gerektiği düşünülmüştür. Söz konusu yazı şu şekildedir:

“Görüşler:

Hüseyin Rahmi: Birer birer alınırsa hepsi güzel fakat bolluk içinde seçmek müşkül oluyor.

Halit Ziya: Bayıldım.

Ahmet İhsan: Rüya görüyorum sanıyorum.

Abdülhak Hamit: Cennete girdim sanıyorum.

Kontes Soranzo: Cennetten çıktım sanıyorum

Hüseyin Cahit: Hayranım.

Şükufe Nihal: Gayet güç, cevap veremeyeceğim kadar güç.

İsmail Müştak: Hepsinin müştakıyım.

Yunus Nadi: Ben bu işin muvaffakiyetinden çok memnunum.

Rezan Emin: 32 (yani Mübeccel) güle benziyor.”⁶⁶⁵

Dergide yer alan siyasi, güncel ve sosyal haberlere bakılacak olursa; dini ve millî bayram kutlamaları, Menemen Olayı, Ağrı İsyancıları, Lahey Konferansı, Montrö Boğazlar Konferansı, olimpiyatlar, Balkan Antantı, millî iktisat ve tasarruf politikası, olması muhtemel savaşa karşı alınacak önlemler/savunma planları ve hazırlıklar, Milletler Cemiyetine üyelik ve Sadabat Paktı gibi haberler ön plana çıkmaktadır. Dergi, tıpkı bir günlük gazete gibi, bu tür haberleri güncelliğini yitirmeden

⁶⁶⁴ “Dünya Güzeli Nihayet Geldi”, **Resimli Uyanış**, S.197, 8 Eylül 1932, s.234.

⁶⁶⁵ “Türkiye Güzellik Kraliçesini İntihap Eden Hakem Heyeti”, **Resimli Uyanış**, S.59, 16 Kânunusani 1930, s.100-101.

okuyucularıyla paylaşmıştır. Bunlar dışında Kral Faysal ve Şehinşah hazretlerinin Türkiye'yi ziyaretleri de, birkaç sayı boyunca okuyucuya sunulmuştur.⁶⁶⁶ Güncel haberler içerisinde dikkati çeken ayrıntılardan biri de sıklıkla yayınlanan sıtma salgını haberidir. Bu haberlerden hareketle, derginin yayınlandığı dönem boyunca ülkede sıtma salgınlarının sıklıkla yaşandığı sonucuna varılabilir.

Dergide dikkati çeken ayrıntılardan biri de, sık sık özel sayılar yayınlamış olmasıdır. Şirketi Hayriye'den⁶⁶⁷ Mahmut Sadık'a,⁶⁶⁸ Ziraat Bankasından⁶⁶⁹ çocuk haftasına,⁶⁷⁰ Ankara Çiftliği nüshasından⁶⁷¹ Tevfik Fikret nüshasına⁶⁷² kadar farklı konularda birçok özel sayı yayınlanmıştır.

Derginin yayınlandığı yıllar “devletçilik” politikasının yoğun olarak uygulandığı yıllar olduğu için, benzer dergilerde de sıkça rastlandığı gibi, yerli malını kullanmaya teşvikin oldukça ön planda olduğu görülmektedir. Okuyuculara sürekli yerli malını kullanmasını söyleyen dergi, dini bayramlarda da “*Vatandaş bayramların yerli malı olmalı*” sloganını kullanmıştır. Devrin tasarruf devri olduğunu savunan dergide bu tarzda yazılara rastlamak mümkündür. Örneğin “*Tasarruf*” başlıklı yazıda tasarrufa dair şöyle yaklaşımda bulunulmuştur: “*Şimdi silah ve süngü ile ateş karşısında çalışan erkeğin vazifesi bitti. Lozan sulhu, memlekete hür ve müstakil yaşamak hakkını verdiği günden sonra, sulhu yapan büyük eller, vatanın istikbalini sana emanet etiler. Cephe arkasında harp için çalışan büyük Türk kadını!.. Sulh dünyamızda da iktisat ve tasarruf seferberliği yapacak, milli zenginliğimizin en büyük yardımcısı sen olacaksın!.. (...) Bütçesiz, tasarruhsuz yaşama. Sarf edeceğin paranın hududunu, kazancının ölçüsünü bil. Hepsini sarf etme. Kudretine göre istikbal için tasarruf akçesi ayır!.. Yuvanın nizamını, çocuğunun terbiyesini, yiyeceğini kendin yap. Evinin işçisi de olsa, kendini bu zevke yakınlığından ayırma. (...) Unutma ki güzelliğin en büyük manası sadelik, kadınlığın*

⁶⁶⁶ Kral Faysal'ın gelişi 136 ve 137. sayılarda yer alırken; Şehinşah'ın ziyareti daha geniş yankı bulmuş ve 288-289-290-291. sayılar boyunca takip edilmiştir.

⁶⁶⁷ Şirketi Hayriye Özel Sayısı: **Resimli Uyanış**, S.29, 20 Haziran 1929.

⁶⁶⁸ Mahmut Sadık Özel Sayısı: **Resimli Uyanış**, S.88, 7 Ağustos 1930.

⁶⁶⁹ Ziraat Bankası Özel Sayısı: **Resimli Uyanış**, S.63, 13 Şubat 1930.

⁶⁷⁰ Çocuk Haftası Özel Sayısı: **Resimli Uyanış**, S.73, 24 Nisan 1930.

⁶⁷¹ Ankara Çiftliği Özel Sayısı: **Resimli Uyanış**, S.141, 13 Ağustos 1931.

⁶⁷² Tevfik Fikret Özel Sayısı: **Resimli Uyanış**, S.142, 20 Ağustos 1931.

en büyük vazifesi tasarruftur. Yerli malınla süslen.”⁶⁷³ Görüldüğü gibi, yazının hedef kitlesi kadınlardır. Söz konusu makale örnek alınarak, kadınların ailenin de, milli ekonominin de temel taşı olarak görüldüğü ve onlara önemli sorumluluklar yüklendiği yorumu yapılabilir.

Derginin yazar kadrosu incelendiğinde, zengin bir liste ile karşılaşılmaktadır. Ahmet İhsan, Mahmut Sadık, Sabahattin Ali, Nazım Hikmet, Besim Ömer, Kazım Sevinç, Hasan İzzettin, Ahmet Muhip, Cevat Şakir, Veled Çelebi, Halit Fahri, Nahit Sırrı, Sabri Esat, Cevdet Kudret ve Ercüment Ekrem söz konusu zengin listede ön plana çıkan isimler arasındadır.

Resimli Uyanış, son kez 26 Mayıs 1944 tarihinde çıkmıştır. Yayın hayatını yaklaşık onaltı yıl boyunca sürdüren dergi, Türk basın tarihinde uzun soluklu yayınlanan dergiler arasındaki yerini almıştır.

4.2.19. Bravo (1930)

Bravo, Sedat Simavi tarafından İstanbul’da yayınlanmaya başlamıştır. İlk sayısı 2 Teşrinievvel 1930 tarihinde çıkmıştır. “*Haftalık halk gazetesi*”⁶⁷⁴ klişesini kullanan derginin fiyatı 5 kuruştur. Halk gazetesi olarak kendini tanıtsa da format olarak dergi özelliği taşımaktadır.

Derginin içeriği incelendiğinde, genel olarak gündelik ve toplumsal sorunlara değindiği görülmektedir. Özellikle sağlık ve sağlık sorunlarının ele alındığı görülmektedir. Örneğin “*Halk Darülfünunu*”⁶⁷⁵ adlı köşede sağlıkla ilgili bilgiler okuyucuya sunulmuştur. “*Ölüm İlerliyor*” başlıklı makalede de, memlekette bulunan devlet hastanelerinin azlığından yakınılmış ve Sağlık Bakanlığına bu konu ile ilgili acil önlemler alınması gerektiği konusunda öneride bulunulmuştur.⁶⁷⁶ Benzer diğer

---

⁶⁷³ “Tasarruf”, **Resimli Uyanış**, S.160, 24 Kânunuevvel 1931, s.54.

⁶⁷⁴ **Bravo**, S.1, 2 Teşrinievvel 1930, kapak.

⁶⁷⁵ “Halk Darülfünunu”, **Bravo**, S.1, 2 Teşrinievvel 1930, s.2.

⁶⁷⁶ “Ölüm İlerliyor”, **Bravo**, S.1, 2 Teşrinievvel 1930, s.4-5.

dergilerde olduğu gibi *Bravo* dergisinde de okuyucularla iletişim kurabilmek için, onlara özel bir köşe “*Sorun Bize Cevap Alın*”⁶⁷⁷ adı ile hizmete sunulmuştur.

Elde olan tek sayıda yayınlanan haber ve yazılarda imzaya rastlanmamıştır. Haberler ve makaleler imzasız ve dış basın kaynaklıdır. Orhan Bayrak’ın yaptığı çalışmada derginin 11 sayı yayınlandığı bilgisi mevcut olsa da, son sayının ne zaman çıktığına dair kesin bir bilgi verilmemiştir.⁶⁷⁸

4.2.20. AlloAllo (1931)

1931 yılında İstanbul’da çıkan *AlloAllo* dergisinin, ilk sayısı elde edilemediğinden dolayı, ne zaman çıktığına dair kesin bir bilgi verilemese de, elde olan 4 Haziran 1931 tarihli 3.sayıda derginin “*Bütün dünyanın yeni esrarını bildiren haftalık büyük gazete*”⁶⁷⁹ klişesi göz önüne alındığında, ilk sayının 21 Mayıs 1931 tarihinde çıkmış olması gerekmektedir. Fiyatı 12,5 kuruş olan derginin sahip ve müdürü Hasan Rasim Bey’dir.

Allo Allo dergisi, hem kullandığı fotoğraf ve resimler hem de içeriği ile magazin dergileri içerisinde oldukça farklı bir özelliğe sahiptir. Derginin arka kapağında, içerisindeki makaleye gönderme yapmak amacıyla, üç çıplak genç kızın fotoğrafı kullanılmıştır⁶⁸⁰ Günümüzde bile bu tarzda fotoğrafların sansürsüz kullanılmadığı düşünülürse, derginin oldukça cesur olduğu yorumu yapılabilir. Fotoğrafların kullanılmasına neden olan “*Cinsi Ahlaka Taraftar mısınız?*” başlıklı makale ise, ayrıca dikkate değer bir konudur. Çünkü dünyada moda olan bir hareketin, Türkiye açısından nasıl karşılanacağı hakkında görüşler verilerek, klişesinde iddia edildiği gibi bütün dünyanın yeni esrarını okuyucularına bildirilmiştir. Söz konusu makalede; dünyada moda olan cinsi ahlak yani sıhhat için çıplak dolaşma ve toplumdaki cinsi tabuları yıkma hareketi ile ilgili müelliflere arasında yapılan ankete yer verilmiştir. Daha doğrusu ilk soru sorulan ve mülakat

⁶⁷⁷ “Sorun Bize Cevap Alın”, *Bravo*, S.1, 2 Teşrinievvel 1930, s.2.

⁶⁷⁸ Mehmet Bayrak, *Türkiye’de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*, Kül Yayınları, İstanbul, 1994, s.18.

⁶⁷⁹ *AlloAllo*, S.3, 4 Haziran 1931, kapak.

⁶⁸⁰ Fotoğraf için bkz. *EK 32*, s.303.

yapılan kişi Doktor Nazım Şakir Bey olmuştur. O da, konuya kendi açısından yaklaşmış ve bu bir tahrik yaratır mı sorusuna evet yaratır ama zamanla bu duruma alışılır tıpkı 25 sene evvelki kadınlarla şimdiki kadınlar arasındaki farka alışıldığı gibi demiştir.⁶⁸¹ Doktor Nazım Bey'in tespiti, modernleşme süreci içerisinde kadının geldiği yere ve değişime kanıt olabilecek biz özellikle olduğu için, son derece önemlidir.

Allo Allo dergisinin içeriği; işlediği konu, verdiği haber ve bilgilerle magazin dergisi formatına son derece uygundur. Örneğin dönemin ünlü delilerinden Hayrullah ile yapılan mülakat, oldukça ilgi ve okuyucu çekici bir özellik taşımaktadır. Yapılan mülakatta Hayrullah'ın verdiği cevaplar şu şekildedir: “Çok korkunç bir hastalık ortadan kalkacak, kadınlar çok ilerleyecek erkeklerden farkı kalmayacak öyle ki kadın kadınla erkek erkekle yaşamaya başlayacak (o dönemde bu öngörü dikkate değer), gelecek sene büyük bir harp olacak.”⁶⁸² Yine kadınlaşan erkekler hakkında bilgi verilen bir yazıda dikkat çekicidir. Söz konusu yazıda, kadın erkeklerin asrın en garip tipi olduğundan ve kadın gibi giyinip, süslenip, erkeklere düşkünlük içinde mahvolup gittiklerinden bahsedilmiştir. Tıp fakültesi asabiye müderris muavini Fahrettin Kerim Bey'in de fikrine yer veren yazıda, doktorun bu konu hakkında “Çocukken uyanan bu nevi meyillerin imha edilmesi lazımdır.” şeklindeki fikri paylaşılmıştır. Ayrıca konunun okuyucu gözünde daha iyi canlanabilmesi için Bartın'lı Recep ile Cemal'in kadın gibi giyinmiş fotoları yayınlanmıştır.⁶⁸³

Dergide dikkati çeken ve örneğine çok fazla rastlanılmayan bir diğer ayrıntı da, evlenme ilanı sayfası ile ilgilidir. Bir genç kız tarafından: “17 yaşındayım, esmerim, kara gözlü, orta boylu güzel olduğumu söylüyorlar. Annemden başka kimsem yok. İki dükkân, bir evimiz, sekiz dönüm incir bahçemiz var. Daktiloluk yapıyorum. Biraz keman çalarım. Orta boylu, sarışsın, 25 yaşını geçmemiş bir gençle

---

⁶⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Cinsi Ahlaka Taraftar mısınız?”, *AlloAllo*, S.3, 4 Haziran 1931, s.10-11.

⁶⁸² “Bir Meczuyla Mülakat”, *AlloAllo*, S.3, 4 Haziran 1931, s.2.

⁶⁸³ Asrın en garip tipi olarak nitelenen kadın gibi görünen erkekler hakkında Tıp Fakültesi asabiye müderris muavini Fahrettin Kerim'in bilgi verdiği makalede, Bartınlı Recep ile Cemal'in kadın gibi giyinmiş fotoğrafları kullanılmıştır. “Kadın Erkekler”, *AlloAllo*, S.3, 4 Haziran 1931, s.18. Kadınlaşan erkekler ve erkekleşen kadınlar ile ilgi haberler, incelenen dönemin magazin dergilerinde nadir de olsa karşılaşılan haber türlerindedir.

*fotoğraf teatisinden sonra nişanlanmak ve bir yıl sonra da evlenmek istiyorum. Aydın: Hilmi Hüsnü Bey vasıtasıyla Seniha.”*⁶⁸⁴ şeklinde verilen ilan, Genelde erkeklerin rağbet ettiği bu tür ilanlar içerisinde farklı olması nedeniyle dikkate değerdir.

Bunların dışında; parmak izleri ile okuyucularının karakterini tahlil edilmesi,⁶⁸⁵ psikoanaliz ve kritipopsikoloji teknikleri ile sorulan soru ve şikâyetlere göre ruhi tahliller yapılması,⁶⁸⁶ ektoplazma adlı bir yöntemle ölümlerin ruhları ile iletişime geçebilme iddiası⁶⁸⁷ ve ödüllü bilmece gibi, magazin dergilerinin temel taşı sayılabilecek haber ve makaleler, derginin içeriğini oluşturmuştur. Okuyucular tarafından sorulan soru ve gönderilen fotoğrafların çokluğu, derginin okuyucuları ile etkili bir iletişim kurduğu ve ilgi gördüğünün kanıtı olarak yorumlanabilir.

Dergide yazılan makale ve verilen haberlerin büyük çoğunluğu imzasız ve dış basın kaynaklıdır. Bu nedenle belirgin bir yazar kadrosundan bahsetmek güçtür. Derginin ne zaman kapatıldığına dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak mevcut kütüphanelerde 3. sayısı dışında başka sayısına rastlanamaması, uzun soluklu bir dergi olmadığını göstermektedir.

4.2.21. Yedigün (1933-1950)

15 Mart 1933 tarihinde yayınlanmaya başlayan derginin sahibi ve umum müdürü olarak Sadri Ethem Bey olarak görünse de, 39. sayıdan itibaren derginin kapağına “*Müessisi: Sedat Simavi*” ibaresi eklenmiştir.⁶⁸⁸ “*Çarşamba günleri çıkar herşeyden bahseder haftalık halk ve aile mecmuası*”⁶⁸⁹ klişesini taşıyan derginin

⁶⁸⁴ “Evlenme İlanları”, **AlloAllo**, S.3, 4 Haziran 1931, kapak.

⁶⁸⁵ “Karakterinizi Söylüyoruz”, **AlloAllo**, S.3, 4 Haziran 1931, s.12.

⁶⁸⁶ “Mahrem Sayfa”, **AlloAllo**, S.3, 4 Haziran 1931, s.5

⁶⁸⁷ “Medyom”, **AlloAllo**, S.3, 4 Haziran 1931, s.14. Bu köşe oldukça ilginç ve dikkate değer denilebilir. Çünkü okuyucu tarafından yoğun ilgi gördüğü gelen sorulardan anlaşılıyor. Okuyucuların merak ettiği sorular, ektoplazma denilen bir yöntemle ruhlara yöneliyor ve derginin iddiasına göre ruhlar bu sorulara cevap veriyor. Bu cevaplar da dergide yayınlanıyor. Dergini böyle bir köşe ile okuyucuyu çekmeye çalışması, 1920’li yılları kasıp kavuran “İspirtizma” yani ruh çağırma ritüellerinin etkisinin hala devam ettiğini göstermektedir.

⁶⁸⁸ **Yedigün**, S.39, 6 Birinci Kânun 1933, kapak.

⁶⁸⁹ **Yedigün**, S.1, 15 Mart 1933, kapak.

fiyatı 10 kuruştan başlayarak 50 kuruşa kadar yükselmiştir.⁶⁹⁰ İstanbul’da yayınlanan dergi, Ahmet Said Matbaası tarafından basılmıştır.

Derginin ilk sayısında yer alan “*Yedigün*” başlıklı yazıda, derginin içerik yönünden ve görsel açıdan oldukça zengin olacağına dair bilgiler mevcuttur. “*Yedigün, iki elinizin parmakları arasına gerilmiş bir sinema perdesidir. Öyle bir sinema perdesi ki; üstünde görünecek manzaralar dünya vukuatını, müthiş maceraları, dramları, tatlı komedileri seyretmek için size hiç zahmet vermeyecek, pis kokulu, dumanlı, kalabalık, sıkışık, dar, karanlık bir yerde oturmaya mecbur olmayacaksınız. (...) Kalem, fırça, fotoğraf Yedigün’ün sahifelerine en iyi ve en taze mahsullerini dökcektir. Gündelik gazetelerin acele çekilmiş silik ve yarım yamalak resimlerini, kısa bir zamanda çırpıştırılmış itinasız şiir ve yazılarını mecmuamızın sahifelerinde bulamayacaksınız.*”⁶⁹¹ Bu yazıdan anlaşılacağı üzere, sinemaya ve gündelik gazetelere meydan okuyacak kadar iddialı ve zengin içerikli bir derginin çıkarılacağı net bir şekilde ifade edilmiştir. Derginin 1950’ye kadar başarılı bir yayın hayatı sürdürmesi de, bu iddianın yerinde olduğunu kanıtlamaktadır.

Derginin 1933-1938 yılları arasında çıkan sayıları incelenmiş ve ilk sayıda öne sürülen yayın politikasına uygun bir içeriğe sahip olduğu gözlenmiştir. Moda, kadın, ev-el işleri, kadın ve ev hayatı, okuyucu sayfaları, dünyadan ve Türkiye’den ilginç ve güncel haberler, dekorasyon, sinema yıldızları ve hayatları, müzik, dans, eğlence mekânları, spor, deniz/plaj kültürü ve modası, erkekler için moda sayfaları, gelecek tahayyülü, Darülbedayi sanatçıları ve özel hayatları, gösterimdeki filmler hakkında bilgi, kadın-erkek ilişkileri, sağlık, kadın güzelliği, ev ve eşya, ideal güzellik çareleri, kadın ve otomobil, aşk, evlilik, zayıflık-şişmanlık meselesi, güzellik kraliçeleri ve çocuk bakımı gibi oldukça çeşitli magazin konuları derginin zengin içeriğinin en önemli kısmını oluşturmaktadır.

Dergide kadınlara yönelik sayfaların büyük çoğunluğunda ev döşeme ve süsleme, adab-ı muâşeret, moda, evlilik, kadın-erkek ilişkisi gibi konuların yer aldığı görülmektedir. Bunun dışında ideal kadın-koket kadın ikilemi de yayınlanan haberler arasındadır. Örneğin Nudiye Hüseyin tarafından kaleme aldığı “*20 Yaş*” başlıklı

---

⁶⁹⁰ İncelenen 1933-1938 yılları arasında fiyatı 10 kuruştur.

⁶⁹¹“ *Yedigün*”, *Yedigün*, S.1, 15 Mart 1933, s.3.

yazıda, bu yaşta olan iki kadın tipi tasvir edilmiştir. Yazıda öncelikle 20 yaşının öneminden bahsedilmiş ve okuyuculara iki fotoğraf sunulmuştur. Birinde genç bir kız ve onun elini tutmuş bir delikanlı, diğerinde parkta bacak bacak üstüne atarak oturmuş rahat kız ve delikanlı vardır. İlk fotoğrafa onay var çünkü aşkları ve sevgileri saf, samimi ve temiz bulunuyor. İkincisindeki kıza ise, “kurnaz” tavrı ve şehvetli olmasından dolayı ağır eleştiri var.⁶⁹² Bu yazı, dönemin toplumunda kabul gören genç kız algısını gözler önüne sermesinden dolayı önem taşımaktadır.

Cumhuriyetin Türk kadınına kazandırdığı toplumsal ve siyasi özgürlükler ve bu özgürlüğün sunduğu başarının somut kanıtlarına derginin sayfalarında rastlamak mümkündür. Örneğin ilk kadın muhtar Gül Hanım⁶⁹³ ve ilk golf şampiyonu Azize Hanım'ın⁶⁹⁴ hikâyelerine ve fotoğraflarına *Yedigün* dergisi sayesinde ulaşılabilir. Bu tür haberler, Türk kadınının kısa bir süre içerisinde kattığı yolu ve kazandığı başarıyı kanıtlaması açısından son derece önemli olarak yorumlanmalıdır. Bunun yanında Türk kadınına biçilen “ev kadını” rolünün özellikleri de, derginin sayfalarına şu şekilde yansımıştır: *“Bir kadın için, sadece, kısaca kadın olmak kâfidir ve bu en büyük bir marifettir. Buna muvaffak olanlarda biz, aradığımıza göre, her istediğimizi bulabiliriz. Çünkü böyleleri hem ev kadınıdır, hem salon kadınıdır, hem erkeğin arkadaşı, dostu ve sevgilisidir.”*⁶⁹⁵ Hüseyin Cahit Yalçın tarafından kaleme alınan bu yazıda ana öge, kadının erkeğin hem karısı hem dostu hem de çocuklarının anası olması gerektiğidir.

Kadın-erkek eşitliği ve kadın egemenliği, dergide abartı ile sunulan konular arasında sayılabilir. Örneğin “25 Sene Sonraki Gazetelerde Birkaç Havadis” başlıklı haberde gelecekteki gazetelerin örneği karikatürler eşliğinde verilmiştir. Karikatürlerin ana teması kadın egemenliğine yöneliktir. Karikatürlerin bazıları şu şekildedir: *“Tramvayların iki ön sırası yalnız erkeklere tahsis edildiği halde kadınların bu nizamı riayet etmedikleri görülüyor. - Zevceleri silah altına alınan kimsesiz erkeklere yardım için bir cemiyet teşkil etmiştir.”*⁶⁹⁶ Hayal ürünü olan bu

⁶⁹² Nudiye Hüseyin, “20 Yaş”, *Yedigün*, S.14, 14 Haziran 1933, s.8.

⁶⁹³ “İlk Kadın Muhtarımız”, *Yedigün*, S.37, 22 İkinci Teşrin 1933, s.19.

⁶⁹⁴ Hikmet Feridun, “Türkiye Golf Şampiyonu Bayan Azize”, *Yedigün*, S.105, 13 Mart 1935, s.4-6.

⁶⁹⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Ev Kadını”, *Yedigün*, S.124, 24 Temmuz 1935, s.5.

⁶⁹⁶ “25 Sene Sonraki Gazetelerde Birkaç Havadis”, *Yedigün*, S.37, 22 İkinci Teşrin 1933, s.20.

karikatürlerdeki abartı, belki de kadınların sosyal ve siyasi yapıda her geçen gün daha fazla yer alacağını ve kendi yerlerini işgal edeceğini düşünen erkek yayıncıların kuruntusu olarak yorumlanabilir. Kadın-erkek eşitliği ise dergi sayfalarına şu şekilde yansımıştır: “Kadın erkekle müsavi değildir. Olmadığını ispata hacet yok. İşte meydana diyorlar.” Aksini iddia etmiyoruz ki... Fakat müsavi olacaktır diyoruz.”⁶⁹⁷

Dergide kadınlara dair yer alan güncel haberler içerisinde ön plana çıkan haberlerden biri makyaj yapan öğretmenlere dairdir. “Dudak Boyası” başlığını taşıyan yazıda söze, dudak boyası neden bazı hanımlara yakıştırılmaz diye başlanmıştır. Rahibe, hemşire ve muallimler misal verilmiştir. Muallimlerin süslenmesinin gayri ahlaki bulunduğunu söyleyen yazar, buna katılmadığını belirterek, psikolojik ve sosyolojik açıdan önemli bir tespit yapmıştır: “Süslenmesine izin vermediğiniz muallim arzularını yerine getiremediği için sinirli ve tepkili olur ve de bu tepkisi yetiştirdiği nesle tesir eder.”⁶⁹⁸ Ancak dergide yayınlanan bir başka yazıda, bunun tam tersi savunulmuştur. M. Y. imzalı “Öz Türkçe ile İkisinin Ortası” başlıklı yazıda yer alan cümleler şu şekildedir: “Kültür Bakanlığı, bir buyruğunda kadın öğretmenlerin yüzlerini boyamalarını, hele dudaklara allık sürülmesini büsbütün yasak etti. (...) Çocukları, daha yerinde bir deyişle, yarını yetiştirecek ellere manikür yaraşmaz. Çocuğa öğüt veren, kafasının düzenini kuran ağızlara boya, allık yakışmaz.”⁶⁹⁹ Birbirinin tam tersi olan bu iki düşünce, toplumdaki makyajlı ve bakımlı kadına olan bakış açısını yansıtmaya açısından önemlidir.

Bir magazin dergisinin olmazsa olmazlarından olan sanatçı ve onların özel hayatları, *Yedigün* dergisinde oldukça fazla yer almıştır. Benzer dergilerin birçoğunda Türk sanatçılarına dair haberlere hemen hemen hiç rastlanmazken *Yedigün*, *Resimli Uyanış* ve *Hafta* gibi dergilerde bu tür haberlerin örnekleriyle sık sık karşılaşmıştır. Güzellik kraliçeleri başta olmak üzere tiyatro, sinema ve operet sanatçılarının özel hayatlarına dair ayrıntılar, dergi okuyucularının hizmetine sunulmuştur. Örneğin Darülbedayi sanatkârlarından Hikmet Hanım,⁷⁰⁰ meşhur

⁶⁹⁷ Nurullah Ata, “Kadın-Erkek Müsavatı”, *Yedigün*, S.36, 15 İkinci Teşrin 1933, s.6-7.

⁶⁹⁸ “Dudak Boyası”, *Yedigün*, S.56, 4 Nisan 1934, s.24-25.

⁶⁹⁹ M. Y., “Öz Türkçe ile İkisinin Ortası”, *Yedigün*, S.92, 12 Birinci Kânun 1934, s.6.

⁷⁰⁰ “Darülbedayi Sanatkârlarından Hikmet Hanım”, *Yedigün*, S.1, 15 Mart 1933, s.10-11.

komedyen Naşit Bey,⁷⁰¹ Feriha Tevfik Hanım,⁷⁰² Türk sinemasının en önemli ismi Muhsin Ertuğrul,⁷⁰³ sahnelerin yıldızı Bedia Ferdi⁷⁰⁴ ve operet Şevkiye⁷⁰⁵ gibi isimlerin merak edilen hayatları, derginin sayfalarını süsleyen magazinsel ayrıntılar arasındadır.

Derginin magazinsel içeriğinde ilk göze çarpan, okuyucuyla iletişime geçmek için düzenlenen ilginç yarışmalar olmuştur. Cinsi cazibe⁷⁰⁶, en güzel sinema mevzuu bulma⁷⁰⁷, şaşkın avcı nasıl kurtulacak⁷⁰⁸, bu adamı kim mesut edebilir⁷⁰⁹ gibi yarışmalar, hem ilginç hem de ödülleri tatmin edici olduğundan okuyucular tarafından oldukça fazla ilgi görmüştür. Derginin ilgi gösterdiğinin somut kanıtlarından biri de, derginin 94. sayısında yer alan bilgilerdir. Söz konusu sayıda; *“Muntazam bir bayi teşkilatına malik olan Yedigün Türkiye'nin en uzak vilayetlerine kadar muntazaman sevk edilmekte ve her hafta on binlerce okuyucusuna kavuşmaktadır.”* şeklinde bilgi verilmektedir. Öyle ki bu bilginin altında taşradaki bazı bayilerin ve o bayilerin önünde toplanan dergi okuyucularının fotoğrafları paylaşılmıştır.⁷¹⁰

Haftalık dergi olması dolayısıyla *Yedigün*'de güncel eğlence/balo haberleri ile karşılaşmak mümkündür. Fenerbahçe spor kulübünün Süreyya Sinema salonunda verdiği balo,⁷¹¹ Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamaları dolayısıyla Dolmabahçe

---

⁷⁰¹ Hikmet Feridun, “Meşhur Komik Naşit Muharririmize Hayatını Anlatıyor”, **Yedigün**, S.2, 22 Mart 1933, s.10-13.

⁷⁰² “Feriha Tevfik Hanımla Bir Saat”, **Yedigün**, S.38, 29 İkinci Teşrin 1933, s.11-12.

⁷⁰³ Naci Sadullah, “25 Yılın Hatıraları Arasında: Ertuğrul Muhsin Neler Anlatıyor?”, **Yedigün**, S.56, 4 Nisan 1934, s.7-11.

⁷⁰⁴ Naci Sadullah, “Sahnenin En Zeki Kadın Sanatkârı: Bedia Ferdi”, **Yedigün**, S.107, 27 Mart 1935, s.14-15.

⁷⁰⁵ Naci Sadullah, “Operetin Sevimli Kızı: Şevkiye”, S.108, 3 Nisan 1935, s.7.

⁷⁰⁶ “Cinsi Cazibe Müsabakası”, **Yedigün**, S.1, 15 Mart 1933, s.2.

⁷⁰⁷ “Yeni Müsabakamız”, **Yedigün**, S.12, 31 Mayıs 1933, s.20.

⁷⁰⁸ “200 Hediyeyle Büyük Müsabaka: Şaşkın Avcı Nasıl Kurtulacak?”, **Yedigün**, S.49, 14 Şubat 1934, s.19.

⁷⁰⁹ “Büyük Müsabaka: Bu Adamı Kim Mutlu Edebilir?”, **Yedigün**, S.83, 10 Birinci Teşrin 1934, s.27.

⁷¹⁰ “Yedigün”, **Yedigün**, S.94, 26 Birinci Kânun 1934, s.2.

⁷¹¹ “Bir Kulüp Balosu”, S.4, 5 Nisan 1933, s.19.

Sarayında yapılan cumhuriyet balosu,⁷¹² Halkevi balosu⁷¹³ ve Tayyareci Vecihi balosu⁷¹⁴ derginin okuyucularına bilgi verdiği balolardan bazılarıdır. Bu tür balo haberleri, bu kültürün elit/seçkin sınıf tarafından benimsenmeye başladığını göstermesi açısından son derece önemlidir. Atatürk'ün arzu ettiği “milli sosyete”nin oluşmaya başladığının göstergesi olan balolara ait haberler ve fotoğraflar, aynı zamanda dönemin cemiyet hayatının eğlence mekânları ve giyim-kuşamı hakkında bilgi edinmemize de olanak sağlamaktadır.

Dönemin oldukça ilgi gören güzellik yarışmaları, güzellik kraliçeleri ve özel hayatlarına dair haberler derginin sayfalarında sıkça yer alan konulardan biridir. Güzellik yarışması denilince ilk akla gelen isimlerden Peyami Safa da derginin yazar kadrosunda olduğu için, güzellik yarışmaları hakkında verilen ayrıntılı haberler, bu konu hakkında bilgi edinebilmek açısından önem taşımaktadır. İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Türkiye'yi ziyareti, futbol kulüplerinin müsabakaları, Zaro Ağa'nın ölümü, ilk kadın muhtarın seçilmesi, Fenerbahçe Spor Kulübü ve Halkevinin balosu gibi magazin içerikli güncel haberlerle derginin sayfalarında sıkça karşılaşılmıştır.

Dergide göze çarpan önemli ayrıntılardan biri de, güncel haberler içerisinde spora ve sporculara daha fazla yer verilmiş olmasıdır. Özellikle büyük futbol kulüpleri ve milli futbol takımının yurt dışındaki maçları hakkında ayrıntılı bilgi bulmak mümkündür. Takım halinde haberleri yapılan futbolcuların aynı zamanda özel hayatlarına dair haberlerin de yayımlandığına rastlanılmıştır. Örneğin Galatasaraylı futbolcu Nihat'ın evinde yapılan röportaj, fotoğraflar eşliğinde okuyucuyla paylaşılmıştır.⁷¹⁵ Bu haber, günümüz magazin haberleri ile birebir benzerlik taşıması ve futbol gibi toplum akyonu bir gücün Türkiye'de de sağlam yer edinmeye başlamasının kanıtı olması açısından önem taşımaktadır. Yine benzer bir

---

⁷¹² “Cumhuriyetin onuncu sene-i devriyesi şerefine Dolmabahçe sarayında çok mükemmel bir BALO tertip edildi ve bu kibar eğlenceye şehrimizin muteber aileleri davet edildi.”, **Yedigün**, S.37, 22 İkinci Teşrin 1933, s.2.

⁷¹³ “Halkevi Balosu”, **Yedigün**, S.49, 14 Şubat 1934, s.19.

⁷¹⁴ “Tayyareci Vecihi balosu geçen hafta İstanbul'un büyük otellerinden birinde verildi.”, **Yedigün**, S.104, 6 Mart 1935, s.2.

⁷¹⁵ Hikmet Feridun, “Galatasaray'ın Aslanı Nihat İnde Nasıl yaşıyor?”, **Yedigün**, S.10, 17 Mayıs 1933, s.11-12.

haberde de, sporcuların para kaygısıyla sinema artisti olmaya başladıklarından bahsedilmektedir.⁷¹⁶

Dergide dikkati çeken bir başka ayrıntı uzun soluklu yayınlanan köşelerdir. Örneğin “*Yedi Günde Bir*” başlıklı köşede, bir hafta içerisinde meydana gelen güncel ve bazen de siyasal gelişmelere yer verilmiştir. İmzasız olan bu köşede genellikle dedikodu tarzında yazılar kaleme alınmıştır. Mahmut Şemsi tarafından kaleme alınan “*Aile Köşesi*” başlıklı bölümde de; aileye, kadın-erkek ilişkisine, evliliğe ve çocuk bakımı ve eğitimine dair tavsiye tarzında bilgilere yer verilmiştir.

Sanata dair haberlerin yoğunlukta olduğu dergide, sanat dalları içerisinde sinema ve tiyatro ön plana çıkmaktadır. Derginin yayınlandığı dönemde Türk sinemasının durumuna dair bilgi edinebilme açısından önemli haber ve yazıların içerisinde Nizamettin Nazif’in kaleme aldığı yazı dikkat çekicidir. “*Bizde Sinemacılık*” başlığını taşıyan yazıda; o dönem çok para ve bol kadın vücudu harcanarak çekilen Amerikan filmlerini eleştirenler ve Rus filmleri daha iyi diyenlerin varlığından bahsedilerek söze başlanmıştır. Rus filmlerinde güzel kadın bacağı ve burjuva dekorları olmadığı için iyi olduğunu savunanlara karşı makalenin yazarı bunun doğru olmadığını iddia etmiştir. Çünkü Rusların devlet parası ile sinema yaptığını Türk sinemasının ise böyle bir şansının olmadığından ve sinemanın pahalı bir iş olduğundan bahsetmiştir. Sedat Simavi ve Kemal Bey’in Türk sinemasının gelişmesi için harcadıkları mütevazı çabaları anlattıktan sonra, 100 sesli sinema makinesi ve 25 sesli film çekmek için aletin gümrüksüz olarak alınacağından bahsetmiş. Devletin ve özellikle Halkevlerinin sinema konusunda öncülük yaptığını söylemiş ama devletin de şahsi teşebbüsleri için tehlikeli bir rakip olmadığını dile getirmiştir.⁷¹⁷ Yazarın bu makaledeki amacının, sinema alanında özel teşebbüsleri teşvik etmek olduğu yorumu yapılabilir.

Yine Nurullah Ata tarafından sinema ile ilgili kaleme alınan yazıda; sinema-tiyatro çekişmesinden bahsedilmiştir. Yazar, sinemanın tiyatroyu öldürdüğü fikrine katılmadığından bahsetmiş ve sinemanın pahalı olmasının ve aktörlerin ruhunun tiyatroyu daha çok sevmesinden dolayı tiyatronun her daim canlı kalacağını şu

---

⁷¹⁶ “Spor ve Sinema”, **Yedigün**, S.47, 31 İkinci Kânun 1934, s.10.

⁷¹⁷ Nizamettin Nazif, “Bizde Sinemacılık”, **Yedigün**, S.4, 5 Nisan 1933, Nisan s.5-6.

şekilde dile getirmiştir: “Sinemayı severim, ondan çok şey ümit ediyorum fakat tiyatronun yerini alamaz. Buna masrafı, aktörü tabi tuttuğu şerait, her şey manidir.”⁷¹⁸

Tiyatro alanında meydana gelen güncel gelişmeler içerisinde dikkati çeken haberlerden biri de, Raşit Rıza Bey’in şehir tiyatrosundan ayrılarak sanatçılar arasında bir ikilem yaratması olayıdır. Naci Sadullah bu olayı dergi sayfalarına, Raşit Rıza’nın sözleriyle, şu şekilde aktarmıştır: “Raşit Rıza diyor ki: Ben bu işte kimseyi teşvik etmiş değilim. Ayrıldığımı gören arkadaşlar bana müracaat ettiler. Ben de kabul etmemek için sebep bulamadım.”⁷¹⁹ Yine aynı olayla ilgili başka bir haber “Acı Hakikat” başlığı altında okuyuculara sunulmuştur.⁷²⁰

Dergide magazin içerikli haberlerin yanı sıra; dilde sadeleşme ve Öz Türkçe kullanma çalışmaları, Hitler-Mussolini ikilisi ve olası savaşa dair haberler, edebi yazı-tefrika-şiirler, bayram kutlamaları, Dil Kurultayı ve dil çalışmaları, yerli malını teşvike yönelik yazı ve makaleler ve Soyadı Kanunu gibi konular hakkındaki haber ve yazılara da yer verildiği görülmektedir.

Derginin incelenen beş yıllık döneminde, yazar kadrosunun oldukça zengin olduğu gözlenmiştir. Peyami Safa, Hikmet Feridun, Sadri Ethem, Eşref Şefik, Hüseyin Cahit, Mekki Sait, Nurullah Ata, Doktor Ali Rıdvan, Ömer Rıza, Naci Sadullah, M. Sami, Selim Tevfik ve Halide Edip, yazar kadrosunda ön plana çıkan isimler arasındadır. Uzun süre başarılı bir yayın hayatına sahip olan dergi, Sedat Simavi’nin Hürriyet gazetesini çıkarmaya başlamasıyla birlikte geri planda kalmaya başlamıştır. Bütün enerjisini yeni gazetesine yönelten Sedat Simavi, *Yedigün*’ü gazeteyle birlikte yürütmeye çalışsa da pek başarılı olamamış ve Mart 1950 tarihinde, satışları iyi olmasına rağmen, *Yedigün*’ün yayın hayatına son vermiştir.

---

⁷¹⁸ Nurullah Ata, “Sinema Hakkında Düşünceler”, *Yedigün*, S.55, 28 Mart 1934, s.6.

⁷¹⁹ Naci Sadullah, “Şehir Tiyatrosundan Ayrılanlarla Beraber”, *Yedigün*, S.82, 3 Birinci Teşrin 1934, s.3-5.

⁷²⁰ “Acı Hakikat”, *Yedigün*, S.95, 2 İkinci Kânun 1935, s.22.

4.2.22. Hafta (1934-1936)

1 Nisan 1934 tarihinde yayınlanmaya başlayan *Hafta* dergisinin, ilk kırk beş sayısının imtiyaz sahibi ve mesul müdürü İlhami Safa'dır. Kırk altıncı sayıdan itibaren dergiyi Emin Refik devralmış, aynı isim ve içerikle dergiyi çıkarmaya devam etmiştir. Fiyatı 7,5 kuruş olan derginin yayın yeri İstanbul'dur. Haftalık olarak yayınlanan *Hafta*, doksan üç sayılık yayın hayatında birçok matbaa tarafından basılmıştır.⁷²¹

Derginin içeriği incelendiğinde güncel konulardan siyasi gelişmelere, bayram kutlamalarından memleket intibalarına kadar çeşitli konular hakkında haber, köşe yazısı ve makalelerin olduğu görülmektedir. Kadın, ev hayatı, çocuk bakımı, sinema/tiyatro yıldızları, ilginç olaylar, moda, kadın-erkek ilişkileri, deniz/plaj kültürü, eğlence mekânları, güzellik kraliçelerinin hayatları ve at yarışları gibi magazin içerikli haberler ise, ortalama 12 sayfalık derginin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Dergide düzenli şekilde ilk sayfada *Hafta* imzası ile yer alan “*Bizce*” başlıklı köşede güncel, siyasi ve kültürel konular çoğu zaman eleştirel bir tarzda ele alınmıştır. Yine ilk sayfada, ara sıra yer alan, Server Bedii imzası ile Peyami Safa'nın da sivri kaleminden çıkan benzer tarzda yazılara rastlamak mümkündür. Bu tarz yazılar içerisinde dikkati çeken ve önemli bilgiler ihtiva eden konulardan biri basın ve basındaki tirajlardır. Kâğıt fiyatlarının yüksekliğinin gazete ve dergi fiyatlarını da etkilediği ve bu yüzden de tirajların oldukça düşük olduğundan bahsedilen yazılarda, toplam gazete ve dergi satışının seksen bini geçmediği, eskiden bu sayının yüz bini geçtiği iddia edilmiştir. Okuma yazma oranının artmasına rağmen gazete satışlarının düştüğü ve bu durumu düzeltmek için fiyatların ucuzlatılması gerektiği savunulmuştur.⁷²²

1929 yılında yapılmaya başlanan “güzellik yarışması”, magazin dergilerinin rağbet ettiği konuların başında gelmektedir. Özellikle dünya güzeli olan Keriman

---

⁷²¹ Derginin ilk kırk beş sayısı Semih Lütfü, 46-51. sayılar arasındaki altı sayı Marifet ve son kırk iki sayı ise Türkiye Matbaası tarafından basılmıştır.

⁷²² Ayrıntılı bilgi için bkz. Hafta, “*Bizce*”, **Hafta**, S.5, Mayıs 1934, s.2; Hafta, “Gazeteler”, **Hafta**, S.9, 6 Haziran 1934, s.2; “Matbuat Hürriyeti”, **Hafta**, S.9, 6 Haziran 1934, s.3.

Halis'in attığı her adım, dergilerin sayfalarını süslemiştir. *Hafta* dergisi de, bu furyada yerini alan dergiler arasındadır. Genellikle Hikmet Feridun imzasını taşıyan haber ve yazılarda, dünya güzelinin hayatına dair bilgi ve güzelin boy boy fotoğrafları okuyucuya sunulmuştur. Örneğin “*Aşçıbaşı Keriman Kalfa: Dünya Güzeli Nasıl Yaşıyor?*” başlıklı haber, günümüz magazin haberlerini aratmayacak derecede, renkli ve okuyucunun dikkatini çekecek bir özellik taşımaktadır. Aşçılık dersinde eğitim gören zengin ve elit bayanların arasında dünya güzeli Keriman Halis'in de olduğu bilgisini veren haberde, onun yemek yapışı ve ev hayatına dair fotoğraflar kullanılmıştır.⁷²³ Ünlü bir insanın yaşamı, sıradan insanlar için her zaman büyük bir ilgi kaynağı olmuştur. Dergi de, bu ilginin gereğini yaparak, ünlü insanların özel yaşamındaki ayrıntıları okuyucuyla paylaşmıştır.

Ünlülerin hayatına dair haberlerin dışında, kadınları dergi okumaya itecek, kadın-erkek ilişkisi de, derginin ilgi alanına giren konular arasındadır. Örneğin Küçük Hanım imzasını taşıyan “*Kadın Sohbeti*” adlı köşede, bu tür konulara oldukça sık yer verilmiştir. Bu köşede dikkati çeken yazılardan biri de, genç kızlara verilen tavsiyelerdir. Söz konusu yazıda, artık kızlar ile erkeklerin çok rahat arkadaş olduğundan ve insanların bunu yadırgamadığından bahsedilmiştir. Bu da, kadın-erkek ilişkisindeki geleneksel bir arada olmama tabusunun yıkılmaya başladığını ve toplumun bu duruma alışmaya başladığının kanıtı olarak yorumlanabilir. Yazının devamındaki tespit de çok önemlidir. Erkeklerin meçhul ve mahçup kızlardan hoşlandığı için bu durumun onların evlenme isteğini körelttiği iddia edilmiş ve genç kızlara şöyle tavsiye verilmiştir: “*Sakin delikanlılarla içli dışlı arkadaş olmayınız. Onlara karşı daima ciddi ve çekingen durunuz. (...) Bakın o vakit size daha fazla hürmet edecekler, sizi daha fazla seveceklerdir. (...) Kadınla erkek arasındaki dostluğun iki şartı vardır: Ya evlenmiş olmak yahut da yaşını başını almak lazımdır. Gençler arasındaki rastgele arkadaşlıklardan ne aşk doğar ne de izdivaç!...*”⁷²⁴

Kadınların çalışma hayatına dair haberler de, dergide kadınla ilgili dikkati çeken haberler arasındadır. Örneğin M. Behçet'in kaleme aldığı “*Amele Kızlar Nasıl Çalışır, Ne Kazanırlar?*” başlıklı makalede, tuhafiyeye eşyası üreten fabrikada çalışan

⁷²³ Hikmet Feridun, “Aşçıbaşı Keriman Kalfa: Dünya Güzeli Nasıl Yaşıyor?”, **Hafta**, S.3, 15 Haziran 1934, s.7-8.

⁷²⁴ Küçük Hanım, “Kadın Sohbeti”, **Hafta**, S.5, Mayıs 1934, s.8.

genç kızlarla yapılan röportajın ayrıntıları paylaşılmıştır. Röportajın genelinde çalışan kadınların çok yoruldukları dile getirilmiştir. Haftada ellerine ortalama 8,5-9 lira geçen kadınların, günde 10-11 saat çalıştıkları da diğer ayrıntılar arasındadır.⁷²⁵

Eskişehir’de çocuğunu boğmak isteyen anne,⁷²⁶ grip salgını,⁷²⁷ kocasını öldüren kadının asılması⁷²⁸ ve karısının gözüne kezzap döken Mehmet Bey⁷²⁹ gibi, üçüncü sayfa haberleri olarak tabir edilen, haberler dergide sıkça yer alan haberler arasındadır. Ayrıca günümüzde de ilgi gören futbolcu hayatları ile ilgili haberlere de derginin sayfalarında rastlamak mümkündür.⁷³⁰ Milli bayram kutlamaları, olası bir savaşa hazırlık, Hitler ve Musolini gibi liderin savaşı hızlandırıcı siyasetleri ve tayyare siyaseti gibi güncel ve siyasi konularla da sıkça rastlanmıştır ki bu da, derginin gündemi sıcaklığına takip ettiğini kanıtlamaktadır.

Derginin belirgin bir yazar kadrosu olduğunu söylemek zordur. Çünkü düzenli olarak yazan yazar ismi çok fazla değildir. İmzasız ve dış basın kaynaklı haber, makale ve yazılar, benzer diğer dergilerde olduğu gibi, oldukça fazladır. Az sayıda imzasına rastlanılan isimler de Server Bedii ve Küçük Hanım gibi takma isimler ile Hikmet Feridun, H. Behçet, Ahmet İsa ve Vedat Galip gibi yazarlardır. Yaklaşık iki yıl boyunca yayınlanan derginin son sayısı olan 93. sayısı, 13 İkinci Kânun 1936 tarihinde çıkmıştır.

4.2.23. Resimli Herşey (1935)

1935 yılında İstanbul’da yayınlanmaya başlayan *Resimli Herşey* dergisinin sahibi ve mesul müdürü İ. İhsan İken teknik müdürü Ali Suavi’dir. “*Cumartesi*

---

⁷²⁵ M. Behçet, “Amele Kızlar Nasıl Çalışır, Ne Kazanırlar?”, **Hafta**, S.4, Mayıs 1934, s.5.

⁷²⁶ B. Turgut, “Eskişehir’de Bir Facia”, **Hafta**, S.2, 8 Nisan 1934, s.3.

⁷²⁷ “Grip salgını: Aşı Yapmak Acaba Kabil Olacak mı?”, **Hafta**, S.12, 27 Haziran 1934, s.10.

⁷²⁸ Azize, “Kırklareli’nde Bir Kadın Asıldı”, **Hafta**, S.13, 4 Temmuz 1934, s.5.

⁷²⁹ Ensari Bülent, “Karısının Gözüne Kezzap Döken Kıskanç Mehmet Bey Bu Faciayı Anlatıyor”, **Hafta**, S.15, 18 Temmuz 1934, s.4.

⁷³⁰ “Galatasaray’ın Aslanı”, **Hafta**, S.11, 20 Haziran 1934, s.7.

günleri çıkar, Haftalık Mecmua”⁷³¹ klişesini kullanan derginin fiyatı 10 kuruştur ve Selamet Basımevi tarafından basılmıştır.

Derginin içeriği incelendiğinde, Türkiye’den ve dünyadan güncel haberler, kadınlar, ev-el işleri, dekorasyon, sağlık, güzellik, sinema, tiyatro, müzik, spor ve adab-ı muaşeret gibi konulara rastlanmaktadır. Dergideki oldukça fazla resim, fotoğraf, ilan ve reklam göze çarpmaktadır. Resim ve fotoğrafların çokluğu, dergiye görsel zenginlik katmaktadır. Görsel zenginlik de, magazin basınında okuyucuyu çekmek açısından son derece önemli bir özelliktir. Bu yönüyle dergiyi, dönemin magazin basınına başarılı bir örneği olarak sayabiliriz.

Derginin içeriği magazin ağırlıklı olsa da, toplumsal konularda öncü ve yenilikçi fikirlerin okuyucuyla paylaşıldığı görülmektedir. Örneğin Zekeriya Sertel tarafından kaleme alınan “*Yeni Hayat Hareketi*” başlıklı makale, bu duruma örnek olabilecek önemli bir yazıdır. Zekeriya Sertel bu makalesinde; eski ve *Yeni Hayatın* toplumu ikiye sürüklediğini belirttikten sonra inkılapların tam anlamıyla toplumda yaşatılabilmesi için yeni bir hayat hareketinin olması gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle *Yeni Hayat Hareketi* adı altında bir harekete ön ayak olarak, bütün gençleri bu hareket içinde toplamayı düşündüklerini belirtmiştir. Daha sonra, gençlerin uyması gerek kırk kuralı sıralamış ve bu harekete katılmak isteyenler için bir kupon yayınlamıştır. Harekete katılmak isteyenler bu kuponu doldurup dergiye gönderecekler ve dergi de onlara bir kurdele gönderecek. Onlar da gönderilen kurdeleyi takacak ve böylece bu hareketi desteklediklerini göstermiş olacaklar. Uyulması gereken kuralların önemli sayılabilecek olanlarını şu şekildedir:

- Dedikodu yapmayız
- Züppe değiliz
- Çocuğumuzu dövmeyiz
- Haber vermeden misafiriğe gitmeyiz
- Gece yatısına hiç gitmeyiz
- Tiyatroda gürültü yapmayız

---

⁷³¹ **Resimli Herşey**, S.1, 28 Eylül 1935, kapak.

- Yerlere tükürmeyiz
- Her gün tıraş oluruz
- Her sabah jimnastik yaparız
- Gazete, mecmua ve kitap okuruz
- Evin içinde don paça dolaşmayız⁷³²

Böyle bir konuda eylem planı belirleme ve buna ön ayak olma girişimi, hem toplumsal sorumluluk projesi örneği olma hem de öngörülen medeni hayatın sınırlarını belirleme açısından önem taşımaktadır.

Zekeriya Sertel gibi toplumsal konularda sık sık kalem konuşturan Sabiha Sertel'in fuhuş konusunda yazdığı makale oldukça dikkat değerdir. “*Meşru Fuhuş Gayri Meşru Fuhuş*” başlıklı makalesine somut örnek vererek başlamıştır. 15 yaşındaki bir kıza gayri meşru yollardan bir kadının mahkemesinden ayrıntılar sunmuştur. Daha sonra fuhuşa zorlanan kızcağıza verilen cezanın acımasız olduğunu, bu işin tek taraflı olmadığını iddia etmiştir ve bıyıklı erkeklerin neden tutuklanıp ceza almadığını sorgulamıştır. Ardından da toplumda var olan fuhuş şekillerini sıralamıştır. Sertel'e göre, yaşadığı toplumda üç tür fuhuş çeşidi vardır:

1. *İsteri sonucu apartmanlarda zengin dairelerinde yapılan ve polisin elinin ayağının uzanamadığı fuhuş (günümüzde üst sınıfa mensup çevrelerde yaşanan fuhuşa benzediği iddia edilebilir)*
2. *Ticaret için yapılan ve meşru olan genel evler*
3. *Üçüncüsü zarureten etlerini satmak zorunda kalan zavallı genç kızların yaşamak zorunda kaldığı kulübede yaşanan fuhuş⁷³³*

Sabiha Sertel'in yaptığı bu tespit; söz konusu dönemde, toplumda fuhuş gerçeğinin var olduğundan haberdar olmamıza ve fuhuş sektörünün yaklaşık seksen yıl önceki haliyle günümüzdeki hali arasında hiçbir fark olmadığını anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

---

⁷³² M. Zekeriya, “Yeni Hayat Hareketi”, **Resimli Herşey**, S.1, 28 Eylül 1935, s.13.

⁷³³ Sabiha Zekeriya, “Meşru Fuhuş-Gayri Meşru Fuhuş”, **Resimli Herşey**, S.1, 28 Eylül 1935, s.9.

Dergide yer alan toplumsal konulu makalelerden ön plana çıkanlardan biri de Hüseyin Avni tarafından kaleme alınan “Köylü ve Şehirli” başlıklı makaledir. “Bizde de köylü ve şehirli arasında uçurum vardır. Bu uçurumu ifade etmek için köyde yaşayanlarla şehirde yaşayanlar arasında yaşayış, kültür, kıyafet farklarına bakmak kâfidir. Şehirde yaşayanlarla köyde yaşayanlar arasındaki bu farklar o kadar bariz bir hale gelmiştir ki, şehirli-köylü diye ayrı ayrı cinsten bir insan tabakası meydana gelmiştir. Bir taraftan iptidai şartlar altında köy durdukça, diğer tarafta da bu köye mal satan, veyahut bu köylüyü çalıştırıp ona para yerine silindir şapka veren müteahhit kaldıkça, pek tabi olarak köylü ve şehirli farkları da devam edecektir.” diye sözlerine başlayan yazar, daha sonra köylünün değişmesi için fırsat verilmesi gerektiğini savunmuş ve Kayseri’deki fabrikada çalışmaya başlayan 4500 köylünün kısa sürede şehir hayatına nasıl uyum sağladığından bahsetmiştir. Yazar, çünkü köylünün fırsat verildiğinde modern amele tipine büründüğünü tespitini yaparak, makalesine son vermiştir.⁷³⁴

Dergide göze çarpan bir diğer ayrıntı ise, incelenen dergiler arasında, çizgi roman yayınlayan tek dergi olmasıdır. Nizamettin Nazif tarafından çizilen ve “Kleopatra” adını taşıyan çizgi roman, düzenli bir şekilde yayınlanmıştır.

Dergide, yeni bir savaşa doğru sürüklenen dünya siyasetine dair haberlere sıkça rastlandığı görülmektedir. Özellikle İtalya’nın Habeşistan’ı işgali üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Mehmet Ergün makalesinde bu durumu şöyle değerlendirmiştir: “Resimli Herşey savaş karşıtı/antifaşist bir yayın politikası izliyor. İtalya’nın Habeşistan’a yaptığı saldırı üzerinde dikkatle duruyor. Bir yandan gelişmeleri aktarırken, diğer yandan da saldırıların iç yüzünü sergilemeye çalışıyor. Türkiye’de de, doğrudan ya da dolaylı, işgalden yana tutum sergileyenleri eleştiri konusu yapıyor. Diğer bir deyişle de ülkede mayalanmaya başlayan faşizan eğilimlere karşı çıkıyor.”⁷³⁵

Derginin yazar kadrosu incelendiğinde, dönemin ünlü kalemlerinin imzalarının derginin sayfalarında yer aldığı görülmektedir. Sabiha Sertel, Zekeriya Sertel, Nazım Hikmet, Aka Gündüz, Nurullah Ataç, Mahmut Yesari, Nizamettin

⁷³⁴ Hüseyin Avni, “Köylü ve Şehirli”, **Resimli Herşey**, S.3, 12 İlk Teşrin 1935, s.16.

⁷³⁵ Mehmet Ergün, **a.g.m.**, s.41.

Nazif, Abidin Daver, Hüseyin Avni, Cemal Nadir ve Samuel Aysoy bu isimler arasındadır. Dokuz sayı yayınlanan derginin dokuzuncu ve son sayısı 23 İkinci Teşrin 1935 tarihinde çıkarılmıştır.

4.2.24. Ayda Bir (1935-1936)

Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç tarafından İstanbul'da yayınlanan *Ayda Bir* dergisi, 1 Eylül 1935 tarihinde çıkmaya başlamıştır. Orhan Seyfi'nin neşriyat müdürlüğünü de yaptığı derginin fiyatı 25 kuruştur. Adında anlaşılacağı üzere aylık periyoda sahip olan dergi, Akşam Matbaası tarafından basılmıştır.

Derginin içeriğinde, adında “*Ayda Bir*” vurgusuna gönderme yaparak “Memlekette Ayda Bir”, “Dünyada Ayda Bir”, “Her Ay Bir Şehirde” ve “Her Ay Bir Memlekette” şeklinde güncel haber ve bilgi veren köşe yazılarının mevcut olduğu görülmektedir. Söz konusu köşeler, verdiği güncel bilgilerle yayınlandığı dönemin Türkiye'sinde neler olup bittiğine dair fikir edinmeyi sağlamaktadır. Örneğin Afgan Hariciye Vekilinin Türkiye'yi ziyareti ve bu ziyaretten fotoğraf kareleri,⁷³⁶ İstanbul'da çetin geçen kış görüntüleri ile Atatürk'ün İstanbul ziyareti,⁷³⁷ askeri okulların spor bayramı ile Gülhane Parkında çocuk bayramına dair fotoğraflar,⁷³⁸ İstanbul'da jimnastik şenliğine dair görüntüler ve Türk Kuşunun İstanbul'da ilk uçuşu⁷³⁹ gibi güncel haberlere dair bilgilere söz konusu köşelerde rastlanmıştır.

Derginin her sayı kapağında kadın resmini kullanması, içeriğinde de kadınlara yönelik konulara değinmesinin sonucu olarak değerlendirilebilir. Kadınların ilgisini çeken konular da, büyük oranda magazin içeriğine uygun olduğundan, *Ayda Bir* dergisinin yoğun olarak magazinsel özelliklere sahip olduğu yorumu yapılabilir. Şişman kadınların nasıl zayıflaması gerektiği, yaz mevsiminde plajlarda nasıl kıyafetler giyileceği, şıklığın nasıl sağlanabileceği, apartman dairelerinin nasıl dekore edileceği, ideal kadın ölçüleri, sinema ve tiyatrodaki nasıl

⁷³⁶ “Memlekette Ayda Bir”, *Ayda Bir*, S.1, 1 Eylül 1935, s.1.

⁷³⁷ “Memlekette Ayda Bir”, *Ayda Bir*, S.2, 1 Teşrinievvel 1935, s.1-2.

⁷³⁸ “Memlekette Ayda Bir”, *Ayda Bir*, S.3, 1 Teşrinisani 1935, kapak.

⁷³⁹ “Memlekette Ayda Bir”, *Ayda Bir*, S.4, 1 Kânunuevvel 1935, s.1-4.

öpüştüğü, ev kadınının neler bilmesi gerektiği, dış bakımının nasıl olması gerektiği, Avrupa’da kış eğlencelerinin nasıl düzenlendiği ve moda gibi konular dergide kadınların ilgisini çeken magazin haberlerine örnek olarak gösterilebilir.⁷⁴⁰ Bu tür magazin haberlerine ek olarak, benzer dergilerde çok sık rastlanmayan, bir nişan haberine rastlanmıştır. Günümüz magazin dergi ve gazetelerinde ünlü isimlere dair evlenme ve nişan haberlerinin sıkça rastlanmasının aksine, Atatürk dönemi magazin dergilerinde bu tür haberler oldukça nadirdir. Söz konusu haber örneklerinin az olması nedeniyle, belediye mühendislerinden Ezher Boran ile Türkan Esengün’ün Ankara Halkevi’nde yapılan nişan törenine ait haberden burada bahsetmenin yerinde olacağı düşünülmüştür.⁷⁴¹

Kadınların için son derece önemli olan “evlilik” konusu da, benzer bütün magazin dergilerinde olduğu gibi, *Ayda Bir* dergisinin de sayfalarına kendine yer bulmuştur. “*Ayda Bir’in Küçük Hizmeti*” başlıklı köşede, okuyuculardan düğünlerine ait fotoğrafları yayınlanması için dergiye göndermeleri istenmiştir. Söz konusu izdivaç köşesinde okuyuculara şöyle seslenilmiştir: “*Yeni evliler! Yeni Nikâhlılar! Yeni Nişanlılar!.. Ayda Bir sizin için bir sayfa açtı. İzdivaç, hayatın bir dönüm noktasıdır. Bu güne ait fotolarınızı gönderin biz yayınlayalım.*”⁷⁴² Dergi, son derece ilginç olan bu yöntemle, daha fazla okuyucu çekmeyi amaçlamış olabilir. Ancak, derginin bu davetine pek fazla icabet eden olmamıştır. Bunun sebebi, söz konusu yıllarda, fotoğraf çekirme geleneğinin de çok da yaygın ve ucuz bir uğraş olmaması olabilir. Eğer dergiye düğünlere ait fotoğraf gönderilmiş olsaydı, dönemin düğün/eğlence kültürü, giyim modası, gelinleri, damatları hakkında somut ve kesinlikle çok değerli kaynaklara ulaşma fırsatı yakalanmış olurdu.

⁷⁴⁰Söz konusu haberlerin ayrıntıları için bkz. Muzaffer Şevki Yener, “Şişmanlar Nasıl Zayıflamalı?”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.1, 1 Eylül 1935, s.23-25; “Yalnız Kadınlar Okusun: Denizde Ne Giyeceksiniz?”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.1, 1 Eylül 1935, s.61-64; “Küçük Apartmana Nasıl Yerleşmeli”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.2, 1 Teşrinievvel 1935, s.60; Ruhi Vamık, “Güzellik Ölçüleri”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.3, 1 Teşrinisani 1935, s.18-19; Ahmet Hidayet, “Sinema ve Tiyatro’da Öpüşmeler”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.3, 1 Teşrinisani 1935, s.40-42; “Ev Kadını Neler Bilmeli?”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.3, 1 Teşrinisani 1935, s.77-78; Suat İsmail Gürkan, “Dişlere Nasıl Bakmalı?”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.4, 1 Kânunuevvel 1935, s.45-47; “Avrupa’da Kış Eğlenceleri”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.5, 1 Kânunusani 1936, s.6; Muzaffer Şevki, “Zayıflık ve Zayıflama”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.6, 1 Şubat 1936, s.25-27.

⁷⁴¹ Haberinin ayrıntıları ve fotoğraflar için bkz. “Yeni Nişanlılar”, “Memlekette Ayda Bir”, **Ayda Bir**, S.2, 1 Teşrinievvel 1935, s.1-2;

⁷⁴² “Ayda Bir’in Küçük Hizmeti”, **Ayda Bir**, S.3, 1 Teşrinisani 1935, s.63.

Dergide çok fazla sayıda reklamla karşılaşmış olması, hem derginin okunan dergi olduğu yorumunun yapılmasında hem de dönemin üretim-tüketim kültürüne dair ipuçlarına ulaşmada faydalı olmuştur. 1920'ler boyunca yayınlanan magazin dergilerinde yer alan reklam/ilanların büyük çoğunluğu ithal ürünlerden oluşmaktayken; 1930'larda, dünyada esen ekonomik buhran rüzgârıyla devletçilik politikasını uygulamak zorunda kalmanın getirisiyle, reklam/ilan sayfalarında yerli ürünlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle İş Bankası, Sümerbank, Yerli Malları Sergileri gibi birçok ilanla karşılaşmak mümkündür. 1935-1936 yıllarında yayın yapan *Ayda Bir* dergisinde de, aynı durum söz konusudur. Özellikle ithal ürünlere muadil olarak üretilen yerli ürünler son derece dikkat çekicidir. Örneğin Şükûfe parfümleri ve Neşet güzellik/bakım ürünleri sıkça reklamı yapılan yerli ürünler arasındadır.

“*Dünyada Aydabir*” başlığı ile oluşturan köşeye de değinmek yerinde olacaktır. Hemen hemen düzenli bir şekilde yayınlanan bu köşe, İkinci Dünya Savaşına giden süreçte yaşanan siyasi gelişmeleri, güncel seyrinde, takip edebilme adına önemli haberler içermektedir. Bunlarla ilgili haberler, önlemler, olası savaş senaryoları, dergi sayfalarında sıkça yer almıştır. Söz konusu köşede; İtalya ve Almanya'nın saldırgan politikaları ve olası bir savaşa damgasının vuracak iki önemli şeyin uçak ve gaz bombası olacağı sıkça vurgulanmıştır. Örneğin Abidin Daver bir makalesinde, olası bir harbin gökyüzünde uçaklar yoğunluğu ile olacağını iddia etmiş ve şu tespitte bulunmuştur: “Yarının savaşında, düşmanın hava hücumlarına aynı ile mukabelede bulunamayan ulusların vay haline!”⁷⁴³

Derginin yazar kadrosuna bakıldığında pek çok ismin imzasının mevcut olduğu söylenebilir. Bu isimler arasından; Kandemir, Muzaffer Şevki Yener, Orhon Seyfî Orhon, Mahmut Yesari, Abdülfeyyaz Tefvik, Cafer Fahri, Ahmet Hidayet, Enver Naci ve Tefvik Remzi gibi isimlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca hemen hemen her dergide olduğu gibi *Ayda Bir* de, imzasız yazılara sayfalarında sıkça yer vermiştir. Toplam on sayı çıkarılan *Ayda Bir* dergisinin yayın hayatına, 1 Haziran 1936 tarihinde son verilmiştir.

---

⁷⁴³ Abidin Daver, “Yarınki Harp Şöyle Başlayacak!”, *Ayda Bir*, S.1, 1 Eylül 1935, s.8-9.

4.2.25. Yarım Ay (1935-1937)

Emin Refik Müslimoğlu tarafından çıkarılan *Yarım Ay* dergisinin ilk sayısı, 15 Şubat 1935 tarihinde çıkarılmıştır. İstanbul'da yayınlanan derginin fiyatı 15 kuruştur. 15 günde bir çıkan dergi, *Resimli Ay* Matbaası tarafından basılmıştır.

Derginin içeriği hakkında bilgi verilecek olursa; sağlık, moda, sinema yıldızları ve hayatları, karikatür, ailece oynanabilecek kâğıt oyunları, el falı köşesi, spor, evlilik, çocuk bakımı, gençleşme formülleri ve kadın güzelliği gibi magazin temalı konuların yoğun şekilde yer aldığı görülmektedir. Dergide moda da sayfa sayfa oldukça fazla olduğu dikkati çekmektedir. Hemen her sayıda yer alan bu sayfalarda, mevsimin ve yılın moda kıyafetlerine dair örnekler bulmak mümkündür. Ayrıca genç kızlara ve kadınlara yönelik “çirkin kadın yoktur, bakımsız kadın vardır” ilkesi de, göze çarpan ayrıntılardandır.⁷⁴⁴ Özellikle kendini güzel yapan yıldızları örnek alarak güzelleşin tavsiyeleri, magazin kültürünün etkili politikalarından biri olarak yorumlanabilir.

Dergiye ait ayrıntılardan bir başkası ise, magazin dergilerinde pek rastlanmayan, dergiler arasında yaşanan atışmalara örnek olacak durumların yaşanmış olmasıdır. Dönemin bir başka magazin dergisi olan *İstanbul Holivut*'un *Yarım Ay* dergisini sinema grubu namına hareket ettiğine dair suçlamalarına sert şekilde cevap verdiği gözlenmiştir.⁷⁴⁵

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de son derece önem verilen gürbüz çocuk yetiştirme politikasına, *Yarım Ay* dergisinin de sayfalarında rastlanılmıştır. Gürbüz ve sağlıklı bir nesil yetiştirmenin memleketin geleceği açısından çok önemli olduğu, annelere büyük bir sorumluluk düştüğü ve çocuklara spor yapması için olanaklar sağlanması gerektiğini savunan fikirlere dergide yer verildiği görülmüştür.⁷⁴⁶ Dergide dikkat çeken güncel haberlere de göze çarpan ayrıntılar arasındadır. Örneğin

---

⁷⁴⁴ Örnek yazılar için bkz. “Genç Kızlar”, *Yarım Ay*, S.17, 15 İlk Teşrin 1935, s.8-9; “Çirkinlik Her Kadının Kendi Kusurudur”, *Yarım Ay*, S.48, 1 Şubat 1937, s.15.

⁷⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Holivut Mecmuasına Cevap”, *Yarım Ay*, S.22, 1 İkinci Kânun 1936, s.29.

⁷⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Gülbüz Bir Nesil yetiştirmek İçin: Spora Çok Ehemmiyet Vermeliyiz!”, *Yarım Ay*, S.28, 1 Nisan 1936, s.14-15; *Yarım Ay*, “Çocuklarımızı Bakımsızlıktan Kurtaralım”, *Yarım Ay*, S.35, 15 Temmuz 1936, s.1.

Adana'daki sıtma salgını⁷⁴⁷, Berlin Olimpiyatları⁷⁴⁸ ve Kral VIII. Edward'ın Türkiye'yi ziyareti⁷⁴⁹ ile ilgili haberler bu tür haberlerden bazılarıdır. Bunlar dışında; 1935 nüfus sayımı ile ilgili duyurular, bayram kutlamaları ve soyadı seçme müddetinin dolduğuna dair ikazlar, dergide yer alan diğer güncel haberlerdendir.

Derginin belirgin bir yazar kadrosu olmamakla birlikte haber, makale ve yazıların çoğu imzasız ya da dış basın kaynaklıdır. İmzası olan yazarlar ise, sürekli yazıları olmayan bir kez ya da birkaç kez rastlanılan isimlerden oluşmaktadır. Derginin son sayısının ne zaman çıktığına bakılacak olursa; en son çıkan sayının 1 Şubat 1937 tarihli 48. sayı olduğu görülür.

4.2.26. Holivut İstanbul Magazin (1936-1937)

1 Şubat 1936 tarihinde İstanbul'da yayına başlayan *Holivut İstanbul Magazin* dergisinin neşriyat müdürlüğünü M. Kentmen ve Necaeddin Atasağun yapmıştır.⁷⁵⁰ “Onbeş günde bir çıkar, Türk gazetesidir”⁷⁵¹ klişesini kullanan derginin fiyatı ilk oniki sayı 15, sonraki sayılarda 10 kuruştur ve Artun Matbaasında basılmıştır. Yayın periyodu ilk oniki sayıda onbeş gün iken, 13. sayıdan itibaren haftalık olmuştur.

Derginin içeriği ayrıntılı olarak incelendiğinde; sinema-tiyatro haberleri, çocuk bakımı, güzellik ve sağlık, moda, kadınlar, ev-el işleri, hikâyeler, asri kız eleştirileri, kadın-erkek ilişkisi ve okuyucunun ilgisini çekmeye yönelik makaleler ön plana çıkmaktadır. Sinema ve tiyatro dünyasına yönelik haberlerden en çok dikkati değer olanlar, Türk sinemasına dair önemli bilgiler veren Türk filmleri ve artistleri

⁷⁴⁷ Abdurrahman Adil Eren, “Adana ve Sıtma”, *Yarım Ay*, S.38, 1 Eylül 1936, s.1.

⁷⁴⁸ Ömer Besim Koşalay, “Berlin Olimpiyatlarından Alacağımız Dersler 1”, *Yarım Ay*, S.38, 1 Eylül 1936, s.14-15.

⁷⁴⁹ “Cumhuriyet Devrimiz İçin Çok Şerefli Tarihi Günler”, *Yarım Ay*, S.39, 15 Eylül 1936, s.2-3; Abdurrahman Adil Eren, “sekizinci Edward'ın Ziyareti Münasebetiyle”, *Yarım Ay*, S.40, 1 Birinci Teşrin 1936, s.1.

⁷⁵⁰ İlk 22 sayısının neşriyat müdürlüğünü M. Kentmen, 23.sayıdan itibaren ise Necaeddin Atasagun yapmıştır.

⁷⁵¹ **Holivut İstanbul Magazin**, S.1, 1 Şubat 1936, kapak.

hakkında olanlardır.⁷⁵² Söz konusu makale ve haberler ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde, 1930’lu yılların Türk sineması, tiyatrosu, sanatçıları ve sanatın bu alanlarındaki gelişmeler hakkında genel bir kanıya ulaşılabilmektedir.

Kadınların ilgi alanına giren sağlık, güzellik ve moda sayfaları da dergide sıkça görülmektedir. Kadının güzelliğini nasıl muhafaza edeceği, nasıl genç kalacağı, vücuduna nasıl iyi bakabileceği gibi bilgiler hemen hemen derginin her sayısında yer almıştır. İdeal kadın ile asri hoppa-hovarda genç kız/kadın tipi arasındaki mukayese, dönemin ideal Türk tipi politikasına uygun olarak, okuyuculara verilmiştir.

Dönemin magazin dergilerinde sıkça yer alan, bugünkü-dünkü kadın/Türk kadını-Avrupalı kadın gibi klişelere *İstanbul Magazin* dergisinde de rastlamak mümkündür. Örneğin Nizamettin Nazif, “*İstanbul’un Bugünkü Kadınları ve Avrupa’dakiler*” başlıklı yazısında; eski İstanbul kadınlarına duyulan özlemin yersiz olduğunu belirttiikten sonra, kadınların çarşaf ve peçeden kurtulmasının şehre neşe, renk ve zevk getirdiğini, hatta bu durumun, erkeklerin erkeklik anlayışını bile değiştirdiğini iddia etmiştir. Bir zamanlar iğrenç görünen Beyoğlu’nun başı, kolu, enseşi açık kadınlara vahşi hayvan gibi bakan erkeklerle dolu olduğunu, şimdi erkeklerde öyle bir vahşilik kalmadığını, asri Türk hanımları sayesinde, erkeklerin insana alıştığından bahsetmiştir: “(...) *Bu netice ile övünerek iddia edebiliriz ki kadınlarımız yalnız şehrimizin suratını değil, erkeklik bünyemizi de çok değiştirmişlerdir.*” Yazar daha sonra Türk kadınlarının zarafet, giyim ve güzellik açısından Avrupa kadınlarında aşağı kalır yanı olmadığını iddia ederek yazısına son vermiştir.⁷⁵³

Dergide yer alan bir başka yazıda, sevilen kadın tipi hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. M. Sami Karayel imzalı ve “*Bugün Sevilen Kadın Tipi*” başlıklı yazıda şu cümleler yer almıştır: “*Bugün sevilen kadın tipi ince bellidir. Venüs göğüslüdür.*”

---

⁷⁵²Örnek haberler ve makaleler için bkz. “Bizim Yıldızlar”, *Holivut İstanbul Magazin*, S.5, 15 Nisan 1936, s.6-8; M. Kentmen, “Sinemada Opera”, *Holivut İstanbul Magazin*, S.9, 15 Haziran 1936, s.26-27; “Bu Hafta Sinemalarda”, *Holivut İstanbul Magazin*, S.19, 15 Teşrinievvel 1936, s.18; Cihat Kentmen, “Haftanın Film Kritikleri”, *Holivut İstanbul Magazin*, S.33, 21 İkinci Kânun 1937, s.22-23; “Sinema Haberleri”, *Holivut İstanbul Magazin*, S.34, 28 İkinci Kânun 1937, s.17; “Filmlerin Menfi Tesirleri”, *Holivut İstanbul Magazin*, S.35, 4 Şubat 1937, s.3-6; Cihat Kentmen, “Artistlik ve Artistlerimiz”, *Holivut İstanbul Magazin*, S.35, 4 Şubat 1937, s.6-8.

⁷⁵³ Nizamettin Nazif, “İstanbul’un Bugünkü Kadınları ve Avrupa’dakiler”, *Holivut İstanbul Magazin*, S.3 15 Mart 1936, s.3-4.

Mevzun kalçalıdır. (...) Monden tip diye bir tip vardır. Ben bu kadın ve hatta erkek tipine, antika tip diyorum. Bu tipler, birbirlerini kandırmak için neler yapmıyorlar. Omuzlarını ve göğüslerini geniş ve dik göstermek için pamuk dolu elbiseler, korseler, lastik ve yapma göğüsler vs... (...) Bugün sevilen kadın tipi sportmen tiptir. Uzun boylu, ince belli, dik ve zarif göğüslü, muntazam kalçalıdır. Bu tipte buluna kadın sutyensiz, rujsuz, kesresiz, lastiksizdir. Bu tip kandırıcı, aldatici tip değildir.”⁷⁵⁴

Yine asri /koket kız kavramı da, derginin yazarları tarafından işlenen konular arasında yer almaktadır. Örneğin Seniha Hasan, “Asri Kızlar” başlığı ile yayınladığı yazısında asri kızı şu şekilde tarif etmiştir: “Birçok kimseler asrî kız denince sigara ve içki içen, konuşurken az çok yabancı kelimeler kullanan, yeni çıkan plakları mırıldayan hiçbir baloyu kaçırmayan şık bir kız gelir. Fakat hakikatte asrî kız demek, hayatı tanıyan, insanların kıymetlerini verebilen herhangi bir hadise karşısında şaşırmayan genç kızdır. Asrî olmak genç kızları tehlikeye karşı korur, binbir tehlikeye karşı muhafaza eder. Asrî bir kızla görüşen bir erkek derhal kendisini rahat hisseder. Asrî bir kız olmak için evvela malumat sahibi olmak lazımdır. Bunun için de çok okumak icap eder. Size, birçok yıldızların gece gündüz okuduklarını söylesem belki şaşacaksınız.”⁷⁵⁵ Dönem literatüründe sıkça kullanılan asri kız kavramı, matbuatta genelde iki şekilde kullanılmıştır. Genelde yozlaşmış, sığ ve taklitçi genç kızları anlatmada kullanılan bu kavram, bazen de Seniha Hasan’ın söz konusu yazısındaki gibi olumlu anlamda da kullanılmıştır.

Dönemin kadınları hakkında bilgi edinmeyi sağlayan bu tür haber ve yazıların dışında, kadın-erkek ilişkileri ile erkekleşen kadınlar ve kadınlaşan erkeklerle ilgi haberler de, son derece ilginç haberler olarak derginin sayfalarında yer almıştır.⁷⁵⁶

---

⁷⁵⁴ M. Sami Karayel, “Bugün Sevilen Kadın Tipi”, **Holivut İstanbul Magazin**, S.5 15 Nisan 1936, s.9-10.

⁷⁵⁵ Seniha Hasan, “Asri Kızlar”, **Holivut İstanbul Magazin**, S.5, 15 Nisan 1936, s.21.

⁷⁵⁶ Nizamettin Nazif, “Sorarım Size: Hangimiz Kılıbık Değiliz?”, **Holivut İstanbul Magazin**, S.7, 1 Mayıs 1936, s.3-5; Muzaffer Muhittin, “Modern Şehir Avcılığı: Kadın Erkeğe Nasıl Laf Atar?”, **Holivut İstanbul Magazin**, S.9, 15 Haziran 1936, s.5-7; M. Sami Karayel, “Bekâr Kadın, Bekâr Erkek”, **Holivut İstanbul Magazin**, S.10, 1 Temmuz 1936, s.6-7; Nimet Nino, “İdeal Erkek”, **Holivut İstanbul Magazin**, S.19, 15 Teşrinievvel 1936, s.16-17; Zişan, “Kadın Olmak isteyen Bir Erkek”, **Holivut İstanbul Magazin**, S.28, 17 İlk Kânun 1936, s.7-9; Hikmet Münir, “Erkeklerin Kadınlaşmasından Ziyade Kadınlar Erkekleşiyor”, **Holivut İstanbul Magazin**, S.5, 15 Nisan 1936, s.8-9.

Derginin yazar kadrosuna bakıldığında, M. Cihat Kentmen, Nizamettin Nazif, M. Sami Karayel, Münir Süleyman Çapan, Seniha Hasan, Muzaffer Muhittin ve Necaeddin Atasagun isimleri ön plana çıkmaktadır. Bu isimlerin dışında, sadece bir ya da birkaç kez kullanılmış isimlere ve de bolca imzasız yazıya rastlanmıştır. Derginin ne zaman kapandığına dair kesin bir bilgi bulunmasa da, son sayının 15 Nisan 1937 tarihli 42. sayı olduğu tahmin edilmektedir.

4.2.27. Yeni Hayat (1936)

İlk sayısı 22 Şubat 1936 tarihinde İstanbul'da çıkmaya başlayan *Yeni Hayat* dergisinin sahibi ve sorumlu müdürü İlhami Safa'dır. Fiyatı 10 kuruş olan dergi Letafet, Türkiye ve Resimli Ay matbaaları tarafından basılmıştır.⁷⁵⁷

Derginin ilk sayısında Ercüment Ekrem Talu tarafından kaleme alınan kısa yazıda, derginin neden çıkarıldığına dair açıklama mevcuttur. Talu'ya göre; *“Derginin sahibi Yeni Hayat ismini vermekle isabet etmiştir. Çünkü Yeni Hayat, mutlaka ideal peşinde koşan, ona erişmek için didinen, çarpınan modern insanların disiplinli, şuurlu hayatıdır. İşte dergi de bu nokta da devreye girecektir ki, okuyuculara “Yeni Hayatın” yirminci asrın doyulmaya, görülmeye ve bilinmeye değer tezahüratını ve olaylarını sunacaktır.”*⁷⁵⁸

Derginin içeriği ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde; bir magazin dergisinde bulunması gereken moda, sağlık, güzellik, spor, sinema, okuyucu mektuplarına cevap verme (Güzin Abla tarzında), ev-el işleri, adab-ı muaşeret, çocuk bakımı gibi çeşitli türden haber, makale ve bilgi yazısının oldukça geniş yer aldığı görülmektedir. Ayrıca magazinsel içeriğe ek olarak siyasi ve güncel olaylar da dergide yer almıştır. Örneğin İtalya'nın Habeşistan'ı işgali⁷⁵⁹, Montrö Boğazlar Sözleşmesi⁷⁶⁰, olası bir

---

⁷⁵⁷ Derginin ilk iki sayısı Letafet, 3. Sayıdan 21. Sayıya kadarki ondokuz sayı Türkiye ve son onbir sayıda Resimli Ay Matbaası tarafından basılmıştır.

⁷⁵⁸ Ercüment Ekrem Talu, “Yeni Hayat”, **Yeni Hayat**, S.1, 22 Şubat 1936, s.4.

⁷⁵⁹ Örnek haber için bkz. “İtalyan Tankları Habeşlerin Eline Nasıl Düşüyor?”, **Yeni Hayat**, S.6, 28 Mart 1936, s.27-29.

⁷⁶⁰ Örnek yazı için bkz. Nizamettin Nazif. “Montrö Konferansında Tanıdıklarım”, **Yeni Hayat**, S.25, 8 Ağustos 1936, s.4-6.

savaş durumunda yaşanacak olaylar ile alınması gereken önlemler⁷⁶¹, Hitler ve Mussolini ile ilgili bilgi ve haberler⁷⁶², 1936 Berlin Olimpiyatı ve tekaüt kanunda yapılan değişiklikler⁷⁶³ hakkındaki bilgi gibi birçok konu dergide ayrıntılı şekilde yer almıştır.

Dergide yer alan makale ve yazıların hatırı sayılır bir kısmında, toplumsal yapıda meydana gelen değişimlere dair mesaj verme kaygısının ön plana çıktığını görmek mümkündür. Yeni hayat tarzının, eski ile yeni arasında kalmış “kimliksiz” bir tip yarattığına dair bir tespit söz konusu. Züppe, koket, hovarda diye tabir edilen, yenilikler ve inkılâplar sayesinde yaşama imkânı bulduğu medeni hayata hazırlıksız yakalanan geçiş neslinin kötü örnekleri sürekli eleştirilmiştir. Eleştirilerin ana hedefi, modernleşmeyi tam anlamıyla algılayıp içselleştirememiş, sadece yüzeysel ve fiziki değişim yaşayan insanlardır. Burhan Cahit’in “*Kafamız*” başlıklı yazısı, bu konuyu özetler niteliktedir: “*Yeni hayatı hala dans edip fimgirdeşmek zannediyoruz. Hala yeni hayata kafamızla adapte olamadık.*”⁷⁶⁴

Eski ile yeni arasında kalmış geçiş nesline dair yapılan eleştirilerin yanında dikkati çeken bir ayrıntı vardır ki, o da yeni nesle verilen önemdir. Yeni hayatı tam anlamıyla yaşayacak ve yaşatacak olanların çocuklar olduğu düşünüldüğünden dolayı, derginin sayfalarında, annelerin nasıl iyi çocuk yetiştireceğine dair makale ve bilgi yazılarına rastlanmaktadır.⁷⁶⁵

Okuyucu mektuplarına verilen cevapların yer aldığı “*Aramızda*” başlıklı köşe ve adı verilen siyasilerin soyadını bilme üzerine düzenlenen bilmece de, dergide dikkati çeken ayrıntılardandır. *Adem Baba* imzası ile sorunu/sorusu olan okuyuculara cevap ve tavsiyelerin verildiği tarzdaki köşeler, hem okuyucuların dergiye olan

---

⁷⁶¹ Örnek haber için bkz. “Harp”, **Yeni Hayat**, S.2, 29 Şubat 1936, s.2; “Gaz Maskeleri”, **Yeni Hayat**, S.7, 4 Nisan 1936, s.29; “Büyük Devletlerin Harbe Hazırlanırken Vaziyetlerine Bakış!”, **Yeni Hayat**, S.15, 30 Mayıs 1936, s.28-29.

⁷⁶² Örnek makale ve haber için bkz. “Hitler ve *Hayatı*”, **Yeni Hayat**, S.13, 16 Mayıs 1936, s.16-18; Paul Beynaud, “Hitler ve Musolini Anlaşması: Fransa’da ve İtalya’da Kitle İletişimi”, **Yeni Hayat**, S.31, 19 Eylül 1936, s.4-7.

⁷⁶³ Haberinin ayrıntısı için bkz. Ercüment Ekrem Talu, “Yeni *Hayattan* Sayfalar”, **Yeni Hayat**, S.3, 7 Mart 1936, s.4-5.

⁷⁶⁴ Burhan Cahit, “Kafamız”, **Yeni Hayat**, S.3, 7 Mart 1936, s.8-9.

⁷⁶⁵ Örnek makale ve yazı için bkz. “Analık”, **Yeni Hayat**, S.6, 28 Mart 1936, s.23-25; “Ev Kadını: Güzel Çocuk istiyoruz”, **Yeni Hayat**, S.14, 23 Mayıs 1936, s.32-33; “Yeni Usul Çocuk Nasıl Yetiştirilmeli?”, **Yeni Hayat**, S.26, 15 Ağustos 1936, s.26.

ilgisini tespit etmede hem de insanların ne gibi sorunları olduğuna dair mikro düzeyde fikir edinmede önemlidir. Söz konusu bilmece ise, soyadı kanununun pratikte pekiştirilmesine dair geri dönüşümün tespit edilmesi tarzında yorumlanabilir.

Ercüment Ekrem Talu, Kandemir, Burhan Cahit, Nizamettin Nazif, Server Bedii (Peyami Safa), Ragıp Şevki, Adem Baba ve A. Fuat Aral gibi isimler, derginin yazar kadrosunda ön plana çıkan yazarlardır. Bunların yanında, yabancı basın kaynaklı haber ve makaleler ile imzasız yazılar da mevcuttur. Haftalık yayın periyoduna sahip olan *Yeni Hayat* dergisi otuz iki sayı yayınlanmış ve son sayısı 26 Eylül 1936 tarihinde çıkarılmıştır.

4.2.28. Resimli Ay (1936-1938)

1936 yılında yeniden yayınlanmaya başlayan *Resimli Ay* dergisinin sahibi, bu defa Serteller değil, Emin Refik Müslimoğlu'dur. İlk sayısı 1 Mart 1936 tarihinde İstanbul'da çıkan derginin fiyatı 25 kuruştur ve *Resimli Ay* Matbaasında basılmıştır.

Derginin ilk sayısında “*Resimli Ay Tekrar Doğarken*”⁷⁶⁶ ibaresi mevcuttur. Bu da, kendilerini, daha önce yayınlanmış olan *Resimli Ay*'ın devamı olarak gördüklerini şeklinde yorumlanabilir. Yaklaşık yüz sayfadan oluşan derginin içeriği de sayfa sayısı gibi hacimlidir. Roman ve tiyatro tefrikaları, hikâyeler ve şiirler içeriğin büyük kısmını oluşturmakla beraber; kadınlar, sağlık, güzellik, moda, spor, karikatür, okuyucudan gelenler köşesi, güncel haberler, dünyadan gelişmeler ve ilginç haberler, Türkiye'de meydana gelen siyasi olaylar ve bayram kutlamaları gibi çeşitli konular da derginin içeriğine katkıda bulunmuştur.

Derginin üzerinde sıkça durduğu konuların başında kadın gelmektedir. Dönemin kadın politikasında “İdeal Türk Kadını” tiplemesine uygun yayınlar yapan dergide, kadın öncelikle eğitilmiş ve iyi bir anne ve eş olmalıdır sloganını, bu dergide de görmek mümkündür. Örneğin “Mesut Olmak İstiyorsan Çalış ve Kocana Yardım Et” başlığını taşıyan yazıda, Japonya ve Japon kadınları örneği verilerek, okuyuculara şu şekilde seslenilmiştir: “İşte akıllara hayret veren Japon ilerleme ve

---

⁷⁶⁶ “Resimli Ay Tekrar Doğarken”, *Resimli Ay*, S.5, 1 Kânunusani 1936, s.64.

yükselmesinin en büyük muvaffakiyet sırrı: Kadınlara erkeğinin yanında çalışma fırsatı vermek, kadınları hayat için yetiştirmek.”⁷⁶⁷

Bir başka yazıda Habil Adem Pelister, Türkiye’deki yeni kadın tipini tarif ettiği şu ifadeleri son derece önemlidir: “*İnkılâbın en orijinal tipi, bugünkü genç kadın neslidir. Bu kadın hiç yoktan yaratılmıştır. (...) Türk kadını gönlüyle düşünür, yeni kadının en karakteristik şekli de bu noktadadır. Biliriz ki kadın, yalnız ham cinsi dışılığına serbestçe ilerletirse, koketleşir. Parazit bir tip olur. Yalnız aklını ilerletmek istese de ilerletemez. Erkekten gönül düşünmediği gibi, kadında da akıl düşünmez. (...) Kadının tabii varlığı, gönlü ile düşünmektir. İşte cinsi cazibe de bundan başka bir şey değildir. Bunun hakiki ismi de kadın zekâsıdır. (...) Yeni Türk kadını, bu hakikati sezmiştir. Bugün en çok okuyan o olduğu gibi, modern zevkin bütün inceliklerine uygun bir şekilde giyinen, kadınlık şeklini hâkimliğinde de, avukatlığında da, memurluğunda da muhafaza eden bir karakter gösterdi. Ne rujunu, ne yüksek topuklu iskarpinini, ne saçının permanant ve ondülesini ve ne de kadınlık elbisesini bıraktı.*”⁷⁶⁸ Yazar burada, Türk kadınının inkılâplar sayesinde kendini ne kadar geliştirdiği ve hem görünüş hem de nitelik olarak önemli değişimler yaşadığından bahsetmiş ve yeni Türk kadının özelliklerini sıralamıştır. Daha sonra kendini bir bütün olarak geliştiren Türk kadını ile sadece aklını geliştiren Rus kadınlarını karşılaştırmıştır: “*(...) Türk kadını Rus kadınından daha serbesttir. Hayata daha kuvvetli bir şekilde girmiştir. Rus kadını, yalnız aklını yükseltmek istedi. Onun için meşin ceketi, erkek kundurası giydi. Bir kalıp sabundan başka süsü kalmamıştı.*”⁷⁶⁹

Yazar sürekli olarak önemli olduğunu vurguladığı süsün ve tuvaletin akıl ile bağlantısını da şu şekilde açıklamıştır: “*Belki diyeceksiniz ki, tuvaletin bilgi ile ne alakası vardır? Tuvaletin bilgi ile bir alakası olamaz. Yalnız mücerret bilgi namında bir şey de yoktur. Hayat vardır. Tuvaletin hayatla alakası müspettir. (...) Bugün, Japon’un kimonosu, Çinlinin hırkası ve Rus’un çizmesi müstehaselermiş bir elbisedir. Paris, Berlin, Londra ve New York giyinme estetiği bir kıymettir. Çünkü*

⁷⁶⁷ “Mesut Olmak İstiyorsan Çalış ve Kocana Yardım Et”, **Resimli Ay**, S.1, 1 Mart 1936, s.58-60.

⁷⁶⁸ Habil Adem Pelister, “Türkiye’de Yeni Kadın Tipi”, **Resimli Ay**, S.4, 1 Haziran 1936, s.53-56.

⁷⁶⁹ **a.g.m.**, s.56.

asrın hâkim felsefesi de onların eseri değil midir?”⁷⁷⁰ Süsün bir kadının cazibesinin ve kadınlığının önemli bir parçası olduğunu bu şekilde dile getiren yazar, sözlerini şu ifadeleri ile tamamlamıştır: “(...) Bugün, yeni kadın seviyor, sevmesini biliyor. Bu, Türk cemiyetinde büyük bir hadisedir. (...) Bugün sportmen, temiz gezen, mecmuasını kitabını okuyan atılgan Türk kızını seyrederken, gözlerinin derin bakışında, yürüyüşünün vurgun akışında aşkın canlı canlı gezdiğini görmemek kabil mi hiç? Bu kız, bugünkü Türk ailesinin kadını oldu. Demeyiniz ki, bu kadını yalnız İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerimizde görebilirsiniz. Öyle değil. Bu yeni kadın, Türkiye'nin her yerinde yaşıyor. Ona her kasabamızda tesadüf ediyoruz.”⁷⁷¹ Görüldüğü gibi yazının genelinde gönlüyle düşünen, şık, modern, kadınlığını ve cazibesini yansıtabilen, sosyal yaşamda akli ve güzelliği ile yer alan yeni Türk kadını tipinden bahsedilmiştir. Peki, bu kadın tipi dönem Türkiye'sinin genelini kapsıyor mu? Sorusuna cevap vermek gerekirse, bu yeni kadın tipinin geneli değil, çok sınırlı bir zümreyi yansıttığını söylemek yerinde olur.

Dergilerde yansıtılan, dönemin Türk kadını tipinin nasıl olduğuna, daha doğrusu dergilerin bakış açısı ile verilen tipin hangi özellikler taşıdığına ya da taşınması gerektiğine dair makalelere bir güzel örnek yine *Resimli Ay* dergisinden gelmiştir. “*İnkılâplarımız Arasında: Türk Kadını Meselesi*” başlıklı yazıda, Türk kadını dört ayrı tip altında ele alınmıştır. Son derece ilginç ve farklı olan yazıda ön plana çıkan ayrıntıları aynen vermede fayda görmekteyiz: “(...) 4 tipe ayırdığımız Türk Kadınları bir anne midirler? Hayat kadını mıdır? Memlekete verdikleri nedir?

- *Yüksek Tabaka Türk Kadını*: Bu bayanlar her halde tam bir ev kadını sayılmazlar. İstanbul'da az çok refaha mahzar kadınlar ekseriyetle Şişli-Nişantaşı-Taksim semtlerinde toplanmış olduğu için biz bu tipin modelini oradan alıyoruz... Ailedeki ekonomik vazifesi, eşinin verdiği almaktır. (...) Bu kadın tam bir anne de değildir. Çocuklarını cahil bir dadının eline bırakırlar. (...) Yüksek tabaka Türk kadını, memleketin kültür, ülkü, devrim cereyanlarıyla da alakadar değildir. (...) Şişli kadını bir Türk kadını olarak süsü değil, memleketinin aç çocuklarını düşünmek ve sevmek

---

⁷⁷⁰ a.g.m., s.56.

⁷⁷¹ a.g.m., s.57.

mecburiyetindedir. (...) Mevzubahis olan meseleler; elbise dedikoduları, salonlardaki danslar, çay alemleri, cemiyetlerde sivrilen ve sivrilmeye yüz tutan kadınlar ve erkekler, bazen de hizmetçi, aşçı dertleridir. Bu muhitlerde gazete okuyan kadınların adedi yüzde onu geçmez. (...) Memleketin geçirmekte olduğu büyük devrimle hiç alakası yoktur. Ziyaretlerden artan zamanını tiyatrodan, sinemada geçirir. (...) Zengin Türk kadınının yurdun ekonomik, sosyal ve insani hiçbir işle alakası olmaması ne kadar acıdır. Demek ki Şişli-Nişantaşı-Taksim kadını ev kadını değildir, hayat kadını değildir... O halde bu kadının, bu en çok çalışılacak devirde memleketine verdiği nedir?

- Kadıköy- Suadiye Kadını: Kadıköy- Suadiye kadını, birçok noktalarda Beyoğlu kadınıyla birleşir. Fakat Anadolu yakası kadının kendisine mahsus bir tabiat var ki: süsünde, eğlencesinde, hatta günahında bile kendini gösterir. Kadıköy kadını ince bir tülün altına sakladığı benliğinde şark kadınının ruhunu kaybetmemiştir.

- Ankara Kadını: Ankara kadını, bütün manasıyla bir Türk anası, bir Türk kadınıdır. (...) Evini, aşkının yuvası olduğu için sever. Onun ince bir zevkle silip temizlemek... Bütün bu iptidai işler onun için bir zevktir.

- Anadolu- Trakya Kadını: Hayatın bütün yükü bu zavallı kadının sırtına yüklenmiştir. O hem karıdır, hem annedir, hem hayat kadınıdır. (...) fabrikalarda, tarlalarda çalışır. (...) Fazla çalışmayı vücuduyla ödeyen bu kadın, sıhhatini de beraber verir. (...) Bu kadın neden, nasıl, niçin yaşadığını bilmez. (...) Salonlarda kadife halılar üzerinde, ipek pabuçlarla dolaşan şık bayanlar yanında o, bir köylü Zeynep, bir hizmetçi, bir çamaşırcıdır.”⁷⁷²

Kadın konusu dışında çocuk bakımı ve sosyal meseleler de derginin ilgi alınan giren konular arasındadır. Örneğin öğretmen Zehra Altuğ tarafından kaleme alınan “İnkılâp Çocuklarımızı Nasıl Yetiştirmemizi İstiyor?” başlıklı makalede; çocukların okul öncesi de ilgi ve alakaya ihtiyaçları olduğunu ve bu dönemin çok önemli olduğunu vurgulanmış ve tavsiyeler verilmiştir. Yazar, okul öncesi dönemde çocukların ilgi ve yaş itibarı ile ilgi duyacakları oyuncak ve ortamları belirtmiş ve bu dönemde her şekilde çocuğumuzla ilgili olmalıyız dedikten sonra sözlerine şu şekilde son vermiştir: “Mektep yaşına kadar oyundan tabi surette zevk almaya başlayan

⁷⁷² “İnkılâplarımız Arasında: Türk Kadını Meselesi”, **Resimli Ay**, S.12, 1 Şubat 1937, s.1-4.

çocuk; emin olabiliriz ki hayata iyi başlamış demektir.”⁷⁷³ Makalenin yayınlandığı sayfanın altında davul çalan “Mickey Fare” resminin yer alması, evrensel bir kültürü paylaşma adına önemli sayılabilir.

Yine sosyal hayata dair makalelerden biri, benzer magazin dergilerinde de rastlanılan, eroin meselesiyle ilgilidir. Dönemin, özellikle İstanbul’da, önemli toplumsal sorunlarından biri olan eroin ve eroin kaçakçılığı hakkında yazılan bu makalede, Habil Adem’in verdiği bilgiler son derece önemlidir. Makalesine, eroin ve kaçakçılığı hakkında “Sırf bir kaçakçılık işi midir, gizli bir siyasi ihtilal cemiyetinin eseri midir, bazı devletlerin el altından idare ettiği bir politika mıdır?” şeklinde sorduğu sorularla başlayan yazar, sözlerine şu tespit ve yorumlarla devam etmiştir:

“Türkiye Hükümeti, vaktinde tehlikeyi gördü. Mücadeleye başladı. Bugün; İstanbul hapishanelerinde iki yüzden fazla eroinci vardır. Fakat, bu bela da kökünden kurutulmuş değildir. General İsmet İnönü’nün Milli Tıp Kongresinde dediği gibi: icap ederse, kanunlarımızı şiddetlendireceğiz. Bu afeti, ortadan kaldıracacağız. Ben o kanaatteyim ki hem kanunları şiddetlendirmek lazımdır hem de mücadele teşkilatını basitleştirmek. Paranın ve her türlü ahlaksızlığın rol oynadığı bu fena kaçakçılıkta, baştanbasa münevverlerin eline verilmiş bir hususi zabıta kurmak! Bu afet, Türkiye’nin her tarafına kök budak salmadan, İstanbul’daki yuvasında nasıl boğulur, formülünü halletmelidir.

(...)Bizdeki kaçakçılar kimlerdir?

Şimdiye kadar yakalananlardan anlaşılıyor ki, bankerinden kimyagerine ve terzisinden Galata papelcisine kadar her tipten adamları aralarında görebiliyoruz. Yalnız küçük kaçakçıların da Galata, Beyoğlu, Kadıköy ve Aksaray’da köfteci, kahveci, terzi, bakkal, aşçı gibi surette başka işlerle meşgul serserilerle, parasız kalmış eroin müptelaları ve eroinden mahkûm olmuş kelle koltukta gezer sabıkalılar oldukları anlaşılıyor. Asıl kaçakçı, bu kopuk alayını kanunun karşısına çıkarıyor. Çünkü, bir kopuk yakalanınca başka bir serseriye bulmak güç değil!

---

⁷⁷³ Zehra Altuğ, “İnkılâp Çocuklarımızı Nasıl Yetiştirmemizi İstiyor?”, **Resimli Ay**, S.1, 1 Mart 1936, s.13-15.

(...) Eroin, harp gençliği nesli arasında yayılmak tehlikesini gösteriyor. Kaçakçılık teşkilatı: “bu iş gençlik zevkidir!” diyorlar ve gençler arasına da arkadaşlıkla ve orospu ruhlu kadınlarla yaymak usulünü takip ediyorlar.”⁷⁷⁴

1930’lu yılların ortasından itibaren dünyada esen savaş rüzgârları, dergilerin gözden kaçırmadıkları bir ayrıntı olarak göze çarpmaktadır. 1920’li yıllarda nadiren görülene olası bir savaşa karşı hazırlık haberleri, 30’lu yıllarda sıkça gündeme gelmeye başlamıştır. Hitler ve Mussolini gibi liderlerin sert politikaları neticesinde ortaya çıkan “yeni bir dünya savaşı” ihtimali, devletlerin olası savaş hazırlıklarını hızlandırmıştır. Bu hazırlıklar basına da yansımış ve Türk basını da payına düşen görevi yerine getirerek, savaşa karşı neler yapılması gerektiğine dair bilgileri okuyucuları ile paylaşmıştır. *Resimli Ay* dergisi de, savaş hazırlıkları-önlemleri hakkındaki bilgileri sayfalarına taşıyıp, okuyucularını bilgilendirmiştir. Özellikle zehirli gaz saldırısı ve ona karşı kullanılması gereken gaz maskesi modelleri ara ara okuyucuya sunulmuştur.⁷⁷⁵ Dünyada meydana gelen siyasi ve güncel gelişmeler de, “*Resimli Ay Gözüyle Dünya*” başlığını taşıyan köşede okuyuculara verilmiştir.

Cumhuriyet ve Zafer Bayramları ile bayram kutlamaları hakkındaki haberler coşkulu ifadeler ve makalelerle okuyucuya sunulmuştur. Örneğin “*Türk’ün En Büyük Günü*” başlıklı yazıda; 29 Ekim günü Türk’ün kurtuluş bayramı ve bayramların en mukaddesi olarak değerlendirilmiştir. Bu gününün Ulu Ata tarafından kendilerine armağan edildiği ve Türk ulusunun bu günü 14 yıl evvelki gibi coşkun, taşkın, heyecanla ve göğsü kabara kabara kutladığından bahsedilmiştir. Bu yazıda da gençlere şöyle seslenilmiştir: “*Ey Atasına secde eden nurlu gençlik!.. Türklüğü imkansızlıklar içinde türlü güçlüğe göğüs vererek yoktan var eden bu en büyük YARATICIYI tarihin devamınca kalbinden hiç çıkarma!...*”⁷⁷⁶

⁷⁷⁴ Habil Adem Pelister, “Türkiye’de Eroincilik ve Eroinciler”, **Resimli Ay**, S.3, 1 Mayıs 1936, s.49-51.

⁷⁷⁵ Örnek haber ve makaleler için bkz. Hiram Maksim, “Havada Savaş”, **Resimli Ay**, S.4, 1 Haziran 1936, s.58-61; Hiram Maksim, “Yeni Savaşlar Nasıl Olacaktır?”, **Resimli Ay**, S.5, 1 Temmuz 1936, s.49-53; Hiram Maksim, “Müstakbel Deniz Harbi”, **Resimli Ay**, S.6, 1 Ağustos 1936, s.59-64; Hiram Maksim, “Yeni Savaşlar Nasıl Olacak: Eter Harbi”, **Resimli Ay**, S.7, 1 Eylül, 1936, s.20-27; “Yeni Harplerde Gökten Yağacak Ordular”, **Resimli Ay**, S.12, 1 Şubat 1937, s.30-32; Çeviren. Rıza Turgut, “Makine Harbi”, **Resimli Ay**, S.15, 1 Mayıs 1937, s.71-77; İsmail Esen, “Tayyare ve Zehirli Gaz Tehlikesinde Bir Parça İfrata Düşülmüyor mu?”, **Resimli Ay**, S.28, 1 Haziran 1937, s.2-3.

⁷⁷⁶ “Türk’ün En Büyük Günü”, **Resimli Ay**, S.21, Son Teşrin 1937, s.1-3.

Yine derginin sayfalarından, derginin yayınlandığı 1936-37 yıllarında, okullarda okutulan kitaplarla ilgili sorunlar olduğu öğrenilmektedir. “*Kitap Derdi: Kültür Bakanımıza*” başlıklı ve imzasız olan yazıda; ortaokul ve lise kitaplarından herkesin rahatsız olduğu ve çözüm şeklinin de yetersiz olduğu belirtilmiştir. Okullarda mevcut olan kitapların ya hocanın ders notları, ya Bakanlık tarafından seçilen kitaplar ya da hocanın kendi yazdığı kitaplardan oluştuğunu ancak üçünün de yetersiz olduğu savunulmuştur. Bu sorunun halledilmesi için de ilgili Bakanlığa bazı fikirler sunulmuştur.⁷⁷⁷ Dergide eğitimdeki bu sorunun dışında ele alınan bir diğer güncel olayın da Hatay Meselesi olduğu görülmektedir. Derginin, Hatay’da yaşanan mücadeleyi destekleyen yazılar yayınlandığı söylenebilir.⁷⁷⁸

Derginin 31. sayısı Atatürk’ün ölümünde dolayı “*Atatürk Özel Sayısı*” olarak çıkarılmıştır. Elli sayfalık dergiye öncelikle Atatürk’ün ölümünü beyan eden resmi tebliğ ile başlanmıştır. Daha sonra onun hayat hikâyesi verilmiştir.⁷⁷⁹ Derginin geri kalan kısmında ise, ulusal basında Atatürk’ün ölümüne dair yazılmış makalelerden örnekler yer almıştır. Peyami Safa, Falih Rıfkı Atay, Hüseyin Cahit Yalçın, Hasan Ali Yücel, Necmeddin Sadak, İ. Necmeddin Dilmen, Mahmut Yesari, Abidin Daver, Vâ-Nû ve Ali Naci Karacan gibi isimlerin makaleleri bunlardan bazılarıdır.

Aylık ve düzenli bir yayın periyoduna sahip olan dergi, 31 sayı yayınlanmış ve sadece son sayısı üç aylık gecikmeyle çıkmıştır. Ocak 1938 tarihinde derginin 31. sayısı yayınlanmış ve bu tarihten sonra dergi bir daha çıkmamıştır.

4.2.29. Gündüz (1936-1939)

Ali Kamil Akyüz tarafından yayınlanan *Gündüz* dergisinin ilk sayısı 15 Nisan 1936 tarihinde çıkmıştır. “*Her ayın onbeşinde çıkar sanat ve fikir mecmuası*” klişesini taşıyan derginin yazı işleri müdürü Hilmi Çandarlı’dır.⁷⁸⁰ Derginin fiyatına

⁷⁷⁷ “Kitap Derdi: Kültür Bakanımıza”, **Resimli Ay**, S.22, İlk Kânun 1937, s.60-61.

⁷⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Enver Toksoy, “Hatay Mücadelesi”, **Resimli Ay**, S.16, Haziran 1937, s.34-40; Ali Enver Toksoy, “Hatay Mücadelesi”, **Resimli Ay**, S.16, Haziran 1937, s.49-55.

⁷⁷⁹ “Küçük Mustafa Ebedi Atatürk”, **Resimli Ay**, S.31, İkinci Kânun 1938, s.2-10.

⁷⁸⁰ *Gündüz* dergisi, 1939 yılının sonuna kadar çıkmış bir dergidir. Tezin dönemsel sınırı nedeniyle Aralık 1938 tarihli 33. sayıya kadarki kısım incelenmiştir. Bu tarihten sonra dergide meydana gelen değişiklikler hakkında bilgi verilmemiştir.

bakılacak olursa, 10 ve 15 kuruş gibi değişkenlik gösterir. Dergi öncelikle 15 kuruş olarak piyasaya sürülmüştür. 11. sayı ile birlikte fiyatını 10 kuruşa düşüren dergi, 26. Sayıdan sonra tekrardan 15 kuruşa satılmıştır. İstanbul'da yayınlanan derginin basıldığı matbaalar da farklılık göstermektedir. İlk sekiz sayı Ülkü, sonraki altı sayı Reklam ve son ondokuz sayı ise Bozkurt Matbaası tarafından basılmıştır.

Edebi yönü ağır basan dergide, kadın/ideal kadın, müzik, sanat/sanat eserleri, moda, tiyatro, adab-ı muaşeret ve sinema gibi magazinsel haberlere de rastlanmaktadır. Örneğin Hüsamettin Nuri imzasını taşıyan yazıda yazar, kendi idealindeki kadın tipini anlatmıştır. Ancak özelliklerini sıraladığı kadın, dönemin ideal tipini yansıttığı için önemlidir. Yazara göre ideal kadın; duyguları ve aşkları başka olan, namus nedir çok iyi bilen, yetiştiği çevre ve cemiyete uygun aile kadını ve çocuklarının etrafında pervane olan bir annedir. Ayrıca bu tip kadınların gecelerini sokaklarda, danslarda geçiren sokak kadınlarından, vücudunu şehvetini satarak geçinen bar kadınlarından, sahnelerde boğazlarını yırtarak kalça kıvıran meyhane şarkıcılarından arkadaşı yoktur.⁷⁸¹

Dergide dikkat çeken haberlerden biri, çocuklar arasında yapılan bir anketin sonucudur. Söz konusu ankette; anne-babaların eğitim durumu, evdeki kitap sayısı ve okunan kitap listesi gibi sorular çocuklara yöneltilmiş ve cevaplar da dergide yayınlanmıştır. Sonuçlara göre; 3700 annenin 310'u ilk mektep, 38'i orta mektep, 16'sı lise, 31'i meslek tahsili, 3'ü yüksek tahsil, 1'i Avrupa tahsili görmüşken, 3301'i tahsil görmemiş ve 312'sinin ise okuma yazma bilmediği ortaya çıkmıştır. Babalar da ise durum biraz daha olumludur. 3700 babadan 2152'si ilk mektep, 400'ü orta mektep, 215'i lise, 111'i yüksek tahsil, 32'si Avrupa tahsili görmüşken 790'sı hiç tahsil görmemiştir. Ayrıca kadınlar içerisinde sadece 93 tanesi resmi ve hususi olarak ev dışında çalışırken, geri kalanın hepsinin ev hanımı olduğu tespit edilmiştir.⁷⁸² Bu anket kadınların toplumsal, kültürel ve eğitimsel durumları hakkında ipuçları içermesi açısından önem taşımaktadır.

Edebi türlerin yoğun şekilde yer aldığı dergide, sanata dair yazı ve makalelere de yer verildiği görülmektedir. Örneğin Azize İhsan Tütüncü'nün "*Sanata Dargın*

---

⁷⁸¹ Hüsamettin Nuri, "İdeal Kadın", **Gündüz**, S.4, 15 Temmuz 1936, s.119-120.

⁷⁸² Cemil Sena Ongun, "Bir Anketten Çıkan Sonuç", **Gündüz**, S.30, Eylül 1938, s.87-89.

mıyız?” başlıklı makalesinde; birkaç sene önce bir sanatçının, eğitimde önemli bir yer işgal eden bir zat tarafından tanınmadığını anlatarak sanata alan kayıtsızlıktan bahsederek giriş yapmış ve şöyle devam etmiştir: *“Bilmem sanata dargın mıyız? Nedense ona karşı alakasız ve itimatsızlığımız var. Bizde de sanatkârların mevcut olduğuna –hele bugün- hiç kimse inanmıyor. İnanmıyor ama aramadan, sormadan, kımıldamaya lüzum görmeden. Biraz alakadar olsa, biraz araştırsa o zaman gözleri fal taşı gibi açılacak, bugün de bir şeyler mevcut olduğunu –hem de dünden daha kuvvetle- görecektir. Biraz yabancı dil bilen adamımız okuduğu yabancı mısralardan ayrılrsa da bir mısra da bizden okusa, çöl ortasında penguen kuşu görmüş insan kadar şaşırıp kalacaktır. Sanatın bir din, sanatkârın yarım ilah olduğu bir devirde değiliz. Fakat sanat eserinin ayaklar altına düşüğü, sanatkârın en son safa atıldığı bir devirde yaşadığımız muhakkak.”*⁷⁸³

Yine sanatın önemli bir dalı olan müziğe ve müzik yapmanın zorluğuna dair önemli bilgileri, Kazım Uz imzalı *“Musikinin Güç Tarafı”* başlıklı makalede görmek mümkündür. Müzikte beste yapmanın zorluğundan bahseden yazar, besteci çok zor yetişir ve şahsına münhasır olması gerekir yorumunu yapmıştır. Daha çok gençken binlerce beste yapanın besteci değil, sadece kendini tekrara düşen acemi olduğu iddiasında bulunmuş ve bu popülist besteciliği de ilginç bir yaklaşımla eleştirmiştir: *“Herkesin ehli olduğunu zannettiği bir sanat aleyhine hareket etmesi doğru olmadığı gibi, yüksek bir musikide fantezi kabilinden olan parçaların da ehemmiyetten arı olduğunu bilmesi o derece elzemdir. Bu gibi eser, dede merhumun dediği gibi, musikinin orostopolluğudur. (...) Bunlar görünüşte musiki parçalarıdır. Okunup çalınırken herkes tarafından beğenilir, musiki itibarıyla herkesi aldatır, eğlendirebilir.”*⁷⁸⁴

Dergide dikkati çeken bir başka konu, milli bayram kutlamaları ile ilgilidir. Büyük coşku ile okuyucularla paylaşılan bayram sevincinde çok önemli ayrıntılar da karşılaşılmıştır. Örneğin Azize İhsan Tütüncü tarafından kaleme alınan *“19 Mayıs”* başlıklı yazı şu şekildedir: *“O’nun Samsun’a ayak bastığı günü “Spor ve Gençlik” bayramı olarak kutlayışımızın ne derin bir manası var. İHTYAR ve BUNAK*

⁷⁸³ Azize İhsan Tütüncü, “Sanata Dargın mıyız?”, **Gündüz**, S.4, 15 İkinci Kânun 1937, s.241.

⁷⁸⁴ Kazım Uz, “Musikinin Güç Tarafı”, **Gündüz**, S.4, 15 İkinci Kânun 1937, s.99-100.

OSMANLI İMPARATORLUĞU –ki Avrupa hasta adam diyordu- daha O'nun Samsun'a ayak bastığı ilk günde yerini genç ve dinç Türkiye'ye bırakmıştı. Nitekim hadisat bunu çok güzel gösterdi ve vukuat tabii ki şeraitini takip etti. Spor: Dinç, sağlam, sıhhatli, temiz ahlaklı, dürüst, kafalı adam yetiştirme vasıtası... Gençlik: Hareket, canlılık, temizlik, dürüstlük, iyi anlayışlılık ve disiplin... işte, biz bu iki kelimenin ihtiva ettiği manaların realitesini O'nun Samsun'a ayak bastığı ilk günde kutlamakla genç Türkiye'nin ebedi sembolünü işaret ediyoruz.

Bugün, her günkü faaliyetlerinin bir tezahürüne şahit olacağımız, temiz, sıhhatli, kuvvetli, zeki bakışlı, kafasında ve gönlünde O'nun ateşini taşıyan binlerce Türk gencinin hafızasında - en berrak bir hakikatin tarifi olan- o hitabe en güzel ifadesiyle yaşamakta ve o ses kulaklarımızda çınlamaktadır.”⁷⁸⁵ Yazıdaki coşkunluk ve verilen mesaj o kadar açık ki, sanırız yorum yapmaya gerek yok.

Yazarın, 30 Ağustos için kaleme aldığı yazı da, 19 Mayıs ile benzer özellikler taşımaktadır: “30 Ağustos O'nun askeri dehasının bir şaheseridir. 26 Ağustos'ta O düşündü ve emrini verdi: 19 Mayıs ve 30 Ağustos... Bu iki tarih büyük Türk ulusunun şanlı tarihinin iki muazzam zirvesi olarak kalacaktır. Birinde O ayak bastı, ötekinde O emretti ve kazandı. Bu millet onun izinde daha pek çok 30 Ağustoslar yaratmaya muktedirdir.”⁷⁸⁶

Derginin yayınlandığı tarih aralığı, Atatürk'ün ölümüne denk geldiği için, söz konusu tarihteki sayı tamamen ona özel çıkarılmıştır. “Atatürk Özel Sayısı” diyebileceğimiz bu sayıda; Gençliğe Hitabe, Atatürk'ün hayatı ve inkılâpları, ona özel yazılmış şiirler ve matbuat âleminde ölüme üzerine yazılmış makale ve yazılara ayrıntılı şekilde yer verilmiştir.⁷⁸⁷ Yazıların hepsi ayrıntı şekilde incelendiğinde, yaşanan acının ve matemün büyüklüğünün kelimeler ve cümleler yardımıyla resmedildiğini görmek mümkündür. Söz konusu sayıda, ulusal yas ayrıntılı bir şekilde okuyucularla paylaşılırken, bir sonraki sayıda yabancıların bu zamansız ölüm için yazdıkları okuyucuya sunulmuştur.⁷⁸⁸

⁷⁸⁵ Azize İhsan Tütüncü, “19 Mayıs”, **Gündüz**, S.26, Mayıs 1938, s.17.

⁷⁸⁶ Azize İhsan Tütüncü, “30 Ağustos”, **Gündüz**, S.29, Ağustos 1938, s.65.

⁷⁸⁷ Ayrıntılar için bkz. **Gündüz**, S.32, Kasım 1938.

⁷⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Yabancılar Atatürk İçin Neler Yazmışlardı?”, **Gündüz**, S.33-34, İkinci Kânun 1938, s.33.

Dergide yayınlanan reklam ve ilanlar ayrıntılı şekilde incelendiğinde de önemli bazı ayrıntılara rastlanmıştır. Daha önceden de belirtildiği gibi, dönemin magazin içerikli dergilerinde genelde yabancı ürünlerin reklamlarına sıkça yer verilirken *Gündüz*'de yerli ürünlerin reklamı ön plandadır. Ayrıca rağbet gören yabancı ürünlere muadil yerli ürünlerin piyasaya çıktığı da görülmektedir. Örneğin Aspirin gibi dünyaca ünlü ağrı kesicinin yerine *Asipin Kenan* isimli ağrı kesici ve grip ilacı üretilmiştir. Yine *Asabrin İsmet* isimli ilacın reklamı da sıkça yayınlanmıştır. Bunlar dışında *Gülizar Giyim*, *Nur Kalem*, *Türk Antrasitiği*, *İnhisar sofrası tuzu*, *Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi* ve *Güven Sigorta* gibi yerli ürünlere ait ilan ve reklamlar da dergide yerlerini almıştır.

Derginin dili hakkında da önemli bir bilgiye değinmek gerekir. Dönem itibarı ile Öz Türkçe'nin ön planda olması, derginin yayın politikasını önemli ölçüde etkilemiştir. Öz Türkçe kelimelerin yoğun olarak kullanıldığı dergide, bu konu ile ilgili yazı ve makaleler de çoğunluktadır.

Derginin yazar kadrosu incelendiğinde; çok zengin bir liste ile karşılaşılmaktadır. Özellikle derginin edebi sayfalarında, dönemin ünlü edebiyatçıların ismini görmek mümkündür. Peyami Safa, Cevat Şakir, Cahit Sıtkı, Sait Faik, Melih Cevdet, Hüsameddin Nuri, Fazıl Hüsnu, Cevdet Kudret, Bedri Rahmi ve Ahmet Muhip Dranas gibi isimlerin ön plana çıktığı söylenebilir. Bunlar dışında Enver Ziya Karal, Tarık Zafer Tunaya, Cemil Sena, Ali Kami Akyüz, Enver Behnan Şapolyo, Hasan Ali Yücel ve Hilmi Ziya Ülgen gibi isimler de sosyal, kültürel ve sanatsal alanlarda yazıları olan isimlerden bazılarıdır. Derginin incelenen son sayısı, İkinci Kânun 1939 tarihli 34. sayıdır. 1936 Nisan'ında yayınlanmaya başlayan derginin son tarihi hakkında kesin bir bilgi vermek güçtür. M. Orhan Bayrak'a göre, dergi 1939 yılına kadar 41 sayı yayınlanmıştır.⁷⁸⁹ Ancak Milli Kütüphane kataloglarında derginin son sayısının, 5 Mart 1940 tarihli 45. sayı olduğu görülmektedir.

---

⁷⁸⁹ Bayrak, **a.g.e.**, s.47.

4.2.30. Herşey (1938)

Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç'ın sahibi ve müdürü olduğu *Herşey* dergisi, 1938 yılında İstanbul'da yayın hayatına başlamıştır. “*Cumartesi günleri çıkar Resimli Haftalık Mecmua*”⁷⁹⁰ klişesini taşıyan derginin ilk sayısı, 8 Birinci Teşrin 1938 tarihinde yayınlanmıştır. Kenan Basımevi ve Klişe fabrikası tarafından basılan derginin fiyatı 10 kuruştur.

Sahiplerinin edebiyatçı olması, doğal olarak, dergi içeriğinde de edebi yazıların yoğunlukta olmasına neden olmuştur. Tefrikaların, hikâyelerin ve şiirlerin dışında; kadın güzelliği ve sağlığı, ideal kadın tipleri, yemek tarifleri, ev-el işleri, spor, dans, müzik, sinema, güncel ve enteresan haberler de derginin içeriğini oluşturan konular arasındadır.⁷⁹¹ Ayrıca 45 sayfa yayınlanan dergide, reklam, ilan ve fotoğrafların da bolca yer aldığı göze çarpan bir diğer ayrıntıdır.

Dergide Peyami Safa “*Yarım Türk*” başlıklı yazı, içeriği açısından dikkati çekmektedir. Peyami Safa söz konusu yazısında; kendi gibi hassas düşünen insanların yerli olan her şeye özen gösterdikleri ama devletin yerli fikirlere hala teveccühünün olmadığından yakınmış ve sanatın her alanında neredeyse hep ecnebi mütehassıslar tercih ediliyor diye şikâyetini dile getirmiştir. Bunun sebebinin de Tanzimat'tan beri süregelen Avrupa hayranlığı olduğunu iddia etmiştir.⁷⁹² Bu yazı referans alınarak, Atatürk döneminde, müzik ve tiyatro gibi sanat dallarında devlet desteği gören yabancı uzmanların ön planda çıkarılmasının, bazı Türk sanatçılarındaki kırgınlık yarattığına dair çıkarım yapmak mümkündür.

Derginin, okuyucularına sporun faydalarını ve gerekliliğini anlatma hususunda yayınlar yaptığını söylemek mümkündür. Spor ile ilgili birçok haber, yazı

⁷⁹⁰ *Herşey*, S.1, 8 Birinci Teşrin 1938, kapak.

⁷⁹¹ Örnek haber ve makaleler için bkz. “Erkeklerin Görücüye Çıktıkları Memleket”, *Herşey*, S.1, 8 Birinci Teşrin 1938, s.13-14; Semiha Feridun Es, “Hollywood’da Bir Türk Kadını”, *Herşey*, S.1, 8 Birinci Teşrin 1938, s.24-27; “1938 Yün Örgüleri”, *Herşey*, S.1, 8 Birinci Teşrin 1938, s.36-37; “Kürk Modası”, *Herşey*, S.2, 15 Birinci Teşrin 1938, s.38-39; Kazım Sevinç Altınçağ, “Dünya Nasıl Batacak”, *Herşey*, S.3, 22 Birinci Teşrin 1938, s.19-22; “Güzelleşmek Sanatı”, *Herşey*, S.4, 29 Birinci Teşrin 1938, s.31; “İdeal Kadın Vücudu Nasıl Olmalı”, *Herşey*, S.5, 5 İkinci Teşrin 1938, s.14-15; “Can Boğazdan Gelir”, *Herşey*, S.1, 8 Birinci Teşrin 1938, s.30; “Yeni Dans: LambethWalk”, *Herşey*, S.6, 12 İkinci Teşrin 1938, s.10-11; Kazım Sevinç, “Cüceler Kongresi”, *Herşey*, S.6, 12 İkinci Teşrin 1938, s.12-15.

⁷⁹² Peyami Safa, “Yarım Türk”, *Herşey*, S.1, 8 Birinci Teşrin 1938, s.4-5.

ve makale derginin sayfalarında kendine yer bulmuştur. Bu haber ve makaleler içerisinde göze çarpan bir makaleden bahsetmek gerekmektedir. Eşref Şefik tarafından kaleme alınan yazıda, atletizme vurgu yapılmıştır. Dokuzuncu Balkan Olimpiyatlarına giden Türk atletlerin, gerektiği ilgiyi görmediğinde şikâyetçi olan sözlerine şu şekilde devam etmiştir: “*Dokuzuncu Balkan oyunlarına iştirak eden atlet kafilemiz halkın tam bir alakasızlığı içinde Belgrad’a hareket etti. Orada mukadder mağlubiyetleri tadarak aynı umumi kayıtsızlık arasında vatana döndü.*” Makalede dikkati çeken ayrıntı, Eşref Şefik’in atletlere ve atletizme olan vurdumduymazlığı özellikle elit kesimi hedef olarak eleştirmesidir. Aynı atletleri Robert Kolejinin müsabakasında izleyenlerin, onları yolcu etmeye gelmemesini garip bulan yazar, sözlerini şu tespitle tamamlıyor: “*Biz atletizmi entelektüel sınıfın içine sokacağımıza onlardan kaçıyoruz. Bugünkü atletizm dünkü tulumbacılık kadar dahi yüksek sınıfı alakadar etmediğine kaniim.*”⁷⁹³ Yazarın yazdıklarından hareketle, atletizmin, günümüzde zenginlerin tercih ettiği golf ve tenis gibi, elit bir spor olarak cemiyet hayatında yer alması gerektiği; daha doğrusu yeni yeni gelişmekte olan ve sosyete denilen cemiyet hayatına yeni bir spor bulma zorunluluğu içerisinde alternatif olarak atletizmin önerildiği yorumuna ulaşılabilir.

Dergide dikkati çeken bir başka ayrıntı ise, benzer dergiler Atatürk’ün ölümünden dolayı özel sayılar çıkarırken, *Herşey* dergisinin sadece kapağında Orhan Seyfi Orhon’un küçük bir şiiri ile Atatürk’ün fotoğrafını paylaşarak bu önemli olayı geçiştirmiş olmasıdır.

Derginin yazar kadrosuna bakılacak olursa; Orhan Seyfi Orhan, Peyami Safa, Kandemir, Mithat Cemal ve Kazım Sevinç Altınçağ gibi isimlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar dışında imzasız yazılar da oldukça fazladır. İki ay gibi kısa sürede beş sayı çıkan derginin, son sayısı olan 5. Sayısı, 19 İkinci Teşrin 1938 tarihinde yayınlanmıştır.

---

⁷⁹³ Eşref Şefik, “Balkan Olimpiyatları Münasebetiyle Atletizm”, *Herşey*, S.1, 8 Birinci Teşrin 1938, s.33-35.

4.2.31. Foto Magazin (1938-1939)

Atatürk dönemi magazin dergilerinde sıkça reklam ve ilanlarına rastlanan Foto Süreyya işletmesinin sahibi S. Süreyya Bükey tarafından yayınlanan *Foto Magazin* dergisinin ilk sayısı 1 Mayıs 1938 tarihinde çıkmıştır. Niyazi İnal Bey'in neşriyat müdürlüğünü yaptığı dergi, İstanbul'da Uçak Matbaası tarafından basılmıştır.

Dergi içeriği ve görünümü ile tam anlamıyla magazin dergisi özelliği taşımaktadır. Çok sayıda fotoğrafın kullanıldığı dergi yaklaşık 100 sayfadır. İçeriği de sayfaları kadar yoğun olan derginin, görünüm açısından, benzerlerinden daha kaliteli olduğu söylenebilir. Özellikle fotoğrafların kalitesi ön plana çıkmaktadır ki, bunun sebebi de sahibinin deneyimli bir fotoğrafçı olmasından kaynaklanmaktadır.

İçeriğindeki konulara değinilecek olursa; güncel meselelerden bayram kutlamalarına, modadan adab-ı muaşerete, sinemadan müziğe, kadın güzelliğinden spora kadar geniş konu yelpazesine sahip olduğu söylenebilir. *Foto Magazin*, aylık bir dergi olmasına rağmen güncel gelişmeleri sayfalarına taşıyan birkaç dergiden biridir.⁷⁹⁴ Örneğin 19 Mayıs, 30 Ağustos Zafer ve 29 Ekim Cumhuriyet bayram kutlamaları, bol fotoğraf eşliğinde okuyuculara iletilmiştir.⁷⁹⁵ Bunun dışında İran Şahı Rıza Pehlevi ile Mısır kralının büyük kız kardeşi Prenses Fevziye'nin düğünü⁷⁹⁶, Dokuzuncu Balkan Olimpiyatları⁷⁹⁷ ve Hatay Sorunu⁷⁹⁸ ile ilgili haberler dergide yer alan diğer güncel haberlerden bazılarıdır.

---

⁷⁹⁴ Özellikle siyasi gelişmeler, spor müsabakaları, ünlü isimlerin ölüm haberleri, cemiyetler tarafından düzenlenen balo ve eğlenceler, bayram kutlamaları gibi güncel olaylar dergilerde sıkça rastlanan haberler değildir. Ancak 1930'lu yıllarda haftalık çıkan *Resimli Uyanış*, *Yedigün* ve *Hafta* gibi dergilerde bu tür haberlerin dergi sayfalarında sıkça yer aldığı gözlemlenmiştir. Aylık olmasına rağmen *Foto Magazin*'de de bu tür haberlere rastlanmıştır.

⁷⁹⁵ Mayıs sayısında bayramla ilgili tam sekiz sayfa fotoğraf verilmiştir. Ayrıntılar için bkz. **Foto Magazin**, S.1, Mayıs 1938, s.1-8; Celal Dinçer, "Atatürk ve 30 Ağustos", **Foto Magazin**, S.5, 1 Eylül 1938, s.7-8; S. Süreyya Bükey, "Cumhuriyete Saygı", **Foto Magazin**, S.7, 1 İkinci Teşrin 1938, s.2; "Cumhuriyet 15. Yılda", **Foto Magazin**, S.7, 1 İkinci Teşrin 1938, s.3-11.

⁷⁹⁶ "Milletleri Sevindiren Bir İzdivaç", **Foto Magazin**, S.3, 1 Temmuz 1938, s.53-54.

⁷⁹⁷ Ahmet İhsan, "9.uncu Balkan Olimpiyatları: Yine 4.üncü Olduk", **Foto Magazin**, S.6, 1 Birinci Teşrin 1938, s.58-61.

⁷⁹⁸ "Hatay'dan Mektup", **Foto Magazin**, S.3, 1 Temmuz 1938, s.44-45.

Kadınlara yönelik moda sayfaları dönemin magazin dergilerinin hemen hemen hepsinde mevcuttur. *Foto Magazin* dergisinde de bu tür sayfalara sıkça rastlanırken, farklı olarak erkek modasına dair haberleri de görmek mümkündür.⁷⁹⁹ Bunun dışında, hemen hemen bütün dergilerde eleştiri ile bahsedilen züppe kadın/kız (hafif meşrep ve edepsiz kadın/kız) tipine dair makaleler, bu dergi de yer almaktadır. *Foto Magazin* söz konusu tipe “koket kız” tabirini kullanarak sayfalarında yer vermiştir.⁸⁰⁰

Dergide sinema, tiyatro ve müzik gibi sanat dallarına da yer verilmiştir. Dergi sayfalarında yer alan sanat haberlerinden dikkati çeken yazılardan biri, Konservatuar müdürü Yusuf Ziya Bey tarafından kaleme alınan halk türküleri hakkındaki makaledir. Atatürk’ün teşviki ile 1930’lu yıllarda yapılan geniş çaplı halk müziği çalışmaları hakkında bilgi edinme açısından önem taşıyan Yusuf Ziya Bey’in makalesinde, öncelikle halk müziğinin öneminden ve bu önemin dünyadaki keşfinden bahsedilmiştir. Daha sonra halk müziğinin Türkiye’deki durumu hakkında bilgi verilmiştir. Yusuf Ziya Bey, hakiki halk ezgilerinin Anadolu’nun ücra köşelerinde saklı olduğunu belirttikten sonra, oralara gidip, yöre halkını ürkütmeden bu türküleri derlemek lazım geldiğinden bahsetmiştir. Bu amaca ulaşabilmek için de, şehirden giden uzmanların köy yaşayışına ayak uydurabilmesi gerektiğini ve türkülere böylece ulaşabileceklerini tavsiye etmiştir. Ayrıca halk türkülerinin milli kültürün önemli bir parçası olduğunu şu sözleriyle dile getirmiştir: “Hiç şüphe yok ki halk türküleri büyük sanat eserleri değildir. Fakat ihtiva ettikleri ruh, renk ve samimiyet itibarıyla büyük ve milli eserlerin doğuşunda birinci derecede fikir ve ilham membaı olurlar. (...) Bizde yakın zamanlara kadar şiir ve musiki lüks ve aristokratik bir eşya gibi yüksek ve münevver bir zümrenin malı addedilir, halkın kendine göre olan deyiş ve türkülerine iptidai ve basittir denilerek geçilirdi. Bu telakki dolayısıyla halka inmeyip onun derin ve samimi kaynaklarından kuvvet ve hararet alamayan musiki ve edebiyat zayıf ve cılız kaldı. İlmi ve kültürel bir halkçılık

---

⁷⁹⁹ Örnek haber için bkz. “Erkek ve Moda”, *Foto Magazin*, S.4, 1 Ağustos 1938, s.77-78.

⁸⁰⁰ Örnek makale için bkz. Ahmet Hidayet, “Genç Kızlar! Erkeklerle Hoş Görünmeyi Biliyor musunuz?”, *Foto Magazin*, S.1, 1 Mayıs 1938, s.37-40.

güden büyük inkılâbın şairleri, kompozitörleri bugün hep bu verimli ve milli mevzuu işlemektedirler.”⁸⁰¹

Derginin satır aralarında göze çarpan bir diğer ayrıntı da, dönemin, İstanbul merkezli, eğlence kültürü hakkında bilgi edinmeye yarayan eğlence mekânları hakkında verilen haberleridir. Örneğin “*Plajda*” başlıklı haberde, Florya sahilinde güneşlenen ve denize giren halkın fotoğrafları birkaç sayfa boyunca yayımlandıktan sonra, o hafta sonu plaja gidenlerin sayısının 75 bini bulduğundan bahsedilmiştir.⁸⁰² Hem fotoğraflar hem de verilen rakam, halkın deniz/plaj kültürüne adapte sağladığını göstermesi açısından önem taşımaktadır. 1920’lerin magazin dergileri tarafından yayınlanan deniz/plaj haberleri ile 1938 yılında yayınlanmış bu haber arasındaki fark, gelişimin somut kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Derginin 1 Birinci Kânun 1938 tarihli 8. sayısı, Atatürk’ün ölümü nedeniyle “*Atatürk Özel Sayısı*” olarak çıkarılmıştır. Toplam 76 sayfa çıkan derginin 46 sayfasında Atatürk’ün hayatı ve cenaze törenine dair değerli fotoğraflar mevcuttur. Derginin kapağında “*Edebin Şefimiz Atatürk’ün Muhtelif Pozları*” başlığı ile sanatsal dört fotoğrafı yer almıştır. Öncelikle Atatürk’ün ölümüyle ilgili resmi tebliğ ve onun hayat hikâyesi verilmiştir. Daha sonra hayatı boyunca yaptıkları, inkılâpları, örnek oldukları, feminizme katkıları gibi makalelere ve edebi şefin ölümü ile ilgili dış basında yayınlanan haberlere yer verilmiştir.⁸⁰³

Dergide oldukça fazla ismin imzası mevcuttur. Dönem dergilerinin aksine imzasız yazının az olduğu dergide ön plana çıkanlar; S. Süreyya Bükey, M Turhan Tan, Turhan Aziz Beler, Kazım Sevinç Altıçağ, Kandemir, Kerim Kanok, Nurullah Ataç, Peyami Safa, Mahmut Yesari, Nizamettin Nazif ve Abdülfeyyaz Tefvik gibi isimler olmuştur. Toplam 14 sayı yayınlanmış olan derginin son sayısı 1 Haziran 1939 tarihinde çıkmıştır.

---

⁸⁰¹ Yusuf Ziya, “Halk Türküleri”, **Foto Magazin**, S.1, 1 Mayıs 1938, s.31-33.

⁸⁰² “Plajda”, **Foto Magazin**, S.1, 1 Ağustos 1938, s.12-17.

⁸⁰³“Resmi Tebliğ”, **Foto Magazin**, S.8, 1 Birinci Kânun 1938, s.2; “Edebi Şefin *Hayatı*”, **Foto Magazin**, S.8, 1 Birinci Kânun 1938, s.4-10; M. Turhan Tan, “Atatürk ve İnkılâpları”, **Foto Magazin**, S.8, 1 Birinci Kânun 1938, s.11-18; Suat Derviş, “Dünya Feminizminin Lideri Öldü”, **Foto Magazin**, S.8, 1 Birinci Kânun 1938, s.22-26; Mahmut Yesari, “Atatürk Nesli”, **Foto Magazin**, S.8, 1 Birinci Kânun 1938, s.27-31; “Gençliğin Heyecanı”, **Foto Magazin**, S.8, 1 Birinci Kânun 1938, s.33-37; “Ecnebi Matbuatı”, **Foto Magazin**, S.8, 1 Birinci Kânun 1938, s.38; “Atatürk Dost Devlet Reisleriyle (fotoğraf)”, **Foto Magazin**, S.8, 1 Birinci Kânun 1938, s.40-52.

4.3. Sanat Dergileri

Sanat denildiğinde akla resimden heykele, müzikten tiyatroya geniş bir yelpaze gelmektedir. Ancak tez kapsamında incelemeye alınan dergiler sinema, tiyatro ve müzik alanıyla sınırlandırılmıştır. Söz konusu alanlarda dört tane 1923-1928 yılları arasında yayınlanmış Osmanlıca, iki tane de Latin harfleri ile yayınlanmış toplam altı dergi seçilmiştir.

4.3.1. Sinema Yıldızı (1924)

İlk sayısı 12 Haziran 1924 tarihinde çıkan *Sinema Yıldızı*, İstanbul'da Mehmet Rauf tarafından yayınlanmaya başlamıştır. Haftalık yayın periyoduna sahip olan derginin fiyatı 5 kuruştur. Dört sayı yayınlanan *Sinema Yıldızı*, ön ve arka kapaklarının hepsinde meşhur film sanatçılarının fotoğraflarını kullanmıştır.⁸⁰⁴

Derginin ilk sayısında K. imzası ile kaleme alınan “*Yedinci Sanat*”⁸⁰⁵ başlıklı makalede, derginin neden çıkarıldığına ve içeriğinin ne yönde olacağına dair bilgi verilmiştir. Söz konusu makalede; günden güne gelişerek ulaştığı güçlü sanat konumunun sinemayı bir ilim, bir fen hatta kuvvet haline getirdiği vurgulandıktan sonra, gelecek on yıl içinde sinemanın göz kamaştırarak harikalar yaratacağı konusunda öngöründe bulunmuştur. Bu sebepten dolayı memlekette sinemaya hararetle tapan meraklılarını tatmin edecek, dünya sinema olaylarına dair sığağı sığağına bilgi verecek, sinemayı yaşayan-yaşatan sanatçı ve dâhileri tanıttak bir derginin yayınlanmasını uygun bulduklarını belirtmişlerdir.

Dergi her ne kadar dünyadaki sinema olaylarını sığağı sığağına okuyucularına duyurma sözü verse de, Türkiye'deki sinema gelişmelerine de oldukça fazla önem vermiştir. Özellikle Anadolu'da sinema faaliyetlerinin ne durumda olduğu konusunda, sorduğu bazı önemli sorulara cevap talebinde bulunarak, okuyucularından destek istemiş⁸⁰⁶ ve onlardan gelen bilgileri aynen yayınlamıştır. Böylece *Sinema Yıldızı*, 1924 Türkiye'sinde sinema faaliyetinin İstanbul dışındaki

⁸⁰⁴ Örnek kapak için bkz. **EK 7**, s.278.

⁸⁰⁵ K., “Yedinci Sanat”, **Sinema Yıldızı**, S.1, 12 Haziran 1924, s.2.

⁸⁰⁶ “Kari ve Karielerimize”, **Sinema Yıldızı**, S.1, 12 Haziran 1924, s.14.

şehirlerde nasıl olduğuna dair somut bilgiler vererek, sinema tarihi adına önemli bir hizmette bulunmuştur.

Adı ve amacı gereği dergi içeriğini tamamen sinema haberleri oluşturmuştur. Hem dünya hem de Türkiye'deki sinemaya dair güncel gelişmeler, sinema teknikleri ve sinema artistleriyle ilgili magazin haberleri içeriğin özeti olarak değerlendirilebilir. Ayrıca İstanbul'daki sinemaların adları⁸⁰⁷ ve gösterimde olan filmlerin ayrıntılı bilgileri okuyucuya sunulmuştur. Dergi sayfalarında yer alan ilanlarda tanıtımı yapılan eğlence mekânları için okuyucuya indirim kuponu verilmesi, dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda, önemli promosyon olarak yorumlanabilir.⁸⁰⁸

Dergide yer alan haber, bilgi ve makalelerin büyük çoğunluğu imzasız ve dış basın kaynaklıdır. Sadece birkaç makalede K harfini kullanan Kemaleddin ismine ve imzasına rastlanılmıştır. Derginin 31 Haziran 1924 tarihinde çıkan 4. sayısından başka sayısına ulaşamadığı için bu sayısının son sayı olduğu düşünülmektedir.

4.3.2. Mudhike (1924-1925)

Kemal Tevfik tarafından İstanbul'da yayınlanan *Mudhike* dergisinin ilk sayısı 17 Kânunuevvel 1924 tarihinde çıkarılmıştır. “*Roman, tiyatro ve sinema mecmuası*”⁸⁰⁹ klişesine sahip derginin fiyatı 5 kuruştur.

Klişesinde belirtildiği üzere derginin içeriğini roman ve tiyatro tefrikaları ile sinema dünyasından haberler oluşturmuştur. Bunların içinden ön plana çıkarılması gereken önemli konu başlıkları; İbnür-refik Ahmet Nuri'ye ait tiyatro tefrikası, Mehmet Rauf'un *Defîne* isimli romanının tefrikası ve İstanbul'un sinema faaliyetlerinden haber veren “*İstanbul'da Seyir Hayatı*” başlıklı köşelerdir.

Dergideki haberler ve yazıların çoğu, dönemin benzer sinema-tiyatro dergilerinde olduğu gibi, dış basın kaynaklı ve imzasızdır. Derginin kapanış tarihi

⁸⁰⁷ “Bazı İstanbul Sinemaları”, *Sinema Yıldızı*, S.4, 31 Haziran 1924, s.2.

⁸⁰⁸ Örneğin Sirkeci-İstanbul Lokanta ve Birahanesine giden dergi okuyucularına %20 indirim kuponu verilmiştir. *Sinema Yıldızı*, S.3, 26 Haziran 1924, s.2.

⁸⁰⁹ *Mudhike*, S.1, 17 Kânunuevvel 1924, kapak.

hakkında kesin bir bilgi verilemese de elde olan son sayı 4. sayıdır ve 1 Kânunusani 1925 tarihli dir.

4.3.3. Film (Le Film) (1926-1927)

1 Teşrinisani 1927 tarihinde İstanbul'da yayın hayatına başlayan *Film* dergisinin sahip ve mesul müdürü E. Kemal Bey'dir. “*Her hafta Çarşamba günleri neşrolunur. Münhasıran sinema cereyanlarını takip eden haftalık resimli mecmua*”⁸¹⁰ klişesini taşıyan dergi hem Osmanlıca hem de Fransızca olarak yayınlanmıştır. Başyazarlığını Ekrem Reşit'in üstlendiği derginin fiyatı ilk yıl 5 kuruş iken ikinci yıl 10 kuruşa çıkmıştır.

Derginin içeriği ayrıntılı şekilde incelendiğinde, genel sinema dergisi formatına uygun olduğu görülmektedir. Yani hem dünyadan hem de Türkiye'den sinemaya dair haberler, sinema salonlarını ve gösterimde olan filmlerin tanıtımını yapan ilanlar derginin ağırlık merkezini oluşturmuştur. Ancak *Film* dergisini, dönemin diğer sinema dergilerinden ayıran en önemli özelliklerin başında taşradaki sinema faaliyetlerine hemen hemen her sayısında yer vermiş olmasıdır. Ayrıca dergi yöneticileri, Anadolu'daki sinema idarelerine ellerinden gelen yardımı yapacaklarına dair vaatlerde de bulunmuşlardır.⁸¹¹

Derginin ayırt edici bir diğer özelliği de röportajlara önem vermiş olmasıdır. Röportajlar daha çok ülkedeki film mümessilleri ile İstanbul'a gelen yabancı sinema emekçileri kapsamaktadır. Örneğin Lale Film'in kurucusu Cemil (Filmer) Bey ile yapılan röportaj dönemin taşradaki sinema faaliyetleri hakkında bilgi vermesi açısından oldukça önem taşıyan bir röportajdır.⁸¹² Bir diğer önemli röportaj da, romanları sinemaya uyarlanan dönemin ünlü Fransız edebiyatçısı Maurice Dekobra ile Ekrem Reşit'in yaptığı röportajdır.⁸¹³

---

⁸¹⁰ **Film**, S.1, 1 Teşrinisani 1926, kapak.

⁸¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Anadolu'da Sinema İdare Eden Meslektaşlarımıza”, **Film**, S.19, 14 Nisan 1927, s.3; Ali Özuyar, **Sinemannın Osmanlıca Serüveni**, De Ki Basım-Yayın, Ankara, 2008, s.32.

⁸¹² “Cemil Bey ile Mülakat”, **Film**, S.18, 8 Nisan 1926.

⁸¹³ Ekrem Reşit, “Maurice Dekobra ile Mülakat”, **Film**, S.6 (ikinci sene), 2 Kasım 1927, s.6-7.

Film dergisinin Türk sinema tarihinin yazımında kaynak oluşturmasını sağlayan ve onu önemli kılan bir diğer özellik ise, Cemal Reşit (Rey) Bey tarafından alınan makaleleridir. Özellikle “*Sinemada Musiki*” başlıklı makalesi sinema-müzik ilişkisini ciddi şekilde ele alan uzunca bir makaledir.⁸¹⁴

Derginin belirli bir yazar kadrosu olmadığı söylenebilir. Başyazar Ekrem Reşit ve Cemal Reşit dışında düzenli yazıları olan isimlere rastlanmamıştır ve dergide yer alan haber ve makalelerin büyük çoğunluğu dış basın kaynaklı ve imzasız olduğu söylenebilir. Dönemin diğer sinema dergilerine nazaran daha uzun ömürlü olan *Film* dergisi, iki yıl boyunca 27 sayı yayınlanmıştır ve elde olan son sayısı 16 Teşrinisani 1927 tarihli dir.

4.3.4. Tiyatro ve Musiki (1928)

Mazhar Fevzi Bey tarafından İstanbul’da yayınlanan *Tiyatro ve Musiki* dergisinin ilk sayısı 19 Kânunusani 1928 tarihinde çıkmıştır. Yazı müdürünün Mehmet Gayur olduğu derginin “*Musikiden, temaşadan, sinemadan bahs haftalık gazete*”⁸¹⁵ şeklinde olan kılışesi, 2. sayıdan itibaren “*Haftalık Mecmua*” olarak değiştirilmiştir. Amedi Matbaası tarafından basılan derginin fiyatı ilk altı sayıda 5 kuruş iken, 7. sayıdan itibaren 10 kuruşa çıkmıştır.

Müzik ve tiyatro ile ilgili haberler, dergi içeriğinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. *Tiyatro ve Musiki*’de, sinema dergilerinin aksine, dünyada meydana gelen müzik ve tiyatro olayları değil, Türk müziği ve tiyatrosu ön plana çıkarılmıştır. Özellikle Türk müziği ile ilgili makale ve haberleri derginin sayfalarında sıkça yer almıştır. Örneğin Hakkı Suha Bey’in “*Musikimiz*” adlı makalesinde Türk müziğinin can çektiğini ve kısır olduğunu iddia ederek, artık eskiyle övünmeyi bırakıp Türk kültürü dışına çıkmadan müzikte de modernleşmenin vaktinin geldiğini belirtmiştir. Yazarın özellikle orkestralar kurma yönünde kullandığı ısrarlı ifadeler dikkate değerdir.⁸¹⁶ Bunun dışında Rauf Yekta’nın ele aldığı alafanga ve alaturka mücadelesi hakkındaki makale, dönemin güncel ve önemli bir sorunu hakkında

⁸¹⁴ Cemal Reşit, “Sinemada Musiki”, *Film*, S.3 (ikinci sene), 2 Kasım 1927, s.5-7.

⁸¹⁵ *Tiyatro ve Musiki*, S.1, 19 Kânunusani 1928, kapak.

⁸¹⁶ Hakkı Suha, “Musikimiz”, *Tiyatro ve Musiki*, S.1, 19 Kânunusani 1928, s.2-3.

değerli bilgiler vermektedir.⁸¹⁷ Yine Rauf Yekta'nın Türk müziğinde ilerlemenin nasıl sağlanacağına dair verdiği tavsiyeler⁸¹⁸ ile Tefik İhsan'ın Türk müziğinin genel özelliklerine dair verdiği bilgiler⁸¹⁹ önemli makaleler arasında sayılabilir.

Tiyatroya dair yazılan makalelere bakılacak olursa; Hafi Kadri'nin Türk tiyatrosu ile ilgili paylaştığı bilgiler⁸²⁰ ve Leblebici Horhor hakkında yazdıkları⁸²¹ son derece dikkat çekicidir. Refik Ahmet'in sahne sanatkarlarının hayatlarını ele aldığı sayfalar ise hem dönemin ünlü tiyatro ve sinema sanatçıları hakkında bilgi veren önemli bilgiler hem de magazinsel özellikler ihtiva etmektedir.⁸²² Bunların dışında yine Refik Ahmet'in Türk tiyatrosu ve verilen ilk temsilleri hakkında yazdığı makale de önem arz etmektedir. Tiyatro ve müzik ile ilgili makale ve haberlerin dışında dergide yer alan bir diğer sanat dalı ise sinema olmuştur. Ancak sinema, diğer iki sanat dalı gibi, derginin sayfalarında geniş yer işgal etmemiştir.

Derginin yazar kadrosundaki isimlere bakılacak olursa, Hakkı Suha, , Refik Ahmet, Hafi Kadri ve Rauf Yekta isimleri ön plana çıkmaktadır. 1928 yılında 11 sayı yayınlanan *Tiyatro ve Musiki* dergisinin son sayısı 5 Nisan 1928 tarihinde çıkmış ve bu tarihten sonra bir daha yayınlanmamıştır.

4.3.5. Musiki (1931)

Ahmet Muhtar tarafından Ankara'da yayınlanmaya başlayan *Musiki* dergisinin ilk sayısı 1 Mart 1931 tarihinde çıkmıştır. Ayda bir yayınlanan derginin fiyatı 25 kuruştur ve Köy Hocası Matbaasında basılmıştır.

Derginin ilk sayısında yayınlanan “*Musiki Niçin Çıkıyor?*” başlığını taşıyan yazıda, ülkenin neden bir müzik dergisine ihtiyaç duyduğuna dair önemli bilgiler

---

⁸¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Rauf Yekta, “Alaturka-Alafranga Mücadelesi”, **Tiyatro ve Musiki**, S.3, 2 Şubat 1928, s.1-3.

⁸¹⁸ Rauf Yekta, “Türk Musikisi Nasıl Terakki Eder”, **Tiyatro ve Musiki**, S.9, 19 Mart 1928, s.2-3.

⁸¹⁹ Tefik İhsan, “Yine Musikimiz”, **Tiyatro ve Musiki**, S.11, 5 Nisan 1928, s.6.

⁸²⁰ Hafi Kadri, “Tiyatromuz”, **Tiyatro ve Musiki**, S.1, 19 Kânunusani 1928, s.4-5.

⁸²¹ Hafi Kadri, “Cumhuriyet Opereti: Leblebici Horhor”, **Tiyatro ve Musiki**, S.5, 16 Şubat 1928, s.10.

⁸²² Refik Ahmet söz konusu makalelerinde Ertuğrul Muhsin Bey, Behzat Bey, Raşit Rıza Bey, Şadi Bey, M. Kemal Bey, Hazım Bey ve Şerif Bey gibi isimlerin Hayatları ve nasıl aktör oldukları ile ilgili bilgileri okuyucularla paylaşmıştır.

mevcuttur. Söz konusu yazıda; Fransa ve Rusya gibi devletlerin yaşadıkları siyasi ve sosyal inkılâplarda müziğe verilen önemden bahsedildikten sonra, Türkiye'nin de benzer bir inkılâp aşamasından geçtiğini ancak müzik için durumun hiç de iç açıcı olmadığı iddia edilmiştir. Her ne kadar sanat alanındaki inkılâbın siyasi olanına göre yavaş olduğu kabul edilse de, müzik alanında belirgin bir durgunluğun varlığından söz edilmiştir. İşte *Musiki* dergisinin de bu durgun havayı biraz harekete geçirmek; musikiciler arasında bir fikir rabitası teşkil ederek bir musiki faaliyetine doğmasına çalışmak ve nihayet okuyucularına sanatın her kısmına ait bilgi vererek memleketin genel müzik seviyesini yükseltmek için çıktığı belirtilmiştir. Yine aynı yazıda, içeriğin müziğin her türüne temas eder bir şekilde oluşturulacağına dair bilgiler de verilmiştir. Ayrıca müzik denilince akla gelen alafanga ve alaturka ikilemine karşı da yorum yapılmış ve böyle bir tasnife gitmeden müziğe ait olan her ayrıntının eleştirisiz ele alınacağından bahsedilmiştir.⁸²³

Derginin çıkarılış amacında belirtildiği tarzda bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Türk müziğinin ne seviyede olduğu, nasıl modern bir yapıya sahip olabileceği, başka memleketlerdeki müzikle kıyaslama ve çeşitli müzik cemiyetleri hakkında haber, bilgi ve makaleler derginin içeriğinde göze çarpan konulardır. Özellikle okullardaki müzik eğitiminin nasıl verilmesi gerektiğine dair makaleler dikkate değer tavsiyeler içermektedir. Örneğin Ahmet Muhtar tarafından kaleme alınan makalede, mekteplerde müzik dersinin okutulmasına dair derginin yapacağı yardım şu şekilde özetlenmiştir: *“Bu sütunlarımızı, mekteplerde musiki okutan arkadaşlara hasredeceğiz. Bu gün hâkim olan en yeni musiki tedris usullerini esas ittihaz ederek makale serileri, ders planları, şarkılar, rontlar ve oyunlar derc edeceğiz; muhtelif memleketlerde tatbik edilen tedris usulleri ve metotlar hakkında malumat vereceğiz.”*⁸²⁴

Yine Köse Mihalzade Mahmut Ragıp imzalı yazıda, müziğe ve okullarda verilen müzik dersine verilen önemin yetersiz olduğuna dair eleştiriye rastlamak mümkündür. Söz konusu yazıda ön plana çıkan ifadeler şu şekildedir: *“Musiki Direktifi tabirinden ne anlıyorum? Vaktiyle her münevver Türk, alaturka musiki*

⁸²³ “Musiki Niçin Çıkıyor?”, **Musiki**, S.1, 1 Mart 1931, s.1-2.

⁸²⁴ Ahmet Muhtar, “Mekteplerde Musikiyi Nasıl Okutacağız?”, **Musiki**, S.1, 1 Mart 1931, s.22-24; Bedri, “Mekteplerde Musiki Nasıl Olmalıdır?”, **Musiki**, S.7, 15 Teşrinisani 1931, s.1-2.

sahasında, saz nasıl çalınır, nasıl dinlenir, kaç senede ve nasıl öğrenilir, ciddisi ve adisi nedir, hatta bir bestenin bünyesini teşkil eden makam ve usul gibi unsurlar nelerdi bilir, herkesin hafızasında mikyas vazifesi görecektir sekiz on ciddi eserin hatıraları yaşardı; dimağlar içinde muayyen musiki telakkileri vardı. Bugün ise, münevverlerin ekseriyeti, konserde ne çalınır, konser tarz ve neveleri nelerdir, yeniden anlamak nedir, musiki neden gürültülü oluyor, armonik oluyor, neden tahsili zordur, mücadeleye neden lüzum var, bütün bunları bilmiyor. Mektep musiki tedrisatında bu vaziyeti daha iyi görmek mümkündür.

(...) Musiki neden bütün ulum ve fünun fevkinde olsun? Hem alelade bir ders olmasa sekizinci sınıfta nihayete ermez ve haftada yalnız bir kere gösterilmez.”

(...) Musiki, bir kitle meselesidir; gelecek nesilleri hazırlayacak bilhassa valideler ve kız mekteplerini bu gibi mebahiste teşhiz mecburiyetindeyiz.”⁸²⁵

Dönemin en çok tartışılan müzik konularından biri olan “halk müziği meselesi” de, derginin sayfalarında kendine yer bulmuştur. Örneğin Vahit Lütfü tarafından kaleme alınan makaleye Atatürk’ün “Biz, sanayi-i nefisesiz bir dini kabul edemeyiz” sözüyle başlanmıştır. Daha sonra Müslümanlığın Türk’ün öz müziğine karşı geldiği ve bunun çok yanlış olduğu belirtilmiştir. Yazar, artık halk müziğinin değerinin anlaşıldığı ve gençlerin il il gezip bunları toplamak için çalıştığından bahsettikten sonra şu yorumu yapmıştır: “Şark musikisini müdafaa etmekle Türk musikisine bir kıymet verilmiş olmaz. Yeni nesil bu mecburiyeti hissetmiş ve davranmıştır. Halk musikisini toplayarak Garp musikisi tekniğini de alarak Türk musikisini yükseltmek ihtiyacını çok haklı olarak görmüş ve bu yol üzerinde yürümeye başlamıştır.”⁸²⁶ Makalenin, Atatürk Döneminde gerçekleşen ve halk müziğini koruma ve geliştirme amacıyla başlatılan, il il gezerek türküleri derleme tarzındaki saha çalışmasına dair somut bilgi vermesi, halk müziğine verilen önemi ortaya koyma açısından önem taşımaktadır.

⁸²⁵ Köse Mihalzade Mahmut Ragıp, “Yeni Musiki Direktifini Nasıl Vereceğiz?”, **Musiki**, S.1, 1 Mart 1931, s.2-3.

⁸²⁶ Vahit Lütfü, “Halk Musikisi”, **Musiki**, S.6, 15 Teşrinievvel 1931, s.8-10.

Bunların dışında müzik alanında önemli isimlerin hayatları, bazı müzik aletleri hakkında bilgiler ile şarkı sözü ve notalarının da derginin sayfalarında yer aldığı görülmektedir.⁸²⁷

Muhtar Ragıp, Viyolonist Bedri, Cevat Memduh ve derginin sahibi Ahmet Muhtar, derginin yazar kadrosunda ön plana çıkan isimlerdir. Bu isimlerin yazdığı birkaç makale dışında, dergide yer alan sanat ve müzik ile ilgili makalelerin büyük çoğunluğu yabancı yazarlara aittir ve bunlardan büyük olasılıkla yabancı basından alıntı yapılarak yayınlanmıştır. Toplamda 7 sayı yayınlanan derginin son sayısı 15 Teşrinisani 1931 tarihinde çıkmıştır.

4.3.6. Ekran (1933-1934)

1 Eylül 1933 tarihinde İstanbul'da yayınlanmaya başlayan *Ekran* dergisinin sahibi ve neşriyat müdürü Ragıp Rıfkı Bey'dir. Aylık periyoda sahip olan derginin fiyatı 10 kuruştur ve hem Türkçe hem de Fransızca olarak yayınlanmıştır. "*Sinema Mecmuası*"⁸²⁸ klişesini taşıyan dergi Ülkü Matbaasında basılmıştır.

Derginin içeriği, sinema dergisi formatına uygun olarak hazırlanmıştır denilebilir. Dünyada ve Türkiye'de sinema alanında yaşanan gelişmeler dergi sayfalarında sıkça yer almıştır. Gösterimde olan filmler, sinema salonları, sinema artistleri hakkında haberler, yeni çıkan ve çıkacak olan filmler, Amerika ve Avrupa'daki film setleri gibi konular sıkça göze çarpmaktadır.

Dergide Melih Selman tarafından kaleme alınan makale, Türkiye'deki sinema ve sinemacılığın dünyadaki örnekleri ile karşılaştırılması söz konusudur. Londra, Macaristan ve Brezilya'da yeni açılan sinemaları men etme yolundaki girişimlerden bahsedilen makalede, Türkiye'de de durumun bundan farklı olmadığı hatta daha kötü olduğu belirtilmiştir: "... Bizde henüz bir sinema perdesini görmemiş kimselerin adedi pek çoktur. Sinemacı olmak isteyenlere İstanbul'da hiçbir zaman dolmayacak

---

⁸²⁷Örnek için bkz. "Keman Sanatı", **Musiki**, S.1, 1 Mart 1931, s.14-15; "Piyano Tedrisatı", **Musiki**, S.1, 1 Mart 1931, s.16-18; Mahmut Ragıp, "Ferhunde Hanım-Necdet Bey Türk Virtüöz Kardeşler", **Musiki**, S.1, 1 Nisan 1931, s.9-11; "Keman Sanatı", **Musiki**, S.7, 15 Teşrinisani 1931, s.16; "Saz Bilgisi ve Orkestracılık", **Musiki**, S.7, 15 Teşrinisani 1931, s.17.

⁸²⁸ **Ekran**, S.1, Eylül 1933, kapak.

ve hayale inkisara mahkûm yeni sinema binaları açmanın fena bir iş olacağını anlatmak lazımdır.

(...) İzmir'de de vaziyet böyledir ve oradaki sinema müdürleri çoğalmakta olduklarını görmekte dirler. Fakat ne gariptir ki, İstanbul'da bulunan 25 sinema ile İzmir'in 9 sineması bin müşkülât ile mevcudiyetlerini eda ettirmeye muvaffak olurlarken birçok şehrimizde bir tek sinema bile bulunmuyor ve halk pek pahalı olmayan ve daima sahibine bir şeyler temin eden bir sinemanın açılmasını dört gözle bekliyor."⁸²⁹ Selman'ın Türkiye'deki sinemalar hakkında verdiği bilgi, dönemin sinemacılığı hakkında fikir edinmede oldukça önemlidir. Bu bilgilerden hareketle, 1930'lu yıllarda, sinemanın dünyadaki serüveni başarılı örneklerle gelişmeye devam ederken, Türkiye'de başarılı sinema filmleri çekmek şurada dursun, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerin dışında, halkın büyük çoğunluğunun sinemanın ne olduğuna dair fikrinin bile olmadığı fikrine ulaşılabilir.

Dergide yer alan haberler ve yazıların büyük çoğunluğu imzasız ya da dış basın kaynaklıdır. Derginin ne zaman kapandığına dair kesin bir bilgi olmasa da eldeki son sayı, Temmuz 1934 tarihli 11. sayıdır.

---

⁸²⁹ Melih Selman, "Alem ve Biz", **Ekran**, S.11, Temmuz 1934, s.1.

SONUÇ

Biçim ve içerik açısından belirli farklılıklara sahip olmasına rağmen modern magazin dergileri ile benzerlik gösteren⁸³⁰ Atatürk Dönemi magazin dergileri, tezin konusu olarak ele alınmıştır. Tezin yazılmasında izlenecek yöntem belirlenirken bazı sorular tespit edilmiş ve tezin yazım aşamasında bu sorulara cevap aranmıştır. Söz konusu sorular “Giriş” bölümünün sonunda sunulmuş ve sorulara cevap olabilecek bilgiler de, ağırlıklı olarak, tezin son bölümünde yer almıştır. “Sonuç” bölümünde de bu bilgiler, sorulan sorulara cevap olacak şekilde bir bütün olarak bir araya getirilmeye çalışılacaktır.

Öncelikle basının halkla iletişimde önemli bir türü olan magazin basınının hedef kitlesi ve bu kitlenin toplumun hangi kesimini oluşturduğu sorusuna cevap vermek gerekir. Günümüzdeki haliyle magazin basınının, halk kitlelerinin her tabakasına, özellikle de eğitim düzeyi düşük olanlara, hitap etmeyi amaçladığından ve bunun için yalın, basit, fazla düşünmeyi gerektirmeyen, eğlenceli haber tekniğini kullandığından bahsedilmiştir. Ancak incelenen dönem Türkiye’inde magazin anlayışı, bazı farklılık göstermektedir. Öncelikle magazin basınının hitap ettiği kitle, en düşük seviyede okuma-yazma bilenler ve belirli düzeyde eğitim almış kişilerle sınırlıdır. Okuma yazma oranının %10 civarında, ekonomik alım gücünün sadece hayati gereksinimleri karşılayacak derecede olduğu ve dergilerin neredeyse tamamına yakınının İstanbul’da yayınlandığı için taşraya dağıtımının zor olduğu düşünülürse, muhatap olunan kitlenin çok sınırlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna bir de, magazin basınının kadın okuyucu ağırlıklı yayın politikasına sahip olması eklenirse, ulaşılan kitlenin çok dar bir çerçevesi olduğu söylenebilir. Çerçevenin içini dolduran kitlenin çoğunluğunu, eğitim düzeyi ve alım gücü yeterli olan, toplumun elit/seçkin kesimi, memur ağırlıklı orta kesim ve öğrencilerin oluşturduğu söylenebilir. Ancak dergilerin düzenlediği bilmece, bulmaca ve değişik türdeki yarışmalara katılan ya da dergiye mektup gönderen okuyucular hakkında edinilen bilgilerde, zaman zaman fabrikada çalışan bir ustabaşını ya da taşrada esnafılık yapan bir ayakkabıcıyı da dergiyi okuyan kitle arasında görmek mümkündür. Bu örnekler çok olmadığı için istisna olarak değerlendirmek gerekmektedir.

---

⁸³⁰ Söz konusu benzerlik ve farklılıklar tezin “Giriş” bölümünde verilmiştir.

Dergilerin yayınlanma amacı nedir? sorusunun cevabını ise dönemin magazin dergiciliğinin önemli isimlerinden Sabiha Sertel'in *Resimli Ay* dergisini çıkarılma amacını anlattığı yazıda görmek mümkündür:

*“Resimli Ay, basın hayatına halkın kültür seviyesini yükseltmek için atılmıştır. Hedef, halkın yüzde sekseninin okuma bilmediği memlekette, halka demokrasinin ne olduğunu anlatmaktır. Bundan başka, Resimli Ay, milli kurtuluş savaşından sonra, kurulması tasarlanan yeni Türkiye’de sosyal problemleri ele almak, saltanat devrinin cumhuriyete miras bıraktığı ekonomik, sosyal, kültürel bozuklukları su yüzüne çıkarmak, bunlara çare aramak amacıyla ortaya çıkmıştı. Bu davaların ekonomik, teorik bir incelemesi değil, halkın anlayabileceği bir dille halkın önüne sermeyi hedef tutmuştu. Fikirleri bir klişe halinde, bir dogma halinde okuyuculara sunmak değil, bu fikirlerin, halkın günlük ihtiyaçlarıyla olan ilgisini açıklamak, onlara tutulacak yolu göstermek amacını güdüyordu. Bunun içindir ki, okuyuculara hayattan alınmış, canlı, reel konular sunulmuş, okuyucun ruhunu, kalbini fethedecek yazılara önem verilmişti.”*⁸³¹

Magazin dergiciliğinin bir diğer önemli isimi Sedat Simavi de, magazin dergilerinin amaç ve hizmetleri konusunda, Sertel ile benzer görüşe sahiptir. Orhan Koloğlu; Sedat Simavi'nin, gazete tirajlarının memleket kültürü ilgisi olduğunu savunduğunu, hayatta hiç okula gitmemiş kimsenin okumayı gazete ile öğreneceğini, bunun da ancak gazetenin halka inmesiyle mümkün olacağına inandığını belirtmiştir.⁸³² Atatürk Dönemi magazin dergilerinin ön plana olanlarını çıkaran bu isimlerin söz konusu açıklamalarından hareketle, tezin konusu olan magazin dergilerinin yayın politikası; sosyo kültürel gelişime katkı sağlamak amacıyla halka yönelik yayın yapmak şeklinde özetlenebilir.

1923-1938 yılları arasında siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanda gerçekleştirilen inkılablar, Türk tarihinin son derece önemli bir dönemini oluşturduğundan dolayı, basının diğer alanlarında olduğu gibi magazin dergilerinde de oldukça dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. Hemen hemen her inkılâp coşkulu bir

---

⁸³¹ Sabiha Sertel, **a.g.e.**, s.80.

⁸³² Gökman, **a.g.e.**, s.97.

üslupla okuyucuya sunulmuştur. Dergilerde söz konusu inkılâplara karşı, eleştirisel tarzda bir yaklaşımla karşılaşılmalıdır.

Dönemin sosyo kültürel dönüşümüne olan katkısı nedir sorunun cevabını ise şu şekilde vermek mümkündür: Magazin dergileri araç olarak kullanıldığında, sosyo-kültürel ve gündelik hayattaki değişim sürecinde somut örneklerle ulaşarak, genellemeye gidecek kadar değerlendirme ve çıkarımda bulunmak hayli güçtür. Ancak magazin dergilerinin içerikleri ayrıntılı şekilde incelendiğinde, değişimin geri dönüşümü hakkında bilgi edinmekten çok, modernleşmenin sosyal hayattaki yansıması olan moda, adabı muâşeret, ev hayatı, eğlence hayatı ve mekânları, sağlık, spor, sinema, müzik, tiyatro, kadın-erkek ilişkileri ve aile gibi birçok alanda değişime ön ayak olmaya çalıştığını görmek mümkündür.

Dergilerin aile, çocuk ve kadın konularına yaklaşımı; toplumsal yapının modernleşmesine hizmet etme amacını ön plana çıkarması açısından önem taşımaktadır. 20. yüzyılın modern dünyasında yeniden şekillenen aile yapısı, kadın ve çocuğu ön plana çıkarmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası, özellikle Avrupa ülkelerinde yaşanan nüfus problemi, devletlerin etkili bir çocuk politikasına yönelmesine sebebiyet vermiştir. Türkiye’de uygulanan çocuk politikasında temel hedef, iyi bir gelecek için sağlıklı, kültürlü, ulusal bilince sahip “gürbüz çocuklar” yetiştirmek olmuştur. Bu hedefi gerçekleştirecek en önemli faktör olan anneler de, kadına biçilen rolün daha fonksiyonel olmasına neden olmuştur. Magazin dergilerin hemen hepsinde ideal Türk kadınının öncelikle iyi bir anne ve ev kadını olması gerektiği ısrarla vurgulanmıştır. Dergi içeriğini oluşturan konuların başında, ideal kadın tipi ve gürbüz çocuk yetiştirme hakkında bilgiler gelmektedir.

Kadının konu olarak dergilerde yer alması, Meşrutiyet döneminden sonra hız kazanmaya başlamıştır. Kadın hakları, kadının toplumsal hayattaki yeri sorgulanırken, kadın hep soyut olarak ele alınmıştır. Ancak kadın fotoğrafları ya da resimlerinin dergilerde boy göstermesinin, magazin dergilerinin ortaya çıkması ile paralel bir süreç izlediği söylenebilir. Koloğlu, Sedat Simavi’nin, kadını, kadın resmi ve fotoğrafını gazete ve dergi sayfalarına yerleştirmede öncü olduğunu düşünmektedir. Simavi’nin, kadını ön plana çıkarmaktan kaçınan geleneksel anlayışa karşı, karikatürlerinde, dergilerin kapak resimlerinde hatta kendi düzenlediği reklam

çizimlerinde hep kadını kullandığından ve böylece kadını günlük yaşama gündeme sokarak feminist harekete vasıtalı bir kültürel katkıda bulunduğunu iddia etmektedir.⁸³³

Öncelikli görevi eğitilmiş, donanımlı bir anne ve eş olan kadınlar, bu görevlerinin dışında, dergilerde toplumsal yapıda çalışan, çağdaş kadın özelliği ile “ideal kadın” ve bir de kültürel yozlaşmaya uğramış “züppe kadın” şeklinde yer almışlardır. İki ayrı kadın tipi, dergilerin sıkça kullandığı malzemeler arasındadır. İdeal kadın tipi ev idaresini bilen, namuslu, eğitilmiş, iyi bir anne ve eş şeklinde tanımlanırken; züppe kadın tipi de, anne olamayacak kadar sığ, donanımsız, eğlence düşkün, Batı’yı her şekliye taklit etmeye çalışırken kültürel yozlaşmaya uğramış ziyan bir tip olarak ifade edilmiştir.

Modern magazin dergilerinin ana malzemesini oluşturan elit/seçkin kesim ile sanat camiasının önemli isimlerinin özel hayatlarına dair ayrıntı ve dedikoduların, Atatürk Dönemi magazin dergilerinde pek ön planda olmadığı görülmüştür. Özel hayata dair haberlerin büyük çoğunluğunu, Hollywood’un sinema sanatçılarına dair haberler oluşturmaktadır. Türkiye’den sadece Darülbeydi sanatçılarının özel hayatına dair haberlere rastlanırken, günümüzde sosyete diye tabir edilen üst sınıf ailelerin özel hayatına dair haberler yok denecek kadar azdır. Ayrıca günümüzde “ikon” olarak tabir edilen örnek insan modeli, söz konusu dönem magazin dergilerinde daha kapsamlı ve kültürel boyutta ele alınmıştır. Toplumda başarıları ile ön plana çıkan siyasetçi, sanatçı, edebiyatçı, eğitimci, gazeteci gibi isimlerin hayatları ve başarı hikâyeleri verilerek okuyucuya bir örnek model oluşturulmuştur.

Magazin dergilerinin içeriğinde yer alan konuların dağılımına bakılacak olursa; doğal olarak, magazin içerikli haberlerin ilk sırayı aldığı söylenebilir. Kadınlara yönelik sayfalar, adab-ı muâşeret bilgileri, kültür-sanat sayfaları, edebi yazın türlerine ait yazılar, toplumsal içerikli ve güncel haberler dergilerde sıkça yer alan diğer konu türleridir. Siyaset ve iktisatla ilgili haber ve makaleler ile dini/millî bayram kutlamalarına dair haberler de, modern magazin dergilerine nazaran, azımsanmayacak derecede fazladır. Özellikle 1923-1930 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen siyasi, sosyal, ekonomik inkılablar, 1929 sonrası yaşanan dünya

---

⁸³³ Koloğlu, “Sedat Simavi: Kadın Resmini Basına Yerleştiren Gazeteci”, **Tarih ve Toplum**, s.165.

ekonomik bunalımı ve İkinci Dünya Savaşına giden süreçte meydana gelen siyasi olaylar gibi son derece önemli gelişmeler, dergi sayfalarında sürekli yer bulma fırsatı yakalamıştır.

Sonuç olarak söylenebilir ki, dönem basını içerisinde kendine yer edinmeyi başaran magazin dergileri, Atatürk Döneminde yaşanan toplumsal değişim hareketlerinde, modernleşmenin şifrelerini çözümlen ve bu çözümleneleri de, hitap ettiği kitleye ulaştırmayı hedefleyen bir rehber olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

1. ARŞİV BELGELERİ:

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

2. RESMİ YAYINLAR:

Resmi Gazete

TBMM Zabıt Cerideleri

3. KİTAPLAR:

Ahmetoğlu, Selim, **İttihatçı Aktüaliteden Kitlesele Popülariteye Şehbal Mecmuası (1909-1914)**, Libra Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Akşin, Sina, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, İmge Kitapevi, Ankara, 2001.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt 7, İstanbul, 1987.

Arar, İsmail, **Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı**, Cumhuriyet, Ankara, 1997.

Aybars, Ergün, **İstiklal Mahkemeleri**, Ayraç Kitapevi, Ankara, 2009.

Ayhan, Bünyamin, **Atatürk ve Basın**, Palet Yayınları, Konya, 2009.

Bacon, Francis, **Novum Organum**, Çeviri: Sema Önal Akkaş, Doruk Yayınları, İstanbul, 1999.

Bahadır, Osman, **Cumhuriyetin İlk Bilim Dergileri ve Modernleşme**, İzdüşüm Yayınları, İstanbul, 2001.

Barbier, Frederic – Lavenir, Catherina Bertho, **Diderot'tan İnternete Medya Tarihi**, Çev. Kerem Esen, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2001.

Barutçu, İrem, **Babıali Tanrıları Simavi Ailesi**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004.

Bayrak, M. Orhan, **Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)**, Külliyyat Yayınları, İstanbul, 1994.

Belge, Murat, **Tarihten Güncelliğe**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

Bengi, Hilmi, **Gazeteci Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000.

Benice, E. İ., **Türk Basın Birliği Ana Tüzüğü**, Bakış Matbaası, İstanbul, 1966.

Berkes, Niyazi, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Yayına Hazırlayan Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.

Birinci Basın Kongresi Zabıtları 1935, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara, 1975.

Bülbül, A. Rıdvan, **Genel Gazetecilik Bilgileri**, Nobel Yayın, Ankara, 2000.

Coşkun, Erdoğan, **Mehmet Rauf**, Toker Yayınları, İstanbul 1976.

Curran, J., **Popüler Kültür ve İktidar**, Derleyen Nazife Güngör, Vadi Yayınları, Ankara, 1999.

Çavdar, Tevfik, **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1839-1950**, İmge Kitapevi, İstanbul, 2008.

Çeviker, Turgut, **Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü III: Kurtuluş Savaşı Dönemi 1918-1923**, Adam Yayınları, İstanbul, 1991.

Dağtaş, Erdal, **Türkiye’de Magazin Basını**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2006.

Demir, Vedat, **Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007.

Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Yayınevi, Ankara, 2001.

Donbay, Ali, **Orhan Seyfi Orhon**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları No: 374, Ankara, 2009.

Duman, Hasan, **Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Yayınları ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu**, Cilt I, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları, Ankara, 2001.

Er, Turgut, **Türkiye’de Basın Yayın ve Tanıtma**, Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2003.

Erdeha, Kamil, **Yüzellilikler Yahut Milli Mücadelenin Muhasebesi**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1998.

Erduran, Refik, **Sabiha**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2004,

Ergül, Hakan, **Televizyonda Haberin Magazinleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

Ertan, Temuçin Faik, **Kadrocular ve Kadro Hareketi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.

Faroqhi, Süreyya, **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam (Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998.

Gazeteciler Cemiyeti ve Kırk Yıl: 1946-1986, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1987.

Gevgilili, Ali, **Türkiye’de Yenileşme Düşüncesi, Sivil Toplum, Basın ve Atatürk**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1990.

Gökman, Muzaffer, **Sedat Simavi Hayatı ve Eserleri**, Apa Ofset Basımevi, İstanbul, 1970.

Gönenç, Aslı Yapar, **Türkiye’de ve Fransa’da Dergicilik ve Kadın Dergileri**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006.

İnuğur, M. Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, Der Yayınları, İstanbul, 2002.

İskit, Server, **Türkiye’de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2000.

Jeanneney, Jean-Noel, **Başlangıçtan Günümüze Medya Tarihi**, Çev. Esra Atuk, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009.

Jeltyakov, A. D., **Türkiye’nin Sosyo-Politik ve Kültürel Hayatında Basın (1729-1908)**, çev. Orhan Koloğlu, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara, 1977.

Kabacalı, Alpay, **Türkiye’de Basın Sansürü**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1990.

_____; **Türkiye’de Siyasi Cinayetler**, Altın Kitapları, İstanbul, 1993.

_____; **Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayii**, Cem Ofset, İstanbul, 1998.

Kaplan, Leyla, **Cemiyetlerde ve Siyasî Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998.

Karaca, Emin, **150’likler**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2007.

Karakışla, Yavuz Selim, **Eski İstanbul’un Delileri: Pazarola Hasan Bey**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2006.

Koloğlu, Orhan, **Osmanlıdan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006.

Kuran, Ahmet Bedevi, **İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

Kurnaz, Şefika, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

- Mardin, Aslı Davaz, **Hanımlar Âleminde Rosa'ya (1928-1996)**, İstanbul, 1998.
- Meriç, Nevin, **Âdâb-ı Muâşeret: Osmanlıda Gündelik Yaşamın Değişimi (1894-1927)**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2007.
- Nüzhet, Selim, **Türk Gazeteciliği**, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1931.
- Okay, Cüneyd, **Eski Harfli Çocuk Dergileri**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999.
- Okay, Orhan, **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005.
- Oktay, Ahmet, **Toplumsal Değişme ve Basın**, Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları, İstanbul, 1987.
- Oral, Fuat Süreyya, **Türk Basın Tarihi**, Ankara, (tarih yok), s.153.
- Oskay, Ünsal, **Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 2000.
- Özer, İlbeyi, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yaşam ve Moda**, Truva Yayınları, İstanbul, 2009.
- Özkaya, Yücel, **Milli Mücadelede Atatürk ve Basın (1919-1921)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2007.
- Özlük, Nuran, **Resimli Ay Sistemik İndeks**, Akdemir Kitapları, İstanbul, 2010.
- Öztoprak, İzzet, **Türk ve Batı Kamuoyu'nda Milli Mücadele**, TTK Basımevi, Ankara, 1989.
- Özuyar, Ali, **Sinemanın Osmanlıca Serüveni**, De ki Basım-Yayın, Ankara, 2008.
- Safveti, Ziya, **Salon Köşelerinde**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.
- _____; **Adab-ı Muâşeret Hasbihalleri**, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara, 1927.
- Sertel, Sabiha, **Roman Gibi**, Belge Yayınları, İstanbul, 1987.
- Sertel, Yıldız, **Annem Sabiha Sertel Kimdi, Neler Yazdı?**, Belge Yayınları, İstanbul, 2001.
- _____; **Susmayan Adam**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2002.
- Sertel, Zekeriya, **Hatırladıklarım**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2001.
- Şahhüseyinoğlu, H. Nedim, **Dünden Bugüne Düşünceye ve Basına Sansür**, Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005.
- Şapolyo, Enver Behnan, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın**, Güven Matbaası, Ankara, 1971.

Tanör, Bülent, **Türkiye’de Kongre İktidarları (1918-1920)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, **Edebiyat Üzerine Makaleler**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.

Tarım, Rahim, **Mehmet Rauf Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma**, Akçağ Basım Yayım, Ankara, 2000.

Tokgöz, Ahmet İhsan, **Matbuat Hatıralarım**, haz. Alpay Kabacalı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.

Tokgöz, Oya, **Temel Gazetecilik**, İmge Yayınevi, Ankara, 1994.

Topçuoğlu, Orhan, **Hürriyet’teki Yazılarıyla Sedat Simavi 1948-1953**, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara, 1983.

Topuz, Hıfzı, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2003.

Toska, Zehra, **İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)**, İstanbul, 1993.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Gelişmeler (1876-1938)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.

Tuncay, Mete, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923-1931)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Cilt 7, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986.

Us, Asım, **Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım, Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tetkikler**, İstanbul, 1964.

Uşaklıgil, Halit Ziya, **Kırk Yıl**, Cilt 4, İstanbul, 1936.

Ünlü, Mahir – Özcan, Ömer, **20. Yüzyıl Türk Edebiyatı**, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2003.

Yalman, Ahmet Emin, **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim Cilt III**, İstanbul, 1970.

Yeşilova, Esra Oğuzhan, **Gazetecilikte Bir Ömür Sedat Simavi**, Derin Yayınları, İstanbul, 2013.

Yüksel, Erkan - Gürçan Halil İbrahim, **Habercinin El Rehberi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2001.

4. MAKALELER:

Akandere, Osman, “Atatürk’ün İzmit Basın Toplantısı (16-17 Ocak 1923) ve Bu Toplantıda Verilen Önemli Mesajlar”, **Cumhuriyetin 80. Yılına Armağan**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2004, s.1-27.

Akarlı, Engin Deniz, “Bir İmparatorluğun Arapsaçı Sonu: Osmanlı’nın Batıyla Karşılaşmaları ve Batılılaşma Meselesi- Genel Bakış”, **Muhafazakâr Düşünce Sayı 16-17**, Ankara, 2008, s.9-31.

Akünel, Dünder, “İlk Türk Dergisi: Mecmua-i Fünûn”, **Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.117-129.

Aynur, Hatice, “II. Abdülhamid Dönemi Basın Yayın Dünyasının Kötü Adamı: Malûmâtçı Baba Tahir”, **Toplumsal Tarih**, Cilt 20, Sayı 128, İstanbul, 2004, s.62-65.

Batmaz, Veysel, “Atatürk Döneminin Düşünsel Bileşimi ve Dönemin Felsefe-Psikoloji Dergilerinden Örnekler”, **SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllığı**, Ankara, 1981, s.25-148.

Bayraktar, Levent, “Hayat Mecmuası ve Düşünce Hayatımıza Kısa Bir Bakış”, **Türk Yurdu S. 213**, İstanbul, 2005, s.119-124.

Beydili, Kemal, “Müteferrika ve Osmanlı Matbaası 18. Yüzyılda İstanbul’da Kitabiyat”, **Toplumsal Tarih**, Cilt 20, Sayı 128, İstanbul, 2004, s.44-52.

Brisbane, Arthur, “William Randolph Hearst”, **The North American Review**, Vol. 183, No. 599, 21 September 1906, s.519-525.

Cohen, B. Bernard - Lucian A. Cohen, “A Penny Paper’s Review of Emerson’s Essays (1841)”, **The New England Quarterly**, Vol. 29, No. 4 (Dec., 1956), England, 1956, s.516-521.

Crouthame, James L. I, Bennet’s New York Herald and the Rise of the Popular Press, **Syracuse University Press**, New York, 1990;.

Çankaya, Erol, “Atatürk Döneminde Edebiyat Dergilerinin Genel Görünümü ve Resimli Ay”, **SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllığı**, Ankara, 1981, s.149-176.

Çapan, Cevat, “Cumhuriyet Dönemi Tiyatro Dergileri”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.123-134.

Demirel, Yücel, “İlanı Ertesinde Cumhuriyet Tartışması”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 10, İstanbul, 1994, s.6-8.

Demiryürek, Mehmet, “Hilafetin Kaldırılmasının Türk Basınındaki Yankıları”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 11, İstanbul, 1994, s.49-54.

Ergün, Mehmet, “Resimli Ay Sonrasında Sabiha Sertel”, **Evrensel Kültür**, Sayı 127, İstanbul, Temmuz 2002, s.39-44.

Ertan, Temuçin Faik, “Kadro Dergisi Niçin Kapandı?”, **Atatürk Dergisi S.3-4**, Ankara, 2003, s.19-34.

_____, “Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm’de Öncü Bir Dergi: Muhit”, **Kebikeç**, Sayı 5, Ankara 1997, s.17-34.

Evren, Burçak, “Başlangıcından Günümüze Sinema Dergileri”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984,s.135-148

_____; “Türk Sineması Kronolojisi”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s.1909-1912.

Gençel, Şeyma, “Çocuk Dergileri”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.185-202

Günyol, Vedat, “Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984, s.85-122.

Güz, Nurettin, “Basın ve Yeni Osmanlılar Cemiyeti”, **Selçuk İletişim Dergisi**, Sayı 2, Konya, 2000, s.18-26.

Hanioğlu, M. Şükrü, , “Jön Türk Basını”, **Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.844-861.

Hiçyılmaz, Ergun- Evren, Burçak, “Magazin Dergiciliği”, **Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.149-162.

Hisar, Abdülhak Şinasi, “Geçmiş Zaman Edipleri: Mehmet Rauf”, **Türk Yurdu**, Sayı 262, Ankara,1956, s.367-374.

Hunt, B. Knight, “The New York Herald, from 1835 to 1866 ; The New York Tribune, from 1841 to 1866 ;The New York Daily Times, from 1852 to 1866 ; Memoirs of James Gordon Bennett and His Times”, **The North American Rewiev**, Sayı 102, No. 211, Nisan 1866, s.373-419.

Işın, Ekrem, “19. yy’da Modernleşme ve Gündelik Hayat”, **Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.531-549.

Kahraman, Âlim, “Orhan Seyfi Orhon”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 33, İstanbul, 2007, s.389-390.

Karadişoğulları, Ekrem, “Dergâh Mecmuası’nın Türk Edebiyatı İle Milli Mücadeledeki Yeri”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 27, Erzurum, 2005, s.219-226.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, “ Gençlik ve Edebiyat Hatıraları/Mehmet Rauf”, **Mehmet Rauf Yaşamı-Sanatı-Yapıtları**, Engin Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.12-31

Kocabaşoğlu, Uygur, “Cumhuriyet Dergiciliğine Genel Bir Bakış”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.3-12.

_____ ; “Tek Parti Döneminin “Matbuat”ı Üzerine Gözlemler”, **Metem Tunçay’a Armağan**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.573-602.

Koloğlu, Orhan, “II. Abdülhamit’in Basın Karşısındaki Açmazı”, **Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.82-84.

_____ ; “Sedat Simavi: Kadın Resmini Basına Yerleştiren Gazeteci”, **Tarih ve Toplum**, Sayı 231 (Özel Sayı), İstanbul, Mart 2003, s.162-168.

Mazıcı, Nurşen, “1930’a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 18, Ankara, 1996, s.131-154.

Özakgün, Kaya, “Türkiye’de 1928-1938 Yılları Arasında Yayımlanan Çocuk Dergileri”, **SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllığı**, Ankara, 1981, s.203-225.

Özarlan, Osman, “Sabiha Sertel: Sürgün, Muhalif, Tutsak”, **Sanat ve Hayat**, Sayı 32, Kasım 2008, s.27-29.

Özman, Aylın, Ayça Bulut, “Sabiha (Zekeriya) Sertel: Kemalizm, Marksizm ve Kadın Meselesi”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 96, İstanbul, 2003, s.184-218.

Özön, Nihat, “Türk Sineması”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s.1878-1907.

Parlak, Mustafa, “1926-1930 Yılları Arasında Neşredilen Hayat Mecmuasının Hars ve Edebiyat tarihimizdeki Yeri 1-2”, **Milli Kültür**, S.47, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1984.

Polat, Gülsüm, “Lozan Konferansı Başlarken Basın İle Kurulan Diyalog”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 53 (Lozan Antlaşması Özel Sayısı), Ankara, 2013, s.247-266.

Tekin, Mehmet, “Dergiler ve Dergicilik Üzerine Sohbet”, **Türk Yurdu**, Cilt 18, Sayı 132, İstanbul, 1998, s.15-17.

Timur, Taner, “Matbaa, Aydınlanma ve Diplomasi: Said Mehmet Efendi”, **Toplumsal Tarih**, Cilt 20, Sayı 128, İstanbul, 2004, s.54-61.

_____ ; “II. Meşrutiyet’te Fikir Dergileri”, **Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.126-128.

Toprak, Zafer, “Sabiha Zekeriya Sertel ve Türk Feminizmi”, **Toplumsal Tarih**, No: 51, İstanbul, Mart 1998, s.714.

Uçman, Abdullah, “Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Malumat ve Bilgi Mecmuası”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 4, Sayı 7, İstanbul, 2006, s.519-532.

Varlık, Bülent, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, **Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.112.

Yüce, Sefa, “Dergâh Mecmuası”, **Türk Yurdu S. 213**, İstanbul, 2005, s.122-128.

5. TEZLER:

Ahmetoğlu, Selim, From The Unionist Actualite The Mass Popularity: Şehbal (1909-1914), **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Bayraktar, Selma, Gazetelerin Magazin Sayfalarının Biçim ve İçerik Analizi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2001.

Biçer, Burcu Ertuna, Erken Cumhuriyet Dönemi Aydını Sabiha Zekeriya Sertel’in Fikir Yazılarında Modernleşme Bağlamında Kadın, Toplum, Siyaset, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

Bulut, Ayça, Kemalist Dönem Toplumsal Cinsiyet Politikası ve Kadın Hareketi Çerçevesinde Sabiha Sertel Üzerine Bir İnceleme, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

Bulut, Birol, Orhan Seyfi Orhon’un Güneş Mecmuası Üzerine Bir İnceleme, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, 2010.

Bulut, Selda, Hürriyet Gazetesi: 1948-1953 Döneminin Yayın Politikası, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

Ceylan, Harun, Malumat Mecmuası (25-51. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008.

Çıtak, Şerife Özgün, 1980 Askeri Darbesinin Yazılı Magazin Basınındaki Yansıması ve Basının Magazinleşmesi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2007.

Demir, Hilal Tatar, Türk Basın Tarihinde “Milli Mecmua” (1923-1928) ve Tarih Araştırmalarına Katkıları,, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2004.

Demiroğlu, Teoman M., Magazin Sayfalarının Tasarımı, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1999.

Devrim, Tunay, Güteryüz Mizah Gazetesinin İncelenmesi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul, 2009.

Gündüz, Pelin, Cumhuriyet Dönemi Mizah Dergilerinden Akbaba’da Edebiyat ve Karikatür İlişkisi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Kaloğulları, Hüseyin, Malumat Mecmuası (51-75. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008.

Karabulut, Ramis, Orhan Seyfi Orhon’un Mecmuacılığı ve Güneş Mecmuası, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 1999.

Karaduman, Bahriye, Bir Derginin Görsel Kimlik Tasarımında Biçim ve İçerik İlişkisi Açısından Tipografinin Önemi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2007.

Ova, Nalân, Harf İnkılâbı ve Türk Basını (1928-1929): Vakit, İkdâm Ve Hâkimiyet-i Milliye Örnekleri, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

Özdemir, Bora Cemal, Mehmet Rauf Romanlarında Kadın, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Rüzgâr, Meltem, Resimli Kitap (1908-1910) İnceleme ve Seçme Metinler, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1997.

Sabuncuoğlu, Burcu, Popüler Kültür ve Hayat Mecmuası, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Sarı, H. M., Çocuk Eğitimine Bakış Açısı Yönünden Tercüman Çocuk ve Milliyet Çocuk Dergilerinin Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2005.

Suiçmez,, Mehmet Dergi Haberciliği ve Nokta Dergisi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009.

Türk, Hatem, Musavver Muhit (İnceleme ve Edebîyatla İlgili Metinler), **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2002.

Uğur, Ufuk, Türkiye’de Televizyon Haberlerinde Magazinleşme Olgusu, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006, s.43.

Yelaldı, İsmail, Resimli Kitab (1911-1913) İnceleme ve Seçme Metinler, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1997.

6. SÜRELİ YAYINLAR:

Resimli Gazete

Aile Dostu

Allo Allo

Arkadaş

Âsar-ı Nisvân

Asrî Türkiye

Ateş

Ayda Bir

Aylık Mecmua

Boğaziçi

Bravo

Cumhuriyet Çocuğu

Cumhuriyet Kadını

Çalığışu

Çocuk Yıldızı

Dilek

Ekran

Ev Hocası

Film

Firuze

Foto Magazin
Gelincik
Gölge
Gündüz
Gürbüz Türk Çocuğu
Güzel Mecmua
Hafta
Haftalık Mecmua
Hayat
Herşey
İstanbul Magazin
Kadın Yolu
Malûmât
Mudhike
Musavver Muhit
Musiki
Nur
Resimli Ay (Osmanlıca)
Resimli Ay (Latin Harfli)
Resimli Dünya (çocuk dergisi)
Resimli Dünya (halk gazetesi)
Resimli Hafta
Resimli Herşey
Resimli Hikâye
Resimli Kitap
Resimli Uyanış

Salon

Sevimli Ay

Sevimli Mecmua

Sinema Yıldızı

Süs

Şehbal

Tiyatro ve Musiki

Türk Çocuğu

Yarım Ay

Yedi Gün

Yeni Hayat

Yeni Kitap

Yeni Muhit

Yıldız

7. İNTERNET KAYNAKLARI:

<http://www.tdk.gov.tr/dergi>.

<http://www.nisanyansozluk.com/dergi>.